

A T T E B

I.

Lyfr Mr. *Edward Hitchin*,

A elwir,

Achos Babanod

Yn cael eu ddadleu, ei eglurhau, a'i am-
ddiffyn, &c.

Gan y diweddar

Barchedig Mr. *SAMUEL EWER*,

O *Hempstead*, ger llaw *Llundain*.

Wedi ei gyfeithu gan *JOSHUA THOMAS*.

1 Theff. v. 21.

Profwch bob Peth, deliwch yr hyn sy dda.

CAERFYRDDIN,

Argraphwyd gan *J. Ross*, yn *Heol Awst*.

1767.

[*Pris Swllt.*]

A T T E N T I O N

For Mr. Edmund Hinton

Achros Babanod

In case of death, or other, as may be

44

4. 2.

124

For Mr. Edmund Hinton

For Mr. Edmund Hinton

For Mr. Edmund Hinton

For Mr. Edmund Hinton

For Mr. Edmund Hinton

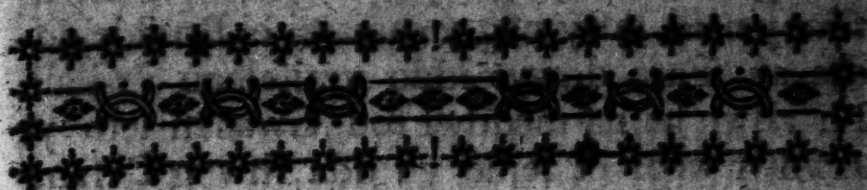
For Mr. Edmund Hinton

For Mr. Edmund Hinton

For Mr. Edmund Hinton

For Mr. Edmund Hinton

iad d
hyfia
mor
hono
ar ei
na c
oi B
enwe
ac A
gwer
fylw
lynol
Yma
maw
tymh
ei W
yn g

At y Darllenydd.

* * * * * AN i'r Traethawd canlynol gael ei
 * * * * * G ofod yn ein Dwylaw, mewn Ysgrif-
 * * * * * fen, wedi marw'r Awdwr, ni a'i
 darllenasom drosto, ac ar Ymhol-
 iad dyladwy, a gytunasom, y byddai'n Ang-
 hyfiawnder mawr i ddifreinio Dynion o Lyfr
 mor ddefnyddiol. Canys er nad oes neb o
 honom ni yn dymuno annog Dadl, etto, oddi
 ar ein Cariad at Wirionedd, ni's gallwn lai
 na channol Zêl y rhai fydd yn ymddangos
 o'i Blaid pan y bydder yn ei wrthsefyll; yn
 enwedig os gwnânt hynny gyd â Thawelwch
 ac Arafwch, heb ddychwelyd Achwyniadau
 gwenwynig ac anghariadus, yn lle Rhesyman
 sylweddol. Darfu i Awdwr y Dalenau can-
 lynol wneuthur hyn yn dda iawn, trwy ei holl
 Ymadrodd; yr hyn, nid y'm yn amneu, a'i
 mawr gymmeradwya i Farn pob Darllenwyr
 tymherus a dibartiol. Nid yw efe yn trin
 ei Wrthymdrechwr twym, ag un Peth ag fydd
 yn gyffrous nac yn wâg; gan na oddefai ei
 A Ysbryd

Ysbryd llariaidd a gostyngedig iddo ef wneuthur y naill, mwy nag y caniatai ei Bruddeiddra a'i Farn ddwys iddo ymifelhau i'r llall. Ni allwn lai na meddwl fod Gwahaniaeth yr Awdwr wedi ei feilio yn dda rhwng Cyfammod yr Enwaediad, a wnaed ag *Abraham* a'i Hâd naturiol, a'r Cyfammod o Fendithion tragywyddol a gadarnhawyd ag efa'i Hâd ysbrydol yng *Ngbrist*; ac iddo ddangos, yn dra deallus, na ellir casglu un Rhefwm dros Fedydd Babanod oddi wrth Gyfammod yr Enwaediad, gan mai Pwngc o Addoliad gorchymynol hollol yw Bedydd, yn gorphwys yn unig ar Ewyllys y Rhoddwr Cyfraith, o ran y Deiliaid a Dull y Gweinidogaethiad. Mewn Gair, gan hynny, yr ydym yn barnu, fod y Traethawd hwn, ymhob Ystyriaeth, yn Wrthbrofiad digonol o Lyfr Mr. *Hitchin*.

Y Rhesymanau pennaf am na ddaeth efe allan yn gynt, oedd yr amrywiol Achosion pwyfig ag oedd yn gorwedd ar Ddwylaw'r Awdwr, trayrydoedd yn sgrifennu'r Llyfr hwn, ynghyd â'i Farwolaeth ebrwydd a ganlynodd mor fuan ar ôl iddo orphen y Copi cyntaf o hono. Pe buasai yn myned trwy ei Law ef ei hun y tro diweddas, diammeu y buasai yn ymddangos mewn Gwisg fwy tacclus a diwallus nag y mae yn awr. Ond er ei fod yn ddiffygiol o'r Manteision hyn, a gawsai 'mhellach, pe buasai 'fe'n byw i'w ail-olygu a'i osod allan ei hunan;

huna
neb,
yn c
ei B
Cyfa
ond
nwy
yn w
yddi
gyd
tybie
neb
i un
ned
am d
cany
am e
iad;
ar b
i chw
bone
felly

N
hela
dywe
llwy
hun
fesi,
ar b
y'm
wria

human; etto yr ydym yn gobeithio na byddi
neb, ag a'i darlleno trwyddo, yn ystyriol ac
yn ddibartiol, gael achos i edifarhau o blegid
ei Boen. Os yw Barn yr Awdwr, nad yw'r
Cyfammod Prynedigaeth a'r Cyfammod Grâs
ond yr un a'r unrhyw Gyfammod, yn gyn-
nwysedig o amryw Rannau a Changhennau,
yn wahanol oddi wrth Feddyliau rhai Difin-
yddion eraill; etto y mae 'fe'n rhoi ei feddwl
gyd â'r fath Ledneisrwydd; fel yr y'm ni'n
tybied na all roi un Tramgwydd cyfiawn i
neb o wahanol Farn. O'n rhan ni, ni fynnem
i un peth a ofodir allan yn y Llyfr hwn, fy-
ned yn lle Gwirionedd, ddim pellach nag yr
amddiffynnir ef gan yr Ysgrythurau sanctaidd,
canys attynt hwy'n umig yr ydym yn apelio
am ein Hathrawiaeth, Dyfgybliaeth, ac Addol-
iad; ac am hynny yr ydym yn taer ddymuno
ar bawb, i Ddwylaw pa rai y dychon ddyfod,
i chwilio'r 'Sgrythurau beunydd, fel y *Bereaid*
boneddigaidd, i edrych a ydyw'r pethau hyn
felly, ai nid ydynt.

Nid attaliwn y Darllenydd yma â Hanes
helaeth o'r Awdwr, gan hynny bydd ddigon
dywedyd ei fod yn Bregethwr tra llafurus a
llwyddiannus, un ag oedd yn ddyfal i ofod ei
hun yn brofedig gan Dduw, yn Weithiwr di-
fesi, yn iawn gyfrannu Gair y Gwirionedd;
ar ba gyfrif, a Chymmwyfiadau eraill, nad
y'm yn enwi'n awr, bydd ei Enw a'i Goffad-
wriaeth yn haeddiannol werthfawr yn Eg-

lwyfi Crist, nid yn unig yn yr Oes hon, ond
mewn Oesoedd i ddyfod.

I ddibenau, yr ydym o'n Calon yn gorch-
ymyn y Traethawd canlynol i bawb ag fy'n ym-
osyn ar ôl y Gwirionedd yn ddiragrith a dirag-
farni'w ddarllain drosto yn ystyriol, gan gredu
ei fod yn gymmwys i lefaru drosto ei hunan,
am hynny, ni 'chwanegwn ni ddim, ond
ein taer Weddi ar Dduw, am iddo gael ei
ganlyn a'i Bendith ef.

THO. MARSON.

JAMES HARDING.

JOHN WARD.

MATHEW DUTTON.

RICHARD CARTER.

ANTHONY BURGESS.

THOMAS ALDRIDGE.

N O D.

NODIADAU ar y Llythyr Canmoliaeth

sy wedi osod o flaen Llyfr Mr. H.

CYN myned i ystyried y Traethawd i ba un y bwriadir hwn yn *Atteb*, dychon na bydd amherthynol dal sylw ar chydig Bethau yn y Llythyr a osodwyd o'i flaen, ymha un y rhoddir peth Hanes am yr *Awdur*, a'r *Gwaith* hwn o'i eiddo.

Y rhan gyntaf o'r Disgrifiad a rydd y Gwyr parchedig hynny o'r *Awdur* yw, ei fod yn *Gristion syml, gostyngedig, a phrysur, &c.* Am ei *Ostyngieiddrwydd*, dymunaiwn pe buasai'n rhoi gwell Prawf o hono, trwy fod yn llai pendant yn yr hyn y mae'n haeru, ac yn fwy arbedol yn ei Farn galed a'i Achwyniadau camweddus ar y rhai y mae 'fe'n eu gwrthiesyll. Am hynny ni bydd allan o le dwyn ar gof iddo Eiriau'r Apostol, 2 Cor. x. 18. *Nid yr hwn fydd yn ei gannol ei hun, na'r hwn a gannolir gan eraill, fydd gymmeradwy, ond yr hwn y mae'r Arglwydd yn ei gannol.*

Rhan arall o'i Ddisgrifiad yw, fod iddo Ben go-leu. Tybygol ynte, pan yr ydym yn cael fod Ffrwd ei Ymadrodd yn rhedeg yn lleidiog, rhaid i ni gyfrif hynny yn hytrach i'r Achos y mae efe'n ei amddiffyn, nag i ddim Diffygiadau yn yr *Amddiffynydd*.

Tystiolaethir am dano 'mhellach, iddo gael ei arwain yn neillduol i Adnabyddiaeth mwy na chyffredin ar y *Tystyn* v *Fedydd Babanod*, trwy fynych gyfeillachu â *Bagad* ar y *Pwng* hwnnw. Yn wth wrth adarllain ei *Llyfr*, gellir deall yn hawdd, naill ai iddo gafglu'r Wybodaeth fydd ganddo, o Wrthddadleuon y rhai sy'n gwadu *Bedydd Babanod*, trwy Ymadiddan a Dynion, a'r rheiny

nid y mwyaf medrus yn y Dadl 'chwaith, yn hytrach nag oddi wrth yr hyn a 'sgrifennwyd ar y Pwngc hwnnw; neu ynte, lldo o bwmpas, adel heibio y Gwrthddadleuon mwyaf pwyfig yn eu cyflawn Nerth, rhag i'w Ddarllenwyr weled iddo godi'r fath ddyrus Glymmau nad allai efe mo'u dattod.

O ran y *Tracthawd*, dywedir wrthym, ei fod yn cynnwys rhai *Hysbysiadau* na chyfarfyddir & hwynt yn arferol mewn *Awdwyr* eraill. Ond oddi eithr eu bod yn gadarnach hefyd, nâ'r eiddo *Awdwyr* eraill, nid ydynt fwy tebygol i argyhoeddi rhai o wahanol Farn, na'r eiddynt hwythau. Ac yr wyf yn gobeithio profi, nad ydynt, pan ddelwyf i'w hystyried.

'Chwanegir, y cawn hefyd *Gafgliad helaeth a llafur* o'r cyfryw *Destynau* o'r 'Sgrythur, ac nad ydynt yn unig yn rhoi goleuni y naill i'r llall, ond ynghyd yn mawr gynnorthwyo i eglurhau y prif *Bwngc mewn llaw*. Yr wyf yn rhwydd ganiatáu, fod Nifer yr *Ysgrythurau* a ddygir ganddo yn dra helaeth, ond pa faint eu *Lafur* wrth eu casglu, ni's gwn i, ac ni allaf ond barnu, pe buasai y rhai fydd felly'n canmol y Gwaith hwn, yn caniatáu iddynt eu hunain gymmaint o Amser, oddi wrth eu *Myfyrdodau* mwy pwyfig, ag i holi yn neillduol y *Testynau* a ddygir ganddo ef, rhaid y fuasai iddynt weled, nad yw y rhan fwyaf o lawer, o honynt yn llefaru dim i'r *Pwmpas*, o herwydd pa un y dygir hwynt. Dartu i mi fy hun edrych drostynt oll yn ofalus, ond yr wyf yn barnu y buafwn yn gwasgu gormod ar Ammynedd y Darllenydd, i sefyll yn neillduol ar ddim 'chwaneg na'r cyfryw, oddi wrth ba rai y mae'fe'n cymmeryd arno i ymresymu, y rhai yn ddiammeu, yn ei Farn ef, yw y mwyaf pwyfig; er y gellir dywedyd rhyw beth am y lleill, ar achlysur.

Fe

Fe h
Oddi y
ddigion
yr Acl
yr un,
bynnag
dwr id
teifion
lawnia
rodd ca
ran yn
Ond
lle y d
gachely
D'n rhy
y cyfryw
a arfer
ddus,
Ymad
mae'n
y Pwn
haerir
ny yn
un ag
ddeall
hwy y
o'r Ysg
Monte
twodd
trwy
ac yn
Dah 5
Dall 7
ed, 20
yn gw
medd
'chwa
byl

Fe haerir, fod ei *Resymau* yn gedyr a sylweddol. Oddi yno gallaf seddwl, pe buasai'r Gwŷr boneddigion hyn yn 'cymmeryd arnynt i arddiffyn yr Achos hwn, mae'n bosibl y buafent yn arfer yr un, neu gyffelyb *Resymau*. Pa *Fanteision* bynnag gan hynny a ballodd *Amgylchiadau* a'r *Amddwr* iddo, tebygol fod Gwŷr meddianol o'r *Manteision* hynny yn mawr gymmeradwyo ei gyflawniad. Eithr fy Ngorchwyl i yn yr Ymadrodd canlynol yw holi, pa fodd y cyflawnodd ei ran yn hyn o beth.

Ond yr hyn a ganlyn wyf i'n eu ryfeddu fwyaf, lle y dywedant wrthym, ei fod ef yn gyffredin yn gachelyd y *Geiriau* caledion, a'r *Gogonau* okuerwon. Is'n rhy gyffredin yn cael eu hanferyd gan eraill ar y cyfryw *Achastion*. Mae'r attaliad (fel yn gyffredin) a arferir yn y *Geiriau* hyn, yn ddiau yn dra gweddus, gan nad yw'n cyfiawnhau pob rhan o'i Ymadrodd oddi wrth y Nôd tywyll, yr hwn, mae'n debyg, y mae Sgrifennadau rhai eraill ar y *Pwng* yn rhy gyffredin yn ei haeddu, gan yr haerir yn unig ei fod ef yn gachelyd y *Pethau* hynny yn gyffredin. Ac yr wyf i'n credu, pe buasai un ag fy'n erbyn Bedydd Babanod yn rhoi ar ddeall, fel y mae 'fe am danom ni, tef eu bod hwy yn rhoi'r *Gelwydd* weith i gynifer o *Destynau* o'r *Ysgrythur*, megis Dal. 17. mai er eu pwy yn y *Monten* o *Dyskiolaeth* 'sgrythuroi, etto nad ymadrodd eu *Hynfydrwydd* â hwynt, Dal. 47. eu bod trwy *Falchder* o'u *Galluedd* eu hunain, yn distyru ac yn dirmygu eraill, Dal. 54. yn gwrthod Crist, Dal. 51. yn dirmygu ac yn erlyd *Aelodau* Crist, Dal. 73. neu'n eu cydmaru a *Pharash* galen-galed, ac yn arwyddo eu bod yn biddio'r *Diasol*, ac yn gwneud *Bodlonrwydd* mawr iddo, Dal. 88, 89. meddaf, pe buasai'r Ymadroddion hyn, a llawer 'chwaneg o'r cyffelyb *Natur*, ag a Gair yaddo ef, yn

yn dyfod oddi wrth un a'r fydd yn erbyn Bedydd Babanod, barnafid hwy yn *Eiriau caledion iawn*, ac yn *Oganau chweroen*. Ond yr wyfi'n gobeithio mai fy ngweddi ar yr Arglwydd drosto ef a fydd, ar i Edifeirwch gael ei roddi iddo am yr Ymadroddion farrug a diachos hyn; a throsof fy hun, nad aflonydder fy Meddwl i trwyddynt, mor bell a thalu Drwg am Ddrwg.

S. EWER.

Amlygiad o'r Achlyssur o Gyfieithiad a Chyboeddiad y LLYFR hwn; yngkyd â' chydig Nodiadau ar Hysbyriad Aelodau o Gymdeithas, yn cyfarfod yn y Siop, &c. yr hwn fydd wedi ei rag-ofod yn Llyfr Mr. Hitchin.

GAN fod y Brodyr, fydd dros Aelodaeth eglwysig a Bedydd Babanod, yn golygu'n berthynol iddynt, i gyhoeddi Traethawd, o newydd, dros hynny; pe buafent hwy yn gwneuthur hynny heb sôn dim am, mewn ffordd o Gymhwyriad gwrthwynebol at, y rhai fydd o wahanol Feddyliau, ni buafwn i yn bresenol ddim am i neb wneuthur Attebiad iddynt; gan fod ein Meddyliau ni, am y Pwngc o Fedydd, wedi cael eu gwneuthur yn ddigon eglur a chyhoeddus eisioes. Ond gan i'r Gymdeithas uchod, farnu'n gymmwys iddynt gyfieithu a chyhoeddi gwaith Mr. Hitchin, yr hwn fydd wedi cael ei ateb gan Mr. Ewer, er ys dwy flynedd ar bumtheg a deugain: a bod yr Atteb hwnnw wedi cael ei goffau o flaen ac ar ôl Gwaith Mr. Hitchin, yn y Llyfr Cymraeg, a hynny hefyd mewn Geiriau dirmygu, gan ei alw yn *rhywfaith o Attebiad*, ac yn *Atteb ffugiol*, (fel y nodwyd yn yr Atteb i'r Ol-ffugfen) yr wyfi yn barnu mai cymmaws, i'r rhai fydd

fydd we
cael gw
farnu'n
Brawd
oedd ar
a'r nad
gweled
iad at
Waith
iddo ga
barod i
ddibarti
a ddywe
ond yn
'Sgrythu
Ni al
iau a'r f
a soniwe
ddeall m
anfodlon
hynny,
ydd, ac
Tyby
anwybo
wybodur
dynol,
i gyffroi
neu ynt
wedir f
gorol ac
Medd
o hyn al
wero rh
ddebiad,
ru er a
ganlyno
fennu o

fydd wedi gweled neu glywed y fath eiriau, yw, cael gweled yr Attebiad eu hunain; ac yna cant farnu'n well pa fath ydyw: a chan fod gwaith y *Brawd* yn cael ei ddirmygu, gynnaifer o flynyddoedd ar ol ei farwolaeth ef, a hynny ymysg rhai a'r nad yw yn deall ei laith ef, nid wyf i ddim yn gweled y cydsafai â chariad brawdol, (nac â chariad at y Gwirionedd) i esgenuho cyfieithu ei Waith ef: a than yr ystyriaeth hyn y cyttunwyd iddo gael ei gyfieithu. Ac fel y mae 'nawr, yn barod i ddyfod allan, rhodded y Darllenydd farn ddibartiol arno; nid yn ol y Geiriau diystyrlyd a ddywedpwyd am dano, cyn iddo ei weled ef, ond yn ol grym y Rhefymau a Phriodoldeb y 'Sgrythurau y mae efe yn eu gweled ynddo.

Ni allaf iai na rhyfeddu wrth weled rhai Geiriau a'r fydd yn *Hysbyfiad* y Gymdeithas yn y Siop, a soniwyd uchod; yn gyntaf y maent yn rhoi ar ddeall nad oeddent am gyffroi *Ysbrydoedd na chreu ansodlonrwydd yn y blaid arall*; ac yn fuan ar ol hynny, yn eu galw hwy yn *wrthwynebwyr aslonrwydd*, ac yn eu cyfrif hwy yn *ormeswyr*.

Tybygid fod yn rhaid bod y Dyn hwnnw yn anwybodus o Natur y fath Eiriau, neu yn anwybodus ac anystyriol iawn o Natur Tymherau dynol, ag a farno nad yw'r fath Eiriau yn tueddu i gyffroi *Ysbrydoedd* ac i weithio *ansodlonrwydd*; neu ynte, ei fod yn golygu fod y Dynion y dywedir felly am danynt, yn rhai o Dymherau rhagorol ac anhawdd eu cyffroi.

Meddant, ymhellach, Os enmillant *Brofelytiad* o hyn allan, bydd mwy o anrhydedd iddynt na chonwero rhai diarsfau. Tybygid fod hyn yn gyfaddefiad, Nad oedd dim arfau o'r blaen, *Yng hyn* er amddiffyniad i Fedydd *Babanod*; ac yn ganlynol, nad oedd dim a'r a oedd wedi ei 'Sgrifennu o'r blaen, drosto, yn amddiffyniad iddo:

ac hefyd yn gyfaddefiad, nad yw'r 'Sgrythurau yn arfau amddiffynol i Fedydd *Babanod*; canys yr oedd y 'Sgrythurau gan y Cymry cyn cael gwaith Mr. *Hitchin*; ac os na chair amddiffyniad iddo yn y 'Sgrythurau, tybygid na's gall ef fod yn grŷf i sefyll, bynnag pa nifer o arfau eraill a arferir drosto: ac nid oes achos i un milwr crefyddol ofni gwrthwynebu lliaws o arfau anysgrythurol. O'm rhan i, nid wyf yn chwenych i neb gael eu profelytio ond at Air Duw; canys wrth hwnnw y profir ni oll, a'n Crefydd, ar fyr.

Y maent, yn yr ail Cyngor i'r Darllenwyr, dybygid, yn cydnabod fod Bedydd *Babanod* yn dywyll iawn, pan y maent yn dywedyd, *Na ellir ei gael i eglurdeb heb fyddino llawer o Destynau o'r hen Destament a'r Newydd ynghyd*. Nid pawb a'r fy drosto a fodlona i gyfaddef hyn. Ond etto, ni allafi ddim deall fod Bedydd *Babanod*, un gradd yn eglurach, o fod llawer o Sgrythurau wedi eu byddino ynghyd, (eithr yn ymddangos yn dra thywyll) pan nad oes un Gair o fôn am Fedydd *Babanod* yn un o honynt. Yr wyfi wedi chwilio, nid yn unig byddinoedd, ond, holl 'Sgrythurau'r hen Destament a'r Newydd, a hynny amryw weithiau; ac hefyd wedi darllain pob Awdwr a'r a welais i ar y Pwngc, yn *Gymr'aeg* ac yn *Saes'naeg*, (ac mi ddarllenaïs waith Mr. *Hitchin* drosto, mor ystyriol ac y medrwn i,) ac yr wyfi etto, heb gael Bedydd *Babanod* i un gradd o Eglurdeb 'sgrythurol: a pha fwyaf difrifol yr wyfi'n ceisio ei ystyried ef, a pha fwyaf yr wyf yn gweled y Brodyr sydd drosto, yn ei drin ef, ac yn ceisio ei ofod ef allan yn Beth 'sgrythurol, mwyaf anysgrythurol, o hyd, yr wyfi yn ei weled ef; ac am na allafi ei weled ef yn beth 'sgrythurol, yr wyfi, yn gydwybodol, yn ei wrthod ef.

Un

Un
y 'Sgr
ceisio g
trwy e
ddai, n
Ddysgy
chos o
Am
llenwyr
rhagor
lawr yr
ac yn n
fod yn
" iaeth
" teb
" efan
" 'Sgry
" nesa
" Ddu
Yrly
ddi rhy
wn wy
Eithr o
Dull w
amrywi
nad an
i'r hyn
wir ac
ydd.
Dym
nogion
yr un pe
tra bydd
dealldw
Ein o
i Dduw
gwneut

Un o Achwyniadau mawrion Crist, yn erbyn y 'Sgrifenyddion a'r Phariseaid, oedd, eu bod yn *ceisio* gwneuthur Gorchymyn Duw yn ddi-rym trwy eu Traddodiad eu hunain; a dymunol a fyddai, na b'ai i neb a'r fydd yn proffesu bod yn Ddysgyblion Crist, yn cynnorthwyo i gynnal, Achos o'r fath Achwyniad.

Am y trydydd Cyngor, fydd ganddyn i'r Darllenwyr, yr wyf yn ei gyfrif ef yn Cyngor darhagorol; ac o blegid hynny gosodaf ran o hono lawr yma, tu ag at iddo fod yn fwy cyhoeddus, ac yn neillduol tu ag at i Ddarllenwyr y Llyfr hwn fod yn ffr o'i gael ef, fef, "Dysgwch i wahan-
" iaethu rhwng haeru peth a'i brofi; rhwng at-
" teb Sarrug enllibaidd a ffugiol, ac ateb mawr
" efangylaidd a sylweddol, yn ol Cyffondeb y
" 'Sgrythurau; a bernwch yn ddiduedd pwy fydd
" nesaf at glorian y Cyfsegr: Gweddïwch ar i
" Dduw eich cyfarwyddo chwi yn y cwbl."

Yrlydys wedi nodi hefyd, Fod bwriad i gyhoeddi rhyw beth am *Ddull* Bedydd; ond ni's gallwn wybod pa fath a fydd hwnnw, nes delo allan. Eithr os byddir, pan y delo allan, yn golygu fod *Dull* wedi ei gyhoeddi yn wrthwyneb i, neu yn amrywio oddi wrth y *Dull* 'sgrythurol, gobeithio nad anfodlonir i amddiffyniad gael ei wneuthur i'r hyn ydys, yn ddiarnhenol, yn farnu fod yn wir ac unig *Ddull* 'sgrythurol yr ordinhad o Feddydd.

Dymuniad difrifol fy enaid i yw, gweled Cristnogion yn *cerdded wrth yr un rheol*, ac yn *synied yr un peth*: ond nid oes argoel mai felly y bydd, tra byddo cymmaint o amherffeithrwydd yn eu dealldwriaethau hwy.

Ein dyledswydd ni oll yw, gweddio llawer ar i Dduw sancteiddio ein Deall ni'n fwy, a'n gwneuthur ni oll yn fwy hunanymwadol; ac ar iddo

iddo ein cynnorthwyo, yn ein hymddygiadu, o
 ran ein Gwelfbredoedd, ein Geiriau, a'n Tym-
 herau, I gyfatted yn well i'r Enw rhagorol a el-
 wir amon ni.

Grat, a gwir Gytur, fyddo gyd a phawb fy yn
 caru ein Harglwydd Iesu Grist mewn Purdeb. Yc
 hyn yw diffuant ddeifysiad Calon

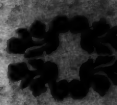
TIMOTHY THOMAS.

Er fod trigfan y Cysieithydd mor belled, ag na all-
 odd, unwaith, olygu'r Argraphiad, yr ydys yn
 meddwl nad oes dim gwallau niweidiol wedi dig-
 wydd ynddo, oddi eithr y rhai canlynol.

Dalen 39. Mineff 6. yn lle yn, darhain eu. Llin. 7. yn lle
 eu, dar. yn. D. 58. llin. 1. dar. neu. Llin. 5. dar. a ain-
 nan. Llin. 20. dar. na thwy. Dal. 61. llin. 34. dar. yn.
 Dal. 64. llin. 23. dar. nad. Dal. 67. llin. 3. dar. mae fe'n.
 Dal. 70. llin. 21. dar. phan. Dal. 84. llin. 5. yn lle un dar.
 am. Dal. 85. llin. 31. dar. f'n euog. Dal. 90. llin. 16.
 dar. fach. Llin. 21. dar. ehyo. Dal. 95. llin. 19. dar. eu.
 Dal. 139. llin. 26. yn lle 141 dar. 136. Dal. 140. llin. 7.
 8. dar. Paul bwy. Dal. 141. llin. 5. dar. wrythiol. Dal.
 143. llin. 37. dar. yn Sêl. Dal. 154. llin. 20. dar. i hyn.
 Dal. 167. llin. 17. dar. Aelodaeth. Dal. 177. llin. 8. dar.
 Aelodaeth. Dal. 191. llin. 19. dar. p'un. Dal. 200. llin. 2.
 dar. rbai. Dal. 208. llin. 10. dar. i mi. Dal. 214. llin. 31.
 yn lle A, dar. Fe. Dal. 240. llin. 10. dar. roddes. Dal.
 256. llin. 12. dar. mod. Dal. 262. llin. 28 a 29. dar. baeru.
 Dal. 263. llin. 33 a 34. dar. Attebed.

Yr

Lyf

Yn c

bron y
 peri i
 nol od
 Credin
 ar dra
 gan fy
 arferia
 a chad
 Rhef
 a Chri
 yr holl
 cadarn
 Adda c

A T T E B I

Lyfr Mr. *E. HITCHIN*, a elwir,

Achos Babanod

Yn cael ei ddadleu, ei eglurhau, a'i am-
ddiffyn, &c.

Yr Arweiniad i mewn.

MEWN Trefn i roddi gwir Natur, y
Dadl rhyngom ni a'n Brodyr fy
dros Fedydd Babanod, o ran eu
Hymresymiad oddi ar y Cyfam-
mod, ar ba un y maent yn gosod
y Pwys mwyaf, gosodaf yma ger
bron y Darllenydd, ar un olwg, y Rhesymanu sy'n
peri i mi feddwl na ellir casglu un Rheswm digon-
nol oddi wrth y Cyfammod i brofi Hawl Plant y
Crediniol, fel y cyfryw, i Fedydd; fel na thorror
ar draws Trefn yr Ymadrodd, â'r hyn a ddygir
gan fy Ngwrthymdrechwr i ymddiffyn eu Hym-
arferiad hwy. I'r Diben hynny gosodaf ar lawr
a chadarnhaf y Rhesymanu canlynol.

Rheswm I. Cadarnhawyd y Cyfammod Grâs
â Christ, yr ail *Adda*, fel Pen a Chynnyrchiolwr
yr holl Hâd a roddwyd iddo gan y Tâd; megis y
cadarnhawyd y Cyfammod Gweithredoedd â'r
Adda cyntaf, fel Pen cyfammodol i'w holl Hâd ef.

Fe gyfaddefir yn gyffredinol, gan y rhai y mae i mi a wnelwyf a hwynt yn y Dadl hwn, fod Cyfammod wedi ei wneuthur rhwng y Tad a'r Mab, cyn Seiliad y Byd; yn yr hwn yr addawodd y Tad roddi Had i'r Mab, y rhai a wneud yn gyfrannogion o Ras a Gogoniant trwyddo ef, ac y cynnorthwyai efe ef, y dygai ef trwy'r Gwaith oedd o'i flaen, ac y coronai ef, fel Cyfryngwr, â'r Gogoniant a'r Anrhydedd uwchaf; dan Ammod iddo ef gymmeryd arno ein Natur ni, ac ynddi roddi Ufudd-dod perffaith i Gyfraith gyfawn a sanctaidd Duw, a myned dan y Felldith a fygythid ar y rhoddiad cyntaf o honi, ar ran ac yn lle y rhai yr oedd efe'n cymmeryd eu Hachos arno; yr hyn a ddarfu iddo ef yn ewyllysgar ymrwymo i'w wneuthur: gan hynny nid oes achos i mi ymosod i brofi hyn. Ond nid yw ein Brodyr sy dros Fedydd Babanod, a rhai hefyd a'r sydd yn ei erbyn, ddim yn cwbl gytuno p'un a bod y Gwaith cyfammodol hwn rhwng y Tad a'r Mab (yr hwn a eilw rhai Cyfammod Machni-aeth, neu Brynedigaeth) yn Gyfammod gwahanol oddi wrth y Cyfammod Grâs, i'r hwn y derbyni'r yr Had ybrydol mewn Amser. Gan nad yw'r Achos fy gennyh'n llaw yn ei ofyn, yr wyf yn cydnabod fy anallu i benderfynu'r Peth hyn. Oblegld hynny mi ymfodlonaf ar wneud fy ngoreu i amlygu nad yw y Rhefwm y gorphwysir arno Iwyaf, i'w profi yn ddau Gyfammod wahanol, yn ymddangos, i'm golwg i, yn ddigonol; *Yf*, Fod rhai Ammodau'n cael eu rhoddi, ac Addewidion yn cael eu gwneud i Grist, y rhai nid ydynt yn perthyn i'w Had ef, ond fel y maent hwy'n sefyll mewn Perthynas iddo neu ag ef; a rhai Dyled-Iwyddau yn cael eu gorchymmyd, ac Addewidion yn cael eu gwneud i'w Had ef, y rhai aberthyn iddynt hwy yn uniongyrch a neillduol. Mewn

Cyfammodau

Cyfammodau
rhaf An
freintia
yn unig
hwy; a
fr De
lon: ac
nwyl
fammod
wedi ei
gywydd
i'r Mab
a'i F
ddim o
galw'n
un Cy
genhed
heb eu
yn we
bod; e
appwy
Weith
blaen.
hyd yn
mod w
trag w
ef o
Grâs.
gilydd
a'r F
rhaid
yn ca
nwyl
llug,
gael e
Mab;
cyfry

Cyfammodau rhwng Tywyfogion, eglur yw, fod rhai Ammodau yn perthyn yn bennodol i Uchel-freintiau'r Tywyfogion eu hunain, ac i'w Deiliaid yn unig fel y maent yn sefyll mewn Perthynas â hwy; ac y mae eraill yn perthyn yn fwy neillduol i'r Deiliaid fel yn wahanol oddi wrth y Tywyfogion: ac etto mae'r Ammodau hyn oll yn gynnwysedig yn yr un, a'r unrhyw Gyngair a Chyfammod. Gwir yw hwyd, fod y Cyfammod wedi ei wneud rhwng y Tad a'r Mab yn Nhragwyddoldeb, ac nid oes i'r Had a rodde y Tad i'r Mab ddim Hawl weithredol yn ei Freintiau a'i Fendithion ne's b'ont yn credu: etto ni allaf ddim dirmad oddi ar hynny, un Sail union i'w galw'n ddau Gyfammod wahanol. Canys mewn un Cytundeb neu Weithred yn cyrhaeddyd i genhedlaethau i ddyfod, ni ddychon y rhai fo heb eu geni yn amser ei Gwneuthuriad, fwynhau yn weithredol Ran yn ei Breintiau hi, cyn eu bod; etto maent yn ei mwynhau, yn yr Amser appwyntiedig, trwy'r unrhyw Gyfammod neu Weithred ag a wnaeth eu Tadau rai Oesoedd o'r blaen. Ond bydded hyn fel y bo, mae'n Brodyr, hyd yn oed y rhai sy'n eu cyfrif yn ddau Gyfammod wahanol, yn cydnabod yn gyffredin mae tragwyddol Roddiad Pobl i Grist, a'i Dderbyniad ef o honynt yw Ffynnon a Sail y Cyfammod Grâs. Ac fel y mae y rhai hyn yn cyfatteb i'w gilydd, megis yr Achos a'r Effaith, y Ffynnon a'r Ffrwd, yr Arfaeth a'r Cyflawniad; diau y rhaid eu bod yn gyd-derfynol, heb ddim chwaneg yn cael ei dderbyn i'r diweddaf nag oedd cynnwysedig yn y cyntaf. Ni haera un Nodwr pwyllog, i Hiliogaeth y Crediniol, fel y cyfryw, gael eu rhoddi felly gan y Tad, a'u derbyn gan y Mab; ac i Hiliogaeth yr Anghrediniol, fel y cyfryw, gael eu gadel allan. Os dywedant fod

y Canlyniad yn profi yn y cyffredin, fod mwy o Blant y Crediniol, nag o eiddo'r Anghrediniol, yn gynnwysedig yn y Weithred dragywyddol honno, yr wyf yn barod i ganiatáu hynny: ond ni's gwyddom ni pwy oedd, a phwy nid oedd, ne's amlyger trwy eu Gwaith yn credu. Os Hawl i'r Cyfammod oedd y briodol Sail i Weinldogaethiad Bedydd (fel y tybia'n Brodyr) rhaid i ni ddisgwyl am ryw Amlygiad o hynny, ac ni's gallwn gael Sail i fyned yn y blaen ne's caffom. Mi a wn fod rhai yn taeru arnom, fel peth y maent yn honni na's gallwn byth ochelyd ei Rym, i fod llawer o'r rhai ydym ni'n eu bedyddio yn ymddangos wed'yn, na fuant erioed mewn Cyfammod; a chan ein bod yn cael ein twyllo yn hynny, na's gallwn ymddiffyn ein Harferiad ein hunain, os dywedwn yn erbyn yr eiddynt hwy, ar y cyfrif hyn. Ond y mae Gwahaniaeth mawr yn y Peth, er y mynnent hwy i ni gredu mae'r un yw; Canys y maent hwy'n bedyddio ar gyfrif yr Addewidion a feddylir i Dduw (yr hwn ni's gellirei dwyllo, ac ni thwylla fe ni) eu gwneud i gymmeryd Hâd ei Bobl, fel y cyfryw, i Gyfammod ag ef ei hun: Eithr nyni, fel y cyfarwydda'r 'Sgrythur, ar gyfrif y Broffes o Ffydd a wneir gan y rhai a gynnigant eu hunain i'w bedyddio. Ac os cymmer y Gweinldogaethwyr ddyledus ofal na fedyddiont hwy neb ond y rhai, 'nôl Barn Cariad, y b'ont yn edrych arnynt eu bod wedi credu *a'u holl galon*; pe ymddangosai wedi hynny na buant erioed yn wir gyfrannogion o'r Ffydd yr ydym yn Sôn am dani, dychon y rhai a'u derbyniasant ymfodloni, gan iddynt hwy ganlyn y Rheol. Ond Dadl eia Brodyr fy dros fedyddio Babanod (neu o leia, gwneud yr hyn alwant ac a gyfrifant felly) ar y Sail ffuantus o Addewid hollol y Duw ffyddlon ac

ac an
naidd
o Na
ddim
neu
Hilio
wydd
fath
er y g
o Ffy
Sanct
hyn
yr Y
Fe
ddol
Haw
Ni
cyfry
rhyn
N
Haw
A
rinw
ei H
megi
yr ail
pwy
yr an
o Gy
y dy
hynny
bob L
der u
Bywy
y gw
Ufua
yw e

ac anghyfnewidiol i gymmeryd holl Hâd baban-
naidd ei Bobl i'r Cyfammod Grâs, fydd yn gwbl
o Natur arall: Canys naill ai ni addawodd Duw
ddim o hynny, ac yna mae eu Dadl yn ddisail;
neu ynte ni chyflawnir o'i Addewid i'r cyfryw o
Hiliogaeth ei Bobl ag sy'n golledig yn dragy-
wydd. Mi wn na feiddia ein Brodyr lettya'r
fath feddwl ag y gall Duw fod yn waeth na'i Air,
er y gall Dynion ein twyllo wrth wneud Proffes
o Ffydd, yr hyn yn ôl Cyfarwyddyd yr Ysgrythur
Sanctaidd, yw ein Rheol ni. Casglaf ynghyd yr
hyn wyf yn ei amcanu wrth y Rhefwm yma yn
yr Ymrefymiad canlynol.

Fe roddwyd i'r Mab, yn y Cyfammod trag'wy-
ddol rhyngddo efe a'r Tad, bawb ag fydd iddynt
Hawl yn y Cyfammod Grâs mewn Amser.

Ni roddwyd dim o Hâd y Ffyddloniaid, fel y
cyfryw, i'r Mab, yn y Cyfammod tragywyddol
rhyngddo efe a'r Tad. Gan hynny,

Nid oes i Hâd y Ffyddloniaid, fel y cyfryw,
Hawl yn y Cyfammod Grâs.

A ddarfu i Bechod yr *Adda* cyntaf, trwy
rinwedd y Cyfammod a gadarnhawyd ag ef dros
ei Hâd, eu dwyn hwy oll dan Gondemniad,
megis yn *Rhuf. v. r8.* ac oni bydd i Gyfiawnder
yr ail *Adda*, trwy rinwedd y Cyfammod a wnaeth-
pwyd ag ef dros ei Hâd yntef, mor effeithiol, yn
yr amser terfynedig, ddwyn yr eiddo ef i Gyfiwr
o Gyfiawnhad Bywyd trag'wyddol? Canys felly
y dywaid Ysbryd Duw trwy'r Apostol; *Felly gan*
hynny, megis trwy Gamwedd un y daeth Barn ar
bob Dyn i Gondemniad; felly hefyd, trwy Gyfiawn-
der un y daeth y Dawn ar bob Dyn i gyfiawnhad
Bywyd. Oblegid megis trwy Anusudd-dod un Dyn
y gwnaethpwyd llawer yn Bechaduriaid; felly trwy
Ufudd-dod un y gwnaethpwyd llawer yn gyfiawn. Nid
yw ein Brodyr yn gwadu nad yw Cyfiawnhad a
Sanct-

Sancteiddhâd yn anwahanol, yn cyfarfod yn wastad yn yr un Deiliaid. Canys er nad yw Sancteiddhâd yn un Rhan o'r Cyfiawnder trwy ba un y cyfiawnheir Pechadur ger bron Duw; etto mae Doethineb a Sancteiddrwydd Duw'n gofyn i bob un a gyfiawnheir gaol befyd ei sancteiddio. Gan hynny, os ymddengys, fel y gwna'n ddiau, nad yw Plant y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, yn cael eu cyfiawnhau a'u sancteiddio; rhaid iddo ganlyn, yn ddiammeu, (hyd y gallasi ddeall) nad ydynt, fel y cyfryw yn Had yr ail Adda, ac yn ganlynol, nad oes iddynt Hawl yn y Cyfammod Gras a gadarnhawyd ag ef dros ei Had.

Rhes. II. Addawodd y Duw fyddlon yn bendant, yn y Cyfammod Gras, i gyfrannu yn effeithiol Ras cadwedigol i'r holl Had mewn Cyfammod.

Er cadarnhau y Rheswm hwn nid rhaid i mi ond adrodd Addewidion y Cyfammod newydd, fel coffair hwy yn Jer. xxxi. 33. 34. Ond dyma'r Cyfammod y wnâfi â Thy Israel; ar ôl y Dyddiau hynny, medd yr **ARGLWYDD**, myfi a roddaf fy nghysraith o'u mewn hwynt, ac a'i 'sgrifennaf hi yn eu Calonnau hwynt; a mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwythau a fyddant yn Bobl i mi. Ac ni ddysgant mwyach bob un ei Gymmydog, a phob un ei Frawd, gan ddywedyd, Adnabyddwch yr **ARGLWYDD**: O herwyd hwynt-hwy ell, o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt, a'm hadnabyddant, medd yr **ARGLWYDD**; o blegid mi a faddeuaf eu Hamwired, a'u pechod ni chosias mwyach. Pen. xxxii. 38. 39. 40. A hwy a fyddant yn Bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwythau. A mi a roddaf iddynt un Galon, ac un Ffordd, i'm hofni byth, er llës iddynt ac i'w meibion ar eu holl. A mi a wnâf â hwynt Gyfammod tragwyddol, na thraff oddi wrthynt, heb wneuthur llës iddynt; a mi a osodaf

a osodaf
wrthynt.
nellaf a
wrth ei
lynnod
newydd,
chwi; a
ac mi a
Ysbyrd o
fau, a
Mae'r
mwyn
ac amlw
feddwl y
o hono.
rhaf sy'n
orphwys
shan ni
wedid w
ddangos
bydd A
ran yn r
i ddefny
Arglwyd
thaer yn
briodol
Ammod
ar ba A
lawniad
'n rhy a
y Gras
o'r lleiaf
i Had y
Crist w
a Gogon
ficerhaod
casodd;
obroff

a ofodaf fy Ofn yn eu Calonnau, fel na chiliont oddi wrthys. Ezech. xxxvi. 25, 26, 27. Ac a daenellaf arnoch Ddufr glân, fel y byddoch lân: Oddi wrth eich holl Frynti, ac oddi wrth eich holl Eulynnod y glanhaf chiwi. A rhoddaf i chiwi Galon newydd, Ysbryd newydd hefyd a roddaf o'ch mewn chiwi; a thynnaf y Galon Garreg o'ch Cnawd chiwi, ac mi a roddaf i chiwi Galon Gig. Rhoddaf hefyd fy Ysbryd o'ch mewn, a gwnâf i chiwi rodio yn fy Nedd-fau, a chadw fy Marnedigauethau, a'u gwneuthur. Mae'r Sgrythurau hyn, ac eraill, y rhai, er mwyn Byrdra, wyf yn adel heibio, mor eglur ac amlwg yn profi y Rheswm, fel nad allan feddwl y dychon ein Brodyr wadu y Gwirionedd o hono. Ac a ddychyn yr Addawidion yma, y rhai sy'n perthyn i Blanniad Greddfau Gras ymorphwys ar Gyflawniad rhyw Ammodau o'r rhan ni? Mae'n Brodyr, Brydiau eraill, yn dywedyd wrthym yn y gwrthwyneb, fel y gallaf ddangos yn gyflawn o'u Sgrifennadau hwy, os bydd Achos. Canys er fod Dynion mewn Oedran yn rhwym, lle b'o Odfa yn cael ei rhoddi, i ddefnyddio'r Moddion, trwy ba rai y mae'r Arglwydd yn gyffredin yn gweithio Gras, a thaer ymbil y Fendith arnynt: Etto ni ellir yn briodol alw eu Gwaith yn gwneuthur felly yn Ammod o Gyfranniad ei Ras ef iddynt. Ond ar ba Ammod y gellir meddwl y dychyn y Cyflawniad o hono i Fabanod ymorphwys? Y mae'n rhy amlwg i adel lle i neb ei amneu, nad yw y Grasufau addawol i bawb yn y Cyfammod, o'r lleiaf hyd y mwyaf o honynt, yn cael eu rhoddi i Had y Ffyddloniaid, fel y cyfryw. Fe dalodd Crist werth ei Waed i bwrcafu Gras, yn gyfial a Gogoniant yn ol hyn i'w holl Had ef; ac fe sicrhodd y Tad iddo, y caiff efe yr hyn a bwrcafodd; a rhyngodd bôdd i'r Tad dryffori pob

Cyflawnder

Cyflawnder o hono yn y Mab, i'w gyfrannu i'r rhai yr ymrwymodd efe drostynt yn neillduol, fel y mae'n eglur oddi wrth *Eſay* liii. 11. *Act.* v. 31. *Phil.* i. 29. *Col.* i. 19. *Ioan* i. 16, 17. Nid allafi lettya y fath Feddwl ag y gall y rhai i'w'n caru Crist ammeu ei Ewyllysgarwch a'i Ffyddlondeb ef i'w gwneud hwy'n gyfrannogion o'r hyn a bwrcafodd efe ar Draul ei Waed, a chanddo gyflawn Awdurdod i'w roddi, fel Cyfryngwr, ac wedi addaw y gwnai efe hynny i bob un a'r fydd yn y Cyfammod. Casglaf ynghyd yn fyr, yr hyn wyf yn ei amcanu oddi yma, yn y Rhefwm hwn.

Fe bwrcafwyd Cyfranniad effeithiol o Ralusau yr Ysbryd Glan i bawb ag fydd ganddynt Hawl yn y Cyfammod newydd, ac fe a'u haddawyd hwynt iddynt.

Nid yw Grasusau'r Ysbryd Glan ddim yn cael eu cyfrannu yn effeithiol i Had y Ffyddloniaid, fel y cyfryw. Gan hynny,

Nid oes i Had y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, Hawl yn y Cyfammod newydd.

Rhes. III. Y rhai fydd iddynt Ran yn y Cyfammod newydd, fe sicrheir yn gyflawn eu Parhad hyd y Diwedd, trwy Addewidion y Cyfammod hwnnw.

Cadarnheir hyn yn gyflawn yn yr Ysgrythurau canlynol, *Jer.* xxxi. 34. Wrth y rhai'n oll, o'r lleiaf o'honynt hyd y mwyaf o'honynt, y dywaid yr Arglwydd, *Mi a faddeuaf eu Hamwiredd, a'u Pechodau ni chofias mwyach.* *Pen.* xxxii. 40. *Mi a wnâf â hwynt Gyfammod tragywyddol, na throaf oddi wrthynt, heb wneuthur llës iddynt: a mi a ofodaf fy Ofn yn eu Galonnau, fel na chiliont oddi wrthyf.* *Eſay* lix. 21. *A minnau, dymma fy Nghyfammod â hwynt, medd yr Arglwydd, Fy Ysbryd yr hwn fydd arnat, (yma gellir nodi, ar y*
Ffordd,

Ffordd,
wedi e
i'w Ha
y rhai
nac o E
yr Argl
nys y M
mydant
a Chyfa
fydd ym
chwan
o'r 'Scr
iaeth o
ddiffyn
wnelw
(er mo
o'r eid
thurau
gyflaw
ganddy
a ddyg
eraill,
allafi o
maent
ar Ber
fel y
ddiau
yn y C
perthy
Ac ni
rol a w
i'r cyf
y cyfr
meddw
yw'r
rhwn
famm

Ffordd, fod Addewidion y Cyfammod newydd wedi eu gwneud i Grist, fel Pen cyfammodol i'w Had ef, ac i'w Bobl ynddo ef,) *a'm Geiriau, y rhai a sfodais yn dy Enau, ni chiliai o'th Enau, nac o Enau dy Hâd, nac o Enau Hâd dy Hâd, medd yr Arglwydd, o hyn allan byth.* Pen liv. 10. *Canys y Mynyddoedd a giliant; a'r Brynniau a symydant: Eithr fy Nhrugaredd ni chilia oddi wrthyt, a Chyfammod fy Hêdd ni fyst, medd yr Arglwydd, fydd yn trugarhau wrthyt.* At ba rai y gallwn chwanegu ymbellach amryw Dyftiolaethau eglur o'r 'Scrythur sanctaidd: Ond gan fod yr Athrawiaeth o Barhad hyd y Diwedd, yn cael ei hymddiffyn yn gyffredin gan y rhai y mae i mi a wnelwyf â hwynt, yn bennaf, yn y Dadl hwn (er mor anghytunol â hi yw'r Ymarferiad hyn o'r eiddynt) afraid i mi nodi 'chwaneg o 'Sgrythurau, neu dreulio Amser i ddangos pa mor gyflawn y profir Gwirionedd y Rhefwm hwn ganddynt; gan mai Rhan ydynt o'r un rhai ag a ddygir ganddynt hwy eu hunain, Amserau eraill, i gadarnhau y Gwirionedd hwn. Ond ni allafi ddeall pa fodd y mae'n bosibl i'r Dadl y maent yn sefyll arno dros Fedydd Babanod, oddi ar Berthynas Gyfammodol Had y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, gyd sefyll a hyn. O blegid yn ddiau nid yw Babanod y Crediniol, fel y cyfryw, yn y Cyfammod hwn; neu, y mae rhai ag sy'n perthyn iddo yn syrthio ymaith yn y Diwedd. Ac ni allafi ddirnad y rhydd y Gwahaniaeth arferol a wna rhai, un cynnorthwy yn yr Achos hwn, i'r cyfryw a ddywedant wrthym, mai wrth fod y cyfryw Blant yn y Cyfammod, y maent yn meddwl y Rhan allanol o hono: Canys, os nid yw'r 'Sgrythur yn gwneud y cyfryw Wahaniaeth rhwng y Rhan *dusfwnol* a'r Rhan *allanol* o'r Cyfammod Gras, an-ficr a difail yw gwneuthur felly;

felly; ac ni ellais i erioed weled y gallent hwy ei brofi allan o'r 'Sgrythur sanctaidd. Fe edrychyd gynt ar hon yn Rheol gymmeradwy. *Ubi Lex non distinguit, non est distinguendum.* Hynny yw, *Ele nid yw'r Gyfraith yn gwahaniaethu, ni ddylid gwahaniaethu.* Os dioddefwn i ni'n hunain i wneud Gwahaniaethau ansgrythurol, i was'naethu tro, pa Wirionedd ni ddychon gael cam, a pha Gyfeiliornad na ellir ei dderchafu, trwy hynny? Ac os Hawl i Ordeinhadau allanol yn unig yw y Rhan allanol yma o'r Cyfammod, p'le mae Cariad eu Barn hwy tu hwnt i'r eiddom ni? A ydyw'r Cyfammod allanol hwn yn rhoi Hawl o Jechydwriaeth drag'wyddol i holl Blant y Crediniol (er na chadwair tu allan i Arch Noe neb rhag boddi) a hyn heb gyfrannu Gras iddynt? Pe amgen hwy a fyddent yn y Cyfammod tusewnol, fel y llefarant weithiau. Bithr mi allaf ddisgwyl yn ddigon hir cyn y caffwyf Fodlonrwydd, oddi ar un Prawf a'r a ellir ei ddwyn allan o Air Duw, pa fodd y dychon neb gael Hawl ddigyfrwng i Jechydwriaeth, heb dderbyn hefyd yr Adenedigaeth, i rododi Cymhwyfiad i hynny. Neu a ydyw y rhai sy'n arfer y Gwahaniaeth hwn yn casglu, eu bod yn yr ystyr hyn, yn yr un Cyflwr a Phlant yr Ang'hrediniol (y rhai y tybygid eu bod, yn rhy anystyriol, yn eu cyfrif oll yn ymddisfaid o Hawl i Ogoniant) heb un Hawl i'r Nefoedd, ond yn unig i Ordeinhadau; ac etto heb ganiatau iddynt un Ordinhad, ac y maent yn edrych ar Berthynas gyfammodol yn rhoi Hawl iddi, ond Bedydd yn unig? Ond i adel hyn, rhaid i mi ddywedyd ei fod yn edrych yn dra rhyfedd, i'r Mab, yr hwn oedd mor ffyddlon yn ei Dŷ, ein gadel i'w speliu allan Hawl i Ordinhad orchymmynedig oddi wrth y fath Dŷbiau annealladwy; pan y darfu i

Moses,

Moses,
egfur,
Ordinh
I dd
Mr. Ba
banod,
allanol
39. lle
" Blak
" ph'e
" yw
" allan
" Brof
" ddyw
" rwy
" wed
" hwn
" yn e
" ef
" fam
" dani
" ol?
" adur
" Ore
" lon,
" gan
" hyn
" y B
" ol;
" ol i
" yw
" Cyf
" o'r
" fam
" mod
nad y
na Dŷ

Moses, y Gwas, roddi'r fath Gyfarwyddiadau eglur, o ran Deiliaid ac Amser Gweinidogaethiad Ordinhadau defodol.

I ddibenu, mi chwanegaf yr hyn a ddywaid Mr. *Baxter*, ymddiffynwr glew o Fedydd Babanod, ar y Gwahaniaeth hwn o Gyfammod allanol a thusewnol, yn ei *Atteb* i Mr. *Blake*, Sect. 39. lle y dywaid, " Ymadrodd cyffredin Mr. *Blake* yw, eu bod yn y Cyfammod allanol, a " ph'eth yw hynny, ni's gwn i; mi wn beth " yw cyfammodi, *Ore tenus*, yn unig oddi " *allan*, neu trwy Brosffes wenheithus, neu ynte " Brosffes amherffaith, ac heb ei deall: ac mi a " ddywedais, y gallant ymbhellach trwy hyn " rwymo eu hunain, mor belled ac y gellir dy- " wedyd y dychon y Creadur rwymo ei hun, yr " hwn nid yw, *sui juris* (yn eiddo ei hun) ond " yn eiddo Duw'n hollol, ac yn rhwym iddo " ef yn gwbl eifioes. Eithr Gweithred gy- " fammodol Duw yr ydym ni'n ymosyn am " dani; ymha ystyr y gelwir honno yn allan- " ol? Ni all fod megis ped fai Duw, fel y Cre- " adur gwenheithgar, yn cyfammodi â hwy, " *Ore tenus*, â'r *Genau* yn unig, ac nid â'r Ga- " lon, megis y gwnânt hwy ag ef. Ni wn i " gan hynny un amcan ag all fod iddo, ond " hyn, ei fod yn cael ei alw yn allanol oddi wrth " y Bendithion a addawir, y rhai ydynt allan- " ol; gan hynny, tybyg'swn y buasai'n rhesym- " ol i Mr. *Blake* ddywedyd yma wrthym, beth " yw'r Bendithion allanol hynny ag y mae'r " Cyfammod hwn yn eu haddaw, ac iddo brofi, " o'r Sgrythur, fod gan Dduw y cyfryw Gy- " fammod, yn wahanol oddi wrth y Cyfam- " mod Gras." Ac wedi i Mr. *Baxter* wadu " nad yw Bedydd, Swpper yr Arglwydd, y Gair, " na Dysgyblaeth, yn gyfryw Gyfammod, y mae'n " chwa-

chwanegu, “ Yr wyf yn dymuno, gan hynny,
 “ i'r Geiriau hynny o'r 'Sgrythur gael eu dwyn,
 “ ag sy'n cynnwys y fath Gyfammod, &c.”
 Yr hyn wyf yn ei amcanu, yn y Rheswm hwn,
 a gynhwysir yn fyr yn yr Ymresymiad canlynol.

Y rhai oll ag y mae iddynt hawl yn y Cyfammod newydd, se sicrheir yn ddiogel eu Parhad hyd y Diwedd, trwy Addewidion y Cyfammod hwnnw.

Nid yw eu parhad hyd y Diwedd yn cael ei sicrhau'n ddiogel i Had y crediniol, fel y cyfryw. Gan hynny,

Nid oes i Had y Crediniol, fel y cyfryw, Hawl yn y Cyfammod newydd.

Rhes. IV. Mae'r Cyfammod Gras yn gwahanu mewn Sylwedd a Natur, ac nid yn unig yn y Dull o Weinidogaethiad, oddi wrth Gyfammod *Sinai*.

Mae Gwirionedd y Rheswm hwn yn cael ei amlygu mor gyflawn gan y Difinydd dysgedig ac enwog hwnnw Dr. Owen yn ei *Esponiad* ar yr *Hebreaid*, yn enwedig ar y 6ed adn. o'r viiied Ben. fel na byddai raid i mi ddywedyd dim 'chwaneg er cadarnhad iddo, pe bai pawb a welai hwn yn cael Odfa i edrych yn hwnnw. Yr wyf yn gobeithio y tuedda hyn i symmyd ymaith y Gwarth y daflodd rhai arnom gynt am haeru felly; sef, “ Ein bod trwy hynny yn cytuno â'r *Papistiaid*.” Canys ni feddyliant hwy ddim fod Mantais y Gwr dysgedig hwn yn ei rwymo i hynny, bynnag beth a adroddwyd am danom ni, y rhai ydym mor bell oddi wrth arddel un rhyw farn am fod y Papistiaid yn ei dal ag yw ein Brodyr sy dros Fedydd Babanod: er na feiddiwn ni na hwythau daflu ymaith un Gwirionedd amlwg, yn unig am fod Eglwys

Rufain

Rufain
 Eiriau i
 oreu i
 ied yr A
 y naill,
 ol eglur
 eu cynn
 berffait
 o rydd
 yn ddau
 Sylwed
 dybied,
 rydd y
 x. 5. 6.
 ol, yn
 iaeth y
 yn 'sgri
 Mai'r
 ddynt.
 dywedy
 esgyn i
 uchod.
 dwyn C
 Eithr p
 Gair yn
 hwn yn
 bregeth
 Iesu, a
 feirw,
 yma y
 Lef. xv
 cyffely
 yn Gal
 Ddedd
 iawn a
 o Ffyd
 byw yn

Rufain yn ei ddal. Ond cynnigaf yma 'chydig Eiriau i eglurhau y Gwirionedd o hono. Y Ffordd oreu i ddeall Natur y Cyfammodau yw ystyr-ied yr Ammodau ar ba rai yr addawir Bywyd, yn y naill, ac yn y llall: Os yw y rhai'n yn wahan-ol eglur, yna felly mae'r Cyfammodau sydd yn eu cynnwys. Od yw'r un yn addaw Bywyd ar berffaith Ufudd-dod yn unig, a'r llall mewn Ffordd o rydd Ras trwy gredu, ni ellir gwadu nad ydynt yn ddau Gyfammod wahanol, yn amrywio mewn Sylwedd. Mai felly y mae, bydd eglur; wyfi'n dybied, i'r neb a ystyrio'n ddiduedd yr Hanes a rydd y 'Sgrythur lân i ni o honynt. Yn Rhuf. x. 5. 6. 7. 8. 9. mae Ysbryd Duw, trwy'r Apostol, yn eu cydmaru, ac yn dangos fod y Gwahan-iaeth y cyfryw ag a soniais i. Canys y mae Moses yn 'sgrifennu am y Cyfiawnder sydd o'r Ddeddf, Mai'r Dyn a wnel y Pethau hyn a fydd byw trwy-ddynt. Eithr y mae y Cyfiawnder sydd o Ffydd yn dywedyd fel hyn, Na ddywaid yn dy Galon, Pwy a esgyn i'r Nef? hynny yw, dwyn Crist i wared oddi uchod. Neu pwy a ddisgyn i'r Dyfnder? hynny yw, dwyn Crist drachefn i fynu oddi wrth y Meirw. Eithr pa beth y mae efe yn ei ddywedyd? Mae'r Gair yn agos attat, yn dy Enau, ac yn dy Galon; hwn yw Gair y Ffydd, yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu, Mai os cyffesi â'th Enau yr Arglwydd Iesu, a chredu yn dy Galon, i Dduw ei gysodi ef o feirw, cadwedig fyddi. Yr hyn y mae'r Apostol yma yn ei adrodd oddi wrth Moses, a goffair yn Lef. xviii. 5. ac a ail adroddir yn Ezech. xx. 11. I'r cyffelyb Bwrpas y llefara'r unrhyw Apostol hefyd yn Gal. iii. 11. 12. Ac na chyfiawnheir neb trwy'r Ddeddf ger bron Duw, eglur yw; O blegid, Y Cyfiawn a fydd byw trwy Ffydd. A'r Ddeddf nid yw o Ffydd: Eithr y Dyn a wna y Pethau hynny a fydd byw ynddynt. Ac fel yr oedd y Ddeddf yn addaw

Bywyd yn unig ar berffaith Ufudd-dod, felly y mae'n cyhoeddi Melldith ofnadwy yn erbyn pob un a ddél yn fyr o'r Ufudd-dod hwnnw. *Megis Deut. xxvii. 26. Melldigedig yw'r hwn ni pharhao yngeiriau'r Gyfraith hon, gan eu gwneuthur hwynt.* Ac i'r Diben hyn y mae'r Apostol (*Gal. iii. 10.*) yn coffau'r Geiriau hynny o Gyfraith *Moses*, er mwyn argyhoeddi y rhai oedd yn gogwyddo oddi wrth Ffydd yr Efengyl, i edrych am Gyfiawnder, o leiaf mewn rhan, trwy eu Hufudd-dod i'r Ddeddf (i'r hyn beth yr ydym oll yn dueddol wrth Natur) o'r Amhossiblwydd o'i gyrhaeddyd byth y Ffordd honno: *Canys cynnifer ag y sy o Weithredoedd y Ddeddf, dan y Felldith y maent: Canys ysgrifennwyd, melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl Bethau a 'sgrifennir yn Llyfr y Ddeddf i'w gwneuthur hwynt.* Yn awr, os y Cyfammod a wnaethpwyd ag *Israel* ar Fynydd *Sinai* a feddylir yn y Geiriau hyn, o eiddo'r Apostol, fel y tybygid fod hynny yn eglur, oddi wrth y Lleuedd o ba rai y coffair hwynt, yna ni all y ddau Gyfammod yma fod yn un a'r un rhywmwy nag y gellir dywedyd, mai'r un peth yw Ffydd a Gweithredoedd yn y Pwngc o Gyfiawnder: y rhai y mae'r Apostol, mor fynych, yn eu gosod yn wrthwyneb i'w gilydd yn yr ystyr hynny. Ac ymbellach, mai'r Cyfammod ar *Sinai* a feddylir, wrth y Ddeddf, eglur yw oddi yma, mai fel y mae'r Apostol yn meddwl yr holl Gorph o Orchymynion, moesol, defodol, a barnedigaethol a draddodwyd i'r *Iuddewon* ar yr Ammodau a grybwyllwyd o'r blaen; pan y mae'n dangos Rhagoriaeth yr Efengyl uwchlaw'r Gyfraith; felly hyfbyfir fod y Gorchymynion a berthynant i bob rhyw o *Aberthau* (*Heb. x. 8.*) yn Rhan o honi. Ac os gallai un Rhan o Gorph eu Defodau honni teccach Hawl na'r lleill i berthyn

thyn i'
wneud
Cymm
Harch
feddyli
iii. 17.
a ellid
blaen,
wr yn
meryd
oddi v
Ddedd
hawyd
Ddedd
nyddoe
wid yn
nydd
Ddedd
a gore
Cadarn
Gen. x
hanu
yn ca
wrth
nesol
yn G
ac nio
lle m
wrth
mod;
famm
trwy
ei alw
Barn
yllall
iawn
rad F

thyn i'r Cyfammod efengylaidd, gall'fai y rhai'n
wneud felly fel y Cysgodau mwyaf enwog o'r
Cymmod ac oedd i'w wneud trwy Grist, ein
Harchoffeiriad mawr. Y Gyfraith yn eglur a
feddylir wrth Gyfammod Mynydd Sinai, yn Gal.
iii. 17. lle mae'r Apostol, i ragflaenu *Gwrthddadl*
a ellid godi yn erbyn yr hyn a ddywedafai o'r
blaen, Fod y Ddeddf yn cyhoeddi pob Trosedd-
wr yn felldigedig, megis pe buasai hynny'n cym-
meryd ymaith bob diogel Obaith Jechydwriaeth
oddi wrth y rhai oeddent dan Gyfammod y
Ddeddf, yn gwirio, *Am y Cyfammod a gadarn-
hawyd o'r blaen gan Dduw yng Nghrist, nad yw y
Ddeddf, oedd bedwar cant a deg ar hugain o Fly-
nyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr Adde-
wid yn ofer.* Yn awr wrth y Cyfammod ar Fy-
nydd Sinai, rhaid yn angenrheidiol deall y
Ddeddf, yr hon y mae ein *Esboniwr* diweddaraf
a goreu yn gyfrif oedd 430 o Flynyddoedd ar ôl
Cadarnhad y Cyfammod Gras ag Abraham, yn
Gen. xii. Ac y mae'r Ddeddf a'r Addewid yn gwa-
hanu mewn Sylwedd a Natur, gan eu bod yn llyn-
yn cael eu gwahaniaethu yn eglur y naill oddi
wrth y llall, o ran rhoddi Hawl i'r Etifeddiaeth
nefol, o'r hon yr oedd y *Ganaon* lythurennol
yn Gyfgod, yr hyn a gyfrifir yn amlwg i'r naill,
ac nid i'r llall. Gallwn grybwyll am 2 Cor. iii.
lle mae'r Apostol, yn ddiammau, yn meddwl,
wrth y *Llythren*, y Ddeddf, neu'r hên Gyfam-
mod; ac wrth yr *Xfaryd*, yr Efengyl, neu'r Cy-
fammod newydd, wedi ei ddiogelu a'i gadarnhau
trwy Farwolaeth y Testamentwr; y naill yn cael
ei alw, *Gweinidogaeth Darnadigaeth*, yn cyhoeddi
Barn ddampniol yn erbyn pawb, fel Troseddwr;
y llall, *Gweinidogaeth Cyfiawnder*, yn addaw Cy-
fiawnder i Fywyd tragwyddol, mewn Ffordd o
rad Ras. Gosodir allan yn eglur, mai dan Gy-
fammod

fammod o wrthwyneb Natur yw y rbal'n; ni's gallant, gan hynny, fod yr un Cyfammod dan wahanol Weinidogaethiad. Mae *Gal. iv. o Adn. 21.* hyd y diwedd, yn cadarnhau y Rhefwm ar lawr, yn gyflawn ac eglur: lle y noda'r Apostol i ni, fod *Agar*, y *Gaeth-forwyn*, yn *Gysgod* o'r hên Gyfammod; a *Sara*, y *Wraig rŷdd*, o'r Newydd: fod *Ismael*, yr hwn a aned yn ôl y Cnawd, yn *Gysgod* o'r Hâd cnawdol, neu 'nol y Cnawd; ac *Isaac*, yr hwn a aned trwy Addewid, yn *Gysgod* o'r Hâd ysbrydol: felly'r oedd yma ddau Gyfammod wahanedig wedi cael eu gwneud â gwahanol Had. Yn *Adn. 30.* y mae'n sicrhau i ni, fod y Cyfammod cyntaf â'r Hâd cnawdol, fel y cysgodid hwy gan y *Gaeth-forwyn* a'i Mâb i gael eu bwrw allan; ac na byddai i Eab y *Gaeth-forwyn*, a'r Had cnawdol, fod yn gyd-etifeddion a'r Had ysbrydol o Freintiau'r Cyfammod newydd; gan gasglu, *Adn. 31.* nad ydym ni sef, y rhai sy'n credu'r Esengyl yn *Blant y Gaeth-forwyn*, hynny yw, dan Gyfammod Mynydd *Sinai*, (fel y mae'r Apostol ei hun yn ei eglurhau yn gyflawn ac amlgwg;) ond o'r *Wraig rŷdd*, sef, dan y Cyfammod newydd, gwahanol mewn sylwedd oddi wrth y Hall. Oddi wrth yr hyn yr ymddengys, i mi'n eglur, na's gall y Cyfammod Gras dan yr hwn y mae y rhai sy'n credu'r Esengyl yn awr fod yn Gyfammod o'r un rhyw â'r hwn a wnaed ag *Israel* ar Fynydd *Sinai*, i ba un y derbyniwyd yr Had cnawdol; ond y manegir yma'n eglur, fod yr Had cnawdol wedi eu cauad allan, yng-hyd a Chyfammod *Sinai*.

Eithr dywed rhai, Os nid Cyfammod o'r un Natur â'r Cyfammod Gras, oedd yr hwn a wnaed ag *Israel* ar Fynydd *Sinai*; a'i fod yn addaw Bywyd yn unig ar berffaith Ufudd-dod, yr hyn ni allai neb gyrhaeddid trwyddo, gan na allent gyflawnu'r

lawnu
oedd y
gadwe
edig y
fuant

I'r
yn y
gadwe
neb y
Cany
gwbl
fraith
ei ofy
Cyfia
un D
y Cy
cynta
ag a
barha
no, a
trwy
Gal.
der a
Ddee
yn d
Or
rhag
ei D
Obleg
oni d
Gal.
fod y
yn b
hyn
Mel
wah
Ffor

lawnu'r Ammod, yna pa fodd y gallai neb ag oedd yn byw dan y Cyfammod hwnnw fod yn gadwedig? Ac fe fyddai'n Dofter ac yn angharedig yn wir, i feddwl fod pawb yn golledig ag a fuaent byw o *Moses* hyd *Grist*.

I'r hyn yr wyf yn ateb; Nad wyf yn ammau, yn y messur lleiaf, nad oedd amryw Filoedd yn gadwedig dan y Cyfammod hwnnw; ond i fod neb yn gadwedig trwyddo, yr wyf yn ei wadu. Canys, gan fod Dyn, yn ei gyflwr syrthiedig, yn gwbl analluog i roi perffaith Ufudd-dod i Gyfraith sanctaidd Duw, a'r Cyfammod hwn yn ei ofyn yn gaeth gan bawb a fynnai gyrhaedd Cyfiawnder a Bywyd trwyddo, ni bu, ac ni allai, un Dŷn erioed fod yn gadwedig trwyddo. Ond y Cyfammod Gras, fel y dadguddiwyd ef ar y cyntaf i *Adda*, ac wed'yn yn eglurach i *Abraham*, ag a wnaethpwyd ag ef mewn modd neillduol, a barhaodd mewn grym; ni ddiddymmwyd o hono, ac ni ellid ei ddiddymmu, na'i ddirymmu, trwy roddiad y Ddeddf, fel y manega'r Apostol, *Gal. iii. 17.* Ac fel yr oeddych yn cael Cyfiawnder a Bywyd trwy'r Cyfammod hwn, o flaen y Ddeddf, ac wed'yn dan yr Efengyl; felly hefyd yn ddilai yn amser y Ddeddf.

Ond gofyn rhai, (fel yr oedd yr Apostol yn rhagweled) *Beth gan hynny yw'r Ddeddf?* (Beth ei Diben?) I'r hyn y mae'r Apostol yn ateb, *Oblegid Trosseddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddelai'r Hâd, i'r hwn y gwnaethid yr Addewid.* *Gal. iii. 19.* Wrth yr hyn yr wyf'n barnu ei fod yn meddwl, naill ai, (1.) Fod yr Arglwydd yn bwriadu gosod Attalfa ar Drachwantau'r Bobl hynny, trwy ofyn perffaith Ufudd-dod, dan Boen Melldith mor ofnadwy, fel y parhaent yn Bobl wahanol oddi wrth Genhedloedd eraill, mewn Ffordd yn gweddu i Ddoethineb a Sancteiddrwydd

rwydd Duw, hyd oni chyflawnid yr Amser a rag-
drefnwyd i'r *Messiah* ymddangos yn eu plith, yr
hwn oedd i ddyt o Hâd *Abraham* a *Dafydd*, ac
yr ydoedd i fod yn hysbys ei fod felly. Neu'n
(2.) gallai gael ei drefnu er dadguddio maint
Pechod, a'i Enbaidrwydd, fel yr argyhoeddid
hwy mor angenrheidiol oedd iddynt wrth y *Mes-
siah*, ac nad oedd un Ffordd trwy'r hon y gallent
dderbyn Gwaredigaeth oddiwrth y Felldith hon,
ond trwy Ufudd-dod ac Aberth Crist, a thrwy
hynny cyfeirio eu Ffydd i edrych am wir gym-
mod a lawn trwyddo ef; gan i'r Deddfau oedd
yn perthyn i'r Aberthau, a'r holl Seremoniau de-
fodol eraill gael eu chwaneu, mewn Ffordd o
Wafanaeth uniongyrch i'r Cyfammod neu'r Tes-
tament newydd, hyd oni byddai iddo gael ei ga-
darnhau a'i sicrhau trwy Farwolaeth y Testa-
mentwr. Mae'r Apostol yn hysbyfu'r diben hwn
o'r Ddeddf, er dadguddio Pechod, *Rhuf. v. 20.*
Eithr y Ddeddf a ddaeth i mewn fel yr amlhâd y
Camwedd. Ni ddylid deall hyn megis pe buasai
Ddiben y Ddeddf er peri i Bechod amlhau, ca-
nys pêll oedd hynny oddi wrth Amcan Rhoddwr
y Ddeddf, pa fodd bynnag y mae'n digwydd trwy
Lygredigaethau Dynion. Nodwyd ys hir Am-
ser, gan un nad oedd yn adnabod Crist, fod tra-
chwantau Dynion yn ymgynnddeiriogi mwy, pa
gaethaf y byddai y Gwaharddiadau er eu hattal
rhagddo.

Nititur in vetitum semper, cupimusque negata.
Ymdynnu'r ydym yn wastad at yr hyn a waherdd-
ir, a dymuno'r hyn a wrafynnir. Gan hynny,
Meddwl yr Apostol yw, i'r Ddeddf ddyfod i mewn
i amlygu Pechod, a dwyn yr Enaid i weled ei
Bechod yn dda phechadurus, megis yn *Rhuf. vii. 7,*
13. Chwanegaf (3.) Mai Achos arall i Dduw
roddi'r Ddeddf i'r Bobl hynny, o ba rai'r oedd
Crist

Crist i
iddo gy
ef wedi
y dyw
fodd y
trwy un
Cyfam
fammo
dorri, y
darfod,
unwait
oedd m
wolaeth
dderby
nag i
Gosb.
lai â Dy
o hono
ny rha
megis
adrodd
benion
na byd
hunain
gyflaw
neu Fo
mewn
delai d
lawnu
fyned
etto y
awr fe
Ddoet
yn yr
trwy C

Crist i ddyfod 'nol y Cnawd, allai fod, er mwyn iddo gyflawnu'r Ddeddf drosom ni, gan ei fod ef wedi ei wneuthur dani, *Gal. iv. 4.* Fel hyn y dywaid Mr. *Petto*, * "Nid wyf'n gweled pa fodd y gall'fai Iesu Grist gael ei eni dan y Ddeddf, trwy un Oruwchwiliaeth weledig, pe ni buasai'r Cyfammod hwn ar *Sinai*; canys gan fod y Cyfammod Gweithredoedd â'r *Adda* cyntaf wedi ei dorri, yr ydoedd y Rhan addawol o hono wedi darfod, nid oedd yn addaw dim, wedi ei dorri unwaith: Y Rhan fygythiol o hono yn unig oedd mewn grym. Yr oedd yn bwgwith Marwolaeth ar holl Hâd pechadurus *Adda*, ond ni dderbyniai neb arall iddo, ac oedd heb Bechod, nag i gyflawni ei Gyfiawnder, nag i ateb ei Gosb. Wedi ei dorri, nid oedd iddo ddim a wnelai â Dyn diniwaid, canys ni adnewyddwyd erioed o hono â Dyn drachefn fel o'r blaen. Gan hynny rhaid oedd fod Derbyniad Gŵr diniwaid iddo, megis yr oedd Iesu Grist, trwy ryw fath o Ailadroddiad neu Adnewyddiad o hono, ond i Ddi-benion amgen nag ar y cyntaf; hynny yw, fel na byddai i'r rhai euog eu gyflawnu drostynt eu hunain; ond y byddai i arall, sef Machniydd, ei gyflawnu drostynt. Rhaid bod rhyw Gyfrwng neu Foddion, trwy ba un y gellir cymmeryd i mewn y Gŵr diniwaid hwn, Iesu Grist, ac y delai dan yr un Gyfraith ac y dorrwyd, i gyflawnu'r Cyfiawnder, a gwneuthur y lawn, neu fyned dan y Gosb, yr hyn yr oedd yr Arglwydd etto yn ei ofyn, heb golli dim yn y Sylwedd. Yn awr se drefnodd yr Arglwydd, mewn anfeidrol Ddoethineb, y Ffordd hon o Gyfammod *Sinai*, yn yr hwn yr oedd *Israel*, y rhai oeddent euog, trwy Gyfammod a Chytundeb gwirfodd yn rhwym

* Differ. between the Old and New Covenant, p. 134.

mo eu hunain, a'u Had, i'r perffaith Ufudd-dod a ofynnyd gan y Gyfraith, a hynny dan Boen y Felldith; a ganwyd Jesu Grist dan yr un Gyfraith ac oedd yn cynnwys y rhai euog ynddi, gan ei eni ef o'u Had hwy, a than Oruwchwil-iaeth a Chyfammmod *Sinai*. Nid wyf i'n gweled pa fodd y gall'fai hyn fod, er ei eni o Had *Adda*, heb yr Adnewyddiad hwn ar Fynydd *Sinai*. Pe ni's ganefid ef dan y Ddeddf ei hun, fel Cyfammod o Weithredoedd, a phe ni's rhoddasai iawn iddi, trwy ateb y Gofb, neu gyflawnu ei Chyfiawnder hi; ond yn unig gwneuthur neu ddi-oddef rhyw beth yn lle hynny, ni buasai hynny ddim yr unrhyw beth drosom ni: A hyn a dden-gys mor dra angenrheidiol oedd Cyfammod *Sinai*."

Gall'fwn ddangos o'r blaen, mai *Moses* oedd Cyfryngwr y Cyfammod cyntaf; eithr *Crist*, nid *Moses*, oedd Cyfryngwr y diweddaf: Meib-ion *Aaron* oeddent Offeiriaid y naill, a'n Har-glwydd bendigedig oedd unig Archoffeiriad y llall: Anifeiliaid glân, a Chreaduriaid eraill, a drefnwyd gan Dduw, ydoedd Aberthau hwnnw, *Crist* ei hun oedd yr unig Aberth cymmodol yn hwn. Yr hyn oll fy'n dangos yn ddigonol eu bod yn ddau Gyfammod wahanol, ac nid yr un, a'r unrhyw, dan wahanol Weinidogaethiad. Ond er cyflawn-ach Amlygiad o Wirionedd y Rheswm hwn cyng-horwn y Darlennydd i olygu y Traethawd rhag-rol rhag-grybwylledig, gan fod ei Awdwr dros Fedydd Babanod, gall ei Eiriau, o bosibl, gael mwy o Barch ar y cyfrif hynny. Gan hynny, at yr hyn a ddywedpwyd ar y Pen hwn, chwa-negaf yn unig gasgliad neu ddau, yn perthyn i'n Amcan presenol.

1. Nid yw na'r Gair, *Tragywyddol*, na Gwaith Duw'n addaw mewn Cyfammod, i fod yn *Dduw*

i'r

i'r Bobl
ddigono
Nghrist
hyn i
yma;
nai, ie
dêg Go
i'r Bobl
odd yr
Arglwy
Wlad y
hyn y
lle, wr
fyddaf
minnau
rodd cy
Duw a
herthyr
hynny
ac oedd
a'u cyn
2. C
Rhesw
od, a'u
fammo
Cyfam
yr un,
hwy fe
Ac ar
nodi,
neu'n
y Sail
Abraha
Ond i
nai we
ei gad
yr Eg

i'r Bobl ag ydoedd efe yn eu derbyn iddo, yn ddigonol i brofi mai'r Cyfammod Gras yng Nghrist Iesu ydoedd hwnnw. Câf achos 'nol hyn i fôn am y cyntaf, ac eglur yw'r olaf oddi yma; bod yr Arglwydd yng Nghyfammod *Sinai*, ie, hyd yn oed yn y Rhag-ymadrodd i'r ddeg Gorchymmyn, yn hysbysu ei hun yn Dduw i'r Bobl hynny, *Ecsod. xx. 1, 2. A Duw a lefarodd yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd, Myfi yw yr Arglwydd dy Dduw; yr hwn a'th ddug di allan o Wlad yr Aipht, o Dŷ y Caethiwed.* Ac i'r ystyr hyn y mae Geiriau'r Dr. Owen ar *Heb. viii. 10.* lle, wrth lefaru am yr Addewid honno, *Mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwy a fyddant i minnau yn Bobl, y dywaid,* "Hyn yw Ymadrodd cyffredin pob cyfammodol-berthynas rhwng Duw a Dynion. Ac arferir ef yn fynych ymherthynas i'r Cyfammod cyntaf, yr hwn, er hynny, a ddirymmyd. Arddelodd Duw y Bobl ac oedd yn hwnnw fel ei Ran briodol, a hwythau a'u cymmerasant ef yn unig yn Dduw iddynt."

2. Gallwn ddyfsgu oddi yma, na ellir dwyn un Rhefwm da oddiwrth Hawl gyfammodol Babanod, a'u bod hwy yn Aelodau eglwyfig dan Gyfammod *Sinai*, i gadarnhau'r Pethau hyn dan y Cyfammod newydd, gan nad yw'r Cyfammod yr un, ond o wahanol Natur, ni phrawf eu bod hwy felly yn yr un, ddim eu bod felly yn y llall. Ac ar y Ffordd, ni ddychon fod allan o le, i nodi, nad oedd yr *Iuddewon* mewn Cyfammod, neu'n Aelodau eglwyfig, fel Had y Ffyddloniaid, y Sail a honnir yn awr, ond fel Had cnawdol *Abraham*, beth bynnag oedd eu Rhieni nefaf. Ond i fyned yn y blaen, gan fod Cyfammod *Sinai* wedi ei ddirymmu, a'r Cyfammod Gras wedi ei gadarnhau yn ei le, fel unig Reol Ufudd-dod yr Eglwys, oddi wrtho ef yn unig y gallwn ddyfsgu

ddyfgu pwy fydd a Hawl ynddo. Ac nid oedd yn gwbl angenrheidiol i ddywedyd yn amlwg nad oes i Had y Ffyddloniaid Hawl yn y Cyfammod newydd, megis ag yr oedd iddynt yn yr Hên; canys nid yw Diddymmiad y diweddaf yn gadel un achos i feddwl y rhaid i'w Ddeiliaid ef fod, yn angenrheidiol, yn Ddeiliaid o'r cynthaf, yr hwn fydd gwbl o wahanol Natur. Os cymmer Tywylog ymaith Siarter † Bwrdais-dref, a dywedyd wrthynt y rhydd efe iddynt un newydd, o wahanol Natur oddiwrth yr hên un, ni all y Bwrdeisiaid ddin ddeall beth y fydd Breintiau eu Siarter newydd, na phwy yw y Deiliaid i ba rai y bydd y Ddinas-freintiau yn perthyn, ond yn unig trwy Amlygiad o'i Ewyllys ef iddynt; ac ni all y Deiliaid gael un Achos i achwyn am iddo adel rhyw Freintiau neillduol allan o'r newydd, os rhydd efe iddynt, yn eu lle, rai eraill lawer mwy gwerthfawr; megis ag y mae'r Peth yn yr achos hwn.

Rhes. V. Nid yw Hawl gyfammodol yn rhoi un amddiffyniad i Weinidogaethiad Ordinhad orchymmynedig, heb gyfarwyddyd amlwg o Gyfraith Duw.

Gan fod ein Brodyr fy dros Fedydd Babanod yn gyffredin yn edrych mai'r *Cyfammod Gras* oedd yr hwn a wnaed ag *Abraham*, a goffair yn *Gen. xvii. 7. &c.* yr un mewn Sylwedd ag y mae'r Cenhedloedd crediniol dano yn bresenol, a hefyd fod yr Enwædiad yn Sêl y *Cyfammod* hwn; amcanaf gadarnhau y *Rheswm* uchod oddi ar eu Hegwyddorion hwy en humain. Ond cyn myned at hynny, fe dal i ni ddal sylw, nad oedd un Ordinhad wedi ei threfnu gan Dduw i fod yn Sêl i'w Bobl o'u hawl yn y *Cyfammod Gras* o Amser *Adda* hyd *Abraham*, er ei fod mewn grym y pryd

† Charter.

y pryd
tywyll
hwnnw
oedd,
ol. Ac
hîr Am
Cyfam
yma, n
canlyn
yna bu
feroedd
cyfiaw
ganddy
yn y g
barnu
modol
wedi ei
o'u Per
Ond
yr Enw
yn Sêl
ac yr w
canlyn
Perthy
Canys
I.
enwog
cystal
iad, a
cynthaf
Eiriau
iddo, G
fodd y
Arphax
aroliaid
negu A
ei fod

y pryd hynny gyftal ac wed'yn, ond yn fwy tywyll wedi ei ddadguddio, er fod yr hîr Amser hwnnw yn hwy, o amryw Gannoedd o Flynyddoedd, nag o Anedigaeth Crist hÿd yr oes bresenol. Ac ni ammeu neb na bu llawer fyw yn yr hîr Amser hwnnw ag yr oedd iddynt Hawl yn y Cyfammod Gras. Ymddengys gan hynny oddi yma, nad yw Hawl i Sêl ddim yn uniongyrch yn canlyn oddi wrth Hawl i'r Cyfammod; pe buasai, yna buasai'r cyfryw Hawl i Ffyddloniaid yr Amferoedd hynny. Ac ni thybia'n Brodyr i'r Duw cyfiawn a grasslawn ballu iddynt yr hyn yr oedd ganddynt union Hawl iddo. Ac hyd oni phrofer yn y gwrthwyneb trwy'r Ysgrythur, yr wyf yn barnu y caniateir, nad oedd gan Bobl gyfammodol Duw, yr Amser hwnnw, un Ordinhad wedi ei threfnu ganddo ef iddynt, i fod yn Sêl o'u Perthynas gyfammodol.

Ond yr wyf bellach yn dyfod at Ordinhad yr Enwaediad, yr hon a feddylia'n Brodyr i fod yn Sêl y Cyfammod a wnaethpwyd ag *Abraham*, ac yr wyf yn gobeithio y bydd i'r Ystyriaethau canlynol i wneud yn ddigon amlwg, mai nid Perthynas gyfammodol a roddes un Hawl iddi.

I. Yr oedd yn byw bryd hynny amryw Wyr enwog ag oedd iddynt Ran yn y Cyfammod Gras cyftal ag *Abraham*, ac etto heb Hawl i'r Enwaediad, a fernir yn Sêl o hono; megis *Sem*, y Gŵr cyntaf ac y mae'r Ysgrythur, mewn cynnifer o Eiriau, yn dywedyd, fod yr Arglwydd yn *Dduw iddo*, *Gen. ix. 26.* a *Heber*, oddi wrth ba un y cafodd yr *Iuddewon* yr Enw *Hebreaid*, heb son am *Arphaxad*, *Salah*, ac amryw eraill o'r hên Batriarciaid wedi'r Diluw; at ba rai y gallwn chwagnegu *Melchisedec*, yr hwn y ddywedir yn *Heb. vii.* ei fod yn fwy nag *Abraham* ei hun, gan ei fod yn

Frenin ac yn Offeiriad. Nid oedd i neb o'r rhai'n fwy o Hawl i'r Enwaediad nag un na chlywodd erioed am y Cyfammod Gras, oddi eithr eu bod o Deulu *Abraham*. Canys gorchymynwyd Arwydd yr Enwaediad i *Abraham* ei hun, a'i Had naturiol o wrrywaid a phob Gwrryw a enid yn ei Dŷ, neu a brynid â'i Arian, *Gen. xvii. 10 11. 12. 13.* ac nid oedd un Gorchymyn i'w rodidi i neb arall.

2. Yr oedd y Benywaid hefyd mewn Cyfammod yn gystal â'r Gwrrywaid, etto ni ddarparwyd iddynt hwy un Sêl nac Arwydd. Ac er nad oeddent gymmwys i dderbyn yr Enwaediad yr Arwydd a drefnwyd i'r Gwrrywaid; etto pe buasai Berthynas gyfammodol yn rhoi Hawl i Sêl, diammeu y buasai un yn cael ei threfnu iddynt, y cyfryw ac y buasai ynddynt hwy Gymhwysder i'w derbyn.

3. Yr oedd y Gwrrywaid mewn Cyfammod o'u Genedigaeth, etto nid oedd iddynt Hawl i'r Enwaediad hyd yr wythfed Dydd, a buasai'n bechadurus eglur eu henwaedu cyn hynny, yn gystal ac yn Droseddiad o'r Gorchymyn eu hoedi'n hwy. Gan hynny nid Perthynas gyfammodol ond Gorchymyn pendant oedd yn rhoi Hawl i'r Enwaediad. Câf Achos yn ôl llaw i sôn am amryw o rai yr oedd iddynt Hawl i'r Ordinad hon, wrthy Gorchymyn (megis *Ismael* ac *Esaï*) ac etto heb Hawl yn y Cyfammod a wnaed ag *Abraham*. Ie, yr oedd i'r holl Gaethweision yn Nhŷ *Abraham*, y rhai a aned ynddo, a'r rhai a brynwyd â'i Arian, gymmaint Hawl i'r Enwaediad ag oedd i'w Had ei hun; ond pwy bynnag a haero fod i'r rhai'n oll Hawl yn y Cyfammod Gras trwy Ffydd, sicr wyf na's gallant byth wneud hynny'n dda trwy'r Yfgyrthur. Ac nid oedd un Prawf allanol yn ofynnol i'r rhai mewn Oed-

ran

ran yn
derbyn
Abraham
gymm
yr wyf
heb yn
fammod
fammod
hyn a
Sêl y
Rhes
yn uni
glwydd
Bydd
wrth y
Seliad
fammod
hefyd,
Ysbryd
lân *Ys*
Ddydd
a'n seli
nau.
yw cae
fennad
Yfgrif
drosgl
unig sy
Sicrwy
mae'r
ni ein
Yn de
ficrhau
hwnn
i'r Cy
ion y
Abraham

ran yn eu plith, fel Peth angenrheidiol cyn eu derbyn; etto rai Blynnyddau cyn hyn yr oedd i *Abraham* 318 o honynt yn ei Dŷ, ac ydoedd yn gymmwys i ddwyn Arfau, *Gen. xiv. 14.* Yna yr wyf i'n casglu, gan fod llawer yn y Cyfammod heb yn henwaedu, a llawer heb fod yn y Cyfammod eu cael eu henwaedu, nad Hawl i'r Cyfammod oedd yn rhoi Hawl i Enwaediad, yr hyn a gyfrif ein Brodyr ydoedd y pryd hynny yn Sêl y Cyfammod Gras.

Rhes. VI. Yn yr Ysgrythur, yr Ysbryd Glân yn unig a ddywedir ei fod yn Sêl i Bobl yr Arglwydd o'u Hawl yn y Cyfammod Gras.

Bydd Gwirionedd y Rheswm hwn yn eglur oddi wrth y 'Sgrythurau hynny, lle y crybwyllir am Seliad Hawl y Ffyddloniaid i Fendithion y Cyfammod Gras. *Megis Eph. i. 13.* Yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, y'ch feliwyd trwy lân Ysbryd yr Addewid. *Pen. iv. 30.* Na thrisllêwch lân Ysbryd Duw, trwy'r hwn y'ch feliwyd hyd Ddydd Prynedigaeth. *2 Cor. i. 22.* Yr hwn hefyd a'n seliodd, ac a roes Ernes yr Ysbryd yn ein Calonau. Yn gymmaint, ac mai un Diben mawr o Sêl yw cadarnhau a diogelu Gweithredoedd a 'Sgrifennadau, a thystiolaethu i'r hwn y gwneir yr Ysgrifen iddo, ei ddiogel Hawl a Iawn i'r hyn a drosglwyddir trwyddi; felly'r Ysbryd Glân yn unig sydd yn, ac a ddychon rhoi i'r Ffyddloniaid Sicrwydd o'u Hawl i'r Cyfammod newydd. Y mae'r Ysbryd hwn yn cyd-dystiolaethu a'n. *Hysbryd ni ein bod ni yn blant i Dduw.* *Rhuf. viii. 16.* Yn ddiau ni haera neb, fod yr Enwzediad yn sicrhau i bawb, o'r rhai y roddwyd yr Arwydd hwnnw iddynt trwy Orchymyn Duw, eu Hawl i'r Cyfammod Gras. A gyflawnwyd Addewidion y Cyfammod newydd i bawb o Had naturiol *Abraham* ac i'r holl Wrrywaidd yn ei Dŷ? A sicrhawyd

hawyd iddynt trwy hynny Hawl a Iawn i Fywyd tragywyddol. Ac a gadarnhawyd i bawb a'r a fedyddiwyd yn y prif Amseroedd eu gwir Hawl yn y Cyfammod Gras? Oni fedyddiwyd *Simon Magus* ar y Broffes a wnaeth o'i Ffydd, gyftal a *Simon Pedr*? etto nid oedd i'r cyntaf ddim Hawl yn y Cyfammod Gras, gan ei fod *mewn Buſtl Chwyrwder a Rhwymedigaeth Anwiredd*. Aēt. viii. 13, 23. er, yr wyf yn meddwl, nad ammeu neb fod iddo union Hawl i'r Ordinhad honno, in *Foro Ecclesiae*, yng Nghyfr'i'r Eglwys. Felly pe caniateid yr Ymrefymiad y mae Bedyddwyr Babanod yn sefyll cymmaint arno, ei fod yn An-nogaeth i'w Harferiad, sef, "Pawb ac fydd ganddynt Hawl i'r Cyfammod, y mae ganddynt Hawl i'r Sêl; y mae gan Fabanod y Crediniol Hawl i'r Cyfammod, am hynny y mae ganddynt Hawl i'r Sêl." Meddaf, pe caniateid hyn iddynt, nid amddiffynnai hyn ddim o Hawl Babanod i Fedydd, oddi eithr gallu profi fod hynny yn Sêl y Cyfammod, yr hyn wyf'n dybied, na ellir byth ei wneuthur trwy Air Duw. Eithr, onid wyf yn camfynied, profwyd o'r blaen, fod y ddau Refwm yn gwbl ddisail yn yr Ysgrythur. Gan hynny, pe caniateid hyn iddynt, ag y maent yn ei ddymuno, fod Bedydd yn Sêl y Cyfammod newydd, rhaid yn gyntaf brofi, fod gan bawb mewn Cyfammod Hawl i'r Sêl, a bod gan Blant y Crediniol yr Hawl honno. Os methant yn un o'r rhai'n, ni ellir cyfiawnhau eu Harferiad trwy'r Ymrefymiad hwn; ac onid wyf'n camfarnu, rhaid iddynt fethu profi un na'r llall, o Air Duw. Mi wn y dygir yn gyffredin *Rhuf. iv. 11. i brofi*, fod Enwaedlad yn Sêl y Cyfammod Gras; a *Col. ii. 11. 12.* fod Bedydd wedi dyfod yn ei le, gan hynny y rhaid iddo ateb yr un Diben ac Amcan a'r Enwaedlad gynt.

Am

Am
fyr iaw
cnawd
i'w H
yn y C

gos, fo
loedd d
ddewon
Amfer
ordenn
Sail N
loedd e
Abraha
taf, ga
refym
yn un
gan i
Ddien
ddewis
waedia
had id
gyfiaw
Nghri
y safai
hwy h
yn y C
Lightf
yno yr
odol i
dda a'r
llain y
ganddo
Pr hon
dienw
waedi
Gwiri
Cenhe
usio

Am Rhuf. iv. 11. Ar Ymholiad, hi ddaw'n
fyr iawn o brofi, fod yr Enwaediad yn Sêl, i Had
cnawdol, a Gweision Abraham, nac y ehwaith
i'w Hiliogaeth trwy Isaac, fel y cyfryw, o'u Hawl
yn y Cyfammod Gras. Canys

1. Amcan yr Apostol yn y lle hwn yw dan-
gos, fod Duw'n bwriadu cyfiawnhau y Cenhed-
loedd dienwaededig trwy Ffydd, cyfai a'r Ju-
ddewon enwaededig; yr hyn a wna, trwy nodi'r
Amser y darfu i'r holl-ddoeth Dduw gyntaf
ordainio'r Enwaediad (yn yr hwn y gosodwyd
Sant Neillduad yr Juddewon oddi wrth Genhed-
loedd eraill) yr hyn ebe 'fe wrthym, oedd wedi i
Abraham, i'r hwn rhodded y Gorchymyn gyn-
taf, gael ei gyfiawnhau. Oddi yma mae'n ym-
resymmu, nad allai Diffyg o'r Enwaediad fod
yn un Rhwystr o Gyfiawnhad y Cenhedloedd,
gan i Abraham ei hun gael ei gyfiawnhau yn ei
Ddienwaediad; ac oddi yno y dengys, i Dduw
ddewis yr Amser hwnnw i orchymyn yr En-
waediad iddo ef a'i eiddo, yn Sêl, neu Gadarn-
had iddo ef, y byddai i Dduw, mewn Amser i
gyfiawnhau'r Cenhedloedd trwy Ffydd yng
Nghrist, yr hwn oedd i ddysod o'i Had ef, fel
y falai ef yn y Berthynas o Dad ysbrydol iddyni
hwy hefyd. A'r Ystyr hwn a eglurir yn amwg
yn y Cyfieithiad o'r Geiriau gan y dylgedig Dr.
Lightfoot yn ei *Hor. Hebraic*. Yr hwn y mae fe
yno yn ddangos fydd, nid yn unig yn fwyaf pri-
odol i Amcan yr Apostol, ond hefyd yn cytuno'n
dda â'r Iaith wreiddiol. Canys lle'r ydym ni'n dar-
llain yn y Groeg, *tēs en tē acrobustia*, Yr hon oedd
ganddo yn y *Dienwaediad*, mae fe'n ei ddarllain,
Yr hon a fyddai yn y *Dienwaediad*, sef, ei Had
dienwaededig, y Cenhedloedd. Felly yr En-
waediad, fel yr oedd yn Sêl, ydoedd i gadarnhau
Gwirionedd yr Addewid o Ddygiad i mewn y
Cenhedloedd i fod yn Had Abraham; a chan fod

hyn wedi e'i gyflawnu, atebwyd y Diben, ac ni allai un Ordinhad arall gymmeryd ei lle, i felio'r un Addewidion. Ac ni ddychon neb feddwl i'r Enwaediad felio, neu gadarnhau i'w Ddeiliaid yn gyffredinol, nac yn wir i neb, ond i *Abraham* ei hun y Berthynas o fod yn Dad i'r *Cenhedloedd* crediniol.

2. Os deallwn fod y Geiriau'n meddwl, 'fod yr Enwaediad yn felio i *Abraham* ei Hawl berfonol ei hun, fel Credadyn, yn y Cyfammod Gras, yn gyftal a'i Berthynas o fod yn Dad ysbrydol i'r *Cenhedloedd* crediniol; ni all'fai wneud felly i'w Had babanaidd a'i Weision, fel y cyfryw. llawer o ba rai ni chawsant erioed y fath Ffydd mewn Addewidion efangylaidd, na chyn, nac wedi eu henwaedu; y rhai, er hynny, oeddent Ddeiliaid appwyntiedig o'r Enwaediad cystal ag *Abraham* ei hun. Llai o lawer y gall'fai felio iddynt hwy y cyfryw Berthynas Dadol, ag y dywedir yma iddo ei wneud iddo ef, gan mai Uchelfraint a ganiatawyd i *Abraham* yn unig oedd hon. Oddi yma yr wyf yn casglu, mai beth bynnag oedd yr Enwaediad ar yr Ordeiniad cyntaf o hono, i Dad y Ffyddloniaid, nid all'fai fod yn Sêl, yn yr Ystyr y mae'n Brodyr yn dadlu ei fod, sef i'w Had ef wed'yn yn ol y Cnawd, fel y cyfryw. Canys pe buasai wedi ei roddi trwy Drefniad Duw, i fod yn Sêl ac yn Gadarnhad, i bawb ag oedd i gael eu henwaedu, o'u Hawl berfonol yn y Cyfammod Gras, yna rhaid y fuasai eu bod oll yn gadwedig dros byth. Canys, fel mai'r Cyfammod hwn yw'r *Siarter* fawr, trwy yr hon y rhoddir Hawl i Fywyd tragwyddol, ni ddarfu i neb erioed ac oedd iddo Ran ynddi, ddyfod yn fyr o'r cyfryw Hawl, ac ni fethodd ar neb i gyrhaeddyd hwnnw, i ba rai y seliodd Duw y cyfryw Hawl. Ymhellach, yn

3. Mae'r Apostol yn hysbysu'n dra eglur yn y

Geiriau

Geiriau
rhwng
iad) a'
wydd
megis a
waid w
waeded
thynas
Lwybra
y Diet
Had A
ryw, y
Had cr
felly, o
yn yr
Ddeddf
Had,
Dad y
hyn Y
y Lle)
rhai fy
Ffydd
mae'r l
fraith
yn ôl y
oddiw
Apost
nydd o
Gysan
Weith
xvii.
ni all
yw C
Cenhee
mai'r
Ffydd
Am
ward

Geiriau canlynol, fod Gwahaniaeth hanffodol rhwng y Ddeddf (i ba un y perthyn yr Enwaediad) a'r Addewidion hynny o'r Cyfammod newydd a wnaed i *Abraham* dros ei Had ysbrydol, megis adn. 13, 14, 15. Canys yn adn. 12. dywaid wrthym i ba rai ymhlith yr *Iuddewon* enwaededig y mae *Abraham* yn sefyll yn y Berthynas o Dad ysbrydol, sef i'r *sawl a gerddant Lwybrau Ffydd Abraham*, yr hon oedd ganddo yn y *Dienwaediad*. Lle'r ymddengys, nad oedd Had *Abraham* ei hun yn ôl y Cnawd, fel y cyfryw, yn Had ysbrydol; llai o lawer y dychon Had cnawdol *Cenhedloedd* crediniol gael eu cyfrif felly, oni rodiant *Lwybrau Ffydd Abraham*. Yna yn yr adn. nesaf chwanegir, Canys nid trwy'r *Ddeddf* y daeth yr *Addewid* i *Abraham*, neu i'w Had, y byddai'n *Etifedd* y *Bôd* (hynny yw, yn Dad y Ffyddloniaid yn holl Barthau'r *Bôd*, yr hyn Ystyr sy'n cytuno oreu â'r Geiriau ac Amcan y Lle) eithr trwy Gyfiawnder Ffydd: Canys os y rhai sydd o'r *Ddeddf* yw'r *Etifeddion*, gwnaed Ffydd yn ofer, a'r *Addewid* yn dirym. O blegid y mae'r *Ddeddf* yn peri Digofaint. Ac od oedd Cyfraith *Moses*, neu'r Cyfammod a wnaed â'r Had yn ôl y Cnawd fel hyn yn wahanol mewn Natur oddiwrth Gyfammod y Ffydd, fel y dywaid yr Apostol yma ei fod; a'r Enwaediad yn ei Ddefnydd cyffredin yn perthyn i'r Gyfraith hon, neu Gyfammod (Dechreuad pa un a dynnwyd yn y Weithred gyfammodol honno ag *Abraham*, Gen. xvii. 7, 8) yr hyn ni wadai neb y dybygid; yna ni all bod un Sail gan neb i haeru, mai yr un yw Cyfammod yr Enwaediad, â'r hwn y mae'r *Cenhedloedd* crediniol yn awr dano, oddi eithr mai'r un a'r unthwy yw'r Gyfraith a'r Efengyl, Ffydd a Gweithredoedd. *Ibw den is* *Am Col. ii. 11, 12.* Yn yr hwn hefyd y'ch enwaedwyd, ag Enwaediad nid o Waith Llaw, trwy ddiog

ddioſg Cerph Pechodau y Cnawd, yn Enwaediad
 Crist: Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y Bedydd, yn
 yr hwn hefyd y'ch cyd-gyfodwyd, trwy Ffydd gwei-
 thardiad Duw, yr hwn a'i cyfododd ef o feirw.
 Amcan yr Apostol yn y Lle hwn, yw perfwadio
 y Coloffiaid i beidio a chymmysgu un Peth â Christ
 yn Sylfaen eu Ffydd a'u Gobaith; wedi sicrhau
 iddynt yn adn. 10. eu bod wedi eu cyflawnu yng
 Nghrist. A rhag i neb beri iddynt farnu, eu
 bod yn aros mewn Diffyg o'r Enwaediad, i'w
 gwneud yn fwy cyflawn, y mae 'fe'n dywedyd
 wrthynt, eu bod yng Nghrist wedi cyrhaeddyd
 Diben yr Enwaediad, yn yr hwn hefyd (nid yn-
 noch eich hunain) y'ch enwaedwyd, ag Enwaed-
 iad nid o Waith Llaw, &c. Ynte ni all mai Be-
 dydd, fel yn dyfod yn lle'r Enwaediad, y mae'n
 feddwl wrth eu bod wedi eu henwaedu yng Nghrist,
 canys cyflawnir hwnnwâ Dwyllaw, megis yr En-
 waediad. Ie, y fath Dŷb a bod Bedydd yn lle'r En-
 waediad, i'r un Defnydd a Diwedd yn awr ag yd-
 oedd yr Enwaediad gynt, a wrthwynebai yn un-
 ion Fwriad yr Apostol yn y Lle hwn, fely gwelwn
 yn fuan. Ei feddwl gan hynny yw, eu bod yng
 Nghrist wedi cyrhaeddyd yr hyn yr oedd yr En-
 waediad yn bennaf yn amcanu atto: ac onid wyfi
 'n camfynied, mae'r Geiriau cylchynol yn dangos
 mai Cyflawnhad trwy berffaith Ufudd-dod i'r
 Ddeddf, yr hyn yr oedd yr Enwaediad yn rhwy-
 mo iddo, ydoedd hynny; Gal. v. iii. Profwyd
 eisoes nad oedd y Ddeddf yn addo Ffافر Duw i
 neb, ond ar Amnod o berffaith Ufudd-dod; nid
 llai eglur (wyfi'n dybied) fod yr Enwaediad,
 (Ondichad fawr y Ddeddf), yn rhwymo ei
 Ddeddfiad i berffaith Ufudd-dod, gan hynny y
 gelwir yn Iau nad ellid ei dwyn. Rhaid can-
 iatau, nad allai neb wedi'r Cwmp reddi'r Ufudd-
 ded perffaith hwn, ond Crist yn unig; ac iddo
 gael ei wneuthur oblegid hynny dda y Ddeddf,
 Gal.

Gal. iv
 hwnnw
 weithio
 hwn y
 Duw,
 o'r rha
 fennol.
 mai hw
 yn gorff
 ied, i
 brydol
 Cnawd
 hynny
 Iuddeu
 yn edry
 efe yn
 sy'n cre
 Sancte
 yn wat
 yn any
 Sancte
 fod eu
 rifiad S
 ond fel
 mae E
 magu.
 ef, trw
 dynnu
 wrth G
 Enwa
 ffaith
 wydd
 am y
 mai U
 Christ
 y dyw
 cyd-gy

Gal. iv. 4. fel trwy roddi yr Ufudd-dod penffraith hwnnw, yr oedd y Gyfraith yn ei ofyn, y gallai weithio allan Gyfiawnder cyfan-hollol, yn yr hwn y gallai ei Bobl fod yn gymmeradwy gyd â Duw, nid ellir ei ammeu (wyf'n farnu) gan neb o'r rhai y mae i mi a wnelwyf â hwynt yn breffennol. Ac y cyfrif hyn gan hynny y dywedir, mai hwyntwy yw yr *Enwaediad*, y rhai ydynt yn gorfoleddu (hynny yw, gosod eu holl Ymddiried, fel Sail eu holl Dangnefydd a Chysur ysbrydol) yng Nghrist Iesu, ac nid ymddiried yn y Cnawd, (hynny yw, yn y Breintiau cnawdol hynny, neu yn ôl y Cnawd, y rhai'r oedd yr Iuddewon mor dueddol i ymddiried ynddynt) eithr yn edrych am y cwbl trwy Grist, fel ag yr oedd efe yn *Ddiwedd* y *Ddeddf*, er Cyfiawnder i bob un sy'n credu, Rhuf. x. 4. Dychon hefyd ail-olygu Sancteiddhâd (*Enwaediad* y Galon) yr hwn fydd yn wastad yn cyd-gymdeithasu â Chyfiawnhâd, yn anwahanol; a gwnaethpwyd Crist hefyd yn Sancteiddrwydd i'w eiddo, i Cor. i. 30. Nid am fod eu Sancteiddhâd yn gynnwysedig yng Nghyfrifiad Sancteiddrwydd Person Crist iddynt hwy, ond fel y pwrcafwyd ef iddynt ganddo ef; ac y mae Egwyddorion o Ras yn cael eu plannu, eu magu, a'u cynhyddu ynddynt hwy gan ei Ysbryd ef, trwy eu cynnorthwyo hwy, trwy Ffydd, i dynnu Rhinwedd (yr hon sy'n eu puro) oddi wrth Crist croeshoeliedig. Ond tybygid mai wrth *Enwaediad* Crist y meddylir yn bennaf, ei berffraith Ufudd-dod, o ba un yr oedd hwnnw'n Arwydd: ac nid yw anarferol gosod yr Arwydd am y Peth a arwyddocceir. Manegis yn gyflawn mai Undeb a Chymdeithas y Ffyddloniaid â Christ a ddelir allan mewn Bedydd; yn yr hwn y dywedir eu bod yn cael eu claddu gyd ag ef, a'u cyd-gyfyddi; a haerir iddynt gyrhaeddyd hyn trwy Ffydd

Efydd gweithrediad Duw, Rhuf. vi. 3, 4, &c. *Col. ii. 12.* gan mai diben yr Apostol, yn yr hyn y mae'n ddywedyd am yr Enwaediad, yr hwn a berthynai i'r hên Gyfammod, oedd eu hargyhoeddi, nad oedd raid iddynt wrth ddim Cysgodau defodol, y rhai ydynt yr awrhon wedi eu diddymmu, er eu gwneud yn fwy cyflawn, gan mai eu cael yng Nghrist, oedd y cwbl ag oeddent hwy i orphwys arno, a'r cyfan a'r a oedd angenrheidiol iddynt. Parhâu yr Enwaediad, neu ryw Ordinhad ag a fyddai i'r un Defnydd a Diwedd ag ef, a fyddai gwadu, mewn ystyr, nad yw Crist wedi dyfod, ac na chyflawnodd efe yr hyn a gyfgodid trwy'r Enwaediad. Ac y mae eu Bedydd yn dangos, iddynt broffesu gosod eu holl Hyder yn yr Iesu hwnnw, a *fu farw dros eu Pechodau, ac a gysodwyd i'w cyflawnhau*; Marwolaeth ac Adgyfodiad pa un, fel eu Machniydd a'u Cynnyrchiolwr, a'r Ffaint y maent yn gyfrannog o honi trwy hynny, a ddelfir allan mewn Dull fywiol yn yr Ordinhad honno. Ond er pellach Bodlonrwydd, o ran Meddwl Ysbryd Duw yn *Rhuf. iv. 11. a'r Col. ii. 11, 12.* cyfarwyddwn y Darlennydd at Lyfr deallus a scrifennwyd gan *Mr. N. Cox**; lle bydd i'r hwn a ddarllo, â Meddwl di-ragfarn, (onid wyf yn camfynied) weled profi, nad amcenir dim yn y Testynau hynny a'r a ddychyn roi'r Annogaeth leiaf i Fedydd Babanod.

Yr wyf yn dyfod yn y lle nefaf i ystyried Cyfammod yr Enwaediad, fel y gwnaed ef ag *Abraham, Gen. xvii. 7. &c.* ar ba un y mae'n Gwrthymdrechwr yn gorphwys yn bennaf am Ymddiffyniad i Fedydd Babanod. Ond yr wyf yn

* A Discourse of the Covenants which God made with Men before the Law. Chap. viii.

yn gobe
Messur
Chwilia
berthyn
fod yn
o'r Adde
Pen. xii
a'r Efen
tol yn g
oddi wr
yr Adde
nyddoed
trwy gy
yr hwn
hwnnw
ond hef
y rhai n
gan hyn
Adnewy
ymdden
hau'r Cy
iol, fel
o'r blaen
ond fod
y cynta
yw, o t
hâodd L
12, 13,
ystyried,
â pha r
dywedyd
rhyw Ha
ol; y cy
ef; y di
fammod
du, sef y

yn gobeithio dangos yn eglur, na rydd ef y
 Messur lleiaf o Gynhaliaeth iddo ar ddyledus.
 Chwiliad o'r hyn a ddywaid yr Ysgrythur ym-
 herthynas iddo. Yr wyf yn barod i ganiatáu,
 fod yn y Lle rhag-grybwylledig Ail adroddiad
 o'r Addewid fawr efangylaidd a rodded i *Abraham*,
Pen. xii. 3. yr hon a eilw'r Apostol, *Yr Addewid*,
 a'r *Efengyl*, *Gal. iii.* ac eglur yw, fod yr Apostol
 yn golygu *Gen. xii. 3.* ac nid *Pen. xvii. 7.*
 oddi wrth yr Amser y mae 'fe'n dywedyd rhoddi
 yr Addewid o flaen y Gyfraith, *Ief, 430* o Fly-
 nyddoedd, fel y dengys Mr. *Pool**, nid yn unig
 trwy gyfrif yr Amser a grybwyllir yn *Gal. iii. 17.*
 yr hwn, pe amgen, a ddeuai'n fyr o'r cyfrif
 hwnnw ynghylch pedair Blynedd ar hugain;
 ond hefyd trwy amryw o Resymmau eglur eraill,
 y rhai nid wyf yn son am danynt. Nid amheuir
 gan hynny, nad yw'r Lle o'n blaen yn cynnwys
 Adnewyddiad o'r Addewid i *Abraham*, yr hyn a
 ymddengys ei fod yn angenrheidiol, cyn cadarn-
 hau'r Cyfammod ag ef dros ei Hiliogaeth natur-
 iol, fel y byddai'n amlwg, nad oedd y Weithred
 o'r blaen ddim yn cael ei diddymmu trwy hynny,
 ond fod y diweddaf i oris was'naethu Dibenion
 y cyntaf. Eithr ein Hymofyniad presennol ni
 yw, o ba natur ydyw'r Cyfammod a gadarn-
 hâodd Duw ag *Abraham*, *Adn. 7, 8, 9, 10, 11,*
12, 13, 14. ac mewn Trefn i hyn, rhaid i ni
 ystyried, pwy yw'r Had hwn, o eiddo *Abraham*,
 â pha rhai y gwnaed ef. Mae'r 'Sgrythur yn
 dywedyd yn eglur wrthym, fod i *Abraham* ddau
 rhyw Had, y naill yn gnawdol, a'r llall yn ysbryd-
 ol; y cyntaf, y rhai a ddisgynnasant o'i Lwynau
 ef; y diweddaf, Etifeddion Bendithion y Cy-
 fammod a wnaed ag ef, drostynt hwy, trwy gre-
 du, sef y rhai a roddiant yn Llwybrau ei Ffydd ef.

Yn ganlynol gwnaed ag ef Gyfammod dau-
ddyblyg; y naill dros ei Hiliogaeth naturiol, yr
hwn er hynny nid oedd yn cyrhaeddyd iddynt
hwy oll, ond yn unig i'w Had trwy *Isaac*, ac
wed'yn a derfynwyd i *Jacob*, a'i Hiliogaeth ef,
Mae Ismael ac *Esau* yn eglur yn cael eu caud
allan; y llall dros ei Had ysbrydol, sef y rhai
crediniol o bob Cenedl: yr un yn addo Bendith-
ion tymhorol yng Ngwlad *Canaan*; a'r llall Ben-
dithion ysbrydol a thrag'wyddol, trwy Ffydd yn
y *Messiah*, yr hwn oedd i ddyfod o Had *Abraham*,
yn ôl y Cnawd. A thrwy'r cyntaf, yr oedd y
Bobl hynny, nid yn unig yn cael eu neillduo
oddi wrth Genhedloedd eraill, tu ag at ddwyn
allan y *Messiah*, fel yr ymddangosai, i Addewid
Duw i *Abraham* gael ei chyflawnu, y byddai iddo
ddyfod o'i Had ef; a derbyniasant eu Hordin-
hadau cysgodol yn cyfeirio at Grist, a'r Gwaith a
gyflawnid ganddo, ar ei Ddyfodiad; eithr he-
fyd rai Oesoedd ar ôl Marwolaeth *Abraham*, can-
iatawyd iddynt Freintiau neillduol yr Hên Des-
tament, megis hefyd y Cynnigion cyntaf o Râs
yr Efyngyl ar ôl Dyfodiad y *Messiah*. Ond yr
oedd yr holl Freintiau hyn ymhell yn fyr o Adde-
widion gwell y Cyfammod a wnaed ag ef dros
ei Had ysbrydol, trwy yr hwn yr oedd Gras yma
a Gogoniant yn ôl hyn, i bawb ag yr oedd iddynt
y Dedwyddwch o fod yn gynnwysedig ynddo.
Nid ammeu neb, gyda Gweddeidd-dra, nad ei Had
naturiol, a Gweision ei Dy, sef yr holl Wrrywald
yn ddiwahaniaeth, oedd i gael eu henwaedu, p'un
a'u bod o'r Had ysbrydol ai peidio. Gan hynny
y Cyfammod hwn Arwydd o ba un oedd yr
Enwaediad, oedd y Cyfammod a wnaed ag *Abra-
ham* dros ei Had naturiol. Canys, er fod yr En-
waediad i gael ei roddi i gynnifer o Had ysbrydol
Abraham ag oedd hefyd yn Had naturiol iddo

etto

etto ni
wedda
dda ord
ham,
rhag-d
dithion
hwnnw
oruche
Ddeilia
ynt dd
hwnnw
eu hen
ynt, er
allan o
famme
waedia
oedd y
Iuddeu
yr hyn
yn y C
ham.
ddywe
ol oed
dogaet
guddia
yr oed
y cyfr
credu
hono
wrth y
Messiah
dros H
au y f
wyd y
Cyfam
Rheol
ol yr *I*

etto nid i neb ar y cyfrif cyntaf, eithr ar y diweddaf yn unig. Ond fel y gwelodd Duw yn dda ordeinio, i'r holl Wrrywaiaid a ddeuent o *Abraham*, trwy *Isaac* a *Jacob*, i ba rai, yn yr Amser rhag-derfynnedig, y rhoddas efe yr holl Fendithion a addawyd yn y Cyfammod neillduol hwnnw a wnaed ag ef, gael eu henwaedu: ei oruchel Ewyllys da hefyd oedd ordeinio fod rhai'n Ddeiliaid o'r Ordinhad hon, y rhai nid oedd iddynt ddim Hawl ym Mendithion y Cyfammod hwnnw. Canys yr oedd *Ismael* ac *Esau* i gael eu henwaedu 'nol Gorchymyn Duw pa rai oedd-ynt, er hynny, cyn eu henwaedu, wedi eu caud allan oddi wrth fod iddynt un Rhan yng Nghyfammod Gwlad *Canaan*. Ac nid oedd yr Enwaediad yn trosglwyddo un Hawl i'r Caeth-bobl oedd ymhlith yr *Iuddewon* i gael Rhan, gyd a'r *Iuddewon* enwaededig, yn Etifeddiaeth *Canaan*, yr hyn oedd un Fendith fawr oedd wedi ei haddo yn y Cyfammod a gadarnhawyd yma ag *Abraham*. Yr hyn sy'n profi 'mhellach, yr hyn a ddywedais i o'r blaen, mai nid Hawl gyfammodol oedd union Reol, a phriodol Sail Gweinidogaethiad yr Enwaediad, eithr eglur Ddadguddiad o oruchel Ewyllys y Deddfwr. Etto fel yr oedd i'w weinidogaethu i'r Had cnawdol, fel y cyfryw, pa un a bod eu Rhieni cyfnasaf yn credu neu beidio; a chan mai un Diben mawr o hono oedd Neillduad Corph Cenedl *Israel* oddi wrth yr holl Genhedloedd eraill, er dwyn allan y *Messiah* o honynt; y mae gennym le i gasglu, mai dros Had *Abraham* yn ôl y Cnawd, dan y terfynau y soniwyd am danynt o'r blaen, y cadarnhawyd y Cyfammod hwn ag ef. Yn ganlynol, y Cyfammod ar *Sinai*, yr hwn wed'yn a wnaed yn Rheol hollol o Ufudd-dod i Eglwys genhedlaethol yr *Iuddewon*, tra y parhaodd yr Oruwchwilliaeth honno,

honno, oedd yn ganlynol i'r Addewidion a wnaed yma i *Abraham* drostynt hwy: felly rhaid fod hwn o gyffelyb Natur a hwnnw, yr hwn y darfu i ni o'r blaen brofi ei fod yn wahanol oddi wrth y Cyfammod Gras, mewn Sylwedd a Natur. Ac nad oes un Rhefwm oddi wrth yr Addewid fawr y wneir yma, y byddai'r Arglwydd yn Dduw i'r Had hwn, ac oddi wrth ei fod yn cael ei alw'n Gyfammod trag'wyddol, i gasglu mai'r Cyfammod Gras yng Nghrist ydyw, i ba un y derbynir y *Cenhedloedd* crediniol fydd eglur, oddi wrth yr hyn a ddangoiwyd eisioes, ymberthynas i Gyfammod *Sinai*; ymha un hefyd y tyftiolaethodd yr Arglwydd, y byddai'n Duw i'r Genedl *Iuddewig*, a dywedir fod y Cyfammod hwnnw yn drag'wyddol, Ystyr yr hwn Air a gaiff ei eglurhau yn ôl llaw.

Ond wedi'r cyfan a ddywedwyd i'r gwrthwyneb, pe caniateid i'n Brodyr sy dros Fedydd *Babanod* mae'r Cyfammod Gras yw'r hwn y mae Duw yma yn ei wneuthur ag *Abraham*, a'i Had, am yr hyn ni welaf un Rhefwm; yna pwy yw'r Had hwn o eiddo *Abraham*? Rhaid yn ddiau mae'r Had ysbrydol ydyw, gan nad all gydfeyll ag Athrawiaeth iachus, i haeru, fod y Cyfammod Gras wedi ei gadarnhau a neb arall, o blegid iddynt hwy'n unig y cyflawnir ei Addewidion sicr ef: Ac ni a wyddom nad oedd i Had cnawdol *Abraham*, fel y cyfryw, Hawl ynddynt. Nid y'm yn cael dim Hanes yn y Sgrythur sanctaidd pa fodd yr oedd yn yr Ystyr hyn, ond gyda dau o'i Feibion neillduol ef ei hun, *Ismael* ac *Isaac*; ac nid oedd ond un o'r ddau yma yn ysbrydol. Ac o'r *Iuddewon*, ei Had pelleannig, dros ba rai y sicrhawyd y Cyfammod hwn ag ef, i'r rhai yr oedd cymmaint o Hawl i'w Addewidion a'i Had cyfnesaf, megis yr ymddengys yng

Ngeiriau'r

Ngeiriau'r
Had a
medda
Môr,
27.
Gras.
6. 7. 8
ag fyd
yn Haa
y gelw
Cnawd
yr Add
ddim y
a rhoi
t i'r rh
etto rb
Hawl
mod G
Eiriau
ffelyb.
ddwl y
y cyfry
fammoc
efe, y b
yn Feib
Ac me
fel y cy
hymny f
thynas
blegid e
yn Blan
nid oed
ddaetha
iddo, m
turiol y
brydol
trwy'r l

Ngeiriau'r Cyfammod eu hunain. Gŷdag ef, a'r Had ar ei ôl, trwy eu Cenhedlaethau; O'r rhai'n, meddaf, tyfua'r Apostol, Cyd byddent fel Tywod y Môr, etto Gweddill yn unig a achubir, Rhuf. ix. 27. Achubir pawb a'r iydd yn y Cyfammod Gras. Yr hyn a eglurir etto 'mbellach yn Adn. 6. 7. 8. o'r un Bennod: Canys nid Israel yw pawb ag fydd o Israel. Ac nid ydynt, o blegid eu bod yn Had Abraham, i gŷd yn Blant; eithr yn Isaac y gelwir i ti Had. Hynny ydyw, nid Plant y Cnawd, y rhai hynny sy Blant i Dduw; eithr Plant yr Addewid a gyfrisir yn Had. Er na fynawn i ddim ysgrifennu ar ôl Capi fy Ngwrthymdrechw'r a rhoi ar ddeall ei fod ef yn rhoi'r Celwydd naeth i'r rhai'n, a llawer o Destynau i'r un pwrpas; etto rhaid i mi ddywedyd, na's gall efe haeru Hawl Had y Crediniol, fel y cyfryw, i'r Cyfammod Gras, heb wrthddywedyd yn uniongyrch Eiriau ac Ystyr eglur y Sgrythurau hyn a'u cyffelyb. Y rhai a elwir yn Blaen Duw, 'nol Meddwl yr Ysgrythurau yma a llawer eraill, ydynt y cyfryw ag fydd yn sefyll mewn Perthynas gyfammodol iddo ef; ac iddynt hwy yr addawodd efe, y byddai'n Dad iddynt, ac a byddent hwythau yn Feibion ac yn Ferched iddo ef, 2 Cor. vi. 18. Ac medd yr Apostol, Plant y Cnawd (hynny yw fel y cyfryw, neu ar y cyfrif hynny) nid y rhai hynny sy Blant i Dduw, (yn sefyll mewn Perthynas iddo ef yn y Cyfammod Gras;) ac nid a blegid eu bod yn Had naturiol Abraham, y maent yn Blant yn y Berthynas hynny i Dduw. Yna os nid oedd holl Had naturiol Abraham, y rhai a ddaethant allan o'i Lwynau ef, yn Had ysbrydol iddo, mae'n amhosibl i neb brofi, fod Had naturiol y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, yn Had ysbrydol i Abraham. A ydyw'r Ffyddloniaid, trwy'r Hawl y maent yn gyrhaeddyd oddi wrth

Abraham, yn trosglwyddo Braint fwy i'w Plant hwy, nag oedd efe yn ei wneud i'w Blant ei hun yn ôl y Cnawd? Rhaid ynte, naill ai rhoi heibio yr Ymddadleu dros Hawl Plant y Crediniol i Feddydd oddi wrth eu bod ar y cytrif hynny'n perthyn i'r Cyfammod Gras, a chael allan ryw Waelod arall i'w adeiladu arno; neu rhaid i'r Achos a gymmerth Mr. H. arno i'w amddiffyn syrthio i'r Llawr. Ac os y Cyfammod Gras yw'r hwn a wneir yma ag *Abraham*, fel y myn ein Brodyr, yna y cyfaddefir gan y dysgedig a duwiol Dr. * *Owen*, na feddylir neb arall ond Had ysbrydol *Abraham*. Mae'r *Doctôr* wrth ymdrechu i gadarnhau'r Athrawiaeth o *Barhad* y *Saint* oddi wrth y Cyfammod Gras, i'r Diben hynny, yn y lle cyntaf, yn dwyn *Gen. xvii. 7.* wrth yr hyn y gallwn fod yn ficer, nad oedd efe'n edrych fod gan neb arall wir Ran yn y Cyfammod hwnnw, ond y rhai a barhaent hyd y Diwedd, ac a gaent Fywyd tragywyddol. Eithr rhoddaf i chwi ei Eiriau ef ei hun. "Dymma'r hyn y mae Duw yn rhwymo ei hun iddo yn y Cyfammod hwn o Ras, y byddai 'fe'n dragywyddol yn Dduw iddo ef, ac i'w Had ffyddlon: er bod Gweinidogaethiad allanol y Cyfammod wedi ei rhoddi i *Abraham*, a'i Had yn ôl y Cnawd, yr hyn, (os gallwn ddeall wrtho Cynnigion o'r Gras o hono, fel y tybygid ei fod yn eglurhau ei hun yn y lle a grybwyllwyd o'r blaen. *Exp. Vol. 3.* yr ydys yn barod i'w ganiatau) "etto Cyfranniad effeithiol o Ras y Cyfammod fydd briodol iddynt hwy yn unig, y rhai ydynt Blant yr Addewid, Gweddill *Abraham* yn ôl Etholedigaeth gyd â phawb ymhob Cenedl ag oeddent i gael eu bendithio ynddo ef,

* The Doctrine of the Saints Perseverance, &c. Chap. 4. Sect. 3. 96.

ef, ac
er ei e
yn Et
Ty,
mae'r
wch
ffyddl
rhyw
Gal. i
o'r bla
llefaru
brahan
luniwy
a gada
hyn,
dda, c
i derfy
Abrah
eglwyr
gynna
erbyn
postol
Plant,
bonni
iddynt
A'u B
Gamfy
mwys
nod i
haeru,
Cyfam
aeth h
Ond y
ganiat

† D
lonthe

ef, ac yn ei Had ef, *Iesu Grist*. Yr oedd *Ismael*,
 er ei enwaedu, i gael ei fwrw allan, ac nid i fod
 yn Etifedd gydag *Isaac*; nag i aros byth yn y
 Tŷ, fel ac yr oedd Mab yr Addewid. Nawr
 mae'r Apostol yn dywedyd wrthyf, Edrych-
 wch pa Fendithion a dderbyniodd *Abraham*
 ffyddlon trwy Rinwedd yr Addewid hon, yr un-
 rhyw y mae'r holl Ffyddloniaid yn eu derbyn,
Gal. iii. 9. yr hyn mae 'fe'n ei brofi yn y Geiriau
 o'r blaen, o *Gen. xii. 3.* Mae'r un *Deonglydd* yn
 llefaru'n gyflawn iawn am ddau ryw Had *A-*
brahim, onawdol a'r ysbrydol, y rhai a ddar-
 luniwyd o'r blaen, a'r ddau Gyfammod wahanol
 a gadarnhawyd ag ef drostynt hwy yn y Geiriau
 hyn, † "Yn ôl talm o Amser, gwelodd Duw'n
 dda, o ran Cyfraniad cyffredin gweledig ei Ras,
 i derfynu yr Eglwys hon i Berlon a Hiliogaeth
Abraham. At y Terfyniad hwn o'r Cyfammod
 eglwyfsg ar Addewid y darfu i'r *Iudderwan* gynt
 gynnal Dadl er eu cyfiawnhau eu hunain yn
 erbyn Athrawiaeth ein Harglwydd Crist a'i A-
 postolion. Eu Llef barhaus ydoedd, *Nyni yw'r*
Plant, Had Abraham; ar ba gyfrif yr oeddent yn
 honni fod yr holl Addewidion yn perthyn
 iddynt hwy, ac ar y Matter iddynt hwy'n unig.
 A'u Barn hon a'u tasfodd, fel y cawn weled, i
 Gamfynnied truenus ac ofnadwy." A chym-
 mwys a fyddai i'n Brodyr fy dros Fedydd Baba-
 nod i bruddaidd feddwl p'un a bod eu gwaith yn
 haeru, fod i'w Plant, fel y cyfryw, Hawl yn y
 Cyfammod Gras, yn tuedd i dafu eu Hiliog-
 aeth hwythau i'r unrhyw Gamfynnied ofnadwy.
 Ond y mae 'fe'n chwanegu, "Dwy Ragorfraint a
 ganiatâodd Duw i *Abraham*, ar ei neillduad i Hawl
 E 3 M. V. coll. enwedigol

† Dr. O's *Sixth Exercit.* prefix'd to his *first Volume*
 on the *Hebrews*.

enwedigol yn yr hên Addewid a'r hên Gyfammod.

" 1. Y byddai efe, 'nol y Cnawd, yn Dad i'r *Messiah*, yr Had addawedig, yr hwn oedd gwîr Fywyd y Cyfammod, Ffynnon ac Achos yr holl Bendithion cynnwysedig ynddo. Mae gwîr Natur y Peth ei hun yn eglur ddangos, mai Braint amserol oedd hon, a Phryd, Amser, a Diben terfynol wedi eu trefnu iddi; canys ar ei Ymddangosiad gweithredol ef yn y Cnawd yr ydoedd i ddarfod. Yn ganlynol i hyn y neillduwyd ei Hiliogaeth ef oddi wrth y lleill o'r Byd, ac y cadwyd hwy'n Bobl neillduol, fel trwyddynt hwy y byddai i'r Had addawedig gael ei eni ynghyflawnder yr Amser, ac y byddai o honynt hwy 'nol y Cnawd, *Rhuf. ix. 5.*

" 2. Gyda hon, caniatâwyd iddo ef Ragorfraint arall; sef, y byddai i'w Ffydd ef, trwy'r hon yr oedd iddo ef yn berffonol Hawl yn y Cyfammod, fod yn Batrwn o Ffydd yr Eglwys ymhob Oes; ac na ddeuai neb byth yn Aelod o honi, neu i fod yn gyfrannog o'i Bendithion, ond trwy'r un fath Ffydd, a'r hon yr oedd efe wedi golygu'r Had trwyddi, yr hwn ydoedd yn yr Addewid, i'w ddwyn i'r Byd o hono ef. Ar y cyfrif hyn y daeth i fod yn Dad i bawb a gredent; canys y rhai sy'n Ffydd, y rhai hynny yw *Plant Abraham*, *Gal. iii. 7.* *Rhuf. iv. 11.* megis hefyd yn *Etifedd y Byd*, *Rhuf. iv. 13.* gan y byddai i bawb a gredent trwy'r Byd, a thrwy hynny a blennid yn y Cyfammod a wnaed ag ef, i fod yn Blant ysbrydol iddo ef.

" Yn gyfattedbol i'r ddau-ryw Ddibenion hyn o neillduad *Abraham*, trefnwyd iddo ddau-ryw Had: sef Had 'nol y Cnawd, wedi ei neillduo i'w ddwyn allan y *Messiah* 'nol y Cnawd; a Had 'nol yr Addewid; sef y cyfryw ag a fyddai iddynt Hawl yn yr Addewid, trwy Ffydd; neu holl

holl E
yma y
yn y f
neilld
fod he
yr Add
neb o'r
'nol y
yn y
ynghy
Rhuf.
dan w
Abrah
weithi
na by
Addew
yr bec
wedi
Cnaw
ac yr
trwy
Hawl
Tyfai
ac o'n
Messia
ent o'r
Hawl
na dd
Apost
wed'y
ham,
Messia
fod yr
ddynt
can he
ddo e
feiliw
aditw

holl Etholedigion Duw. Nid am fod y ddau Had
 yma yn wastad yn wahanol ynddynt eu hunain,
 yn y fath fodd nad allai yr Had a oedd wedi ei
 neillduo er dwyn allan y *Messiah* 'nol y Cnawd, i
 fod hefyd yn gwbl, neu mewn rhan yn Had 'nol
 yr Addewid; neu yn y gwrthwyneb, nad allai
 neb o'r Had 'nol yr Addewid fod yn Had iddo ef
 'nol y Cnawd. Mae'n Hapostol ni'n hysbysu
 yn y gwrthwyneb yn Esamplau *Iaac* a *Jacob*
 ynghyd â'r gweddill o *Israel* a fyddent iadwedig,
Rhuf. ix. 10, 11. Ond weithiau deuai'r un Had
 dan wahanol Ystyriaethau, gan ei fod yn Had
Abraham 'nol y Cnawd ac yn ol yr Addewid; ac
 weithian byddai'r Had ei hun yn wahanol, gan
 na byddai y rhai 'nol y Cnawd yn Had 'nol yr
 Addewid, ac felly yn y Gwrthwyneb. Fel hyn
 yr oedd *Iaac* a *Jacob* yn Had 'nol y Cnawd,
 wedi eu neillduo er dwyn allan y *Messiah* 'nol y
 Cnawd, canys ei Hillogaeth gnawdol ef oeddynt
 ac yr oeddynt hefyd o Had yr Addewid, canys
 trwy eu Ffydd personol eu hunain yr oedd iddynt
 Hawl i Gyfammod *Abraham* eu Tad. Yr oedd
 Tyrfaoedd wedi hynny o Had cnawdol *Abraham*,
 ac o nifer y Bobl a neillduwyd er dwyn allan y
Messiah 'nol y Cnawd, y rhai er hynny nid oedd-
 ent o'i Had 'nol yr Addewid, ac nid oedd iddynt
 Hawl ym Mendithion ysbrydol y Gyfammod, am
 na ddarfu iddynt gredu'n personol, fel y manega'r
 Apostol yn y *ivth Ben.* o'r *Epistol* hwn. A llawer
 wedyn, y rhai nid oeddent o Had cnawdol *Abra-*
ham, ac heb Hawl yn y Ffaint o ddwyn allan y
Messiah 'nol y Cnawd, a swriadwyd er hynny i
 fod yn Had ysbrydol iddo trwy Ffydd, fel yn-
 ddynt hwy y byddai ef yn Etifedd y Byd, ac y
 cai holl Genhedloedd y Ddaear eu bendithio yn-
 ddo ef. Nawr eglur yw, mai yn yr ail Ffaint y
 feiliwyd yr Eglwys, i'r hon y gwnaed yr Add-
 ysbrydol,

widon; ac yn yr Had ysbrydol, o'r hwn y mae hi'n gynnwyledig: sef yn y rhai y mae iddynt Hawl trwy Ffydd yng Nghyfammmod *Abraham*, p'un a'u bod o'r Had cnawdol ai peidio!

Mae'r Geiriau hyn mor eglur a chyflawn, heb raid eu hesponio er haeru a phrofi, mai y rheini yn unig, pa rai y mae iddynt Hawl yn y Cyfammod gwell trwy eu Ffydd berfoniol eu hunain, ac nid Had cnawdol *Abraham*, fel y cyfryw, oedd ei Had ysbrydol ef; fel os gosodir Haeriadau hŷ Mr. H. yn y Dafi gyferbyn â hwynt, cair nad ydynt o ddim Pwys. Ac fel mae y Crediniol yn unig yw Had ysbrydol *Abraham*, ni ellir gwneud un Esgus tēg, fod y Ffyddloniaid eraill yn sefyll yn y Berthynas o Ben-cyfammmod i'w Had hwy, megis *Abraham* i'w ddau Had ef. Hyd yn oed y rheini o'u Had hwy, ag fydd yn ymddangos wedi tyfu fynu i fod yn grediniol, a thrwy hynny sefyll mewn Perthynas i *Abraham*, fel ei Had ysbrydol, i'r hwn y rhoddwyd yr Anrhydedd pennodol hynny o fod yn Batrwn o Ffydd i'r holl Ffyddloniaid ar ei ôl; meddaf, er eu bod yn sefyll yn y Berthynas hon i *Abraham*, trwy Rinwedd y Cyfammod a wnaethpwyd ag ef yma: er y cyfan, ni's gallant yn gyfiawn gael eu galw yn Had ysbrydol i'w Rhieni crediniol cyfnefas eu hunain, ar yr un Cyfrif, gan na wnaeth Duw un Cyfammod o'r fath hynny â hwy, trwy ba un y gallant hwy honni Perthynas Dadol iddynt y ffordd honno. Os dadlai neb, mae am fod Duw, yn y Cyfammod hwn, wedi addo bod yn *Dduw* i *Abraham* ac i'w Had trwy eu *Hofoedd*, felly fod yr un Addewid wedi ei gwneud i Rieni crediniol cyffredin; bydd hynny'n dadguddio nad ystyriwyd sawr neu ddim ar yr Uchel faint briodol a ganiatawyd i *Abraham*, pan y mae eraill yn cyraedd eu Hawl oddi

wrtho

wrtho
ail; ei
Had y

Ynt
Credini
Gras,
drosto,
lafr ac
yw'r C
7: By
cnawd
brydol
synnie
nad oe
Had y
cyfrif
gai'r c
trwy e
a'r hy

Bel
o'r hy
gynnig
ar ba
dadlu
yw y
wedi e
wyf'n
o'i Re
wneut
hyn y
ei gŷ
ychyd
ydys-
ond e
dynnu
anwy
om, a

wrtho ef, i Fendithion y Cyfammod cyntaf a'r ail; ei Had cnawdol, fel y cyfryw, i'r un; a'i Had ysbrydol, fel y cyfryw, i'r llall.

Ynte pe profai rhyw un, fod i Hiliogaeth y Crediniol, fel y cyfryw, Hawl yn y Cyfammod Gras, er caniatâu'r Peth y dadleuir cymmaint drosto, yr hyn, fel y dywedais o'r blaen, ni welaf achos i'w wneud; sef, mai'r Cyfammod Gras yw'r Cyfammod a wnaed ag *Abraham*, Gen. xvii. 7: Byddai raid iddo wed'yn ddangos, fod Had cnawdol y Crediniol, fel y cyfryw, yn Had ysbrydol i *Abraham*. Ac onid wyf'n mawr gamfynnied, Cynnig diffwyth a fyddai hynny, gan nad oedd Had cnawdol uniongyrch *Abraham* yn Had ysbrydol iddo, nag i neb o honynt, ar y cyfrif hynny, Hawl yn y Cyfammod Gras. Fe gai'r cyfryw weled ei hun yn cael ei wrthbrofi trwy eglur Dyfiolaethau o'r 'Sgrythur sanctaidd, a'r hyn a allai weled ei hun yn feunyddiol.

Bellach âf ymlaen i roddi Hanes byr ac union o'r hyn y mae Mr. H. yn ei gymmeryd arno ei gynnig i'r gwrthwyneb. Er fod y Sail bennaf, ar ba un y mae 'fe'n adeiladu yr arferiad y mae'n dadlu drosto, wedi ei destrywio'n hollol, os ydyw y Rhesymau blaenorol a ddodwyd ar lawr, wedi eu profi'n ddigonol trwy'r 'Sgrythur, fel yr wyf'n meddwl eu bod. A chan fod yr rhan fwyaf o'i Resymau ef yn cael eu dwyn i brofi, i Dduw wneuthur y Cyfammod Gras ag *Abraham* (yr hyn y mae y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod yn ei gýdnabod cyfial ag yntef), nid oes i mi ond ychydig a wnelom a hwynt; canys gellir, ac yr ydys yn caniatâu y filfaenol Bwngc † hwnnw, ond etto gwadir y Canlyniad y mae 'fe'n ei dynnu oddi wrtho. Rhaid ei fod ef, naill ar'n anwybodus iawn o wir Natur y Dadl sy rhyngom, ac yna'n anghymmwyys i gymmeryd arno ei derfynu;

† *Position.*

derfynnu; eu 'fe adawodd ei hun i Rydd-did, pwrpasol, i ymresymu yn y fath Ffordd benrŷdd, fel y tybiai y Darllenwyr, llai eu deall, iddo ennill ei Bwngc, trwy brofi'r hyn y mae'r 'Sgrythur yn haeru'n amlwg, ninnau, cystal ag yntef, yn ei gyfaddef ac yn ei sicrhau. Canys gellir yn union feddwl y dychymmyga y rhai na wyddant fawr am y Dadl (fel y mae'n debyg yr oedd efe'n gobeithio) na byddai i Wr ag fy'n 'sgrifenu gyda'r fath Hŷdra mawr; ymgyffroi ei hun gymmaint i brofi'r hyn nid ydys yn ei wadu gan y rhai y mae 'fe'n eu gwrthwynebu; er ar yr un prŷd, ni all lai nag ymddangos i eraill, yn rhyfedd iawn, ei fod ef yn gwneuthur felly. Caniateir i Dduw wneud y Cyfammod Gras ag *Abraham*, a'i Had ysbrydol. I fod Hiliogaeth y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, o Nifer yr Had ysbrydol yma a wadir; a phe byddai i Mr. H. ei haeru Ffll o weithiau drosto, ni all efe byth ei brofi trwy'r 'Sgrythur, a thrwy un Canlyniad cyfiawn a gaigir oddi wrthi. Ac fe allid yn uniawn ryfeddu, i Wr yn yr Oes hon gyhoeddi Traethawd i'r Byd ymherthynas i'r Addewidion a wnaed i *Abraham* a'i Had, ac heb byth ddal sylw ar y Gwahaniaeth a wneir gan y rhai y mae 'fe'n eu gwrthwynebu, rhwng Had cnawdol a Had ysbrydol *Abraham*, yr hyn a ganiateir gan y 'Sgrifennyddion mwyaf enwog o Fedyddwyr Plant, ac heb yr hyn ni ellir byth iawn ddeall Gweithredoedd cyfammodol Duw ag *Abraham*.

P E N . I.

Nodiadau ar Arweiniad i mewn Mr. H.

GAllaf yn rhwydd roi fy Enw wrth ei Ddarnymadrodd † gyntaf ef trwyddi; gan mai ein Dyledswydd yn ddiamheuol yw prynu'r *Gwir*,
ac

† Paragraph.

ac nid
un we
H. arn
mae fe
iaeth g
r'r Sain
nid oer
rhoddi
au pa
Darllen
Hyl
gwydd
ail Dd
cymm
ny mi
gyffely
Gorch
wnaet
gallai
ganlyr
Duedd
fu idd
canion
oedd,
bwriad
feru y
Mae'n
thawe
dramg
Baban
Gyfiav
ddadlu
ddiffoc
roi ch
Mr. H
ei hun
fwy c

at nid ei werthu, &c. Ond ni ddychon hyn, yn un wedd, gyfiawnhau yr hyn a gymmerth Mr. H. arno, oddieithr mai Gwirionedd yw'r hyn y mae fe yma'n ymdrech drosto, ac mai Athrawiaeth gytunol a'r Ffydd yr hon a rodded unwaith i'r Saint, a gawn yn ei Ymdrech hwn: a'r hyn, nid oes dim ag wyf'n gael yn ei Draethawd yn rhoddi y Bodlonrwydd lleiaf i mi. Y Rhesymanau pa ham nad allan ei chyfrif felly, a gaiff y Darllenydd yn fy Atteb fy'n canlyn.

Hylbyfiad o'i Amcan i beidio a rhoi Tramgwydd, hyd ag y mae'n bosibl, fy'n dechreu ei ail Ddarn-ymadrodd. Yr wyf yn fodlon i arfer cymmaint o Gariad ag fy bosibl i mi; gan hynny mi obeithiwn y gallai fod yaddo yntef ryw gyffelyb Fwriad ar ei Ddechreuad cyntaf o'r Gorchwyl hwn, er mor lleied o Ddadguddiad a wnaeth o hynny yn y Gwaith ei hun. Er y gallai edrych yn rhyfedd, i Wr ymfrwdio wrth ganlyn yr Ymresymiad a gymmerth yn llaw o'i Dueddiad gwirfodd ei hun, mor belled ag y darfu iddo, nid yn unig anghofio'n hollol ei Amcanion da ar y cyntaf, ond mewn amryw Le-oedd, sgrifennu'n fwy tebyg i un ag a fyddai'n bwriadu tramgwyddo, nag un a fyddai am arferu y Moddion mwyaf tebygol i argyhoeddi. Mae'n chwanegu, "Neu o'r hyn lleiaf i arafu a thawelu Ysbrydoedd y cyfryw, fy'n dueddol i dramgwyddo wrth y rhai fy'n amddiffyn Achos Babanod; yr hyn, er hynny fydd Weithred o Gyfiawnder a Thrugaredd, o blegid na's gallant ddadlu drostynt eu hunain." Anbebyg iawn i ddi-fodd Tân yw'r hwn fy'n cymmeryd Poen i roi chwaneg o Danwydd arno. Ac os mynnai Mr. H. arafu a thawelu eraill, dylasai ymrodd ei hun at y gorchwyl hwnnw, mewn tymmer fwy cyfatebol i ennill y fath Ysbryd ynddynt hwy,

hwy, nag fy'n ymddangos yn ei Ymadrodd ef. Ond y mae Dynion yn dueddol i fwyhau gwendidau rhai eraill, ac edrych dros yr eiddynt eu hunain. Os yw'r Amddiffyniad y mae 'fe yma 'n ei wneud dros Fabanod, yn Weithred o Gyfiawnder a Thrugaredd, fel y dywaid efe, rhaid bod y rhai a drangwyddo wrtho yn dra afresymol, yr hyn wyfi'n barnu na wna neb o'r cyfryw ag yr ymddangoso felly iddynt. Os *Gweithred o Gyfiawnder* ydyw, rhaid fod yr hyn y mae'n dadlu drosto, yn beth ag y mae Gair Duw yn rhoddi iddynt Hawl iddo; ac os *Gweithred o Drugaredd*, rhaid ei fod yn tueddu er Budd iddynt, ac nid i'w niweidio. Ond ar Ymholiad o hono, yr wyfi'n meddwl yr ymddengys, nad yw ei *Ddadl* ef, ar un o'r Cyfrifon hyn, yn haeddu'r Canmolizeth y mae 'fe ei hun yn ei rodidi iddo. Eithr er ein gwneud ni yn fwy araf a thawel, y mae'n rhoi o'n blaen *bedwar* o Bethau yn gyffredinol, (eb' efe), i ni eu hystyried yn *Ofn Duw*, ymherthynas i'r Dadl hwn.

Sylwedd y 1^a yw hyn; ei fod yn llawer gwaeth *pallu Bedydd* i *Fabanod*, od oes ganddynt Hawl iddo, nag y gall eu bedyddio fod, pe ni byddai ganddynt Hawl; oblegid mai llawer diogelach yw *cammeryd* ar *Ochr Cariad* a *Thrugaredd*, nag o *Ochr Anghariad* a *Chreulondeb*.

Ond yn ddiau nid ein Dyledswydd yw gadael cariad i ynnill y dydd mor belled a gwyro ein Barn, ac i orchfygu rhyw Betrusder yn y meddwl ymherthynas i ddiogelwch yr Ymarferiad y mae 'fe yn ymdrech drosto. Gwnai 'fe'n dda gofio, mai *Pechod* ydyw'r hyn nid yw o *Ffydd*, Rhuf. xiv. 23. y dylai *Cariad* amlhau mewn *Gwybodaeth*, Phil. i. 9. a bod yn *Ffrwyth Ffydd*, Gal. v. 6. Eithr bellach ystyriaf yn gyntaf ei silfaenol-bwngc, ac yna ei Reswm. Am y silfaenol-

bwngc;

bwngc
bechad
ofyn;
durus
ni orch
Arglwy
lonrwy
ei orch
hau i'r
megis
ac wed
lym an
chymy
y mae
thur fa
at ei
oddi v
wrth l
cymme
wneut
esgeul
ddo ef
oddi y
yr hyn
mai E
myned
Pwy a
gerydd
deddan
Ddysge
Ond
yw'n r
Arferi
Ochr
Harfer
Barn.
(pe b'a
yr Ent

bwngc; er fy mod yn cyfaddef ei fod yn bechadurus esgeuluso yr hyn y mae Duw 'n ei ofyn; etto ni allafi weled nad yw mor bechadurus arfer, fel Rhan o Addoliad Duw, yr hyn ni orchymynodd efe yn un lle. Dangosodd yr Arglwydd ei hun Nodau mor fawrion o'i Anfodlonrwydd, i Waith, yr hwn nid oedd efe wedi ei orchymyn, ag a wnaeth i esgeuluso ufuddhau i'r Dyledswyddau a roddwyd ganddo ef: megis yn Siamp *Nadab* ac *Abihu*, Lef. x. 1, 2. ac wedi hynny darfu iddo geryddu *Israel* yn awchlym am wneud yr hyn nid oedd efe wedi ei orchymyn *Jer. vii. 31. xix. 5. a'r xxxii. 35.* ac y mae'n Harglwydd yn Niwedd *Canon* yr Ysgrythur sanctaidd yn bwgwrth y rhai a chwanegant at ei Air, mor awchus â'r cyfryw a dynnent oddi wrtho, *Dad. xxii. 18.* ac eglur yw oddi wrth Natur y Peth ei hun, nad yw lai beius cymmeryd trwy drais Awdurdod y Deddfwr i wneuthur Cyfreithiau, nag yw ei ddiystyru trwy esgeuluso ufuddhau i'r rhai a wnaethpwyd ganddo ef. Ynte na chymmered neb eu perfwadio oddi yma, i wneud, fel Rhan o Addoliad Duw, yr hyn ni allant weled Sail dda, o'r Gair, i gredu mai Ewyllys Duw yw ei gyflawnu; rhag eu myned yn fûd pan ofynno'r Arglwydd iddynt, *Pwy a geisiodd hyn ar eich Llaw?* a dysod dan gerydd llym ein lachawdwr, *Yn ofer i'm anghyddedant-i, gan ddysgu Gorchymynion Dynion yn Ddysgeidiaeth, Mat. xv. 9.*

Ond rhaid i mi bellach ystyried ei Refwm. Os yw'n meddwl ein bod ni'n camgymmeryd mewn Arferiad, rhaid ei fod ef yn camgymmeryd, ar *Ochr Anghariad*, os nid yw hyn barnu fod ein Harfer yn tarddu oddi'r Gamgymmeriad yn ein Barn. Mae galw Camgymmeriad mewn Barn (pe b'ai felly) yr hyn ni all Dyn oddi wrtho, ar yr Enwau hagar o *Greulondeb* ac *Anghariad* yn

fawrio mwy o'r hyn mae 'fe yn ei alw y fath *Ddrwg* mawr, nâ'r hyn ar ba un y mae 'fe'n rhoi'r fath Enwau celyd. Mae gan y rhai mae 'fe'n eu galw *Ailfeddyddwyr* Serch naturiol at eu Plant, cystat ag yntef, a hwy fyddent mor anewyllysgar i'w cadw, hwy oddiwrth un Ffaint, ag a ganiatawyd iddynt gan ein Harglwydd annwyl yn ei Air sanctaidd; ond ni feiddiant, dan Liw o *Gariad*, gymhwyfo attynt Ordinbâd, yr hon ni threfnodd Crist erioed iddynt. Drwg iawn yr haeddai'r Enw o *Gariad*, i Rieni berfwadio ei Blentyn fod ganddo Hawl ddiogel i Etifeddiaeth helaeth, a thrwy hynny peri iddo esgeuluso sicrhau ei Hawl iddi, hyd oni ddarfyddo pob Cynigiad i drosglwyddo'r cyfryw Hawl. Mi feddyliais yn fynych, fod gwaith Rhieni credniol yn dywedyd wrth eu Plant, fod iddynt, gyd â hwy, Hawl yn y Cyfammod Gras, yr hwn fydd sicr a thragywyddol, yn lle bod yn Weithred o *Gariad*, yn tarddu oddiwrth Farn a Deall, fel y dylai pob cyfryw Weithred wneud, y gallai fod yn foddion galarus i beri iddynt esgeuluso sicrhau iddynt eu hunain Hawl ynddo. Er y dymunwn i arfer mwy o *Gariad* na chyfrif *Creulondeb* ac *Anghariad* i'n Brodyr sy dros Fedydd Babanod, pa fodd bynnag y mae Mr. H. yn ymddwyn tuag attom ni. Eithr pa gystal bynnag y maent wedi eu donio mewn Ystyriaethau eraill, yr wyf i'n edrych arnynt, eu bod yn gweithredu yn hyn oddi ar Gamgymmeriad, ac y mae y rhai arafaidd yn eu plith hwythau yn gwneud yr An Farn ar ein Hymneillduad ni yn y Peth hwn.

Yn ail Beth y mae 'fe'n ei ofod o'n blaen, mor bruddaidd, i'w ystyried, ydyw, "Wrth beth yr ydym ni mor dueddol i ddigio, neu ymdrechu yn ei erbyn: *eb' efe*, ai rhyw Golled a Niwaidd mawr i chwi'ch hunain ac i'ch Plant? Neu yntef, i'n wir, y Rhagorffaint fwyaf, nesaf at eich Iechydwrriaeth

Iechyd
eni cre
A'r hy
ynghyl
dying).

Y cy
barod e
ydd Ba
ef; pa
iawn â
un Gref
i Ormo
yn y 'S
Bai yd
yw me
ham y
ydynt
ddo w
fwrw y
ein Pla
Cyrph
mi a
blaen;
am nac
hwn;
feddwl
Hawl y
beithio
duedd
fod yn
cyfryw
ain me
y maen
eithr eu
golledig
Rhagor
drechu

Iechydwriaeth eich hunain ydyw, a'r a all Rhi-
eni crediniol fwynhau iddynt eu hunain a'u Had?
A'r hyn yn unig ag all eu llonyddu a'u cyfuro
ynghylch eu Babanod meirwon" (wrth farw,
dying).

Y cyfryw ydyw *Cariad Mr. H.* fel y gall yn
barod ei alw'n *Ddigofaint* i'r rhai sy'n erbyn Bed-
ydd Babanod amlygu eu Gwahaniaeth oddi wrtho
ef; pan ar yr un pryd y mae'n gwneud yn rhydd
iawn â'u Barn hwy, gan ei chondemnio megis
un *Greulon* ac *Anghariadus*. Er y rhaid cyfaedde,
i Ormod o Boethder, ar brydiau, ymddangos
yn y Sgrifenadau o'r ddwy Blaid ar y Dadl hwn;
Bai ydyw nid i'w gyflawnhau, er mor gyffredin
yw mewn Ymadroddion dadleugar. Canys pa
ham y byddai i'r rhai y mae iddynt ūn Tâd, ac
ydynt Etifeddion yr ūn Etifeddiaeth, dramgwy-
ddo wrth eu gilydd am nad yw eu Deall wedi
fwrw yn yr un *Fold*? Byddem anfodlon gweled
ein Plant yn digio wrth eu gilydd am nad yw eu
Cyrph o'r un Faintioli. Ar ei Ddymuniad ef
mi a ystyriais yr hyn a ofododd efe yma o'n
blaen; ac er nad wyf yn *ddig* wrth fy Mrodyr,
am nad ydynt, o'r un Feddwl â mi yn y Pwngc
hwn; etto gan nad allaf ddeall, wedi pwylllog
feddwl, fod i Blant y Crediniol, fel y cyfryw,
Hawl yn y Cyfammod Gras (fel yr wyf yn go-
beithio'r ymddengys yn eglur i'r Darllenydd di-
duedd 'nôl llaw) nid allaf lai nag ofni, y dychon
fod yn dra niweidiol i'w perswadio, fod iddynt y
cyfryw Hawl, trwy beri iddynt dybied eu hun-
ain mewn Cyflwr diogel a dedwydd, pan yn wir
y maent yn *Blant Digofaint* megis eraill; ac oddi
eithr eu hail eni rhaid iddynr yn ddi-os fod yn
golledig yn dragywydd. Ond am Fawrder y
Rhagorfraint y mae 'fe'n dywedyd ein bod yn ym-
drechu yn ei herbyn, ni's gallaf, wrth ddarlain

ei *Draethawd* ef ddysgu pa wir *Ragorfraint* y mae 'fe'n gyfrif iddynt, mwy nâ'r rhai sy'n erbyn *Bedydd Babanod*. Efe a ddywaid, *Onid yw'n wir Ragorfraint, o'r fath swyaf rhagorol, cael Hawl yn y Cyfammod Gras?* Yr wyf yn barod i ganiatâu hynny. Canys, fel y mae'r *Cyfammod* hwnnw yn addo'r *Bendithion* mwyaf gwerthfawr, felly y maent yn sicr i bob un a gymmerir i'r *Berthynas* ddedwydd honno â Duw, megis yn *Jer. xxxii. 40.* Ond prin y dychon y *Darllenydd* ddeall, wrth ei *Llyfr* ef; pa ryw fath *Hawl* y mae 'fe'n roddi iddynt. Canys wrth gydmaru *Tu dal. 73 a'r 74, &c.* ymddengys, nad yw'n edrych arnynt eu bod yng *Nghrist*, er ei fod yn eu cyfrif yn y *Cyfammod*. Canys *Dal. 73.* Mae 'n tybied mai nid *Crist* a *feddylir* wrth y *Gwreiddyn* yn *Rhuf. xi. am nad oes neb yng Nghrist wrth Naturiaeth †.* Yn *Dal. 74, 75.* wrth y *Gwreiddyn* y mae 'fe'n deall, *Cyfammod yr Addewid a gadarnhaodd Duw ag Abraham a'i Had:* ac y mae'n tzer bledio fod *Plant y Crediniol*, fel y cyfryw, yn *Ganghennau naturiol* ynddo. Mae hyn y cyfryw fod yn y *Cyfammod Newydd*, nid allafi gael y *Sôn lleiaf* am dano yn y *Gair sanctaidd*. Mae bod yn y *Cyfammod*. ac nid yng *Nghrist*, yn ymddangos i mi'n *Athrawiaeth newydd* a dieithr. Dywedir i *Crist* gael ei roddi gan y *Tad yn Gyfammod*

† Yma gadawodd *Cyfieithydd Mr. Hitchin* allan y *Geiriau Saesneg* canlynol, *Also, because the Jews are said to be Natural Branches in this good Olive, Jer. 21, 24. but none are naturally in Christ.* Hynny yw, *Hefyd, am y dywedir, fod yr Iuddewon yn Ganghennau naturiol yn yr Olewydden dda hon, Adn. 21, 24. Ond nid oes neb yng Nghrist wrth Naturiaeth.* Dylasai'r *Geiriau* hyn fod yn y *Llyfr Cymraeg, Tu Dal 74. Llin. 3. o flaen, Er bynnys os tybied, &c.* Ystyried y *Darllenydd* beth allai fod diben y *Cyfieithydd* wrth fyned mor ddiflaw drostynt.

mod P
mod a
lxxxix
iddo (1
a'm C
yn dra
Nghysf
—Mi
ni the
Ac od
yn un
y Cyf
oddiw
Pecho
â'r vii
Addew
cadarn
Duw
geniat
famme
a'r M
29. C
ych, a
'fe'n f
cyfrif
ant, r
aith o
Ac ni
unig l
banod
wald,
o Egl
'fe'n
er bo
driw
mi'n
gorfr

mod Pobl, Esay xlii. 6. a chadarnhawyd y Cyfam-
 mod ag ef dros yr Had mewn Cyfammod, Salm
 lxxxix. 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, &c. Cadwaf
 iddo (fy Nghynfab) fy Nhrugaredd yn dragywydd;
 a'm Cyfammod fydd sicr iddo; gosodaf hefyd ei Had
 yn dragywydd. — Os ei Feibion a adawant fy
 Nghysurith; ac ni rediant yn fy Marnedigatthau.
 — Mi a ymwelaf â'u Camwedd â Gwialen: — Ond
 ni thorraf fy Nhrugaredd oddi wrtho ef, &c.
 Ac oddi yma y mae; mai y rhai sy'ng Nghrist
 yn unig sy'n gyfrannog o Fendithion mawrion
 y Cyfammod, Maddeuant Pechod, a Rhydd-did
 oddiwrth y Condemniad hwnnw ag y dygodd
 Pechod bawb dano. Cydmarwch Rhuf. v. 18.
 2r viii. 1. a Jer. xxxi. 34. Yng Nghrist y mae
 Addewidion y Cyfammod yn cael eu diogelu a'u
 cadarnhau, 2 Cor. i. 20. O blegid holl Addewidion
 Duw ynddo ef ydynt Ie, ac ynddo ef Amen, er Go-
 goniant i Dduw. Mae ei Farn ef, o fod yn y Cy-
 fammod Gras, ac nid yng Nghrist, y Cyfryngwn
 a'r Machniydd o honoy yn gwbl groes i Gal. iii.
 29. Os eiddo Crist ydych, yna Had Abraham yd-
 ych, ac Etifeddion yn ôl yr Addewid. Pan y mae
 'fe'n fôn am eu bod mewn Cyfammod, nid ydyw'n
 cyfrif iddynt un Hawl ynddo, ond yr hyn a all-
 ant, ac y mae llawer o honynt yn syrthio ym-
 aith oddi wrthi; ac yn golledig yn dragywydd.
 Ac nid yw hawdd deall, pa fod y dycheon hyn yn
 unig lonyddu a chysura y Crediniol ynghylch eu Ba-
 banod pan byddont yn meirw. Eithr eise a ddy-
 waid, Onid yw'n Ragorfraint i fod yn Aelodau
 o Eglwys weledig a Theyrnas Crist? Ac y mae
 'fe'n mawr ymdrech i'n perfwadio ni i gred-
 eu bod felly. Ond gan fy mod yn bwriadu ym-
 drin â hyn yn fwy neillduol nöl llaw, bydd i
 mi'n unig ddywedyd yma, Na wn i am un Ra-
 gorfraint, yn perthyn yn neillduol i Aelodau eg-

lwyfig, ac y mae 'fe'n gyfrif iddynt hwy. Os dywaid, Ei fod ef yn eu derbyn i Fedydd, ar y cyfrif hynny, yr hyn ydym ni'n ei ballu iddynt: fy Atteb yw, Nad ellir yn gyfiawn cyfrif Bedydd yn Rhagorfraint, oddi eithr ei fod wedi ei ordeinio iddynt; yr hyn pe gallem ni gael ein hargyhoeddi o hono, byddem mor barod i'w derbyn iddo ag y gall efe ddymuno. Y mae bod yn Aelodau eglwyfig mor bell oddiwrth fod yn Sail i'w Derbyniad i Fedydd, fel y darfu i'r Apostolion yn gyntaf fedyddio, ac yna derbyn i Gymdeithas a'r Eglwys, *Aet. ii. 40, 41.* Ond ymhellach; P'le mae Creulondeb ac Anghariad ein Barn ni, os yw *Hawl gyfammodol* a bod yn Aelodau eglwyfig (yr hyn y mae 'fe'n ei honni) yn Rhagorfraint mor *fawr* yn wir ag y mae 'fe'n ei chyfrif; a'u *Hawl* iddi mor sicr ag y mynnai 'fe'n perfwadio ni ei bod; p'le mae'r Niweid i ni ddangos ein Rhesymau na's gallwn ni ddirnad ei bod felly? A eilw hynny 'nol un Caniatâd a wnaeth Duw iddynt hwy, a dinistrio'r cyfryw *Hawl*, os ydynt yn feddiannol o honi? Ni all hyn fod. Os *ym ni heb gredu, etto y mae efe'n aros yn ffyddlon*, 2 Tim. ii. 13. Ni wna Anghrediniaeth Ffydd (sef Ffyddlondeb) Duw yn ofer, Rhuf. iii. 3. Ar y llaw arall, dychon sicrhau eu bod mewn Cyfammod, &c. fod yn dra niweidiol (fel y nodwyd o'r blaen) os, mewn Gwirionedd, nid ydynt. Ac fe ddychon ymddangos ymhellach yn ol hyn fod cymmaint, ie mwy o *Gariad* yn ein Barn ni, nâ'r eiddo ef ymherthynas i Fabanod.

Am y trydydd Peth, pan y mae'n gofyn, *Beth yw yr hyn ydych mor fodlon iddo?* Yr wyf yn atteb, Golwg ar i'r Gwirionedd gael yr Oruwch, afaeth yn erbyn Cyfeiliornad. A phan y mae'n chwanegu, *Beth yr ydych yn ymdrechgu mor daer drosto?*

drosto?
unwait
nwyd
wynebu
glwydd
yn gw
Ac ni
bach y
ed i Fe
oddi w
hunain
Ddeall
Aelodau
mod y
maint
yn gyf
taer D
ynt ga
Pan y
eni an
gofyn
gyffre
wedye
yn ar
herby
dano.
Yr
lle y
ydych
dim;
ffer o
ennill
af y
wedw
efe o
Mr. J
ain,
33

drofio? Fy Atteb yw, Dros y Ffydd a rodded
 unwaith i'r Saint, a Phurdeb Addoliad a dref-
 nwyd gan Dduw, yr hyn y mae'n 'fe'n ei wrth-
 wynebu, a'r hyn a wnaeth Gorchymyn ein Har-
 glwydd yn Ddyledswydd arnom ni, er ei fod ef
 yn gweled yn dda ei alw, *Ymdrech i'w ddim.*
 Ac ni allaf lai na dal sylw yma ar y Cyfrwyfara-
 bâch y mae efe'n arferyd, er ein gosod yn agor-
 ed i Feddyliau celyd ein Brodyr i'w gwahanu
 oddi wrthym yn y Pwngc hwn, ie, a'n Plant 'n
 hunain hefyd, pan dyfont i Oedran; gan roi ar
 Ddeall iddynt, *Ein bod ni'n ymdrech i'w cael yn*
Aelodau o Deyrnas Satan, ac yn *Estroniaid i Am-*
mod yr Addeuid; yr hyn i'w cynnwys cym-
 maint o Wirionedd ac y mae ei Ymadrodd ef
 yn gyffredin yn amlygu o *Gariad.* Canys ein
 taer Ddeisyfiad ni ar Dduw drostynt yw, ar idd-
 ynt gael eu gwaredu o'r Cyflwr truenus hwnnw.
 Pan y dywaid efe, *mai creulon ein Zêl, mai Rhi-*
eni anfwyn ydym, a'n Plant i'w tosturio, y mae'n
 gofyn Deongliad mwy tyner nag y mae 'fe'n
 gyffredin yn ei foddi o'r hyn ydym ni'n ei ddy-
 wedyd ac yn ei wneud, i feddwl nad oedd efe
 yn amcanu caledu ein Plant 'n hunain yn ein
 herbyn; ond mi a fynnw'n obeithio'n well am
 dano. *Yr wyf bellach yn dyfod at y pedwerydd Peth,*
lle y mae 'fe'n gofyn, Os ennillwch y Dydd, beth
ydych yn ei ennill? I'r hyn y mae'n ateb, *Yn unig*
dim; gan 'chwanegu, Ond os y Gwirionedd a ga-
ffer o'n Hochr ni, ac i chwithau ymostwng iddo, yna
ennillwch lawer iawn i chwi a'ch Had. Mi adaw-
 af y Darllenydd i farnu, oddi ar yr hyn a ddy-
 wedwyd mewn Atteb i'r ail Beth a osododd
 efe o'n blaen, beth y mae y rhai fydd o Farn
 Mr. H. yn eonill, yn fwy na ni, iddynt eu hun-
 ain, neu i'w Had.

Pan

Pan y mae'n ceisio rhwyfiro i daenu yr hyn a 'sgrifennir ar y Pwngc hwn, gan y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod; yr hyn y mae 'fe, ar gam, yn ei ddywedyd, sy'n erbyn Babanod a'u Rhagorfreintiau; yr wyf'n barnu, na fynnai 'fe ddim i hynny gael ei ddeongli gan y rhai sy dros yr Achos y mae 'fe'n ei amddiffyn, fel cerydd am eu Zêl fwy yn taenu ei Lyfr ef ar lêd.

Pan y mae'n myned rbagddo i ddywedyd wrthym, Iddo ryfeddu'n fynych, na b'ai pob peth a gyfarfyddem, ag y gadarnhâo'n Barn, yn trytmhau'n Hysbrydoedd; onid oes mwy o Achos i ryfeddu, na b'ai 'n cael yr Effaith hynny arno ef, i ddal sylw, fod llawer o Had y Ffyddloniaid yn galarus amlygu, na bu gwir Ofn Duw erioed yn eu Callonnau, er iddo 'fe anturio haeru, fod i holl Fabanod y Crediniol Hawl yn y Cyfammod Gras, frwy'r hyn y mae y Rbieni yn deall eu bod wedi cael eu fionmi'n druenus? Da os nid oes rhai o'u Hiliogaeth, oddi ar y fath Athrawiaeth, yn ymwneheithio â Hyder difail, gan iddynt glywaid, fed y rhai fydd unwaith mewn Cyfammod, byth felly. A rhaid i mi dywedyd, 'Fe ddangosodd efe mor lleied, o ofal i ragflaenu un peth o'r Natur hynny, ag a nodais i erioed mewn un 'Sgrif-fen o'r fath hyn. Ychydig fwy o Ofal am Blant a wedd'sai'n dda i un ag fydd mor llym yn condemnio eraill o Anfawnder iddynt.

Ymherthynas i'r hyn a ddywaid efe am gura Adenydd a chamu, pan gaffom Rieni crediniol i ymwrthod, a dirmygu'r holl Ffydd a'r Cysur a gawsant unwaith oddi wrth Air ac Addewid Duw yng-hylch eu Plant; pan gaffom ganddynt gymmeryd i fynu Peddyliad celyd am eu Babanod; ie, ac am ein Harglwydd bendigedig ei hunan, fel pe na'i dioddefasai i Fabanod ei Bobl i ddyfod yn agos atto yn yr Eglwys, neu gael un berthynas ag ef fel Wyn Praidol,

&c.

&c. 1
ffelybia
unig d
ormod
Ochr,
hyn ni
fon, a
annedv
ei Eiri
feddwl
Anghar
ddirmy
ac Add
fynu F
Gair L
iawn o
ein har
guddio
tybied
elyd r
meryd
ei lefa
glwyd
ryw, i
chym
tuag a
Tyb
'n ddy
a llam
iasai,
o Add
gwne
Anial
yma;
Harfe
mae'r
osod
oddi v

&c. Mi a'i gadawaf ef i fodloni ei hun â'r Gyffelybiaeth wael o *guro Adenydd a chanu*, ac yn unig dywedyd, na's gwn i lai nad oes weithiau ormod o Ymddangosiad o Wag-ogoniant o'r ddau Ochr, ar y Dŷb o fod Mantais i'w Hachos, yr hyn nid yw ond rhŷ gyffredin ar y fath Gyfrifon, a gwnai pawb yn dda ei ochelyd. Pa mor annedwydd bynnag y mae Mr. H. wedi bod yn ei Eiriau, ni feiddiaf roi Cennad im' fy hun i feddwl, ei fod ef wedi myned i'r fath Râdd o *Anghariad*, ag y casgla efe, y mynnem ni i neb ddirmygu'r *Ffydd a'r Cysur a gawsant oddi wrth Air ac Addewid Duw*; neu'n bod yn cymmeryd i fynu *Feddyliau calettach am ein Plant* nag y mae Gair Duw yn ein cyfarwyddo (os ydym yn ei iawn ddeall); llai o lawer *meddwl yn galed am ein hannwylaf Arglwydd*, o achos un peth a ddadguddiodd efe yn eu cylch hwy. Ac yr wyf yn tybied fy hun yn rhwym i ddymuno arno i ochelyd rhag cymmeryd *Ffansî* yn lle Ffydd, a chymmeryd Cyfur iddo ei hun pan nad yw Duw yn ei lefaru wrtho; ac na chafglo efe fod ein Harglwydd wedi derbyn Plant y Crediniol, fel y cyfryw, i fod yn Aelodau eglwyfig, oddi ar Ddychymig difail, y byddai iddo ymddwyn yn galed tuag attynt, pe amgen.

Tybygid nad ystyriodd efe yn iawn beth y mae'n ddywedyd, pan y mae'n son am *osod i fynu Llo, a llammu* (dawnfio) *o'i amgylch*; canys ped ystyriafai, rhaid y fuafai iddo gofio, mai Gweithred o Addoliad a ddychymygwyd gan Ddynion oedd gwneuthur, a dawnfio oddi amgylch y Llo yn yr Anialwch, yr hyn Beth y mae 'fe'n ei olygu yma; ac nid oes neb, ar wn i, yn barnu felly ein Harfer ni o fedyddio mewn Oedran. Ond y mae'r Gorchwyl a gymmerth efe yn llaw, yn ei osod ef dan Rwymau i ryddhau ei Arfer ei hun oddi wrth haeddu'r Enw hwnnw, Yr

Yr hyn a ddywaid efe yn y Ddarn-ymadrodd ganlynol am *Esgusodion arferol oddi wrth yr Eglwys anweledig*, a gaiff ei ystyried yn y Bennod nessaf. Ond ni allafi ddim beidio a dal sylw, mor amherthynol iddo ddwyn *Deut. xxix. 29.* i brofi nad yw *Cyflwr Babanod* yn Ddirgelwch; er y tybygid ei fod yn edrych ar y Testyn hwn yn fawr iawn i'w Amcan, gan iddo ei ofod ar *Du-dalen Emw ei Lyfr*. Eithr pa fodd bynnag y mae'r Peth ynddo ei hun am Ddadguddiad o Feddwl Duw ynghylch Cyflwr Babanod newydd eni, etto pell iawn yw'r Lle hwn oddi wrth ei ddadguddio i ni; canys wrth *Blant* yma rhaid yn angenrheidiol feddwl, ein Hiliogaeth pan dyfont i fynu i fod yn gymmwys i ddeall y Dadguddiad hwnhw: ni all mewn un modd hŷd hynny berthyn iddynt hwy, fel Moddion a drefnwyd i'w haddysgu, ond yn unig i'w Rhieni: ac y mae Dynion pan dyfont i fynu i 30 neu 40 mlwydd Oed, er eu bod yn gymmwys i'w ddeall lawer yn gynt, etto Plant eu Rhieni naturiol ydynt, cystal â pha yr oeddent yn eu Cyflwr babanaidd. A'r Ystyriaeth o hyn, wedi dal sylw dyledus arno a ddychon ro'i peth Goleuni i ni yngwir Feddwl amryw 'Sgrythurau ag y mae 'fe'n ddwyn er cadarnhau ei Achos ef.

Am yr hyn y mae 'fe'n ei nodi allan o *Epistol Dr. Thomas Goodwin*, o flaen *Llyfr Mr. Cotton am Fedydd Babanod*, i gyfiawnhau ei *Alwad ei hun i'r Gorchwyl hwn*; ni chafi ond dywedyd, er fod gennifi fawr Barch i'r *Doctôr*, etto ni welafi ddim wedi ei gynnig ganddo yn y Llinellau hyn, i'm hargyhoeddi i, mai Ewyllys Duw yw i Fabanod gael eu bedyddio, ac nid oes gennym ni ddim Sicrwydd, *Jurare in Verba Magistri*, i binno ein Ffydd ar *Lewis un Gŵr*. Er mi ddymunwn i Mr. H. a rhai eraill o'r un Farn ag ef, rodio ynghamrau'r

yngha
Arafw
dra ch
ent y
Chwa
ryw l
Ymdo
ddus
hynny
ffynia
ni Cy
Oes
Gwed
hwyf
wedyn
wn a
maw
am y
iddo
bydd
Sof
dano.

Yr
waitl
Geiri
dywe
gym
i gas
au e
dra p
yr w
gynta

M

ynghamrau'r *Doſtor* yn y Cariad Cris'nogol a'r Arafweh a ddangosodd (fel yr hytbyfwyd i mi'n dra chredadwy) tuag at ei Frodyr, y rhai oeddent yn gwahanu oddi wrtho yn y Pwngc hwn. Chwanegaf yn unig, ei fod yn ymddangos i mi ryw beth yn rhyfedd i Mr. H. gyfiawnhau ei Ymddangosiad ei hun fel Amddiffynydd cyhoeddus yn yr Achos hwn, oddi wrth y Geiriau hynny o eiddo'r *Dr.* lle y dywaid, fod "Amddiffyniad Hawl Babanod yn haeddu ac yn ymhoni Cymmwyfderau mwyaf dewisol *Disfynyddion* yr Oes hon". Canys ni all yn iawn gydsfyll â Gweddeidd-dra, iddo gyfrif ei hun wedi ei gymhwyso yn y fath fodd ag y mae'r *Doſtor* yn dywedyd fod yr Achos yn gofyn. Ac mi ddymunwn arno i ochelyd adeiladu un Disgwyliad. mawr ar ei Eiriau canlynol am *Wobr gan Grist* am y Gorchwyl hwn yn y *Dydd diweddaſ*; rhag iddo gael ei siommi y pryd hynny, a chael na bydd y Gwaith hwn, o'i eiddo, ond *Gwair a Soff* yr hwn a *loſgir*, ac yntef yn cael *Colled* am dano.

Yn y lle neſſaf, y mae efe'n cyfrif am ei waith yn pennodi llawer o *Deſtynau*, heb ſgrifennu'r *Geiriau*; at yr hyn ni raid i mi ond yn unig dywedyd, fy mod yn credu, y bydd i'r fawl a gymmero'r Poen i'w hyſtyried fod yn dueddol i gaſglu, y buasai cyſtal iddo adel 'nol y *Teſtynau* eu hunain, megis y *Geiriau*, gan eu bod mor dra phell oddi wrth ei Amcan ef. Ond yn awr yr wyf yn myned rhagof, i yſtyried ei *Bennod gyntaf*.

P E N . II.

MAE Mr. H. yn dechreu ei *Bennod gyntaf* a'r *Geiriau* hyn, Y mae'n oleu ac yn eglur oddi

wrth

wrth holl Redfa'r 'Sgrythur, yn holl Oesoedd yr Egluys, pa Cyfammod bynnag o eiddo Duw yr oedd un Dyn tano, ei Had a gynhwysid gydag ef, yn, neu dan yr un Cyfammod. Ac o hyn y mae'n cymmeryd arno roi amryw 'Siemplau.

Caniateir yn rhwydd, fod Had naturiol y Personau a pha rai y gwnaed yr amryw Gyfammodau hynny gyntaf, yn gynhwysedig ynddynt gyda'u Rhieni. Ond etto yr oedd yr holl Gyfammodau hynny yn hanffodol wahanol oddi wrth y Cyfammod Gras, ynghylch yr hwn y mae'r unig Ymofyniad yn gorwedd rhyngom ni; felly ni ellir casglu oddi wrth hynny un Rheswm grymus i brofi, y rhaid iddynt, o herwyd hyn fod felly yn hwn. A hyn a ymddengys yn fwy amlgwg, wrth ystyried y 'Siemplau neillduol a ddugir ganddo ef.

Y cyntaf o ba rai yw, y Cyfammod o Weithredoedd a wnaethpwyd ag Adda cyn y Cwmp. Yr wyf yn caniatâu, fod holl Ddynol-ryw yn gynhwysedig yn y Cyfammod hwn, fel yr oedd Adda yn Ben naturiol a chyfammodol, ac yn Gynnyrchiolwr ei holl Hiliogaeth, ymhob Oes, hyd Ddiwedd y Byd, pe amgen ni all'fai pawb bechu ynddo ef, megis yn Rhuf. v. 12. 13. ac ar y cyfrif hyn y mae'r Arglwydd Crist ei hun yn cael ei alw'r Adda diweddas, i Cor. xv. 45. gan mai efe'n unig oedd yn Ben cyffredinol ac yn Gynnyrchiolwr i'w holl Had ef, y rhai a roddwyd iddo gan ei Dad, megis ag yr oedd yr Adda cyntaf i'w holl Hiliogaeth naturiol ef. Ac ni honna un Dyn ystyriol, fod un Person erioed, o'r Greadigaeth hyd yn awr, yn sefyll yn y cyfryw Berthynas o Ben cyfammodol i'w Had, ac yr oedd un o'r rhai'n: yr hyn sy ddigonol i brofi, nad oes dim Grym yn y 'Siempl hon. Ond yr wyf yn dymuno iddo gael ei ystyried yn dda, fod

fod hyn
hyn a
fwm b
Duw y
na's g
hefyd
y Cwy
Gyfam
yn cyf
oedd i
ddo gy
ei gan
neilldu
Duw a
yr hyn
ma yn
Adda
taf, i'r
y cyfry

Ei a
Noah,
fammod
ylir yn
eiddo,
fedr ei
iaeth e
gan na
pryd h
gofleid
pe bua
i'r Add
ba un
Diluw
er fod
Gras,
Cam.
yno a

fod hyn yn unig yn ein tywys yn rhwydd at yr hyn a ddadymchwel yn uniongyrch ei holl Re-
fwm blaenorol ef. Canys, fel y gadarnhaodd Duw y Cyfammod Gweithredoedd ag *Adda*, er na's gelwir ef yn eglur yn Gyfammod; felly hefyd y dadguddiodd y Cyfammod Gras iddo 'nol y Cwmp, *Gen. iii. 15.* er na roddir yr Enw o Gyfammod iddo yno, fel y mae pob *Deonghwyf* yn cyfaddef, hyd ag y deliais i sylw: ac nad oedd i'w Had naturiol ef, fel y cyfryw Hawl ynddo gydag ef, a orfydd yn angenrheidiol i bawb ei ganiatau, y rhai ni honnant, fod pob un neillduol o'i Hiliogaeth mewn Cyfammod â Duw a chanddynt trwy hynny Hawl i Fedydd, yr hyn nid oes neb yn ei wneud, arw'n i'r Dy-
ma ynte 'Siampyl, i Dduw wneud Cyfammod â'r *Adda* cyntaf, wedi Torriad y Cyfammod cyntaf, i'r hwn ni dderbyniwyd ei Hiliogaeth ef, fel y cyfryw.

Ei ail Siamplyw, y Cyfammod a wnaeth Duw â Noah, *Gen. vi. 8. 18. a'r ix. i. 8. 9.* Wrth Gyfammod Duw â Noah, *Pen. vi.* fybygid y meddylir yn eglur, ei Addewid râd i'w gadw ef, a'i eiddo, rhag y Dinistr cyffredin ag ydoedd efe ar fedr ei ddwyn ar y Byd, lle'r oedd ei lechydwr-iaeth ei hun, a holl Bobl Dduw'n perthyn yn agos gan nad oedd y *Messiah* addawol wedi dyfod y pryd hynny; oblegid gan ei fod wedi ei addo, a'i gofleidio trwy Ffydd fel Had y *Wraig* gyntaf, pe buasai ei holl Eppil hi'n darfod, rhaid y fuasai i'r Addewid gyntaf honno syrthio i'r llawr, a'r ba un yr oedd Ffydd yr holl Batriarciaid cyn y Diluw wedi ei hadeiladu. Yma gallwn nodi, er fod gan Noah ei hun Hawl yn y Cyfammod Gras, etto'r oedd un o'i Feibion ef hebddi, sef, *Cam.* Am *Gen. ix. 8. 9.* Y Cyfammod a wnaed yno â Noah, a gadarnhawyd hefyd â holl *Idynol*

ryw, abla phob Greadur byw, hyd Ddiwedd y Byd, Na byddai i'r Ddaear newyach, a'r holl Greaduriaid ynddi gael eu dinistrio trwy Ddiluw cyffredinol. Felly'r oedd i Had pellaf Noah trwy bob Cenhedlaethau wed'yn, gymmaint o Sierwydd am Waredigaeth oddi wrth y cyfryw Adfyd, a'i Hilioogaeth digyfrwng ei hun, trwy'r Dadganiad arbennig hwn o Arfaeth rydd ac anghyfnewidiol Ewyllys Duw; gan i'r Bwa gael ei drefnu bryd hynny fel Arwydd a Nod o hono. A phe buasai'r Cysfammed Gras wedi ei gadarnhau ag ef fel hwn, yn hwn sy'n cael ei ddwyn i gadarnhau y Dyb o Hawl Had y Crediniol ynddo, buasai ei holl Hilioogaeth wedi eu diogelu oddi wrth Goll-edigaeth dragywyddol fel y maent oddi wrth Ddiluw cyffredinol arall.

Ei drydydd Siampl o'r Cysfammed a wnaethpwyd ag Abraham, Gen. xvii. 7. a driniwyd yn ddigonol yn yr Arweiniad i mewn.

Y bedwarydd Siampl y mae'n ei dwyn yw'r Cysfammed a wnaeth Duw a holl Lwyth Lefi; am hwn y mae'n coffa Mal. ii. 4. 5. 6. Deut. xviii. 1. 2. 5. Num. iii. 11. 12. 15. 39. 40. Ond ceir hwn hefyd yr un modd, os holir iddo, yn gwanhau'r Achos, y dugpwyd ef i'w amddiffyn. Canys fel na's gall ond cyfaddef, mai Trugaredd a Braint yw derbyn Doniau gweinidogaethol, a chael Galwad reolaidd i, a Gosodiad ar waith yn yr Arferiad o'honynt, lle bô Gras Duw'n cynnorthwyo Dynion i fod yn ffyddlon yn hynny: Felly tra hysbys yw, fod y Meibion yn yr Amseroedd hynny'n dysfod i'r Swydd trwy Etifeddiaeth oddi wrth eu Tadau, fel y mae fe'n dadlu yma. Beth ynte sy wedi dysfod o'un Ymresymiad ag y tybygid ei fod ef yn gorffwys llawer arno yn ei Ymadrodd, sef, Na ddaeth Crist i gymmeryd ymaith ddim Rhagorfreintau ag oedd ei Bobl yn eu

eu m
fawr
aid
yw'r
Gwe
hyn
not,
yn er
meaw
o Rag
y ma
Had
gwas
au cy
yn ca
Newy
o'r u
iannu
nath
Lefi's
ol i'y
Ymre
famm
lechi
haedd
Ei
Phine
yn A
a ellir
a'n ha
ef yw
y Cyf
yn de
Gras
loedd
Phine
er hyn

eu meddianno dan y Gyfraith? Rhagorfraint
fawr ydoedd hon, a ganiatawyd i'r holl Wryw-
aid yn un o Lwythau Israel, ac amwg yw, nad
yw'r un yn cael ei pharhau i Had gwirywaidd
Gweinidogion yr Efyngyl. A lle mae fe wedi
hyn yn ymresymu, Fod yn rhysfodd nad oes un Ha-
nes, fod yr Iuddeuon yn dwyn y Gwrth-ddadl hwn
yn erbyn yr Efyngyl, Fod Had babanaidd y Bobl
mewn Cyfammod wedi cael eu giunneud yn ymddifaid
o Ragorfraint mor fawr, os ydoedd yn wir felly;
y mae'n ddigon hysbys eu bod yn sefyll ar Hawl
Had Lefi i weinidogaethu yn y Tabernacl, a
gwas'naethu eu Swydd dros y Bobl mewn Peth-
au cyffegredig. Pa fodd ynte na's cawn fod hyn
yn cael ei wrthddadlu yn erbyn y Cyfammod
Newydd, sef, nad oedd gan ei Weinidogion ddim
o'r un Enedigraeth-fraint ag oeddent yn fedd-
iannu dan y Gyfraith? Yr Atteb i'r un a wafa-
naetha i'r ddau. Nid oedd y Cyfammod hwn â
Lefi'n coynhwys un Addewid o Fywyd trag'wydd-
ol i'w Had, gan hynny ni's gall ro'i allan un
Ymresymiad sylweddol, i brofi y rhaid i'r Cy-
fammod fy'n trosglwyddo Bywyd tragwyddol a
lechydwriaeth mewn Ffordd o rad Ras, gyr-
haeddyd befyd yr Had onawddol, fel hwnnw.

Ei bummed Siampl yw'r Cyfammod a wnaed â
Phinehas, Num. xxv. 10, 11, 12, 13. yr hwn a elwir
yn Ammod o Offeiriadaeth dragywyddol, yr hwn
a ellir mor gymmwys ei ddwyn yn ei erbyn ef,
a'n hargyhoeddi ni mor lleied o Wafanaeth iddo
ef yw ei Ymresymiad oddi wrth Dragywyddoldeb
y Cyfammod a wnaed ag Abraham, Gen. xvii. 7.
yn debyg o fod, tuag at brofi mai'r Cyfammod
Gras oedd hwnnw, dan yr hwn y mae'r Cenhed-
loedd crediniol'nawr; gan y dywedir fod hwn â
Phinehas yr un modd yn dragywyddol, yr hwn,
er hynny, ni all efe honni fod yr un. Ac y mae

Rheswm da i feddwl, mai Parhâd y ddau, hyd Ddiwedd yr Oruchwiliaeth honno, a feddylir, megis hefyd *Gen. xvii. 8.* lle dywedir rhoddi Gwlad Canaan yn Etifeddiaeth dragywyddol; ac yn *Ecsod. xl. 15.* (lle y dywedir yr un peth am Feibion Aaron yn gyffredin, ag a sicrheir mewn modd arbennig yma i Phinehas, yn Arwydd fod ei Zêl yn bodloni Duw) y mae'r Telerau yn llêd debyg i'r rhei'nny yn *Gen. xvii. 7.* Yn y lle blaenaf dywedir, *Bydd eu Henneiniad iddynt yn Offeiriadaeth dragywyddol trwy eu Cenhedlaethau.* Ac yn yr olaf y dywaid yr Arglwydd, *cadarnhâf hefyd fy Nghysfammed rhyngof â thi, ac â'th Had ar dy ol di trwy eu Hofoedd, yn Gysfammed tragywyddol.*

Y chweched 'Siampyl yw'r *Cysfammed a wnaed â Dafydd, 2 Sam. vii. 11, hyd y Diwedd. a'r xxiii. (xiii. trwy Gamsynniad ynghysfeithiad Mr. H.) 5. Zech. xii. 10, 12, &c.* I'r hyn yr wyf yn ateb, fod *Dafydd* i'w ystyried mewn Cymhwysder dau-ddyblyg, naill ai fel Tad i'w Hiliogaeth naturiol, neu fel Credadyn yng Nghrist. Yn y blaenaf o'r rhai'n, addawodd Duw roddi y Frenhiniaeth dros Israel i'w Hiliogaeth ef ar ei ol; ac ni chymmer un Dyn rhesymol arno fod hyn yn Brawf, fod i Blant y Crediniol, fel y cyfryw Hawl yn y Cysfammed Gras gyd â'u Rhieni. Am yr olaf, fel yr oedd yn aros yn yr ūn Sefyllfa â'r holl rai crediniol eraill; felly'r oedd Amlygiad truenus, fod amryw o'i Blant heb Hawl yn y Cysfammed Gras gydag ef. Gwnaeth *Amnon* aflendid â'i Chwaer ei hun, a lladdwyd ef wed'yn gan *Abalom* (heb ddim coffa wedi ei adel am ei Edifeirwch) mewn ymddial am y Sarhâd a wnaed â hi, ac ysgatfydd er symmud y Brawd hynaf oddi ar y Ffordd, fel y gallai efe gleimio'r Goron iddo ei hun, fel yr union Etifedd, trwy ei fod ef

yr

yr hy
wed'y
ei Dad
gedd e
ryfel
am da
iddyn
nag o
Blant
hun y
Genna
d'yn i
Solomo
amcan
lwg D
lai na
Dy yn
gan M
etto Cy
Ondre
Feibio
Ysbryc
i Lyw
farnu,
Olwg,
mai ei
roddaf
gyd â'i
o Ffrw
Rhago
Deidia
ef, yr y
Hawb
i Gobi
droi iol
rhair S
mewn
USACIA

yr hynaf, o'r byw, o Feibion Dafydd. Ar fyr
wed'yn, y mae *Abfalom* yn gwrthryfelâ yn erbyn
ei Dad, ac yn gwneud Aflendid yn amlwg a Gwra-
gedd ei Dad, ac yn marw yn y Weithred o Wrth-
ryfel annatûriol. A galarodd eu Tad yn fawr
am danynt ill dau, (diammen gennyf) ar gyfnif
iddynt farw mewn Cyflwr o Bechod, yn fwy
nag oddi ar ei Sereh natûriol tuag attynt fel ei
Blant. Wedi hyn darfu i *Adoniah* gyhoeddi ei
hun yn Brenin, yn amser Bywyd ei Dad, heb ei
Gennad ac heb wybod iddo, a gosodwyd ef we-
d'yn i Farwolaeth yn ddifynnwth gan y Brenin
Solomon, am ei gael, neu o leiaf farnu ei fod, yn
amcanu at y Deyrnas, yn groes i Drefniad am-
lwg Duw, a hyfbyys Ewyllys ei Dad. Ac ni allaf
lai na meddwl ei fod yn golygu trist Gyflwr ei
Dy yn 2 Sam. xiii. 5. (un o'r Testynau a goffair
gan Mr. H.) *Er nad yw fy Nhŷ i felly gyd â Duw:*
etto Cyfammod tragywyddol y wnaeth efe â mi, &c.
Ond er y gall'lar alaru, nad oedd nac efe na i
Feibion wedi ateb yn well i'r Enw da ag ydoedd
Ysbryd Duw wedi ei roddi o'r blaen, trwyddo ef,
i Lywodraethwr cyfiawn a duwiol: etto ni allaf
farnu, pan yr oedd Tragywyddoldeb yn ei
Olwg, a'i Enaid yn barod i ebedeg i'r Byd arall,
mai ei Gyffur pennaf ydoedd y Sierwydd diogel a
roddasai Duw iddo, y byddai i'r Deyrnas barhau
gyd â'i Feibion ef, neu y cyfodai Duw y *Messiah*
o Ffrwyth ei Gorph ef; yr hyn, er ei bod yn
Rhagorffaint fawr, etto, fel yr oedd amryw o
Deidiau einlachawdwr heb gael eu cadw trwyddo
ef, yr ydoedd y Faint honno yn fyr iawn o roddi
Hawl yn y Cyfammod Gras yng Nghrist Iesu.
Gobeithio na farnir yn anghyminwys i mi
droi i chydig yma oddi ar y Llwybr, er eglurhau
rhai Sgrythurau, yr hyn a ddychon ofod y Peth
mewn Goleuni mwy eglur. Yr oedd *Dafydd* yn
usdriab

Gysgod o Grist yn ei Swyddau o Brophwyd a Brenin; ac oddi yma y gelwir ein Harglwydd, y Gwrthgysgod, mewn amryw Lleoedd yn yr Hên Testament dan yr Enw *Dafydd*, megis *Salm lxxxix. 20, 27. Esay lv. 3, 4. Jer. xxx. 9. Eze. xxxvii. 24, 25.* gan mai trwy Grist yn unig y sicrheir Trugareddau a Bendithion y Cyfammod i'r holl Had mewn Cyfammod; am ba achos, yr wyfi'n meddwl, y gelwir hwy, sicr Drugareddau *Dafydd*. A dychon hyn roi rhyw Oleuni tuag at iawn ddeall y Testynau hynny, lle'r adroddir Addewidion y Cyfammod Newydd yn y cyfryw Eiriau ag yr oedd y rhei'ny dan yr Hên, megis *Esay xlv. 3. a'r lix. 21.* Canys fel yr oedd *Dafydd* yn *Gysgod* o Grist, ac am hynny y gelwir ein Harglwydd dan ei Enw ef; felly'r oedd yr Had enawdol yn yr Hên Gyfammod yn *Gysgod* o'r Had ysbrydol yn y Newydd. Oddi yma y mae Pobl yr Arglwydd, y rhai a gymmerwyd o blith y Cenhedloedd i Berthynas gyfammodol ag ef, yn cael eu galw dan yr Enwau *Israel* a *Judah*, *Jer. xxxii. 27, 31, &c.* Canys fel yr oedd yr Eglwys y pryd hynny yn cael ei chynnal ymlaen trwy Had cnawdol y Bobl hynny, y rhai oeddent yn canlyn eu gilydd dan y Cyfammod gwas'naethol hwnnw; felly y mae hi'n cael ei pharhau y pryd hyn trwy rai crediniol yn dyfod ar ôl eu gilydd yn ddi-dor, p'un ai o'u Had naturiol eu hunain, neu o Blant yr anghrediniol. Canys, gan mai ffyddlon yw yr hwn a addawodd, fe wneir yn dda'r Addewidion yn ffyddlon i'r Had bwriadol; ond y mae'n rhy amlwg a gofydus, fod Geiriau Duw yn cilio o Enwau Had naturiol y Ffyddloniaid mwyaf enwog, ac nad yw *Iſbryd Duw* i'n cael ei dywallt ar eu Had a'u Hiliogaeth, fel y cyfrywa Tybygid fod y Pethau hyn yn gorwedd morieglur yn y Sgrythur sanctaidd, ac yn cael eu darnhau

darnha
iol; f
heibio'
ddodia
lent yn
hwy t
hyffon
ein bu
Dadl.

Owen
yma y
ac a'i
mwy ge
ei hun
rai y
weddy
Israel

"

Abraha

" 2

arwyd

fod yn

ment

wau h

a wne

eddol

Fel

ddywe

gwrth

H. go

'sgrife

" Y

y Cyf

Gyfrif

" r

yr yd

i gael

can

† D

darnhau mor gyflawn trwy Dyfiolaeth feunyddiol; fel yr wyf i'n credu, pe gallai Dynion roi heibio'n hollol y Llywodraeth ac y mae Traddodiad ac Arfer wedi ei gael arnynt, hwy welent yn fuan, fod y Tŷbiau, y rhai y dygwyd hwy trwy hynny i'w cofseidio, yn gwbl anghyflon â'r Hanes y mae Gair Duw a'n Profiad ein hunain yn ei roddi, o ran y Pethau mewn Dadl. Ac am fod Mr. H. wedyn yn dwyn Dri Owen ar Ochr ei Farn ef, minneu a'fgrifennaf yma yr hyn y mae'n ddywedyd ar y Pwngc hwn, ac a'i gadawaf i rai ag sydd ganddynt Benna'u moy goleu na myfi i'w ofod i gytuno â'i Arferiad ei hun. Lle mae'n llefaru am y Personau a pharai y gwnaed y Cyfammod hwn, y mae'n ddywedyd †, "Gellir ystyried y Tŷ hwn o eiddo Israel a Judah ddwy Ffordd,

"1. Fel yr oedd y Bobl hynny'n Hiliogaeth Abraham yn gyfan hollol.

"2. Fel yr oeddent yn Gyfgodol ac yn dirgel arwyddo holl Eglwys Dduw. Oddi yma y mae fod yr Addewidion o Râs dan yr Hên Testament yn cael eu rhoddi i'r Eglwys dan yr Enwau hynny, am eu bod yn Gyfgodau o'r cyfryw a wneud yn Gyfrannogion o honynt yn wirioneddol ac yn effeithiol."

Fel yr ymddangoso nad yw'r hyn y mae'n ddywedyd dan y cyntaf, mewn un modd yn gwrthwynebu'n Barn ni, nag ar Ochr Barn Mr. H. gosodaf i lawr yn gyflawn yr hyn y mae'n fgrifennu o ran Meddwl y Geiriau.

"Yn yr ystyr gyntaf (ebe 'fe) gwnaeth Duw y Cyfammod hwn â hwynt, a hyn ar amryw Gyfrifon.

"1. Am ei fod ef, yn a thrwy'r hwn yn unig yr ydoedd i'w gadarnhau a'i wneud yn effeithiol, i gael ei eni yn eu plith hwy, o Had Abraham, fel

fel y manega'r Apostol yn oleu, *Aet. iii. 25*, &c.

“ 2. Am fod pob peth ag oedd yn perthyn i'r Cadarnhâd o hono, i gael eu gwneuthyd yn eu plith hwy.

“ 3. Am fod ei Ammodau a'i Ras, yn yr Oruwchwiliaeth allanol o hono, i gael eu cynnig yn gyntaf iddynt hwy, ynghyngor Duw.

“ 4. Am mai trwyddynt hwy, fef, trwy Weinidogaeth Dynion o'u Hiliogaeth hwy, yr oedd yr Oruwchwiliaeth o hono i'w dwyn at y holl Genhedloedd, fel ag yr oeddent i'w bendithio yn Had *Abraham*: yr hyn a wnaethpwyd gan yr Apostolion ac eraill o Ddysgyblion ein Harglwydd Iesu Grist. Felly'r aeth *Cyfraith* y Gwaredwr allan o *Zion*. Trwy hyn y sicrhawyd y *Cyfammod* â *Ilawer* o bonynt dros un *Wythnos*, cyn galwad y *Genhedloedd*, *Dan. ix. 27*. Am fod y Pethau hyn yn perthyn iddynt oll yr un modd, crybwyllir yn neillduol am *Dy Israel* a *Thy Judah*. Canys yr oedd *Ty Judah*, yn Amser Rhoddiaid yr Addewid hon, mewn cyflawn Feddiant o holl Ragorfreintiau'r Hên *Cyfammod*; gan fod *Israel* wedi torri eu hufain ymaith trwy eu Hymadawiad oddi wrth *Dy Ddafydd*, ac wedi eu bwrw ymaith hefyd am eu Pechodau i blith y *Genhedloedd*. Ond er dangos, nad oedd y *Cyfammod*, ydoedd efe yn ei fwriadu, yn golygu y Rhagorfreintiau cnawdol hynny, y rhai oeddent, bryd hynny, ym Meddiant *Judah* yn unig, ond yn unig yn perthyn i'r Addewid a wnaed ag *Abraham*, y mae Duw'n gosod ei Had ef oll yn gyd-radd ymherthynas i Drugaredd y *Cyfammod* bwn.

“Yn yr ail Ystyr, wrth yr Enwau hyn (*Israel*
a *Judah*) y meddylir yr holl Eglwys o Ffyddlon-
iaid etholedig, gan ei bod hi'n cael ei *Chysgodi*
trwyddynt. A'r rhai'n yn unig, wedi eu gwneud
yn un o fod yn ddaŵ (*sef Iuddewon a Chenhed-*
loedd)

bedd)
famme
ei Ras
nys y
ddeuir
famme
mor
Wlad
wnaed
Judah
i'w Er
"A
yng N
Ethole
Cyfam
bennaf
ellir dy
ei wne
wyd eu
rai yr
Addew
y fath
gwneu
ix. 24.
xi. 7.
famme
rannia
Rhago
fyll."
Wit
wedyd
Duw,
bennaf
Yn
pan y
â pha
bennaf

bedd) y gwnaethpwyd ac y cadarnhawyd y Cyfammod yn wirioneddol, ac iddynt hwy y mae ei Râs ef yn cael ei gyfrannu'n weithredol. Canys ysgrifennir Cyfraith Duw ynghalonnau, a madddeuir Pechodau pawb o'r rhai y gwnaed y Cyfammod hwn â hwynt, 'nôl yr Addewid o hono, mor wirioneddol ag y dŷgwyd y Bobl gynt i Wlad Canaan, trwy Rinwedd y Cyfammod a wnaed ag *Abraham*. Y rhai'n yw'r gwir *Israel* a *Judah* sy'n gorchfygu gyd â Duw, ac yn cyffesu i'w Enw ef.

“*Nodwch*; gwnaethpwyd y Cyfammod Gras yng Nghrist yn unig ag *Israel* Duw, Eglwys yr Etholedigion. Canys, trwy Wneuthuriad y Cyfammod hwn â neb rhyw un, bwriadir yn bennaf Gyfranniad effeithiol o'i Râs ef. Ac ni ellir dywedyd, fod y Cyfammod hwnnw wedi ei wneud yn hollol â neb, ond y rhai y madddeuwyd eu Pechodau trwyddo ef, ac ynghalonnau parai yr ysgrifennwyd Cyfraith Duw, y rhai ydynt Addewidion eglur o hono. A chyd â Golwg ar y fath hyn, ymhlith y Bobl hynny, yr addawyd gwneuthur y Cyfammod â hwynt. Gwel. *Rhuf.* ix. 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33. *Pen.* xi. 7. Ond am Oruwchwiliaeth allanol y Cyfammod, y mae'n cyrhaeddyd tu hwnt i'r Gyfranniad effeithiol o'i Râs ef: ac yn hyn yr oedd Rhagorfreintiau Had cnawdol *Abraham* yn sefyll.”

Wrth son am yr un Peth y mae'r *Doctôr* yn dywedyd, “Dangosafom o'r blaen, mai holl *Israel* Duw, neu Eglwys yr Etholedigion a feddylir yn bennaf.”

Yn y Geiriau hyn y mae 'fe'n cyfaddef, mai pan y sonir am yr Had cnawdol fel y Personau â pha rai y gwnaed y Cyfammod, meddylir yn bennaf am yr Had ysbrydol, y rhai a gysgodir trwyddynt;

trwyddynt; ac mai i'r Had ysbrydol yn unig y cyfrennir, yn effeithiol, Ras y Cyfammod. Ac oddiethr ei fod, wrth *Orupchwiliath allanol y Cyfammod*, yn meddwl, Hawl i Fedydd, a fernir fod yn Sêl o hono, nid yw ese yn cyfrif fod un Ragorfraint yn perthyn iddynt, ond yr hyn a gydnabyddir gennym ni, cyftal a'n Brodyr sy dros Fedydd Babanod.

Ond os oedd Mr. H. yn deall y Gwahaniaeth y mae'r *Doctôr* yn ei wneud yma, ni bu ef ddim mor rhwydd a'i gyfaddef (er fod gofal dyladwy Eneidiau yn rhwymo i hynny) rhag iddo golli y Fantais ddymunol o lwytho ein Barn ni ag *Amfwynder*, *Anghariad*, a *Chreulondeb*; ac o ganmol wrthym yr eiddo ei hun megis yn *fwyn a chariadus*. O hyn y mae'n ymfroffio ar bob achlysur, er gwyro Barn ei Ddarllenydd wrth chwilio i'r Dadl hwn.

Yr wyf 'nawr yn dyfod at ei 'Siampyl ddiwedd' ef, sef, *Y Cyfammod a wnaed â holl Israel, pan ddaethant i fynu o'r Aipht, a'r Adnewyddiad o hono & hwynt, ychydig cyn eu myned i Ganaan*. Barod wyf i ganiatau i'w holl Blant gael eu cymmeryd i mewn i'r un Cyfammod gyd a hwynt; er fod yr Arwydd o hono, trwy Drefniad Duw, yn cael ei roddi ar y gwrrywiad yn unig. Ond gan yr hysbyfir, nad yw'r Cyfammod newydd fel hwn, *Jer. xxxi. 32.* nid yw'n canlyn oddi yma, fod i holl Had y crediniol 'nawr Hawl yn y Cyfammod gwell yma, ac i Fedydd, yr hwn a fernir yn Sêl o hono. Dychon y neb a ddarlleno y ddau Destament yn ddi-bartiaeth ddirnad yn hawdd, nad oedd yr unrhyw Gymhwysiaidau yn ofynol dan yr Hên Gyfammod i roi Hawl i Enwaeddiad a Breintiau eglwysig ag fydd 'nawr yn cael eu gorchymyn yn eglur, fel Cymhwysiaidau o flaen Bedydd a Chymmundeb eglwysig dan

dan y N
llaw.

Can
erol yr
dogpwy
lyniada
yn llaw

Yn y
'Siampyl
Dyn, T
eu Plan
ai iddyn
widi i'w
fwyddau

Can
grybwy
nid yn
hwy ar
gyftal
ddesgyr
Beth b
Fantais
rhai y
mewn
nafiad
neilldu
Atteb
'Siamp
Chain,
hwn y
fammod
fel y m
nod ho
watwa
Deulu
Ac o d
an yr l

am y Newydd. Ond 'chwaneg am hyn yn ôl llaw.

Gan fod wedi ei brofi fod ei Resymau blaen-
erol yn hollol ddi-wafanaeth i'r Achos yr hwn y
ddegwyd hwy i'w gadarnhau, yna ni all ei Gan-
lyniadau ef fod o ddim cynnorthwy i'r Perwyll
yn llaw.

Yn y lle nefaf, y mae'n myned rhagddo i ofyn
'Siampl, i *Dduw erioed wneithur Cyfammod ag un
Dyn, Teulu, Llwyth, neu Eglwys, a chau allan
eu Plant oddiwrtio ef a'i Freintiau, hyd oni bydd-
ai iddynt, trwy eu gweithred personol eu hunain,
wedi tyfu fynt, wrthod, naill ai Gras neu Ddyled-
fryddau'r Cyfammod.*

Caniatawyd eisioes, fod y Cyfammodau a
grybwyllwyd ganddo ef gan mwyaf yn cynnwys,
nid yn unig y Personau a pha rai y gwnaethpwyd
hwy ar y cyntaf, ond eu Hiliogaeth hefyd, yn
gystat mewn Cenhedlaethau pell a'r cyfryw a
ddesgynnent yn ddigyfrwng oddi wrthynt hwy.
Beth bynnag, ni all y Caniatad hwn fod o un
Fantais iddo ef; oddieithr iddo ef honni, fod y
rhai y mae eu Rhieni nefaf yn anghrediniol,
mewn Cyfammod, trwy Rinwedd Ffydd eu Hy-
nafiaid ys rhai Oesoedd. Ond i ddyfod yn fwy
neillduol at yr Ymosyniad; myfi a ragflaenais fy
Atteb mewn Messur mawr eisioes, trwy'r amryw
'Siamplau a roddwyd o'r blaen, megis *Adda a
Chain, Noah a Cham, Abraham ac Ismael*, yr
hwn yn amlwg a gauwyd allan o Hawl yn y Cy-
fammod yn *Gen. xvii.* (pa natur bynnag ydoedd)
fel y manegir yn *Adn. 18, 19, 20, 21.* o'r *Ben-
nod* honno, a hynny cyn ei enwaedu, a chyn iddo
watwar *Isaac*, yr Achos o'i gauall ef allan o
Deulu *Abraham*, ryw Amser wed'yn, *Pen. xxi.*
Ac o ddau Fab *Isaac*, *Esau* a *Jacob*, cauwyd all-
an yr hynaf, fel yr ymddengys yn *Rhuf. ix. 10,*
11, 12,

11, 12, 13. *Mal. i. 2, 3.* Byddai'n rhy faith
sefyll ar 'Siamplau *Gideon* grediniol a'i Fab ang-
hrediniol a chreulon *Abimilech*; *Eli* a'i Feibion
drygionus, *Hophni* a *Phinees*; a llawer eraill a'r a
ellid son un danynt. Soniasom eisioes am *Ddafydd*
yn fwy belaeath; a gellid dwyn i mewn lawer o
Frenhinoedd ar ol hynny, fel 'Siamplau o Bersonau
mewn Cyfammod, Plant pa rai a brofir, trwy yr
hyn a goffair am danynt, iddynt syrthio'n fyr o'r
Rhagorfraint honno, gan nad oedd *Cyfraith Duw*
'n 'sgrifenedig yn eu *Calonnau*, na'i *Ofn* wedi ei
osod o'u mewn hwynt, ac na ddarfu iddynt erioed
adnabod yr *Arglwydd*, na chael eu cadw rhag ym-
ado oddi wrtho ef; yr hyn a gyflawnafid tuag at-
tynt hwy, pe buasai ganddynt Hawl yn y Cy-
fammod Gras. Ond nid yw anhebygol iddo fe-
ddwl y dihengyd rhag Grym y cyfryw Siamplau
oll, trwy Eiriau diweddaſ y Ddarn-ymadrodd
hon, *Hyd oni byddai iddynt, wedi tyfu synu, wrth-*
od naill ai Gras, neu Ddyledswyddau'r Cyfammod.
Ond er fy mod i am fod yn ffyddlon tuag atto ef,
pa fodd bynnag yr ymddugo 'fe tuag attom ni,
ac ni fynnw'n gan hynny ei farnu yn *Arminiad*;
etto nid yw'r Geiriau hyn ddim yn cŷdfefyll â'r
Gwirionedd mawr o Barhâd Pobl gyfammodol
Duw hŷd y Diwedd. A thrueni yw fod Gwirion-
edd mor fawr, ac a roddes gymmaint o Gysur a
Chynhaliaeth i Bobl Dduw, dan amrywiol Gy-
fyngderau a Phrofedigaethau, yn cael ei aberthu
fr cyfryw Ddiben. Deliais sylw eisioes ar y
Gwahaniaeth cyffredin rhwng Rhannau *allanol* a
tusewnol y Cyfammod, neu (megis *Mr. Blake*) y
Cyfammod *tusewnol* ac *allanol*, a dangosais nad
oes un Sail yn yr Ysgrythur am y fath Wahan-
iaeth. Ac am y Cyfammod Gras, addawyd y
Cyfraniad effeithiol o'i Drugareddau a'i Ragor-
freintiau, gan y digelwyddog Dduw, i bob un
a'r

a'r a d
ddeall
y Rh
i'w F
hunai
yn per
eu tyb
fig, o
hwyth
cyfan
dros F
ddynt
i Fedy
y mae f
fegian
Y
gwym
hatteb
wyf'n
(xxi. t
21, 22
Gob
cwym
Ysgryt
bawn
cwym
'Sgrythu
Ffyddl
modol
dan y B
'n euog
tach, a
mi allw
yd mwy
am yr
ni. Or
dostaf y
er nad o

a'r a dderbyniwyd iddo. Ac ni ellais i erioed etto ddeall, beth y mae'n Brodyr yn ei feddwl wrth y Rhan allanol o'r Cysfammod, yn fwy na Hawl i'w Freintiau allanol ef. Ac nid ydynt hwy eu hunain yn dywedyd, fod dim Rhagorfreintiau yn perthyn i Fabanod, ar wn i, trwy Rinwedd eu tybiol Hawl gyfammodol a Pherthynas eglwyfig, ond y rhai ydym ni yn ei caniatáu cyfal a hwythau, oddieithr Bedydd yn unig. Nid yw'r cyfan o'r Dadl hwn y gorphwysir cymmaint arno dros Fedydd Babanod, ond hyn; Y mae ganddynt Hawl i Fedydd, am fod ganddynt Hawl i Fedydd, yr hyn yn amlwg yw *idem per idem*, y mae felly, am ei fod felly, ac eglur Erfyniad neu fegian y Pwngc mewn Dadl.

Y mae 'fe'n chwanegu; Os cwyllyfia neb i gwympo maes â'r Athrawiaeth hon, maent wedi eu hatteb yn barod gan yr Apostol; i Atteb pa un yr wyf'n eu gorchymyn, Rhuf. iii. 1.—7. a'r xi. (xxi. trwy Gam-osod ynghyfaithiad Mr. H.) 20, 21, 22, 33, 36.

Gobeithio ein bod mor bêll oddi wrth *cwyllyfio* gwympo maes â'r Athrawiaeth a ddysgir yn yr Ysgrythurau sanctaidd ag y gall efe fod. A phe bawn i'n rhoi ar ddeall, ei fod ef yn *cwyllyfio* gwympo maes â'r Athrawiaeth a ddysgir yn y cyfryw 'Sgrythurau ag sy'n haeru'n bendant Barhad y Ffyddloniaid; neu ôgyfuwch Hawl Pobl gyfammodol Duw i'r holl Addewidion a wnaed iddynt dan y Berthynas honno; diammeu y cyfrifai 'fe 'n euog o Anghariad, os ni roddai iddo Enw *calet-tach*, a hynny nid heb achos. Er ar yr un pryd, mi allwn o leiaf gael cymmaint, (nid i ddywedyd mwy) o Liw am hynny, ag all efe ei honni am yr hyn y mae'n roi ar ddeall merthynas i ni. Ond tybygid ei fod yn meddwl bod y Farn dda yn dda ddigon, os nid yn rhy dda i ni; ernad oes dim yn cael ei haeru yn un o'r Lleocedd

y mae 'fe'n ein gorchymyn ni iddynt, ond a gyd-nabyddir gennym ni gymmaint ag yntef. Ac ni wn i am ūn Rhwymiad sydd arnom ni i gymmeryd fynu gydà'i Ddeongliad ef o'r Sgrythurau, er mor ddi-sail byth y byddo.

Y mae'n myned yn y blaen yn awr i haeru, fod *Babanod yn Aelodau eglwysig*, yn y Geiriau canlynol, *Fel y cynhwysir Plant ynghysfammed y Rhieni, felly hefyd yr oedd Plant Pobl Dduw, a'i Eglwys weleddeg ynghyd â'u Rhieni, yn Aelodau Eglwys, a hynny o'r Grôth: fe'u ganwyd o fewn Eglwys weledig Dduw*

Cyfaddefir, fod Plant yn Aelodau eglwysig dan y Gyfraith; dangosir hefyd 'nol llaw, eu bod, bryd hynny, 'n cael eu derbyn i Freintiau eglwysig, a'r na chaniatâ ese iddynt. Ac os felly, pe caniateid yr hyn y mae 'fe'n ei haeru yma, byddai yn ei erbyn ef, gyfal a'r cyfryw ag y mae 'fe mor anfodlon iddynt. Ni wn i fod yr Ysgrythur yn un lle'n sicrhau, fod un Drefn eglwysig neillduol wedi ei gosod gan Dduw, cyn rhoddi'r Gyfraith ar Fynydd Sinai. Mae Aberthiad *Abel* trwy Ffýdd, a Chymmeradwyad Duw o hono, yn dangos yn ddigonol, fod Aberthau wedi eu gorchymyn yn fuan ar ôl y Cwmp, i dywys Ffýdd Dynion at yr Had addawol yr hwn, trwy ei aberthu ei hun, oedd i wneuthur gwîr Gymmod dros Bechod. Nid wyfi oll yn ammeu, nad oedd y Patriarciaid sanctaidd yn gwneud eu goreu i gynnal Addoliad Duw yn eu Teuluoedd; a hefyd i addysgu eu Plant yn y Gwirioneddau mwyaf angenrheidiol, mor gynted ag y byddent yn gymmwys i hynny; yn yr hyn bethau y dylid eu canlyn. Os hyn yw'r cyfan y mae 'fe'n feddwl, pan y dywaid, eu bod yn *Aelodau o'r eglwys weledig cyn y Gyfraith, Dal. 13.** gan na's gwn i ūn

* Trwy Fwriad neu Ddigwyddiad gadawodd Cyf-
ieithydd

ūn Rh
nw, fe
Ond ga
felly'r
y dych
Eglwy
fy mod
ag wyf
yr wyf
Baban
Sail Eg
yn llap
fymiad
genbec
yw Ba
o'r Eg
gyntaf
felly,
Ond r
mae'n
y Gwir
Sail i
Baban
chanm
yn gyf
Gan
Plant
raid ei
Gyn'l
rhai'n
led dir
au fan
yw'r

ieithydd
as wel
ac ar o

ūn Rhefwm sy ganddo i'w galw ar yr Enw hwn-
 nw, felly ni thâl ddim i ymryffon yn ei gylch.
 Ond gan ei fod ef yn ei grybwyll, i ddangos mai
 felly'r oedd *cyn bod yr Eglwys yn genhedlaethol*, ac
 y dychon, gan hynny, barhâu felly pan nad yw'r
 Eglwys yn genhedlaethol; ni allaf ond hysbyfu,
 fy mod i'n credu ys amryw Flynyddau (ac er dim
 ag wyf yn gael yn yr hyn a ddywedodd Mr. H.
 yr wyf yn debyg i barhau felly) mai'r Farn o fod
 Babanod yn Aelodau eglwyfig yw gwir Waelod a
 Sail Eglwys genhedlaethol, a thrwy hynny torrir
 yn llaprau hyd yn oed Gewynion pob Ymre-
 fymiaidau a anelir yn erbyn sefydliad Eglwys
 genhedlaethol. Ond bydded hyn fel y b'o, os
 yw Babanod yn Aelodau eglwyfig, rhaid eu bod
 o'r Eglwys *amweledig* neu *weledig*. Yn yr Ystyr
 gyntaf yr wyf yn cydnabod fod rhai o honynt
 felly, fel wedi eu dewis gan Dduw yng Nghrist.
 Ond ni ellir meddwl hyn ganddo ef, canys y
 mae'n ei alw yn *Esgus arferol i ochelyd Tyftiolaeth*
y Gwirionedd. Er fod hyn yn cynnwys mwy o
 Sail i lonyddu, cynnal, a chussuro Rhieni ynghylch eu
 Babanod wrth farw, na'r Farn y mae 'fe'n ei
 chanmol gymmaint, am ei bod yn dra *chariadus*
 yn gyftal a *chyfiawn*.

Gan hynny yn Ystyr Mr. H. rhaid meddwl fod
 Plant yn Aelodau o'r Eglwys *weledig*, yr hyn a
 raid ei ddeall, naill o'r Eglwys *gyffredinol*, neu o
 Gyn'lleidfaoedd *neillduol*. Ond am y flaenaf o'r
 rhai'n, ni all rhai ag sy drôs Fedydd Babanod we-
 led dim sôn am y cyfryw Eglwys yn y 'Sgrythur-
 au sanctaidd, megis Mr. Chauncy, ebe'fe, "Nid
 yw'r 'Sgrythur yn sôn am ūn Eglwys, fel yn
 H 2 gyff-

ieithydd Mr. H. allan y Geiriau, *both before and after,*
as well as under the Levitical Law, Page 9. sef, o flaen
ac ar ol, yn gyftal a thau y Gyfraith Lheidd, Tudal. 13.

gyffredinol weledig, nid yw'r Peth ei hun ond Anghynfil yn Ymbennyddiau rhai Dynion, nid ydyw'n bod *in Rerum Natura. mewn Natur*: Canys, os Eglwys gyffredinol weledig yw'r holl Eglwys ydyw'n weled ar yr un Amier, ni allaf weled fawr 'chwaneg nag allo ymgynnull mewn ũn Lle; ac os wrtho y meddylir yr Eglwys fy'n ddiau mewn bod, pa fodd y maent yn weledig i mi? Gallaf cystal alw'r holl Ddinatoedd a Bwrdeis-drefi yn y Byd, Y Ddinas, neu'r Fwrdeisdref gyffredinol weledig, yr hyn a alwai bob Dyn rhesymol yn Ynfydrwydd. Heb law hynny, pe gellid casglu ynghyd yr holl Eglwys trefnus, nid yw gyffredin o ran y Seintiau milwriaethus, llai o lawer y rhai gorfoleddus; canys y mae llawer yn Aelodau o Grist, y rhai nid ydynt Aelodau o un Eglwys; a llawer o Aelodau gweledig nad ydynt yn wir Aelodau Crist Iesu. P'le mae ũn cyfryw Eglwys yn gymmwys o Gymmundeib ymhob Ordinhad mewn un Man? Ac nid yw'r Sgrythur yn ſon am un Eglwys drefnus weledig arall. Drachefn, dyiai fod Bugail neu Fugailiaid cyffredinol gweledig i Eglwys drefnus gyffredinol weledig; canys fel y mae yr Eglwys y cyfryw a ddylai fod ei Bugail y Swyddwyr, &c." † Hyd yma Mr. Chauncy. Ond os yw Mr. H. yn meddwl Eglwys neillduol o Drefniad Crist, ni allaf weled dim yn yr hyn y mae efe'n gynnig er ein Hargyhoeddiad ni ag ſy debyg i ateb y Diben oedd efe'n ei amcanu.

Ni bydd raid i mi holi yn neillduol y Profiadau y mae 'fe'n ddwyn yma dros fod Babanod yn Aelodau eglwyfig, gan ſy mod i wedi caniatâu'n barod, eu bod felly dan y Gyfraith, pan yr oedd yr

† His Epistle to Dr. Owen's Book, entitled, *The true Nature of a Gospel Church, and its Government*, Page 5.

yr Eg
ag y
y mae
o Gen
y rhai
lodau
brydol
adeila
i Pet
merai
neb (a
gobeit
dim C
lwys,
y Tef
Efeng
rhai o
wig, o
mae 'f
Yig
mae 'f
Frait
ac hyd
yn go
na'i w
ynddo
dra, y
eu Me
tu. C
Owen
heb Sa
pan y
Sicrwy
yr hyn
iadau

yr Eglwys yn genedlaethol, yr hyn yw'r cyfan
 ag y mae ei holl 'Siampiau ef yn ei brofi. Ond
 y mae Trefniad yr Eglwys 'nawr wedi ei newid
 o Genhedlaethol i Gynlleidsfaol, yr Had cnawdol,
 y rhai oeddent sanctaidd yn gyfgodol, ac yn Ae-
 lodau y pryd hynny oeddent Gysgodau o'r Had yf-
 brydol, y Meini bywiol hynny, a pharai y dylid
 adeiladu y Tŷ yfbrydol, yr Eglwys Efangylaidd,
 i Pet. ii. 5. Ac nid wyfi'n deall p'am y cym-
 merai efe gymmaint o Boen i brofi'r hyn nid oes
 neb (ar wn i) yn ei wadu; oddi eithr ei fod yn
 gobeithio'r ymfodlonai rhai i hyn, heb ystyried
 dim Gwahaniaeth yn Nhrefniad Sefyllfa'r Eg-
 lwys, dan y Gyfraith a than yr Efengyl. Am
 y Testynau hynny sy'n perthyn i Amserau yr
 Efengyl, y rhai a wthiodd efe mewn i blith y
 rhai oedd yn perthyn i'r Oruwchwiliaeth Iudde-
 wig, câf achlysur i sôn am danynt rhag llaw, lle
 mae 'fe'n aros arnynt yn neillduol.

Ysgatfydd nid anghymmwyys nodi, mor hŷf y
 mae 'fe'n haeru, fod yr Offeiriadaeth yn Enedigaeth
 Ffaint yr holl Gyntaf-anedigion gwrrywiad, o flaen
 ac hyd Gyfraith Lefi. Nid yw'r Pwngc yn llaw
 yn gofyn i mi na sicrhau hyn yn uniongyrch,
 na'i wadu; a buasai'n edrych yn fwy gweddaidd
 ynddo yntef, i beidio a haeru â chymmaint Hyf-
 dra, yr hyn y darfu i'r Disfnyddion mwyaf roi
 eu Meddyliau arno mewn gwedd arall, o'r ddau
 tu. Os gwêl yn dda, gall ystyried Gwaith Dr.
 Owen arno*. Gan hynny, nid rhyfedd ei fod ef,
 heb Sail, yn rhoi ei Feddyliau yn y Dadl hwn,
 pan y mae'n cymmeryd arno, gyd â chymmaint
 Sicrwydd, i Farnu, megis Peth hawdd ac eglur,
 yr hyn y darfu i'r Dynion mwyaf eu Cyrhaedd-
 iadau i gyfaddef ef yn dra dyrus. W. J. D.

Ho 3

Y mae

* *Exercit. on the Priesthood of Christ, prefix'd to his*
 2^d Vol. on Heb. Page 156, &c.

Y mae 'fe'n rhyned rhagddo i ddywedyd wrthym, *Dal. 13.* Pan fwrdd allan Personau, a fyddai Dadau neu pan eu derbynid i Gyfammod ac i'r Eglwys, nid fel Personau unig y fyddai, ond fel Pennau a Thadau Had neu Deulu, ac yn coffa *Mal. i. 1, i'r 5.* Ac o'r fath flaenaf y mae'n son am Siamplau Cain, Canaan, Ismael, Esau, y deg Llwyth, o'r Canghennau a dorrwyd ymaith, *Rhuf. xi.*

Mae gennym achos pennodol i ddal sylw ar Siampl *Esau*, gan y cyfarwyddir ni atti ddwy waith mewn Yspaid tair Llinell, (*yn y Llyfr Saer'naeg,*) canys am honno'n unig y crybwyllir yn *Mal. i. 2, 3, &c.* gan hynny, rhaid ei fod yn edrych arni'n fawr i'w Bwrpas; ond ymddengys yn fuan, gyda pha mor fath Reswm. Canys cauwyd *Esau* allan oddi wrth y Ragorfreintiau a gyfranwyd i *Jacob*, yn ganlynol i'r Cyfammod a wnaed ag *Abraham*, cyn iddo ef, trwy eu Weithred personol ei hun wrthod na'i Râs na'i Ddyledfyddau ef, fel y dychon ymddangos i neb ryhwun ag a gydmaro 'n ddyladwy, ac a ystyrio 'r 'Sgrythurau hyn, *Gen. xxv. 23. Mal. i. 2, 3, 4, 5. Rhuf. ix. 10, 11, 12, 13.* Gan hynny'r oedd Bwriad allan *Esau*, yn gyfial a'i Hiliogaeth, o'r Cyfammod a'r Cyflwr eglwysig, i ba un y derbyniwyd *Jacob* a'i eiddo, trwy Weithred rydd a goruchel Ewyllys Duw: a'r cyffelyb a nodwyd o'r blaen am *Ismael*. Pan y mae 'fe, gan hynny, 'n fynych yn haeru, fod holl Had babanaidd y Crediniol mewn Cyfammod, ac yn Aelodau eglwysig, hyd oni phetchont eu hunain allan, trwy eu Gweithred personol eu hunain, yna bwrir allan eu Hiliogaeth gyda hwynt; mae hyn yn ymddangos mor wrthwyneb i Wirionedd â llawer o Bethau eraill, ar ba rai y mae 'fe'n gosod Pwys mawr yn ei Ymadrodd. Canys,

Fel y bwriwyd y rhai a grybwyllwyd o'r blaen allan

allan o
dawiad
i Blant
oedden
i'r En
Plant,
Onid o
yn yr
Gwrth
iad a l
Josua
yn y Pl
Cyfam
Rhien
iad, y
mae'n
cyfarw
merais
blantay
bwytta
honot f
Tân ia
rosiad
Berthy
oedd l
mewn
â Phl
Drygi
ffelyb
Gan h
hyfne
Gytan
y Div
hedlo
plith,
â Daf
hyn a
neu B

allan o'r Cyfammod hwnnw, o flaen eu Hymadawriad gweithredol oddi wrth Dduw; felly'r oedd i Blant yr *Juddewon* anghrediniol, Rhieni pa rai oeddent o Fywydau annuwiol, gymmaint Hawl i'r Enwaediad, tybiol Sêl y Cyfammod, â'r Plant, Rhieni agosaf pa rai oeddent grediniol. Onid oedd gan Hiliogaeth y rhai oll fuant feirw yn yr Anialwch, am eu Hanghrediniaeth a'u Gwrthryfelgarwch, gymmaint Hawl i Enwaediad a Rhagorfreintiau eglwyfig eraill, â'r eiddo *Jesua* a *Chaleb*? Onid yw Duw'n cleimio Hawl yn y Plant hynny, fel ei eiddo ef, trwy Rinwedd Cyfammod *Abraham* dros ei Hiliogaeth naturiol, Rhieni pa rai oeddent euog o ffiaidd Eulun-addoliad, y Trofedd mwyaf o'r Cyfammod, fel y mae'n eglur yn *Exec. xvi. 20, 21.* i'r hwn lê y cyfarwyddir ni, *Dal. 11?* Y Geiriau ydynt, *Cymmeraisf hefyd dy Feibion a'th Ferched, y rhai a blantafit i mi, y rhai hyn a aberthaisf iddynt i'w bwytta: ai bychan hyn o'th Butteindra di, ladd o honot fy Mhlant, a'u rhoddi hwynt i'w tynnu trwy'r Tân iddynt?* A roddes Ffydd eu Rhieni, a'u Harosiad mewn Cyfammod â Duw, i'r Plant hyn Berthynas gyfammodol a Hawl i hynny? Onid oedd *Isabod*, Fâb *Phinees*, ŷn tu hwnt i gyffredin mewn Annuwioledeb, yr un rhyw iawn a Hawl â Phlant y Seintiau mwyaf? Ni chymmerodd Drygioni *Ahaz* ymaith Hawl *Hezekiah*, a'r cyffelyb ellid ei ddywedyd am lawer 'chwaneg. Gan hynny eglur yw, mai Pwrpas rhydd ac anghyfnawidiol Duw, i gymmeryd y Bobl hynny i Gyfammod neillduol ag ef ei hun, hyd ne's deuni y Diwedd mawr o'u Neillduad oddi wrth Genhedloedd eraill, sef, Cenhedliad y *Messiah* yn eu plith; 'nôl y Cyfammod a wnaed ag *Abraham* ac â *Dafydd*, y cyfodyd ef o'u Had hwy; oedd yr hyn a roddes i'r Plant Hawl iddo, ac nid Ffydd neu Berthynas eglwyfig y Rhieni agosaf.

Cair

- Cair ystyried 'nôl llaw Achos Profelytiad yn fwy cyflawn. Ond gallwn yma ddal sylw ar y Geiriau hynny, lle y dywaid efe wrthym, na allai Profelyt gadw'r Pasg ei hun (i'r hyn y mae Swpper ein Harglwydd yn ateb, 1 Cor. v. 7. 8, fel yr oedd eu Henwaediad hwy'n ateb i'n Bedydd ni, Col. ii. 11. 12. Gal. iii. 27, 28.) hyd oni enwaedid ei holl Wrrywaid.

P'un a'i Feddwl yw, fel y tybygid fod ei Eiriau'n tueddu, y dylai pawb ag sy'n erbyn Bedydd Babanod, gael eu cadw oddi wrth Fwrdd yr Arglwydd, ni farnafi ddim, hyd ne's amlygo efe ei hun yn fwy cyflawn; ond tâl i ni ddal sylw, ei fod yma, ac wed'yn, yn tystio i Swpper yr Arglwydd ddyfod yn lle'r Pasg, megis Bedydd yn lle'r Enwaediad; yr hyn sy'n mawr wanhau Sylfaen ei holl Ymadrodd. Canys ni all ef wadu nad oedd y Pasg gymmaint Rhagorfraint â'r Enwaediad, a Swpper yr Arglwydd â Bedydd; a phe b'ai ganddo ef y cyfryw Brawf, fod i Fabanod Hawl i Fedydd 'nawr, ag ellir ei ddwyn dros eu bod yn cael eu derbyn i'r Pasg, gellid dywedyd llawer fwy am Ddiogelwch yr Arferiad. O blegid yr oedd yr holl Deuluoedd i fwytta'r Pasg, ond yn unig fod ganddynt y Cymhwysiad angenrheidiol hwn, sei, bod y Gwrrywaid oll wedi eu henwaedu; mor gynted ac y cyflawnid hynny, gellid wed'yn eu derbyn. Ac oni allwn ni'n gyfiawn ymrefymu ag ef yn ei Eiriau ei hun? A fyddiuch mor anfwyn ac anghariadus Rhieni a phallu Swpper yr Arglwydd i'ch Babanod, pan na phallid y Pasg iddynt gynt? Canys pe cauafid hwy allan, hysbysafid hynny'n ddiammeu, Pa gyfnewidiad bynnag a wnaeth yr Arglwydd yn ei Appwyntiadau a'i Ordeinhadau, er Dyfodiad a Dioddefiad Crist, neu'r Deiliaid o'honynt, oddi wrth yr hyn oeddent o'r blaen, yn sicr, (1.) Mae'r cyf-
ryw

ryw Gyfreintia
ond nid
gorffra
yr Arge
Mae'r
egllur y
byrhau
banod
Nod ac
Fedydd
yn Sêl
cael y
Testam
daeru'r
ni, he
erbyn
Refym
yn erb
dros d
gellir
erbyn
mor fo
od i Sw
ynt ga
Flyny
Ond
hyn ol
gwneu
gallwn
fod yng
hymmu
bodlon
genmyf
(merun
ymegni
pa fod

ryw Gyfnewidiadau yn wastad er helaethu Rhagor-
freintiau Pobl Dduw yn y cyfryw Ordeinhodau,
ond nid byth er tynnu ymaith, neu leihau un Rha-
gorfaint, meun un Ordinhad a fwyhaodd Pobl
yr Arglwydd fel y cyfryw cyn Dyfodiad Crist. (2.)
Mae'r cyfryw Gyfnewidiadau wedi eu dadguddio'n
eglwur yn y Testament Newydd. — Ond cyfyngu a
byrhau Rhagorffaint Pobl Dduw ydyw cadw Ba-
banod y Crediniol oddi wrth Swpper yr Arglwydd,
Nod ac Arwydd newydd (mae rhai ag fydd dros
Fedydd Babanod yn galw hon, cyfal a Bedydd,
yn Sêl) y Cyfammod tragywyddol, ac nid ydym ni'n
cael y fath Gyfnewidiad wedi ei ddadguddio yn y
Testament Newydd. Poethder ei Zêl a barodd iddo
daeru'r Pethau hyn mor haerllug yn ein herbyn
ni, heb ystyried eu bod yn tueddu cymmaint yn
erbyn ei Arfer ei hun, â'r eiddom ninnau. Pa
Resymau bynnag, gan hynny, a allo 'fe eu dwyn
yn erbyn y rhai a ymrwymment ag ef fel hyn,
dros dderbyn Babanod i Swpper yr Arglwydd,
gellir gyd â chymmaint Mantais eu troi yn ei
erbyn ei hun. Ac y mae yn y prif Hanesion,
mor foreuol Dyfodiolaethau am dderbyniad Baban-
od i Swpper yr Arglwydd ag i Fedydd, gan idd-
ynt gael eu gweini ynghyd dros chwech Cant o
Flynyddoedd, fel y dywaid *Maldonate*.

Ond tebygol ei fod ef yn meddwl troi heibio
hyn oll, â'r Esgus gwael, *Dal. 113*. lle mae 'fe'n
gwnenthur Gwrthddadl yn ei erbyn ei hun: Ni's
gallwn ni weled, medd rhai, pa fodd y gall Babanod
fod yngymmwys i Fedydd, ac er hynny bod yn ang-
hymmwys i Swpper yr Arglwydd. I ba un y mae'n
bodloni ei hun a'r Atteb hwn; Mae'n ddarwg
gennyf, ac mi ddymunwn i chwsi wâl gohvg, ac
(meun trefn i hynny) i roi heibio Ragfarn; ac yna
ymegnio i amgyffred (canys mae'n gyrhaeddadwy)
pa fodd y mae Baban o Fie Oed yn gymmwys i'w
ddwyn

ddwyn mewn Breichiau un arall Filldir neu ddwy, ac er hynny bod yn anghymmwys i gerdded mor bell ar ei Draed wrtho ei hun. Y mae'r Person yn ddi-oddefol mewn Bedydd, (neu o leiaf dylai fod felly†) mae'r Gwaith yn gorwedd ar y Bedyddiwr yn unig: eithr yn Swpper yr Arglwydd gofynnir amryw Wei-thredoedd oddi wrth y Derbyniwyr, megis cymmeryd, bwytta, yfed, ei wneuthur er Cofiadwriaeth am Grist, i ddangos Marwolaeth yr Arglwydd. Pan y dywaid efe, fod y Person yn ddi-oddefol mewn Bedydd, neu y dylai fod felly, prin y gall byth berfwadio un Dyn ystyriol, i farnu i loan ddwyn ein lachawdwr i'r Iorddonen, neu y lleill a feddyddiodd efe. Heb law hynny, dywedir yn eglur i'r Efnuch fyned i wared i'r Dwfr, a dysod drachefn i fynu o hono gyd â Phylip, *Aët. viii. 38, 39.* Fe ymddengys fod y Cymhwysiadau angenrheidiol i Fedydd mor fawr â'r rhai sy ofynol i gymhwyso Dyn at Swpper yr Arglwydd, oddi wrth y Commiffiwn, *Mat. xxviii. 19. Marc xvi. 15, 16.* a'r gweinidogaethiad o hono gan y Prif-weinidogion: felly Phylip, *Aët. viii. 37.* Os wyt'i'n credu â'th holl Galon, fe a ellir, yn y Groeg, *exesti*, y mae'n gyfraithlon. Os dywaid efe, fod y Cymhwysiadau hyn yn angenrheidiol i wneud y rhai a ddychwelwyd mewn Oedran yn Ddeiliad cymmwys i Fedydd, yr hyn yw'r Dadl arferol; oni ddychon arall cystal ddywedyd, i rai mewn Oedran yn unig y perthynai y Dyledswyddau a grybwyllwyd, fel yn ofynol gan y rhai a dderbynid at Fwrdd yr Arglwydd? Ond yr wyf yn meddwl na's gall neb ddywedyd, fod dim Cymhwysiadau yn ofynol i roi Hawl i'r Pasg, yn fwy nag i'r Enwaediad, oddi eithr yn unig

† Wrth ba reol y dysgir y dylai Plentyn, mis oed, fod yn ddi-oddefol?

unig e
ei fod
glwydd
waedi
ham n
enwed
dydd,
aidd, g
Aët. ii.
y pryd
yr En
Plant
gwnae
a hên,
Gen. x.
Bartha
rusalen
trigfar
a'u Pla
hunair
yn egl
hynny
glwydd
iwyd
Athra
torri
yw B
dau o
yn per
hyn,
ond H
ner C
cyfarv
Ac on
Corph
wneud
addas

unig eu bod i'w henwaedu yn gyntaf. A chan ei fod ef yn dywedyd yma, fod *Swpper yr Arglwydd yn atgcb i'r Pasg, megis Bedydd i'r Enwaediad*, pa liw o Reſwm a ellir ei roddi, pa ham na dderbynir Deiliaid y naill i'r llall? Yn enwedig gan i'r tair mil a dderbyniwyd i Fedydd, ac i fod yn Aelodau o'r Eglwys efangylaidd, gael eu derbyn hefyd i Swpper yr Arglwydd, *Act. ii. 41, 42.* Os gweinidogaethwyd Bedydd y pryd hynny i'r unrhyw Ddeiliaid ag y gwnaed yr Enwaediad o'r blaen, bedyddiasid llawer o'u Plant yr un Dydd a'u Rhieni; canys felly y gwnaed i holl Wrywaidd *Abraham*, ieuaingc gyſtal a hên, enwaedwyd hwy'r un Dydd ag et ei hun, *Gen. xvii. 26, 27.* Ac er i rai o'r rhai'n ddyfod o Barthau pêll, etto diammeu mai Trigolion *Jerusalem* oedd llawer o honynt, a'u bod yn agos i'w trigfannau, ac felly'r oedd ganddynt Odfa i ddwyn a'u Plant i'w bedyddio; yn gyſtal a chynnig eu hunain i fod yn gyfrannog o hono. Ond manegir yn eglur, na fedyddiwyd neb yn 'chwaneg bryd hynny nag a dderbyniwyd i Swpper yr Arglwydd, *Adn. 42.* lle y dywedir am y rhai soniwyd eu bedyddio, *Adn. 41.* iddynt *barkâu yn Athrawiaeth ac ynghymdeithas yr Apostolion, ac yn torri Bara, ac mewyn Gweddiau.* Ymhellach, os yw Bedydd a Swpper yr Arglwydd yn *Sêlau* ill dau o'r Cyfammod, ac od oes i Blant, trwy fod yn perthyn i'r Cyfammod, Hawl i un o'r *Sêlau* hyn, p'am nad oes i'r llall cyſtal? A oes iddynt ond Hanner Hawl ynddo, fel na chânt ond Hanner Cadarnhâd o hono? A ydyw Gair Duw'n cyfarwyddo i roi iddynt un Sêl yn fwy nâ'r llall? Ac onid ydynt mor gymmwys i *iawn farnu Corph yr Arglwydd, a holi eu hunain, ag ydynt i wneud Broffes o'u Ffydd, ac i ddwyn Ffrwythau addas i Edifeirwch?* Os dywedir yn y naill fod y

Pethau

Pethau hyn yn ofynol mewn rhai o Oedran, p'am nad yn y llall hefyd? Am y Gweithredoedd o gymmeryd a bwytta, mae Plentyn, tra'n ieuange iawn, yn gymmwys i dderbyn a bwytta cymaint ag a roddir yn arferol ar yr Achlysur hwnnw; a gellir yn dda feddwl y dychon ofod allan Weithredoedd o Ffydd a Chariad yn yr Ordinhad honno, megis mewn Bedydd: ac ni wad ein Brodyr na ddylai Gras fod mewn Arferiad mewn un Ordinhad, gyftal â'r llall, gan y rhai mewn Oedran. Dychon y Darlennydd di-bartiol, o bosibl, erbyn hyn ganfod, p'am y mae Mr. H. yn ymagnio i droi heibio Rym y Gwrthddadl hwn, trwy 'chydig iawn gwell na Gwawd anweddaidd. Tebygol fod rhai Dynion yn meddwl, mae'r Cyfrwydra goreu yw dirmygu yr hyn ni allant ei ateb, ac arfer yn unig Esgus a Dichell yn lle Ymrefymiad sylweddol, pan na rydd eu Hachos iddynt well Moddion. Ond wrth ddarllain yr hyn y mae'n ddywedyd, *Dal. 99. i'r Arglwydd ganiatáu Rhagorfrain yn Gen. xvii. ac Ecclod. xii. a gorchymyn cymhwyso Arwydd y Cyfammod at Had babanol y Ffyddloniaid, fel Dyledswydd, ac na alwodd nól y Caniathad â'r Gorchymyn hwnnw erioed, er eiddo newid y Nod allanol o Enwaediad i Fedydd. A Dal. 105. Y mae Swpper yr Arglwydd wedi dysod yn lle'r Pasg, ac mae'n gyfraithlon ac yn fuddiol i ymrefymu oddi wrth yr hên Sacramentau i'r rhai newydd: meddaf, wrth ddarllain y Lleoedd hyn, tebygai un ei fod ef dros dderbyn Plant i'r un Sacrament gyftal ag i'r llall, oddieithr iddo gamfynnied Ecclod. xii. yn lle Lef. xii. ac os felly, rhaid na iawn ystyriwyd yr hyn a 'lgrifennodd Dal. 105. gan y bydd etto'n rhwym i ganiatáu eu Derbyniad i'r ddwy dybiol Sêl, yr hyn y mae 'fe wed' yn yn ei wrthwynebu, Dal. 114. oddieithr iddo*

wadu

wadu na
hyn ni
y mae
Ond
I wadu
trwy Ff
bagad)
gyfamm
allan o'r
i fyned
Jechydz
gael rhy
modi, n

Gelli
eu Plan
mwys,
hyn fyc
gynhed
Barn y
roi ar
wedig
derbyn
fe wad
cyfryw
o hony
alarus
cael ei
fod yn
mewn
feddiae
oddi w
y dyw
Ail-ene
fydd G
ein Ha
Ffrwy
Bywyd
wyddo

wadu na dderbyniwyd Babanod i Wyl y Pasg, yr hyn ni edrychai â Golwg garuaidd ar yr Achos y mae 'fe'n amddyffin.

Ond i droi 'nôl; mae 'fe'n chwanegu, Dal 13. I wadu, nad yw Babanod yn y Cyfammod Gras trwy Ffydd eu Rhieni, ac yna dywedyd (fel y mae bagad) eu bod yn anghymmwys i Ffydd, ac felly i gyfammodi yn eu Personau eu hunain, yw eu cau allan o'r Cyfammod Gras ac oddi wrth y Moddion i fyned i mewn iddo; ac felly'n ganlynol oddi wrth Ffychydwrïaeth, oddi eithr iddynt yn ddamweiniol gael rhyw Ffordd newydd ac anysgrhythurol i gyfammodi, neu fod yn gadwedig allan o'r Cyfammod.

Gellir gwadu, nad yw Ffydd Rhieni yn dwyn eu Plant i'r Cyfammod Gras, ac nad ydynt gymmwys, mewn Ffordd gyffredin, i arfer Ffydd (yr hyn fydd Weithred y Deall, yn gyftal a Swydd-gynhoddau eraill yr Enaid), heb rwympo ar ein Barn y fath Gasgliadau tywyll ac y mae efe yn roi ar ddeall. Caniateir, nad oes neb yn gadwedig ond y rhai y mae Duw'n weled yn dda eu derbyn, yn drugarog, i'r Cyfammod Gras: Ond fe wadir, nad yw Babanod y Crediniol, fel y cyfryw, yn cael eu derbyn felly; ac o ran amryw o honynt, ymddengys y gwrthwyneb yn rhy alarus amlwg. I fod Gwaith adnewyddol yn cael ei weithio ar bawb a'r fydd gadwedig, a'r fod yn angenrheidiol i Blant, yn gyftal a rhai mewn Oedran, i'w gwneud yn gymmwys i Etiffeddiaeth y Saint yn y Goleuni; fydd eglur oddi wrth Eiriau ein Iachawdwr, *Ioan iii. 6.* He y dywaid, er dadguddio Angenrheidrwydd yr Ail-enedigiaeth i bawb, *Yr hyn a aned o'r Gnawd fydd Gnawd*, gan gyfarwyddo ein Meddyliau at ein Halogrwydd gwreiddiol, yn fwy neillduol na'r Ffrwythau truenus y mae'n eu dwyn yn y Bywyd. Yr wyf hefyd yn cydnabod, fod Eglyddorion, Hadau, a Greddfau pob Gras yn cael

en tywallt i'r Enaid yn yr Ail-enedigaeth: ond
 amlwg yw, nad ydyw felly gyda Phlant y Cre-
 diniol yn gyffredin, y rhai sy'n cyrraedd i'r cyf-
 ryw Oedran a gallu dangos y Greddfau trwy'r
 Gweithredoedd sy'n tarddu oddi wrthynt. He-
 fyd, gallwn nodi yma, mai fel y mae Barn Mr.
 H yn addo *Bywyd i holl Blant y Crediniol*, y rhai
 nid ydynt yn pechu eu hunain allan o'r Cyfammod;
 Felly y mae'n gadel holl Hiliogaeth yr Anghred-
 iniol, y rhai sy'n meirw yn eu Mebyd, cyn pechu
 yn weithredol, dan y Farn ofnadwy o Gonde-
 niad, yr hyn sy'n edrych yn rhy galed a thôst.
 Ac y mae Galwedigaeth effeithiol llawer o Hiliog-
 aeth yr Anghrediniol, wedi tyfu i Oedran Deall,
 yn cyflawn dystio, fod amryw o honynt yn per-
 thyn i Etholedigaeth Gras. Ac er mwyn
 gwneud yn fwy eglur pa mor afresymol a difail
 yw ei Grochwaedd fawr yn ein herbyn ni am
Anghariad, caf yma, unwaith am y cyfan, roi
 rhyw beth o'm Barn ymherthynas i'r rhai sy'n
 meirw cyn dyfod i Oedran Deall; trwy'r hyn yr
 ymddengys, p'un o honom sy'n dangos fwyaf o
Gariad tuag attynt. Ond fel na farner mai Me-
 ddylliau newyddion a difymmwith yw'r hyn wyf
 ar fedr ei ddywedyd; traddodaf yn unig yr hyn a
 'sgrifennais yn achlysurol ar y Pwng hwn ys
 amryw Flynnyddau; sef,

Os dywedir, gan ein bod ni'n cydnabod, fod
 pawb yn cael eu geni mewn Pechod gwreiddiol, ac
 etto pallu Bedydd i'n Plant, na's gallwn gael un
 Sail i gredu, y dychon y rhai sy'n meirw'n Fab-
 nod fod yn gadwedig: Yr wyf yn ateb, *Y Dir-
 geledigaethau sydd eiddo'r Arghoydd, ond y Pethau
 amlwg a roddwyd i ni, ac i'n Plant, neu Hiliog-
 aeth, Deut. xxix. 29.* Ac ni wn i am ddim Budd
 a'r fy debyg i ganlyn Ymosyniad rhy fanol am
 Ddull Ymddugiad Duw tuag at y cyfryw; ond
 yr ydym ni i'w gadel i'w oruchel Drefniad ef
 yr

yr hwn
 yn un
 Druga
 eu cyf
 yn gyf
 o'r eie
 gandd
 rhai y
 Yfgyr
 gymm
 mor b
 wedd
 hynny
 Ond g
 achub
 oedd i
 ac idd
 banod
 furus,
 'Sgrytl
 Tawn
 thrwy
 iant.
 Geirfa
 tyn ef,
 (gan h
 ef), y
 hysbyf
 ymbil
 etto'n
 darfu e
 hwn a
 Absalon
 i wrth
 wnaeth
 Faban
 yn dy
 yn me

yr hwn yr ydym yn fier na's gall ond gwneuthur
yn union, a'r hwn fy'n llawn o Dostyr a thirion
Drugareddau; gan ei fod tu hwnt i'n Gallu ni
eu cymhwyl hwy i Ogoniant, neu eu gwneud
yn gymmeradwy gyd â Duw, trwy un Weithred
o'r eiddom ni tuag attynt, heb ei gorohymyn
ganddo ef. Dull Ymddugiad Duw tuag at y
rhai y mae ofe'n achub, fel y dadguddir yn yr
Ysgrythur sanctaidd, a berthyn i'r rhai fy'n
gymmwys i ddeall y Dadguddiad hwnnw. Ac
mor belled ag y mae un Ddyledswydd yn gor-
wedd arnynt hwy tuag at eu Plant, hysbyfir
hynny yn hefyd yn gyflawn er eu Hyfforddiad.
Ond gall fod gan Dduw Ffyrdd, dirgel i ni, i
achub y rhai fy'n meirw cyn dyfod i Flynydd-
oedd Deall. Gwyddom y rhag-wyddai Duw,
ac iddo rag-drefnu pwy a fyddent feirw'n Fa-
banod; ac yr wyf i'n cael fy mherfswadio'n gy-
furus, ac yr wyf yn tybied nad heb Sail o'r
Sgrythur, iddo ef hefyd rag-drefnu, i dderbyn
lawn am eu Pechodau ym Marwolaeth Crist; a
thrwy adnewyddu eu Natur, i'w paratoi i Ogon-
iant. Mi feddyliais yn fynych am ymddugiad a
Geiriau Dafydd sanctaidd ymberthynas i'w Blen-
tyn ef, yr hwn a fu farw yn saith diwrnod oed
(gan hynny cyn fod ganddo un Sail i'w enwaedu
ef), yr hwn a gawn yn 2 Sam. xii. 19, &c. lle'r
hysbyfir i ni, er iddo trwy Ymryd a Dagrau
ymbil â'r Arglwydd am ei arbed, tra'r ydoedd
etto'n fyw; er hynny, hyd ag yr ymddengys,
darfu ei Driftwech am dano gyd â'i Fywyd. Yr
hwn a alarodd cyhyd, ac mor dost am Amnen ac
Absalom ar ôl eu Marwolaeth, y rhai fuant fyw
i wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd; etto ni
wnaeth felly am y Plentyn hwn, a fu farw yn
Faban. A hyn fy'n peri i mi galglu, pan oedd
yn dywedyd, Adn. 23. *Myfi a df attu ef*, ei fod
yn meddwl, nid yn unig i'r Bedd, ond hefyd i

Fiwynhâd Gofioledd gydag ef ym Mharadwys, yno i fod gydag ef yn gyfrannog o Ogoniant dros byth. At hyn 'chwanegaf *Mat. xix. 14.* *A'r Iesu a ddywedodd, Gadeiwrch i Blant bychain, ac na waherddwch iddynt; ddyfod attafi; canys eiddo y cyfryw rai yw Teyrnas Nefoedd.* Fy Mrodyr, y rhai sy'n golygu mai Plant bychain oeddent, ac nid yn unig cyffelyb i'r cyfryw rai, mewn Gof-tyngeiddrwydd. Aeddfwynder, a Rhinweddau eraill, ni fynnent fy ngwrth-sefyll i yma. Nid yw efe'n dywedyd, Plant bychain y Crediniol; ac nid oes dim hanes wedi ei adel i ni p'un ai bod Rhieni y Plant hynny yn credu neu beidio: eithr y mae 'fe'n sicrhau, mai *eiddo y cyfryw rai yw Teyrnas Nefoedd*, hynny yw, Teyrnas Gogoniant uchod. Gan hynny, yn gymmaint a bod *Adda* yn Ben cyhoeddus ac yn Gynnyrchiol- wr ei holl Hiliogaeth yn y Cyfammod a wnaeth- pwyd ag ef, nid wyf yn ammeu nad all'fai Duw, os gwel'fai'n dda, ar ei gwymp, yn dra chyf- iawn ei adel ef a'i holl Hiliogaeth dan y Farn ofnadwy o Gondemniad, heb ddarparu Meddyg- iniaeth iddynt: etto, gan ryngu bodd iddo roddi Had i Grifft, i'w prynu a'u cadw, nid oes dim yn ei Ewyllys dadguddiedig ef i attal ein cariadus Feddyliau ni, fod yr holl rai sy'n meirw'n Fa- banod, cyn gwneuthur Pechod gweithredol, o'r Nifer wynfydedig hynny.

Ei Amcan nesaaf sydd, i brofi oddi wrth y Cy- *fenwau a roddodd y Tadau duwiol i lawer o'u Ba- banod, fod eu Plant o nifer Pobl Dduw, o fewn ei Gyfammod, ei Ewyllys, a'i Deyrnas.* Gwadu hyn (eb' efe) *fyddai, mewn Effaith, i ddywedyd, na wnaeth y Tadau sanctaidd ond gwarudio a thwylllo eu Plant, trwy roddi Enwau arnynt ag oedd yn ar- wyddocâu y goreu o Fendithion ysbrydol.* Ac y mae 'fe'n rhoi amryw *'Siamplau o'r fath Enwau arwyddocâol.* Ond y mae hyn yn dangos mor

hŷ

hŷ yr
dybiad
hael i
allant
Rhodd
galwo
wau :
gwyr
fy'n pa
Cam
na's ga
daeth
heus,
did i'w
tiolaet
hyfby
chos o
adwri
eraill
o ach
neu ar
y mae
iad oe
Ffydd
Râs ;
tadau,
hynny
rheidi
hawd
hynny
berfor
neu cy
nediga
harwa
af eu
rhodd
ben y
ddom

hŷ yr anturia rhai dynion haeru un Peth ar Led-
dybiad noeth anwadal, ar y goreu; a bod yn
hael iawn yn eu Hachwyniadau, ar y rhai ni
allant dderbyn eu Huchel-eiriau, fel Prawf da.
Rhoddodd *Esbonwyr* da Resymau eraill pa ham y
galwodd Pobl Dduw eu Plant ar y cyfryw En-
wau: ond fe fynnai Mr. H. ein pefswadio ni y
gŵyr efe y Rhefwm mor sicr, ac felly bod y rhai
sy'n parhau o wahanol Farn ag ef yn gwneuthur
Cam mawr â'r Dynion da duwiol hynny. Er
na's gallafi gymmeryd arnaf wybod, pa fodd y
daeth efe i fod mor sicr, mewn Peth mor am-
heus, ac y mae'n rhaid i mi gymmeryd y Rhydd-
did i'w amneue ef, hyd oni chaffwyf well Tyf-
tiolaeth o hono. Am amryw o'r Enwau hyn,
hyfbyfodd Yfbyrd Duw i ni y Rhefwm, a'r A-
chos o honynt. Rhai o honynt oeddent er Cof-
adwriaeth o Drugareddau hynod a dderbyniwyd,
eraill yn brophwyddoliaethol, ac amryw o honynt
o achos Digwyddiadau nodedig ychydig o flaen,
neu ar Amser eu Genedigaeth. Ac o ran y rhai'n
y mae fe'n fon am danynt, tybygid mai'r Bwr-
iad oedd, naill ai i dyflio Hawl y Rhiem, trwy
Ffydd, yn y Cyfammod tragywyddol a sicr o
Râs; neu i hyfbyfu eu Dymuniadau, eu Deisyf-
ladau, a'u Gweddiau dros eu Plant, a thrwy
hynny eu haddysgu hwy beth oedd fwyaf angen-
rheidiol iddynt i'mofyn ar ei ol. Ni allaf'n
hawdd ddychynnygu, eu bod yn bwriadu, trwy
hynny, i berfwadio eu Plant i gredu eu Hawl
berfonol yn y Cyfammod Gras, a'u Genedigaeth,
neu cyn eu bod yn gyfrannog o Ffydd a'r Ade-
nedigaeth; yr hyn a allai fod yn Foddion i'w
harwain i Gamfynnied enbaid yn y Pethau mwy-
af eu Pwys. A oes yr Arwydd lleiaf, lle y
rhoddir Achos Enwau neb, mai i'r cyfryw Ddi-
ben y rhoddwyd hwy iddynt? Yn wir ni a wy-
ddom fod rhai Enwau wedi eu rhoddi trwy ddi-

gyfrwng Gyfarwyddyd Duw, yr hwn a wyddai pwy oedd eiddo ef; ac am hynny nid yw ddim Ynfydrwydd i feddwl, y gallai fod i'r rhai'n (rai o'honynt, o leiaf) y fath Arwyddocâd, yn enwedig yn yr Oesoedd hynny pan yr oedd Prophwydi anghyffredin yn cael eu cyfodi'n fynych gan Dduw ymhlith ei Bobl. Ond y mae hyn yn wahanol iawn oddi wrth waith Dynion yn rhoi Enwau i'w Plant, heb un cyfryw Orchymyn Duw, am yr hyn yr ydym ni yma'n son. Canys fel yr oedd Rhieni'n rhoi'r Enwau a fynent, felly'r ydym yn cael, nad oedd Ymddugiad y Plant bob amser yn cyfateb i Arwyddocâd eu Henwau. Fel hyn y cynhyrfwyd *Esa* i enwi ei Phlentyn cyntafanedig, oddi ar Ddychymmyg ddi-sail, ei bod wedi geni y *Messiah*, yr Had addawol, yr hwn oedd i dorri Pen y Saph; oddi yma y galwodd ei Enw ef *Cain*, hynny yw, *Meddiant*, ac y mae hi'n rhoi y Rheswm hwn, *Cefais Wr*, yr *ARGLWYDD* (fel y mae'r Geiriau'n priodol arwyddo) fel pe dywedasai hi, *Duwyddyn*, yr *Emmanuel*. Ond darfu i'r Wraig dda, er ei mawr Ofid, wedi hynny brofi ei Chamsynied, yn dra galarus.

Gan fod *Ail Bennod* Mr. H. yn cynnwys yn unig *Tabl o Sgrythurau*, wedi eu dosparthu dan y cyfryw Bennau ag y dybygid allai wneuthur yr Ymddangosiad teccaf i brofi, *fod Plant y Credniol*, fel y cyfryw, bob amser, ac etto yn parhau yng Nghysfammed yr Arglwydd, ac yn Aelodau Eglwys. Byddai'n rhyfaith yma i'w holi yn neillduol, ac fe redai hynny fy Llyfr tu hwnt i'r Maintioli wyf yn fwriadu. Gan hynny âf heibio iddynt, yn y blaen i ystyried ei *Drydydd Pennod*; yr hyn wyf yn hytrach yn tueddu i'w wneuthur, oblegid fod y cyfryw o'honynt, a'r sydd yn perthyn i'r Dadl mewn un ffordd, wedi, syrthio neu i syrthio, ar fy Ffordd yn fwy cymmwys mewn lle arall.

P E N.

Y M
G
ei hun
fammo
flannu
atted,
lleiaf,
y Cyfa
Dyfodi
oedd E
blaen.
'n dw
lxi. 1
28. (1
xxxii.
Añ. ii
Os
iol yn
Gras
Dechr
wnaedd
ddim
i Blar
gymm
oedd
nw.
Fabar
eni yn
wedyc
ddim
famm
hau g
le idd
londin

P E N. III.

Atteb i Drydydd Pennod Mr. H.

Y Mae 3da Bennod Mr. H. yn dechreu â'r Gwrthddadl hwn, a luniodd efe yn ei erbyn ei hun : Yr ydym ni, er *Dyfodiad Crist dan y Cyfammod Newydd*, mae'r Hên Gyfammod wedi diflannu, &c. Heb. viii. 13. I'r hyn y mae 'fe'n atteb, Ni niweidia hyn o'n Babanod ni yn y *Messur lleiaf*, o blegid eu bod hwy, ynghyd â'u Rhieni, yn y *Cyfammod Newydd*, fel y gweinidogaethwyd ef er *Dyfodiad Crist*, cyn helaethed ymhob Ffordd ag yr oedd Babanod gyd â'u Rhieni yn y *Cyfammod*, o'r blaen. Ac er Prawf o'r Haerïad hwn y mae 'fe'n dwyn *Esay* xlix. 22, 25. lxxv. 23. lxxvi. 22. lxxi. 1, 8, 9. *Jer.* xxx. 9, 20. gyd â *Gal.* iv. 28. (8 trwy wâll yn y *Gymraeg*) *Jer.* xxxi. 1, 34. xxxii. 38, 39, 40. *Ezec.* xxxvii. 24, hyd 28. *Act.* ii. 39.

Os yw efe'n tybied, fod i Fabanod y Crediniol yn awr gymmaint Hawl yn y *Cyfammod Gras* ag oedd iddynt yng *Nghysfammod Sinai*, Dechreuad pa ũn a dynwyd yn y *Cyfammod* a wnaed ag *Abraham*, *Gen.* xvii. 7, &c. ni allafiddim gytuno ag ef. Canys y pryd hynny'r oedd i Blant yr *Iuddewon* crediniol ac anghrediniol gymmaint Hawl a'u Rhieni yn y *Bendithion* ag oedd neb yn ei dderbyn trwy'r *Cyfammod* hwnnw. Ac ni ddychon efe ei hun feddwl, fod i Fabanod y Crediniol o gymmaint Hawl â'u Rhieni yn y *Cyfammod Gras*, oddi eithr iddo ddywedyd, nad oedd *Parhâd* y Rhieni hyd y *Diwedd* ddim yn cael ei sicrhau gan *Addewidion* y *Cyfammod*; neu fod *Parhâd* y Plant wedi ei sicrhau gystal a hwythau; ac ni bydd dim allan o le iddo 'fe gymmeryd peth Amser i Ystyried, cyn

cyn haeru un o honynt. Ond os ydyw 'fe'n meddwl, eu bod ymhob ffordd er *Dyfodiad Crist* yn y Cyfammod Grâs, fel yr oedd Plant yr *Iuddewon* yn yr unrhyw Gyfammod Grâs dan y *Gyfraith*, ni wnâ hyn ddim Gwafanaeth iddo ef; canys eglurhawyd yn barod trwy amryw 'Siampiau, at ba rai y gellid 'chwanegu llawer, nad oedd i Blant y Crediniol, fel y cyfryw, Hawl yn y Cyfammod Grâs, *yn Dyfodiad Crist*, ac er gofid yr ymddengys, nad oes iddynt y pryd hyn.

Nid oes ũn o'r Testynau, y mae 'fe'n eu dwyn, yn sôn ũn Gair am Fabanod y Crediniol, fel y cyfryw; a'r sawl a gymmerant y Poen i ystyried eu Cydgyffylltiad â'r Lleoedd o ba rai y cymmerwyd hwynt, a ddeallant eu bod ymhell oddi wrth atteb ei Ddiben ef. Af yn y blaen i roi Hanes byr o honynt yn y Drefn y dygodd 'fe hwynt.

Efay xlix. 22, 25. fydd yn sôn am *Feibion*, *Merched*, a *Phlant* y rhai a ddygid i Eglwys Crist gan y *Cenhedloedd*, hynny yw, y rhai a adgenhedlid i *Obaith bywiol*, megis y mae ymadrodd yr *Apostol*, i *Pedr* i. 3. trwy Fendith Crist ar y *Weinidogaeth*, yr hon a gyfodai 'fe ymhlith y *Cenhedloedd*, fel y cysgodwyd trwy y *Waredigaeth* a ganiatawyd i'r Eglwys *Iuddewig* o *Gae-thiwed Babylon*, ymha un, trwy oruwch-lywodraethol *Ragluniaeth Duw*, yr oedd y *Cenhedloedd* yn dra chynnorthwyol iddynt.

Y mae *Efay* lxxv. 23. yn rhoi Rheswm am y Bendithion tymherol, y rhai a ganiatâi Duw i'r *Iuddewon* duwiol, a'u Heppil, megis cyfaneddu'r *Tai a adeiladent*, a buytia o *Ffrwyth y Gwinllan-noedd a blannent*, *Adn.* 21. Addewir iddynt yr un ffynud, *Barhad* a *hîr Arhosiad* yn eu dedwydd *Gyflwr hwn*, *Adn.* 22. Ac ni ambeuodd neb erioed, ar wn i, na roddai Duw Fendithion

tymherol

tymho
a'u H
mwyn
gwnae
xviii.
ol yr ũ
iogaeth
beth y

Y m
Efay lx
ddewic
yr Egl
o rai a
Megis
fodir y
iad be
lydd,
y Cred

Eglwy
o hony
Efay
wir Eg
fynu,
ac Ep
y fath
Ras ef
a'u gw

Am
Gal. iv
mwyar
mor fa
perthy
weithi
ychydi
efangy
Hên G
Eglwy

tymhorol i'r Ffyddloniaid ymhlith yr *Iuddewon*, a'u Heppil, a rodient yn eu Llwybrau, ier eu mwyn hwynt. Ac mai i'r cyfryw'n unig y gwnaed yr Addewid hon, a ymddengys yn *Exec.* xviii. o'r 1 hyd yr 21. ac y mae'n gymmwysiadol yr ūn modd at *Genhedloedd* crediniol a'u Hil-iogaeth. Ond tybygid fod yn anhawdd deall beth y wna hyn i'w Bwrpas neu amcan ef.

Y mae Mr. *Pool* yn ei *Annodiadau* yn eibonio *Esay* lxvi. 22. yn dda, yn y geiriau hyn; "Addewid yn unig yw'r holl Adnod hon, o Barhâd yr Eglwys efangylaidd, a diball'Chwanegiad atti, o rai a fyddant gadwedig, hŷd Ddiwedd y Bŷd. Megis y parhâ Cyflwr newydd yr Eglwys, a gyfodir yn Amser y *Messiah*, felly y bydd Canlyn-iad beunyddiol o wir Ffyddloniaid ar ôl eu gilydd, tuag at ei chynnal i fynu: canys pe pallai y Crediniol oddi ar y Ddaear, rhaid y fyddai i'r Eglwys hefyd ddarfod, yr hon a wneir i fynu o honynt hwy'n unig, fel gwir Aelodau o honi."

Esay lxi. 1, 8, 9. fydd yn addo, y byddai i'r wir Eglwys, yr hon oedd o'r blaen wedi ei thersynu, yn agos yn hollol, i'r *Iuddewon*, gael Had ac Eppil ymhlith y *Genhedloedd*, y rhai a gaent y fath Nodau gweledig o Gariad Duw attynt a'i Ras ef ynddynt ag y fyddent yn amlwg i bawb a'u gwelent.

Am *Jer.* xxx. 9, 20. â'r hon y mae'n cyssylltu *Gal.* iv. 28. Gellir amddiffyn y Cyfeiliornadau mwyaf, os gellir deongli dau Lê yn y Prophwydi mor fâch Berthynas i'w gilydd â'r rhai'n, fel yn perthyn yn wastad i'r un peth. Eglur yw, fod weithiau Droadau yn cael ei gwneud, o fessur ychydig Linellau, oddi wrth Addewidion pŵr efangylaidd, at rai a berthynant yn bennodol i'r Hên Gyfammod goris-wafanaethol hwnnw, a'r Eglwys gysgodol, ac weithiau eraill yn y gwrthwyneb.

wyneb. Mae'r *Annudiadau* a grybwyllwyd addweddaſ yn dangos, fod yr 20th *Adnod* hon yn llefaru am ddedwydd Gyflwr Hillogaeth yr *Iuddewon* yngwlad *Canaan*, ar ôl eu Dychweliad o *Babylon*, gan agor y Geiriau hynny, *Eu Meibion fyddant megis cymt*, yn llyn, "Bydd eu Hillogaeth hefyd mor ddedwydd, ac mor barchus ag yr oeddent cyn y Caethiwed hwn i *Fabylon*." Gan mai hyn ynte yw eglur Feddwl y Lle, ni all fod yn fantais i Achos Mr. H. Ac y mae *Gal. iv. 28.* mor bell oddi wrth fod yn wafanaeth iddo ef, a'i bod yn cynnorthwyo i'w wanhau ef. Canys y mae'r Apostol yno yn dywedyd wrth y *Galatiaid* crediniol, *A ninnau, Frodyr, megis yr oedd Isaac, ydym Blant yr Addewid.* Er amlygu Meddwl yr Ymadrodd, bydd addas egluro chydig Adnodau o'r blaen. Yn *Adnod 22, 23.* dywedafai, Canys y mae'n sgrifennedig, fod i *Abraham ddau Fâb*; un o'r *Wafanaeth-ferch*, ac un o'r *Wraig rŷdd*: Eithr yr hwn oedd o'r *Wafanaeth-ferch*, a aned yn ôl y *Cnawd* (sef, yn ôl gallu Natur); a'r hwn oedd o'r *Wraig rŷdd*, trwy'r *Addewid* (sef, trwy oruwchnaturiol Weithrediad Duw yn cyflawnu'r *Addewid* a wnaed i *Abraham*): Ac wedi hyfbyfu, *Adnod 24, 25, 26.* fod *Agar* a *Sara* yn Gyffelybiaeth o'r ddau Gyfammod, *Agar* o'r hwn a wnaed â'r *Had* yn ôl y *Cnawd* ar *Fynydd Sinai*; *Sara* o'r hwn a wnaed â'r *Had* ysbrydol yn unig, y mae 'fe'n dywedyd wrthynt, *Adnod 28.* - *Ninnau, Frodyr*, (sef, y *Crediniol*, *Iuddewon* a *Chenhedloedd*) *megis yr oedd Isaac, ydym Blant yr Addewid*; hynny yw, wedi ein hail-eni trwy oruwchnaturiol Allu Ysbryd Duw, yn cyflawnu'r *Addewidion* a wnaed i *Grist*, y *Cyfyngwr*, ymherthynas i'r *Had* a roddwyd iddo gan y *Tâd*, ac Etifeddion yr holl *Ddaioni*, ysbrydol a thragywyddol, a'r addaw-

yd

yd i Hâ
feddu i
gwrthw
drosto
turiol
fammo
holl Hâ
eni pa
Cyfamn
Abraham
feddwl
iogaeth
Y lle
Ond ni
Adnod
trwy h
Gyfamn
prin y
Farn ei
yn unig
un Ben
gredn
feddylin
felly yn
feddwl
y *Dydd*
Amser
yn gol
Gaethiv
Deuluo
Raglun
darnha
ydd, a
y *Testa*
Am
yn baro
y *Darl*

yd i Hâd ysbrydol *Abraham*. Ni allaf ond rhy-
feddu i'r *Testyn* hwn, ag sydd mor eglur yn
gwrthwynebu ei Farn ef, gael ei wysio i lesaru
drosto. Canys, os nad oedd i *Ismael*, Mab na-
turiol *Abraham* gyfal ag *Isaac*, Hawl yn y Cy-
fammod a wnaed ag ef, fel yr oedd i *Isaac* y
holl Had naturiol y *Cenhedloedd* crediniol. Rhi-
eni pa rai sy'n derbyn eu Hawl i Fendithion y
Cyfammod Newydd oddi wrth eu Perthynas i
Abraham, fel ei Had ef, ni ellir yn rhesymol
feddwl eu bod yn cael eu Breinio uwchlaw Hil-
iogaeth digyswng Tad y Ffyddloniaid ei hunan.
Y lle nefaf a ddugir yw *Jer. xxxi. p. 34.*
Ond nid yw hawdd deall ei Reswm am gyfylltu
Adnod 34 a'r 1st oddieithr ei fod yn amcynu,
trwy hynny, ein perswadio mai'r un ar unrhyw
Cyfammod a grybwyllir yn y ddwy. Er mai
prin y gwnâ'fe un Dyn ystyriol yn brofelyt i'w
Farn ei hun, wrth gynnig ganeuthur hyn, trwy
yn unig ein cyfarwyddo at ddwy *Adnod* yn yr
un Bennod, megis pe b'at'n angenthaid i ni
gredn, mai oblegid mae'r Cyfammod newydd a
feddylir *Adnod 34*, y rhaid, gan hynny ei bod
felly yn y llall. Nid oes fawr iawn o Reswm i
feddwl, fod yr *Amser* hwnnw, *Adn. 1.* ac *Ar 61*
y *Dyddiau* hynny, *Adn. 33.* yn perthyn i'r un
Amser, a'r un Cyfammod; y blaenaf yn amlygu
yn golygu Amser Dychweliad yr *Iuddewon* o
Gaethiwed *Babylon*, pan yr arddelodd Duw holl
Deuluoedd *Israel* i fod yn eiddo ef, trwy ei dynn
Ragluniaeth tuag attynt, a'r llall yn golygu Ca-
darthiad y Cyfammod, neu'r Testament New-
ydd, at ol Onawdoliaeth Crist, trwy Farwolacth
y Testamentwr.

Am *Jer. xxxii. 38, 39, 40.* soniwyd am ddiol
yn barod, yn yr *Arweiniad i mewn*, cyfarwyddaf
y Darlennydd yno. Ac os wrth eu *Meibion* y
barnir

barnir mai eu Had naturiol a feddyllir, fel y mynnai 'fe; cydnabyddir, fod gwaith y Rhieni yn ofni Duw yn tueddu i fod er llês i'w Meibion, er nad ydynt trwy hynny'n cael eu dwyn o fewn Rhwym diogel a dedwydd y Cyfammod Newydd o Ras.

Y mae *Ezec. xxxvii. 24, &c.* yn cynnwys, naill ai Addewid wedi ei gwneud i Had naturiol *Abraham*, y meddiannent drachefn *Wlad Canaan*, hwy a'u Hiliogaeth ar eu hól; neu meddyllir yr Had ysbrydol, fel *Gwrthgysgod* y rhai naturiol, a than *Gysgod* neu *Gyffelybiaeth Canaan* a'r Heddwch a'r Dedwyddwch allanol ynddi, y delir allan iddynt y Bendithion ysbrydol a thragywyddol a addawyd. Pa Ffordd bynnag y cymmerir, nid yw'r lle hwn yn cadarnhau dim ar ei Farn ef, gan nad yw Had naturiol y Crediniol, fel y cyfryw, nag yn Had naturiol nag ysbrydol i *Abraham*.

Cair ystyried *Act. ii. 39.* 'nôl llaw yn *Pen. vii.*

Cymmerais y Poen i holi'n fyr y *Testynau* a goffair ganddo yma, y rhai y mae 'fe'n eu neillduo allan, megis y rhai a dybygid sy'n llefaru fwyaf i'w Bwrpas ef, a chan hynny crybwyllir am y rhan fwyaf o honynt yn fynych yn ei Dablau o 'Sgrythurau. Ond gan ddangos fod yr rhai'n ymhell oddiwrth y Diben, o herwydd pa un y dugwyd hwynt, dychon y Darllenydd yn hawdd farnu am Gymhwysder y lleill, y rhai ni thybiodd y talai'r Amfer cystal iddo 'sgrifennu'r Geiriau'n gyflawn.

Yn y lle nefaf y mae'n hysbyfu i ni, mai pan yr ydym yn darllain *YN* (am) y *Cyfammod Hen*, neu'r *Newydd*, nad ydym i feddwl wrth y cyntaf, am *Lyfrau'r Sgrythur* a sgrifennwyd cyn *Dyfodiad Crist*; ac wrth yr olaf, y *Llyfrau* a sgrifennwyd wedi ei *Dyfodiad*.

Gelwir y *Llyfrau* a sgrifennwyd cyn *Dyfodiad Crist*,

Crist,
Cor. ii.
moyd
mae'r
ar Gys
laithoe
Ac ni
Thestan
yr un
gan hy
cyn, ac
Newydd
ynfydr
megis
lawn y
fel y tr
swydd
Gysam
hadau
Testan
Bedydd
Orchyr
wyd y
klith y
efangy
yn y
ni gym
Deiliai
ac nid
reoli'n
deinhac
barnu
tiad P
yr Hen
dod i e
Pab, da
cydnab

Crist, yr Hên Destament, gan Ysryd Duw, 2 Cor. iii. 14. Ac y gelwir y Llyfrau a sgrifennwyd wed'yn ar yr Enw, Testament Newydd, y mae'r Titl sydd o'u blaen, yn y Iaith wreiddiol, ar Cysfaithiadau, yn y Saesnaeg, (y Gymraeg,) a Iaithoedd eraill, yn tyfiolaethu'n ddigonol: Ac nid llai eglur, fod y Geiriau Gysfammed a Thestament yn cael eu harfer i'll dau i ofod allan yr un Peth, Heb. viii. a'r ix. Yn yr un Ystyr gan hynny ag y gelwir y Llyfrau a sgrifennwyd cyn, ac wedi Dyfodiad Crist, yr Hên Destament, a'r Newydd, gellir hysyd eu hamgyffred, yn ddi-ynfydrwydd, fel yr Hên Gysfammed a'r Newydd; megis y mae'r blaenaf yn dadguddio'n fwy cyflawn yr Hên Gysfammed, a'r olaf y Newydd; ac fel y traddodir yn y Llyfrau hynny, y Ddyledswyddau pendant a orchymynir dan yr Hên Gysfammed; ond yn y Llyfrau hyn, yr Ordeinhadau sy'n gorphwys ar Orchymyn pendant dan y Testament Newydd. Caniateir gan bawb, fod Fedydd yn Ordinhad ag sy'n gorphwys yn unig ar Orchymyn; gan fod y Golchiadau a orchymynwyd yn yr Hên Destament wedi distannu ymhlith y Seremoniau defodol eraill, a'r Ordinhad efangylaidd o Fedydd, yn unig, wedi ei threfnu yn y Newydd. Oddi yno gan hynny y dylem ni gymmeryd ein Cyfarwyddyd, ymherthynas i'r Deiliaid o heni, a'r Dull o'i Gweimidogaethiad; ac nid oes gennym ddim mwy o Awdurdod i reoli'n hunain wrth yr Hên Destament o ran Ordeinhadau, nag sy o ran Swyddwyr. Yr wyf i'n barnu na chaniatâ Mr. H. ddim, fod Appwyniad Pontifex Maximus, neu Archoffeiriad dan yr Hên Destament, yn ddigonol i roi Awdurdod i ofod i synu y Pontifex Maximus, neu y Pab, dan y Newydd. Ond er hynny yr wyf i'n cydnabod yn rhwydd, i Dduw roi Amlygiadau

K

graf-

grasllawn, yn yr Hen Destament, o Drugareddau y Cyfammod Newydd; er mai mewn modd mwy tywyll nag yn y Newydd; ar ba gyfrif y dywedir, na *ogoneddwyd* y Weinidogaeth honno, a'i chydmaru â hon sy'n rhagori mewn Gogeniant. 2 Cor. iii. 9, 10. Parod wyf i gydnabod, na ddarfu i *Grist ddiddymmu Llyfrau'r Hen Destament*; er fy mod yn gwadu, na roddodd Duw, trwy y Gorchymynion a gynhwysir yno, i ni ddim Awdurdod a Chyfarwyddyd, i ba Ddeiliaid y mae Ordeinhadau'r Efengyl i'w gweinidogaethu. *Y Pethau a ysgydwyd ac a symmudwyd*, Heb. xii. 27. Oedd yr hen Gyfammod a wnaed â'r Had cnawdol, a'r Drefn eglwysig a feiliwyd arno; yr oedd *Personau a Phethau cysgodol* i roi lle i'w *Gwrthgysgodau*, y Sylwedd. Symmudwyd a diddymwyd hwy'n hollol o'u Sefyllfa o'r blaen. O'r tu arall, y *Pethau nid ysgydwyr*, oeddent y Cyfammod Newydd, wedi ei gyflawnu â phob Ordeinhadau o Addoliad ag oedd yn gweddu iddo, a'r Drefn eglwysig a feiliwyd arno, yr hon nid oedd byth i gyfnewid. Dychon hyn hefyd gynnorthwyo i amlygu, 2 Cor. iii. 11.

Yr wyf mor rhydd ag y gall efe ddymuno, yn cydnabod, *na ysgydwyd ac na symmudwyd Cyfammod Duw ag Abraham, a'i Had ysbrydol*; ond ni's gallaf gyfaddef, fod holl *Blant y Crediniol* o'r Nifer hynny. Ac oddieithr iddo ef allu profi hyn (yr hyn sy mor gwbl groes i'r 'Sgrythur sanctaidd), diddymmir ei holl Ddadl ef dros fod y *Cyfammod ag Abraham a'i Had yn aros*. Gan hynny, nid rhaid i ni sefyll yn hir ar y deg Rhefwm, trwy ba rai y mae 'fe'n ymegnio i brofi, mai'r *Cyfammod Grac, ac nad yw i'w symmud, yw'r Cyfammod ag Abraham a'i Hâd*. Etto mi a'u hystyriaf yn fyr. Ond gan ei fod yn coffa Gen. xii. 3. a'r xvii. 7. &c. megis pe meddyl-

iafid

iafid yr un a'r unrhyw Gyfammod yn y ddau Le, yr wyf yn dymuno i'r Darllenydd ddal sylw ar yr hyn a ddywedpwyd yn barod, yn enwedig yn yr *Arweiniad i mewn*, *Dal. 46, &c.* ymherthynas i'r ddau Gyfammod a wnaed ag *Abraham* dros ddau ryw Had; yr hwn *Wahaniaeth* a gynnorthwya lawer arno i wrthsefyll *Nerth Rhefymau* Mr. *H.* ymha rai y mae 'fe'n eu gosod allan megis un.

Am ei *Rheswm cyntaf*, y gelwir yn dragywyddol; eglurhawyd yn barod, fod y *Cyfammod* â'r *Had* chawdol yn cael ei alw felly mewn un *Ystyr*, a'r un â'r *Had* ysbrydol mewn *Ystyr* arall, ac nid rhaid ei ail adrodd yma drachefn. Profwyd hefyd, nad yw *Babanod* y *Crediniol*, fel y cyfryw, na'r naill na'r llall o'r *Hadau* yma.

Cydnabyddir yr ail, sef, i *Dduw wneuthur Cyfammod* ag *Abraham* wedi ei sylfaennu ar *Ras* yn unig; a'r trydydd hyd yma, fod y *Cyfammod* hwn a sicrhawyd ag ef, wedi ei gadarnhau trwy *Lŵ Dduw* a *Marwolaeth Crist*. Ond myfi a'i gadawaf ef i ddangos, pan gaffo *Amser*, pa *Sail* oedd ganddo i haeru, fod y *Cyfammod* hwn yn rhedeg oddi wrth y *Rhieni* i'r *Plant*, os ydyw ef yn meddwl oddi wrth *Rieni* crediniol cyffredin i'w *Plant*; gan na ddygodd efe, hyd yn hyn, ddim tebyg i *Brawf*.

Gall'fai'r *pedwarydd* cystal fod yn gynnwysedig yn yr un o'r blaen; canys ymddengys yn afraid, wedi iddo ddywedyd wrthym ei fod wedi ei gadarnhau trwy *Farwolaeth Crist*, i ddwyn hyn yn *Rheswm* newydd, ei fod wedi ei gadarnhau trwy ei *Waed* ef.

Ei bummed yw, mai'r *Cyfammod* *Gras* yw'r *Cyfammod* yn *Gen. xvii. 7. &c.* o blegid fod y *Geiriau* hyn, ac i'r *Had*, yn cael eu cymhwysu at *Grist* dirgelaid, *Gal. iii. 14, 16.* Caiff y lle hwn yn

Gal, ei ystyried yn y *Bennod* nesaf; er pe cania-
teid ef, ni atebai ddim o'i ddiben ef: O blegid
ni all lai na gwybod, nad yw holl *Fabanod* y
Ffyddloniaid yn perthyn i *Gorph dirgeledig Crist*;
canys pe byddent, ni ddioddefai efe, eu *Pen*, i neb
o honynt fod yn golledig.

I'w *chweched*, lle y mae 'fe'n cymmeryd arno
i brofi mai'r *Cysammod Gras*, neu'r *Cysammod Ne-
wydd*, oedd y *Cysammod* a wnaeth *Duw* ag *Abra-
ham*, o blegid fod yr *Enwaediad*, yr *Arwydd* a'r
Sêl o hono, yn *Arwydd* o *Enwaediad* y *Galon*, ac yn
Infel *Cysfiawnder* y *Ffydd*; Yr wyf yn ateb, (1.)
Fod yr *Enwaediad* yn perthyn i *Gysammod* *Si-
nai*, fel *Arwydd* a *Nôd* o hono; yr hyn, ar ei
Egwyddorion ei hun, ni all ei wadu; ac mai
nid yr un mewh *Sylwedd* â'r *Cysammod Gras*,
neu'r *Cysammod Newydd* oedd *Cysammod Sinai*
dangoswyd yn barod, yn yr *Arweiniad* i mewn,
Dal. 26. &c. Er os yw'r *Enwaediad* yn y *Cnawd*,
Arwydd *Enwaediad* y *Galon*, yn profi mai'r
Cysammod Gras oedd yr hwn a wnaed ag *Abra-
ham*, rhaid iddo brofi fod *Cysammod Sinai* felly
hefyd; ond fel nad yw 'n profi'r olaf, felly ni
all brofi'r blaenaf 'chwaith. Ond, (2.) Yn lle
ateb ei *Fwriad* ef, y mae hyn (onid wyf 'n
camgymmeryd) yn dangos, mai nid y *Cysam-
mod Gras*, yr unrhyw â'r hwn y mae'r *Cenhed-
lodd* crediniol yr awr hon dano, oedd y *Cysam-
mod* a wnaed ag *Abraham*, *Gen.* xvii. 7, 8. &c.
o ba un yr oedd yr *Enwaediad* yn *Arwydd*.
Canys nid yw debygol, fod yr un a'r unrhyw
Arwydd yn cael ei rododi i ddau *Gysammod* wa-
hanol, o amrywiol *Naturiaethau*; a chan ei fod
yn cael ei rododi trwy *Orchymyn Daw*, i'r *Had*
naturiol, i ba rai, ni a wyddom nad oedd iddynt
Hawl, fel y cyfryw i'r *Cysammod Gras*; a
chan fod y *Cysammod* hwnnw yn addo *Bywyd*
tragy-

tragy-
perffa-
yr un-
ef o'r
d'yn
iwyd
nad
mae e-
Infel
gall la-
heb la-
famm
Fend
ni ph
ond
An
famm
Testan
Ond
oedd
turiol
Ei
y *Cyf*
famm
o'r rh
Crist
ydd,
ant *Pe*
oedd
yr wy
iatau,
Abrah
holl
Ysgr
widio
aeth
wybo

tragywyddol, yn unig ar Ufudd-dod personol perffaith; gallwn yn rhesymol gasglu, mai nid yr un ydoedd a'r Cyfammod Gras, a wnaed ag ef o'r blaen, *Gen. xii. 3.* ac a gadarnhawyd wedd'yn ag ef, *Gen. xxii.* Am *Rhuf. iv. 11.* ystyrwyd y lle'n barod, *Dal. 41. Ec.* ac amlygwyd nad yw'n lletaru dim i'w Bwrpas ef. A lle y mae efe yn dadlu, *fod yr Enwaediad yn Arwydd ac Insel dwy Fendith fawr o'r Cyfammod Gras*, ni's gall lai na gwybod, fod amryw Ddyledswyddau, heb law'r Enwaediad, yn orchymynol yng Nghyfammod *Sinai*, y rhai oeddent yn Arwyddion o Fendithion mawrion y Cyfammod Gras, yr hyn ni phrawf, mai'r Cyfammod Gras oedd hwnnw, ond ei fod yn wasanaethol iddo.

Am ei seithfed Rheswm, cydnabyddir *fod y Cyfammod Gras* ag Abraham yn cael ei bregethu yn y *Testament Newydd*, i Iuddewon a Chenhedloedd: Ond y mae diffig Prawf, mai'r Cyfammod Gras oedd yr hwn a wnaed ag ef, dros ei Had naturiol.

Ei wythfed yw, *fod y Bendithion a addawir yn y Cyfammod hwn yn dangos yn eglur, mai'r Cyfammod Gras, neu'r Cyfammod Newydd ydyw*; ac o'r rhai'n y mae'n enwi pump; (1.) *Anfoniad Crist i'r Byd.* (2.) *Yr Ysbryd Glan y Sancteiddydd, a Sancteiddhad trwyddo ef.* (3.) *Maddenant Pechod.* (4.) *Adgyfodiad y Corph.* (5.) *Y Nefosdd ei hun, dan y Cysgod o Ganaan.* Ond i hyn yr wyf yn ateb, (1.) Fy mod yn barod i ganiatau, *fod y Cyfammod Gras a wnaeth Duw ag Abraham*, yn addo'r holl Fendithion hyn, i'r holl Had fydd yn y Cyfammod. (2.) Fod yr Ysgrythur a Phrosiad yn tyllio, nad yw'r Addewidion hyn yn cael eu cyflawnu i holl Hiliogaeth y Crediniol, ni all ef yn iawn fod yn anwybodus o hyn. Gan hynny, y mae hyn yn

Brawf digonol yn erbyn yr hyn y mae 'fe'n ymdrechgu drosto, ond nid yw ddim o'i du ef. (3.) Ni ddarfu iddo ddim etto, ac yr w'i'n credu na's gall, brofi mai'r Cyfammod y wnaed ag *Abraham*, *Gen. xvii. 7.* &c. yw'r Cyfammod Gras hwn ag sy'n addo'r holl Fendithion hyn o'r Cyfammod Newydd. (4.) A phe buasai, gan nad yw y Crediniol cyffredin yn sefyll yn yr un Cymhwysiad ag *Abraham*, a chan nad yw eu Had naturiol hwy, fel y cyfryw, yn Had iddo ef yn Ystyr y 'Scrythur, ni ellir profi oddi yma, fod iddynt Hawl yn y Cyfammod hwn. A ydyw holl Hiliogaeth y Crediniol yn cael Maddeuant eu sancteiddio, a'u hachub? Os nid ydynt, pa fodd y gall efe ddychymmygu, y gall ei Waith ef yn dywedyd i ni fod y Duw ffyddlon, yn y Cyfammod sicr o Ras, wedi addo'r holl Fendithion hyn i'r holl Had mewn Cyfammod, amddiffin yr Achos dros ba un y mae fe'n dadlu?

Cyn myned at ei *nawfed* Rheswm, y mae'n codi *Gwrthddadl* yn erbyn yr hyn a ddywedasai ddiweddaf, sef, *Ni all y Cyfammod a wnaeth Duw ag Abraham fod yn Gyfammod o Ras, o blegid Gwlad Canaan a addawyd yn y Cyfammod hwnnw i Abraham a'i Had yn Feddiant, &c.* Fe raid (w'i'n dybied) i unrhyw ddyn gyfaddef, mai nid yr un yw'r Cyfammod yn yr hwn yr addawyd Gwlad Canaan yn Feddiant i bawb a dderbynid iddo, â'r Cyfammod y mae i'r *Cenhedloedd* crediniol Hawl ynddo, oddi eithr iddo haeru, fod iddynt Hawl i'r *Ganaan-ddaiarol*; neu fawr amharchu Cyfiawnder a Ffyddlondeb Duw, trwy gydnabod, na chyflawnir yr hyn y mae efe wedi ei addo; neu, heb liw o Wirionedd na Rheswm, haeru na addawyd y *Ganaan-ddaiarol* i *Abraham* a'i Had â pha rai y gwnaed y Cyfammod. Yr wyf yn credu na ddywaid Mr. H. un o'r Pethau hyn. Rhaid.

Rh
'fe'n
cael e
mod G
ei foc
han
nid a
ei foc
o'r cy
(pe cy
jawn
hyn y
ef dro
yn m
henra
ef; e
wyd
dod,
Gyfan
au ei
redoed

I.
trwy
phwy
Cana
tol y
haeri
naan
mae
ddim
fir yr
i Abr
am i
ddu a
lyn o
thred
Bobl

Rhaid i mi bellach ystyried yr Atteb y mae 'fe'n roddi i'r Gwrthddadl hwn, yr hwn sy'n cael ei gyfeirio yn erbyn y Dyb, mai'r *Cyfammmod Gweithredoedd* yw. Ond pe haerai rhyw un, ei fod yn Gyfammmod o Natur gymmysg mewn rhan o Ras, ac mewn rhan o Weithredoedd; nid argyhoeddai ei Resymau ef i wrthbrofi ei fod yn Gyfammmod o Weithredoedd, ddim o'r cyfryw un, fod yr hyn y mae 'fe'n gynnig (pe cyfaddefid ei fod yn Brawf da) yn gweddu'n jawn i'w Amcan ef. Fy Marn i mor belled a hyn yw, fod *Gras* yn y Gyfammmod a wnaed ag ef dros ei Had naturiol, gan eu bod trwyddo yn mwynbau Moddion o Addysgiad o'u Hanghenraid wrth Grist, a'r Iawn a wnaed trwyddo ef; er fod y Cyfammmod hwnnw yn addo Bywyd tragywyddol yn unig ar berffaith Ufuddod, ac oddi yno gellir yn gyfiawn ei alw'n *Gyfammmod o Weithredoedd*. Ond clywn ei Resymau ef, pa ham-nad oedd yn *Gyfammmod Gweithredoedd*.

1. Nid oedd yr *Addewid* i Abraham ac i'w Had trwy'r *Ddeddf*, Rhuf. iv. 13. Mae hyn yn gorphwys ar Dyb ddi-sail, mai'r *Addewid* o Wlad *Canaan* yw'r *Addewid* a feddylir gan yr Apostol yno, yr hyn ni's profir, cyn gynted ag yr haerir. Ac os caniateir iddo, mai Gwlad *Canaan* a feddylir wrth y *Byd* yn y lle hwn, felly mae 'fe'n ei egluro yn y *Ddalen* ganlynol, ni bydd ddim Cadarnhad i'w Achos ef. Canys cyfaddefir yn rhwydd na rodded y *Ganaan* lyth'renol i *Abraham* a'i Had, trwy'r *Ddeddf*, hynny yw, am i *Abraham*, trwy ei Weithredoedd, ei haeddu ar Law Duw. Beth bynnag, nid yw'n canlyn oddi yma, pan y darfu i Dduw, trwy Weithred o hollol Ras, ddewis *Abraham* a'i Had yn Bobl briodol iddo ei hun, nad allai gadarnbau
Cyfam-

Cyfammod, ag ef yn gyntaf drostynt hwy, ac wed'yn â hwythau ar Fynydd Sinai; yr hwn, wrth addo Bywyd ar berffaith Ufudd-dod, a all'fai eu hargyhoeddi, fod perffaith Gyfiawnder yn angenrheidiol, eu bod hwy'n gwbl analluog i weithio allan y fath Gyfiawnder, a thrwy hynny dangos iddynt yr Angenrheidrwydd i'mofyn andano mewn un arall, sef yn *Jesu Grist*. Ar Aberthau oeddent i'w hoffsrymmu beunydd oeddent i arwain eu Ffýdd at yr Aberth mawr trwy'r hwn yr oedd Cymmod i gael ei wneuthur. Dychon ymddangos i bwy bynnag a gydmaro un man o'r *Epistolau* â'r llall, mai wrth y Ddeddf yn y Lle hwn, a Lle oedd eraill o'r Testament Newydd, y meddylir Cyfammod Mynydd Sinai. A diamheuol yw, fod yr Enwaediad yn cael ei roddi i bawb ag oedd yn y Cyfammod hwnnw, fel Nod ac Arwydd o hono. Gan hynny, y mae hyn yn profi, mai *Cyfammod Gweithredoedd* oedd Cyfammod yr Enwaediad, yn hyttrach na'r gwrthwyneb, gan nad oedd Cyfammod Sinai yn addo Bywyd tragwyddol ar un Ammod arall ond Ufudd-dod perffaith.

2. *Fe ryddhawyd Abraham yn hir o'r blaen oddi wrth y Cyfammod Gweithredoedd, a chyfiawnhawyd ef trwy Ras*. Caniateir ei fod ef, o'r blaen, trwy Ffýdd yng Nghrist, yr Hâd addawol wedi ei ryddhau oddi wrth y Felldith a gyhoeddwyd yn erbyn pob Trosedd yn y Cyfammod hwnnw; ond ni phroswyd etto, na chadarnhâodd Duw wed'yn ag ef Gyfammod cymmysgedig dros ei Had naturiol, mewn goris wafanaeth i'r Cyfammod Gras, yn yr hwn yr addawyd Gwlad *Canaan* iddynt hwy'n Feddiant, i wafanaethu *Dibenion* y Cyfammod hwnnw.

3. *Ammod y Cyfammod Gweithredoedd oedd Ufudd-dod personol a pherffaith*. Addawodd y Cyfam-

Cyfam
Fywyd
Ufudd-
Canaan
Ewylly
ddi yn
Gyfrat
4.
Natur
Pennod
yma,
mod ar
Mae'r
Abraham
ei wne
un y
mor b
wnaeth
fel yr
ddo, w
o Enw
cyfann
ymbli
Had h
yr holi
blaen,
na'n d
Gyfam
thai D
ir mai
na fed
ol. F
rai y g
sef, y
Duw's
yma'n
cyntaf
xviii.

4. *Nid yw'r Cyfammod hwn yn wahanol mewn Natur oddi wrth Gyfammod Duw ag ef yn y Pennodau blaenorol: Canys nid yw Duw'n dywedyd yma, Mi a wnaeth Gyfammod, llai o lawer Cyfammod arall; ond Mi a gadarnhaf fy Nghyfammed, &c. Mae'r Arglwydd yn Gen. xvii. 7. yn hybysu i Abraham, fod y Cyfammod yr ydoedd efe ar fedr ei wneud ag ef 'nawr dros ei Had naturiol, o ba un y trefnodd efe yr Enwaediad yn Arwydd, mor bell oddi wrth ddiddymmu'r Cyfammod a wnaethai ag ef o'r blaen dros ei Had ysbrydol, fel yr oedd yn hyttrach yn cael ei gadarnhau trwyddo, wrth neillduo ei Had ef yn yr Ordinâd hon o Enwaediad, a rhoddi iddynt Wlad Canaan, lle y cyfannoddent wrthynt eu hunain, heb eu cyfrif ymhlith Genhedloedd eraill, hyd oni ddelaith Had hwnnw o'r eiddo ef, yn yr hwn y bendithiad yr holl Genhedloedd. Ond fel y dywedwyd o'r blaen, nid yw'r Amddiffyniad o'n Hegwyddorion na'n Harferiad ni'n gosyn i mi brofi, ei fod yn Gyfammod gwahanol oddi wrth yr hwn a wnaethai Duw o'r blaen ag Abraham; gan, os cymmerir mailt Cyfammod fier a thragywyddol o Râs yw, na feddylir yma yr Had naturiol, ond yr ysbrydol.) Felly Dr. Owen, " Gelwir y Personau i ba rai y gwneir yr Addewid hon, Tydi, a'th Had di, sef, y rhei'ni oll, a'r rhei'ni yn unig, i ba rai y mae Duw'n Dduw mewn Cyfammod. Mae Duw yma'n dwyn ar Gof iddynt y Gwneuthuriad cyntaf o'r Cyfammod hwn ag Abraham, Gen. xvii. 7. 'Nawr pwy yw Hâd Abraham? Nid ei*

holl Hiliogaeth gnawdol, nid holl Genedl yr Iuddewon. Mae'n iachawdwr nid yn unig yn gwadu, ond hefyd yn profi trwy amryw Resymau, nad oedd y *Phariseaid* a'u Canlynwyr yn Blant *Abraham* yn yr Ystyr hyn, ond yn hyttrach Plant *Diabol*, y rhai oeddent yn ddiammen o genedl yr Iuddewon, a Had cnawdol *Abraham*, *Ioan* viii. 39, 40, 41. Ac y mae'r Apostol yn dadlu ac yn ymresymu'r unrhyw Bwngc, *Rhuf.* iv. 9, 10, 11, ac yn profi'n ddiamheuol, mai rhai crediniol yn unig, p'un ai emwaededig ai dienwaededig, p'un ai Iuddewon ai Cenhedloedd, ydynt Had *Abraham*, ac Etifeddion yr Addewid. Felly'n eglur, *Gal.* iii. 7. Gwybyddwch felly mai y rhai sy o Ffydd, y rhai hynny yw Plant *Abraham*, ac yna'n casglu fel Canlyniad ei Ddadl, *Adn.* 9. Felly gan hynny, yrhai sy o Ffydd a fendithir gydag *Abraham* ffyddlon." Hyd yma'r *Doctôr*.*

Gan hynny, pe caniateid, mai'r Cyfammod Gras yw'r Cyfammod yn *Gen.* xvii. 7. ni thâl hyn ddim iddo ef, oddieithr iddo allu profi, fod holl Hiliogaeth y Crediniol o'r Had hwn, a bod holl Hiliogaeth yr angrediniol yn dyfod yn fyr o'r Ffaint honno. A phe gellid myned dros hyn yn ganolog, y mae Anhawfdra nid llai etto 'nôl, sef, profi y dylai pob un a'r fy mewn Cyfammod, gael ei Fedyddio, p'un a gwnelont Broffes o Ffydd neu beidio. Profed ef, fod Perthynas gyfammodol yn rhol i Blant y Crediniol Hawli Fedydd yn fwy nag i Swpper yr Arglwydd; gan ei fod ef ac eraill yn galw'r olaf yn *Sel* y Cyfammod, gystal a'r flaenaf; ac nid yw Gair Duw yn ein cyfarwyddo i weini yr un Ordinhâd ar y cyfrif hynny, mwy na'r llall. Ac y mae'n rhaid i mi gael gwell Tyftiolaeth nag a welais i etto i'm perfwadiol gredn, y gwnai Duw hynny yn Sail i'w Weinidogion i weini Ordeinhadau, pan

y mae

* *Saints Persever.* p. 175.

y mae tu
mae, ac
Hiliogae
y mae
unig y d
y mae G
Hyffordd
beth ag

Weith
Pod Du
Abraham
fammod

34, 35.

Nid yw
Pwys, 1
Cyfammod
iornad t
yw Peth
mod Neu

mawr r
Bywyd
ag Etif
oedd y

gwadu
i'r Cenh
o'r fath

Pan
unrhyw

Calon ne
yn uni

Galon n
naturio

Ganaan
a addav

Calon n
ba rai

arol.

y mae tu hwnt i'w Gallu hwy i ddirnad i bwy y mae, ac i bwy nid oes y cyfryw Berthynas, o Hiliogaeth y Crediniol na'r Anghrediniol. Ond y mae Proffes gredadwy o Ffydd, ar ba un yn unig y darfu i'r prif Weinidogion eu gweini, hyd y mae Gair Duw (yr hwn a fwriadwyd i fod yn Hyfforddwr i ni 'mhob oes) yn hysbyfu i ni, yn beth ag sydd o fewn eu gallu i farnu.

Weithian 'rwyf yn dyfod at ei *nawfed* Rheswm, *Pod Duw ynddo yn addo ei hun i fod yn Dduw i Abraham a'i Had, gan hynny y rhaid mai'r Cyfammod Gras yw.* Attebwyd hyn o'r blaen *Dal. 34, 35.* lle dymunaf ar y Darllenydd i edrych.

Nid yw'r hyn y mae efe'n ei haeru nesaf o ddim Pwys, sef, *fod gwadu nad y Cyfammod Gras yw'r Cyfammod yn Gen. xvii. 7. 8. yn cynnwys Cyfeiliornad tra anghysurus i bawb sy'n ei ddal, sef, nad yw Pethau da'r Bywyd hwn yn Fendithion y Cyfammod Newydd.* Canys fel y mae Gwahaniaeth tra mawr rhwng Addewid o gymmaint o Bethau da'r Bywyd hwn ag a wŷr y Duw doeth sydd oreu, ag Etifeddiaeth barhaus yn y Wlad bonno ac oedd yn llifeirio o Laeth a Mâl; felly nid yw gwadu fod yr Addewid yn *Gen. xvii.* yn perthyn i'r *Cenhedloedd* crediniol a'u Had yn cynnwys dim o'r fath beth ag y mae 'fe'n ei haeru.

Pan y mae efe 'n dywedyd, *addo Canaan yn yr unrhyw Gyfammod, ymha un yr addawodd Duw rai Calon newydd ac Ysbryd newydd, &c.* Ni raid i mi yn unig ond ateb, naill ai ni addawodd Duw *Galon newydd ac Ysbryd newydd* i holl Hiliogaeth naturiol *Abraham*, i ba rai yr addawodd efe *Ganaan*; neu ynte, na wnaeth efe yn dda'r hyn a addawodd. Ac nid llai eglur yw, i Dduw roddi *Calon newydd ac Ysbryd newydd* i lawer Mil, i ba rai ni addawodd efe erioed o'r *Ganaan* ddaearol.

Yr hyn a ddywaid efe wrthym yn y lle nefaf, ief, 'fe addawyd y Nefoedd ei hun, dan y Ganaan honno, fel cysgod o honi, yn y Cyfammod hwnnw i Abraham a'r Had yn Feddiant tragywyddol; fydd naill ai'n anwiredd, neu ynt'e'n dymchwelyd ei holl Amcan ef yn y lle hwn. Canys ni wnaed yr addewid honno i Had naturiol Abraham, fel y cyfryw, gan mai Gweddill o honynt yn unig a fu gyfrannog o honi, Rhuf. xi. 5. yr hyn fydd wir yr un modd am Hiliogaeth y Cenhedloedd crediniol. Ac os ni wnaed i Hiliogaeth naturiol y blaenaf, llai o lawer i Heppil yr olaf.

Am ei ddegfed Rhefwm, ar diweddas, fef, Adnewyddu Cyfammod Duw ag Abraham, Gen. xvii. 7, &c. i Eglwys Israel, yn Wyr, Gwragedd a Phlant, Deut. xxix. 10, 11, &c. Attebwyd hynny'n gyflawn yn yr Arweiniad i mewn, trwy'r hyn a brofwyd yno o'r Sgrythur am y Cyfammod dau-ddyblyg a wnaeth Duw ag Abraham, yr un dros ei Had naturiol, y llall dros ei Had ysbrydol. Yr hyn a grybwyllir yn Deut. xxix. ydoedd Dull y Derbyniad o'r Had naturiol i'r Cyfammod a wnaethai Duw ag Abraham drostynt o'r blaen.

Lle y dywaid efe, Dal. 28. wneuthur y Cyfammod hwn ag Abraham bedwar Can mlynedd o flaen gwneuthur y Cyfammod yn Horeb a holl Israel; Gwnaethpwyd y Cyfammod Gras ag ef, Gen. xii. 4. bedwar Can mlynedd a deg ar hugain o flaen gwneuthur y Cyfammod hwnnw yn Horeb (a elwir y Ddeddf i'w wahaniaethu oddi wrth yr Addewid) a holl Israel: a gwnaed Cyfammod yr Enwaediad, Gen. xvii. bedair Blynedd ar hugain ar ôl y cyntaf, fel y dangoswyd yn barod, Dal. 47.

Am yr hyn a haera efe yn yr un Daalen, mair un a'r unrhyw Gyfammod o Ras, yn y Sylwedd pennaf a honynt, oedd y Cyfammod yn Horeb a'r un ag Abra-

Abraham
mae'n m
ei Had y
ac eglur
Dr. Owa
blaen.

goffair g
y'mae'n
na difyr

Y m
fammod

peth a
dau Be
Ddiw i

yn yn L
wyf yn
rhaid i

orphwy
cael eu
Addewi

credini
dros ei
loedd c

Abraha
o'r dda

Y m
Harglu
Addewi

worth e
Piriau
Od y

gwnai
a rhoi
pa han
Arglw

Abraham. Os wrth y Cyfammod ag Abraham y mae'n meddwl yr hwn a gadarnhawyd ag ef dros ei Had ysbrydol, gwrthbrofwyd hynny'n barod, ac eglurhawyd y gwrthwyneb yn gyflawn gan Dr. Owen yn y lle a grybwyllwyd ychydig o'r blaen. Ni all y Nifer fawr o Sgrythurau a goffair ganddo yma a lleoedd eraill, dros yr hyn y mae'n haeru, fod o ddim pellach Gwasanaeth na difyrnu'r Darlennydd.

Y mae'n dywedyd wrthym wed'yn fod y Cyfammod yn Horeb wedi ei ddiddymu, ond nid pob peth a roddwyd yn Horeb; ac y mae'n crybwyll dau Beth, (1). Addewid rad Duw, i fod yn Dduw i'w Bobl, a'u Had. (2). Y dig Gorchym yn yn Llaw Crist, i'w dilyn fel rheol Bywyd. Yr wyf yn caniatáu y diweddar iddo'n hawdd; ond rhaid i mi oedi credu'r cyntaf, gan ei fod yn ymorphwys ar un o'r ddau brif Byngciau hyn, sy'n cael eu gwrteithio gymmaint; sef, Fod yr unrhyw Addewidion yn cael eu gwneud i bob Rbient crediniol dros ei Had, ag a wnaed i Abraham dros ei Had ef: neu, fod holl Blant y Genhedloedd crediniol, yn Ystyr yr Ysgrythur, yn Had Abraham. Dymunir arno ef wneud yn dda un o'r ddau.

Y mae'n myned rhagddo i ofyn, a ddaeth ein Harglwydd bendigedig i atw'nol a chynmoryd ymaith Addewidion a Rhagorfreintiau gwerthfawr oddi wrth ei Bobl; ac y mae'n ymegnio trwy amryw Eiriau i ddangos Ynfydrwydd y cyfryw Feddwl. Od' yw'n tybied fod hyn yn cyffwrdd â ni, gwna'n dda (sef y dywedwn) i edrych gartref, a rhoi rhyw Reswm gwell nag a wnaeth etto, pa ham na dderbynir Plant yn awr i Swpper yr Arglwydd, gystal ag i'r Pafg Gynt.

P E N. IV.

Atteb i bedwerydd Pennod Mr. H.

NID oes i mi fawr a wnelwyf, â'r Gwrthddadl â pha un y mae Mr. H. yn dechreu ei 4da Pennod, fel yn erbyn ei Farn ei hun. Canys, megis na wni gan bwy y taerir y lle hwn yn Gal. iii. 16, a'r Agoriad a roddes efe arno, yn erbyn Bedydd Babanod; felly, tra sicr wyf, na raid i Achos y Bedyddwyr wrth y fath Amddiffynfa. Ond gan ei fod wedi ei ofod o'n blaen yn y modd hwn, fel trwy'r Atteb iddo, y gellid gosod allan yr *Ail fedyddwyr* (fel y geilw 'fe hwy) yn dra diystyredig, ac yn Bobl mwyaf *anghariadus* dan y Nefoedd i'w Babanod eu hunain, ni throaf heibio'n hollol yr Ystyriaeth o hono. Geiriau'r Gwrthddadl ydynt, *Yr holl Addewidion a wnaethpwyd i Had Abraham, i Grist yn unig yn bersonol y gwnaed hwynt, efe'n unig yw'r Had hwnnw, i'r hwn y gwnaed yr holl Addewidion.*

Dadguddir y Cyfammod Gras i Abraham yn Gen. xii. 3. gyda'r Sicrwydd hyn, Y byddai iddo ef, yn yr hwn y bendithid yr holl Ffyddloniaid, ddyfod o hono 'fe'nôl y Cnawd: *a holl Deuluoedd y Ddaear a fendithir ynnat ti* (hynny yw, yng Nghrist i ddyfod o'th Had di). Cydmarer Gen. xxii. 18. *Yn dy Had di y bendithir holl Genhedloedd y Ddaear, â Gal. iii. 16. 19. I Abraham y gwnaethpwyd yr Addewidion, ac i'w Had ef. Nid yw'n dywedyd, Ac i'w Hadau; megis am lawer; ond megis am un; Ac i'th Had di, yr hwn yw Crist. Beth gan hynny yw'r Ddedd? O blegid Tröfeddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hŷd oni ddelai'r Had, i'r hwn y gwnaethid yr Addewid. Yn awr yr wyf yn meddwl yr ymddengys, i
bwy*

bwy
mai'r
yn oly
yn Ad
benna
H. dre
gwrth
gweith
wrth
gwybo
neu E
Grist
y Dde
nodiad
"ei fe
Crist,
thid yr
mae'n
can yr
canoli
eithr
nys yn
yn uni
sef, y
lyn, o
iadau
yn ym
an go
Dychy
fur'n h
tyried
ond cy
Hâd a
ddewid
cyfryw
tynnu
i'r hwn

bwy bynnag a ystyrio'r ddau le yn ddibartiaeth,
 mai'r Lleoeedd hynny yn *Genesis* oedd yr Apostol
 yn olygu yn y Geiriau hyn. Ac y mae moreglur
 yn *Adn.* 19. mai Crist yn *berfonol* a feddylir yn
 bennaf, fel nad allafi ond mawr ryfeddu i Mr.
H. dreulio nid llai na phedwar Tu-dalen i brofi'r
 gwrthwyneb. Os ni feddylir yno Ymddangosiad
 gweithredol Crist, yr Had addawol, yn y Cnawd,
 wrth *Ddyfodiad* yr Had, yr wyf yn deisyf cael
 gwybod pwy yw neu a all fod. Crist *dirgel*edig,
 neu *Eglwys Grist*, ni all fod; canys yr oedd gan
 Grist Eglwys bob amser, cyn y Ddeddf, a than
 y Ddeddf, gyfal â than yr Etengyl. Y mae *An-*
nodiadau Mr. *Pool* ar yr *Adnod* hon yn dywedyd,
 "ei fod yn eglur mai wrth yr Had yma y deallir
 Crist, oddi wrth y 'Chwanegiad, *I'r hwn y gwnaed-*
thid yr Addewid." Ac ni allafi ddeall pa fodd y
 mae'n bosibl i *Esboniad* Mr. *H.* gydsfeyll ag *Am-*
can yr Apostol yn y Lle hwn, na pha feddwl
 canolig a all efe roi o'i Eiriau yn *Adn.* 19. oddi
 eithr mai Crist yn *berfonol* a feddylir yno. Ca-
 nys yn yr hwn a ddaeth o *Abraham* nol y Cnawd,
 yn unig y bendithir holl Genhedloedd y Ddaear,
 sef, y Ffyddloniaid ymhob Cenedl. Ac ni chan-
 lyn, oddi wrth y fath *Esboniad*, un o'r Canlyn-
 iadau dychrynlyd ag y mae 'fe ar bob Achlyffur
 yn ymdrechu eu tynnu oddi wrth ein Barn ni,
 a'n gosod allan i'w Ddarllenwyr, fel rhai yn dal
 Dychymmyglon ag fy'n dinistrio Sylfaen ein Cy-
 fur'n hunain. Canys nid yw Crist yma i'w ys-
 tyried megis yn sefyll mewn Cymhwysiad dirgel,
 ond cyhoeddus, fel Pen a Chynnyrchiolwr yr holl
 Hâd a roddwyd iddo gan y Tâd; a gwneir *A-*
ddewidion y Cyfammod Newydd iddo ef, fel y
 cyfryw, ac i'w Had yntho ef, y rhai ydynt yn
 tynnu eu Hawl iddynt, trwy eu Hundeb ag ef,
 i'r hwn, fel eu Pen a'u Machniydd, y gwnaed
 hwy'n

hwy'n flasnorol. Gan hynny, er fod Cariad Ma. H. yn rhoi ar ddeall, y cauwn ni ein hunain allan o'r Addewidion, yn hytrach nag y goddefwn i'n Plant gael eu cynnwys ynddynt; rhydd ein gwaith yn deongli'r Lle hwn am Grist yn bersonol gymmaint o Gyfur i Rieni crediniol a'u Plant Ffyddlon, ag ellir ei feddwl yn gyfiawn y gwnâ ei Eboniad ef ei hun. Ac yr wyf yn ei faron'n Ddyledswydd arnaf yma, i alw arno ef i dynnu 'nol, ac edifarhau am, yr Achwyniad anwireddus a chamweddus hwnnw, ar ei Frodyr, fy heb un Lliw o Wirionedd na Chyfiawnder.

Mae'r Ddam-ymadrodd yn gyfan fel hyn, Dal. 33. Y mae'r Gwrthdadaid hwn, ac a amcenir yn erbyn Had y Ffyddloniaid, yn gymmaint yn erbyn y Crednewyr eu hunain, ag ydyr yn erbyn eu Plant; canys os nad yw'r Addewidion i neb ond Grist yn herfonol, yng nid ydynt i Rieni crediniol nag i'w Plant. Ond y Gwâr yw, y mae hyn yn profi eu bod yn sicr i'r holl Ffyddloniaid, p'un ai Rhien neu Blant. Mae 'fe'n chwanegu; Gwelwch a thostruwrch wrth Zâl y cyfryw Bersonau yn erbyn eu Hahanod, y rhai a gauant eu hunain allan o'r Addewidion, yn hytrach nag y goddefant i'w Plant gael eu cynnwys ynddynt.

Ai dywedyd y gwir mewn Cariad yw hyn, ein barau yn ddi-ferch naturiol, i'r fath Râdd, fel yn lle dymuno (megis na's gall pob Credadyn lai na'i wneuthur) Jechydwrtaeth dragywyddol ein Hiliogaeth, ein bod yn dymuno eu Colledigaeth dragywyddol?

Y mae i mi mor lleied a wnelwyf â'r Gwrthdadaid nesaf ag â'r un diweddaf: Yr ydym yn darllain yn fynych, fod yr Iuddewon yn arddel ac yn ymddiried yng Nghyfammoad Abraham, ac yn ymfroffio llawer eu bod yn Blant iddo, ond etto hwy'n wrthdadafant Grist. Ynte yn lle hynny, ateb-

aid

aid ef
rhan fu
o Ddu
yn Ha
yn Ge
sicrha
bendit
af hyd
hono e
ym, fa
iv. 16.
blaen y
llyn, '
yn anv
ni all
ddau r
y llall
Iuddeu
yn sicr
y Dde
iaeth.
Dal
ddadl
y Ffyd
fel era
erbyn
ddigon
ddigon
seilio
dim g
ei erb
Ma
Crist,
iau a
ar y
hollol
y derb

aid ef yr hyn a ganlyn, fef, Ni chyrhaeddodd y rhan fwyaf o'r *Iuddewon* wybodaeth gadwedigol o Dduw, er eu bod, 'nol ei Esboniad ef ei hun, yn Had *Abraham*, i ba rai y gwnaed yr Addewid yn *Gen. xvii. 7.* Ond yn y Cyfammod Grâs, sicrhaodd yr Arglwydd i ni trwy Addewid, y bendithid yr holl Had mewn Cyfammod, o'r lleiaf hyd y mwyaf, â Gwybodaeth gadwedigol o hono ei hun. Ac fe ddywaid yr Apostol wrthyym, fod yr Addewid yn sicr i'r holl Had, *Rhuf. iv. 16.* Mae'r *Annodiadau* a grybwyllwyd o'r blaen yn esbonio'r Geiriau hyn yn ddigon da, yn llyn, "Pe byddai o'r Ddeddf, byddai'n ansicr ac yn anwadal, o herwydd Gwendid Dyn; yr hwn ni all ei chyflawnu. Y mae Had *Abraham* o ddau ryw; un rhyw o'r Ddeddf, fef, yr *Iuddewon*; y llall y cyfryw a rodiant yn Llwybrau *Abraham*, *Iuddewon* neu *Genhedloedd*: rhaid bod yr Addewid yn sicr i'r rhai'n oll, yr hyn ni all fod, os gwneir y Ddeddf yn Ammod neu Gyfryngau'r Etifeddiaeth."

Dal. 37. y mae efe'n ein cyflwyno â *Gwrthddadl* arall yn ei erbyn ei hun; fef, Y mae Had y *Ffyddloniaid* wrth *Naturiaeth* yn *Blant Digofaint* fel eraill, *Eph. ii. 3.* Y mae Achos y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod yn cael ei zmddiffyn yn ddigonol trwy Resymau eraill, p'un ai bod Pwys ddigon yn y *Gwrthddadl* hwn ai peidio, i ddi-seilio ei Adeiladaeth ef. Ond ni allaf ddeall fod dim grym yn yr hyn y mae 'fe'n ddywedyd yn ei erbyn.

Mae ei Atteb cyntaf, eu bod felly cyn *Dysodiad Crist*, etto y pryd hynny yn mwynddau y *Rhagorfreintiau* a ddadleuir drostynt, yn gorphwys yn gwbl ar y *Dychymmygiad* hwn; mai'r unrhyw yn hollol mewn Sylwedd yw'r Cyfammod, i ba un y derbyniwyd Had naturiol *Abraham*, â'r hwn y

mae'r *Credniol* credniol dano'nawr. Eithr
gan fod y *Gwendid* o hyn wedi ei broff'n barod,
ni chaf afos yma ar ddim pellach gwrthrosiad.

Ond y mae 'fe'n myned yn y blaen i ddywed-
yd i ni, *Pe byddai eu bod yn Blant Digofaint wrth*
Natur yn anghyffon & u bod yn Blant Duw trwy
Ras, yna ni byddai un o honynt, a fyddai farw yn
ei Babandod, yn gadwedig; i'r hyn yr wyf yn at-
reb; oddieithr i Rien i adeiladu eu Gobaith a'r
Cysur am Jechydwrtaeth eu Plant fy'n meirw,
ar Gyfammod y Prynedigaeth, a wnaethpwyd,
cyn Amser rhwng y Tâd a'r Mâb, gan edrych
ar eu Had fy'n ymadael yn eu Babandod fel wedi
eu rhoddi gan y Tâd i'r Mâb, a'r Mâb wedi
cymmeryd eu Hachos arno; ni welaf un Sail
am Obaith neu Gysur ag allant gael oddi wrth
y Cyfammod a'r Had yn ol y Chawd, a elwir yn
wastad y Ddeddf yn y Testament Newydd; ca-
nys y mae'r 'Sgrythur yn sierhau i Filoedd o ho-
nynt, a fuant fyw i Oedran, feirw mewn Pe-
chod, a bod yn golledig. Ni allai'r Ddeddf,
wrth yr hon y dyfylltwyd yr Enwaediad er
mwyn rhwymo ei Deiliaid i gadw'r holl Ddeddf,
Gal. v. 3. mewn un modd roddi Bywyd i ieuange-
la hên, Gal. iii. 11, 12.

Fa mor berthynafol y mae 'fe'n meddwl am
yr hyn y mae'n haeru nefaf, o ran *Perthynas gy-*
fammodol Babandod y Credniol, y rhai fy'n marw
cyn eu geni, & u Hawl i'r Nefoedd, ni's gwn i;
ond gallaf fod yn sier ei fod, naill ai'mhell oddi
wrth ei Bwrpas ef, neu ynte'n profi, os dim,
fwy nag y ddymunai 'fe, oddi eithr iddo ddy-
wedyd fod ganthynt Hawl i Fedydd hwyd cyn
eu geni; canys yna rhaid iddo ganlyn yn angen-
rheidiol, fod gan rai Hawl i'r Cyfammod cyn y
bo iddynt Hawl i Fedydd. Ac os caniateir hyn,
tybygid nad allai 'fe ddim ef gyfrif mor jysyd ac
anghariadus,

anghariadus
Henwy
am dd
famme
dogaet
afol da
Necefe
Mr. St
trulder
Gwrai
" Y d
hynny
yn hyn
a'r Ple
dylai p
lygu,
Mr. H
raid a
Broffe
Y n
ddadl
Gal. ii
diwed
ni ryd
mae'r
fe'i hu
'fe ym
iol a
Ffydd
pardyn
i'r Cy
naturi
Gras,
Iudder
unig r
ded y
fwy
1010

anghariadus, ag y mynnai 'fe berfwaddeol Eiddar Henwyr, fod y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod am ddiſgwyl hyd oni thysioaethir Hawl i'r Cyfammod, trwy Broffes o Ffydd, cyn y gweini degaethont ef. Yma gall na bydd amherthryn afol dal fylw ar Farn Cymmanfa o Gynghorwyr yn *Neocesarea*, ddechreu'r 4th Oes, (a grybwyllir gan Mr. Stennet ac eraill); y rhai, er fymmod Pe-truider rhai, pa un a ellid ar sail dda fedyddio Gwraig feichiog, a gytunasant yn y 6th Canon, "Y dylid ei Bedyddio pan y byddo hi'n dymuno hynny!" A'r Rheswm a roddir yw, "Canys yn hyn, nid oes dim Cymmuned rhwng y Wraig a'r Plentyn y byddo hi'n feichiog arno, canys dylai priodol Ddewiſiad pob Person gael ei amlygu, a hynny trwy Broffes." Ond tybygol fod Mr. H. o Feddwl arall, ac y perfwadai ni, na raid amlygu priodol Ddewiſiad pob Person trwy Broffes, cyn eu derbyn iddo.

Y mae'n myned rhagddo i fymmod y Gwrth-ddadl trwy goffa *Rhuf. xi. 16, 17, 21, 24, 28. Gal. ii. 15. 1 Cor. vii. 14.* Ystyrir y cyntaf a'r diweddas o'r Lleoded hyn yn ol llaw, *Pen. vii.* ni rydd *Gal. ii. 15.* ddim cymmorth iddo. Y mae'r Apostol yn gwadu, na chysfaunheir o hono fe'i hun, *Pedr*, ac *Iuddewon* eraill (canys y mae 'fe yma'n gwahaniaethu rhwng *Iuddewon* naturiol a 'Phroselytiaid) trwy'r Ddeddf, ond trwy Ffydd yng Nghrist. Nawr pe buasent yn cael eu pardyno at fanteiddio, trwy fod iddynt Hawl i'r Cyfammod a wnaed ag *Abraham* dros ei Had naturiol (megis pe buasai hwnnw'r Cyfammod Gras, dan yr hwn y mae'r Ffyddloniaid yn awr, *Iuddewon* a *Chenhedloedd*, buasent felly, nid yn unig mor gynted ag y genid hwy, eithr hyd yn oed yn y *Groth*, 'nol ymrefyniad Mr. H.) buasent trwy hynny 'a cael eu gwaredu rhag ymddiried yn

yn eu Cyfiawnder deddfol eu hunain; yr hyn a ymddengys yn eglur a wnaeth yr Apostol Paul dros amryw Flynyddau, fef hyd ne's i'r Arglwydd, trwy râd deyrnasol Râs, ei alw, ac amlygu iddo, ei Gyflwr colledig heb Grist, *Rhuf. vii. 9, 10, 11, 13. Phil. iii. 7.* Er ei fod yn *Iuddew* naturiol, ac wedi ei enwaedu, yr oedd Paul heb ei ail-eni, hyd oni ddaeth i Oedran, ac hyd oni ddugpwyd ef i edifarhau a chredu, trwy'r un rhyw effeithiol Weithrediad Gras Duw, ag oedd yn gweithio y Grasusau hynny yn y Cenhedloedd. Yr un modd ydyw yn yr Achos hwn, o ran Had y Crediniol, ac eiddo'r Anghrediniol. Os Plant Digofaint trwy Haeddiant yn unig, yw Plant y Crediniol, fel y mynnai 'fe'n perswadio; ond Plant Duw fel y maent yn sefyll mewn perthynas iddo ef yn y Cyfammod Gras, yna y maent yn yr un Gyflwr a'r Crediniol mewn Oedran; ac ni ddychon eu Rhieni, neu Weinidigion, yn gymmwys ddywedyd wrthynt, eu bod mewn Cyflwr colledig a thruenus, yn anghenraid eu hail-eni, yn gorwedd dan Euogrwydd Pechod, ac Awdurdod condemniol y Ddeddf. Ond yr wyf yn gobeithio y bydd i Râs Duw ragflaenu y rhai a ddesgynnant oddi wrth Rieniduiol, rhag syrthio i Gamsynnied mor enbaidus.

Y mae 'fe'n dibennu'r *Bennod* hon ag *Esboniad* Mr. *W. Perkins* ar y Lle hwnnw yn *Gal.* sy ryfaieth i'w ofod lawr yma, ac am un Ymresymiad yn ei Eiriau, y mae wedi ei ystyried yn barod.

P. E. N. V.

Atteb i bummed Bennod Mr. H.

YR y'm yn dyfod bellach at 5^{ed} Bennod Mr. H. yr hon, fel y ddwy ddiweddas, sy'n dechreu

chreu
fodd
atteb
gyflwr
Bedy
y mae
hono
Destan
Sêl y
yn un
Rh
o'n B
fel y
ryw F
ni all
Cyfan
yr Ha
hwn
(2.)
iad, A
gadarn
i baw
y gwr
byniw
r oedd
Hawl
i Had
Hawl
rai oed
dywed
wrth
bynid
franno
y rhai
ddo ef
Gan
yn feni

chren â *Gwirthddadl*, wedi ei osod lawr yn y fath fodd ag y tybiodd y gallai adael y lle goren i'w ateb; fel y gallai ei *Idarllen* ydd feddwl iddo gyflawn ateb yr hyn a allai y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod ddywedyd, i wrthsefyll yr hyn y mae 'fe'n ei amddiffyn. Dyma'r Sylwedd o hono; *Er fod Babanod y Ffyddloniaid, dan yr Hen Destament, mewn Cyfammod, ac yn gyfrannogion o Sêl y Cyfammod; etto Rhagorfraint yr Iuddewon yn unig oedd hyn.*

Rhesymol yw, i ni gael Cennad i roi cyfrif o'n Barn i'r *Darllen* ydd; gan fod y *Gwirthddadl*, fel y flurfiwyd ef ganddo ef, yn ddeffrygiol amryw Ffydd. (1.) Nid ydym ni'n caniatu, ac ni all yntef brofi, mai'r *Cyfammod* Gras oedd y *Cyfammod* i ba un y derbyniwyd Babanod dan yr *Hen Destament*, yr un mewn Sylwedd â'r hwn y mae'r *Cenhedloedd* crediniol nawr dano. (2.) Ac nid ydym ni'n cyfaddef, fod *Enwaediad*, Arwydd y *Cyfammod* hwnnw, yn *Sêl* neu gadarnhad o *Berthynas* i'r *Cyfammod* Newydd, i bawb ag y rhoddwyd ef iddynt; a phrofiwyd y gwrthwyneb yn bared. (3.) Y sawl a dderbyniwyd i'r *Hen Gyfammod* hwnnw, o ba un r oedd yr *Enwaediad* yn Arwydd, nid oedd en Hawl iddo oddi wrth *Ffydd* eu *Rhieni*: gan fod i Had babanaidd *Iuddew* anghrediniol gymmaist Hawl iddo â'r *Plant* hynny, *Rhieni* nesaf prai oeddent wir grediniol. (4.) Nid ydym ni'n dywedyd, nad ellid enwaedu neb ond *Iuddewon* wrth *Naturiaeth*, er ein bod yn gwirio, na dderbynid y *Profelytiaid* o'r *Cenhedloedd* i fod yn gyfrannog o holl *Ragorfreintiau* *Cyfammod* *Sinai*, y rhai a swynhâodd Had naturiol *Abraham* trwyddo ef.

Gan fod y *Gwirthddadl* yn ymddangos fel hyn yn seis, megis y gosodwyd ef lawr ganddo ef, ni

ni thyblwn i fy hun yn rhwym i holi ei Atteb, oni bai er mwyn rhai Dychymmygion ynddo, ag fy ddifail, ac heb gydsfeyll â'i Ddadl ei hunan mewn Lleuedd eraill. Felly Dal. 41. *Ar ordinhâd (ordeiniad) cyntaf Arwydd a Sêl y Cyfammod, nid yn unig Abraham a'i Hâd naturiol fuant gyfrannogion o honi; ond ei Weision mewn Oedran, a'u Hâd gwrrywaidd hefyd.* Y mae hyn yn wrthwyneb cymmwys i'r hyn y mai efe'n ei haeru, Dal. 108, 112. yn y blaenaf y mae'n cymmeryd arno, trwy goffad 'Sgrythurau, mor nifeiriol ag ydynt bêll oddi wrth ei Amcan, i brofi, mai *Plentyn neu Blant Gŵr neu Wraig dduwiol ydynt ei Dŷ neu Deulu ef neu hi*: a Dal. 112. *Nid yw Cyfammod yr Addewid yn rhedeg oddi wrth Feistraid i Weision, neu Letteuwyr, ond oddi wrth Rien i Blant.* Etto yn dywedyd yma, fod *Gweision lluosog Tŷ Abraham yng Nghyfammod Duw gydag ef*, Gen. xvii. 'Nawr ei Amcan trwy ei holl *Lyfr* yw profi, fod *Hawl i Fedydd*, yn awr, gan yr un rhyw rai ag yr oedd iddynt *Hawl i Enwaediad gynt*, ac nad oes un *Ragorfraint* ag a ganiataodd Duw i'w *Bobl gynt*, wedi cael ei chymmeryd ymaith wed'yn; ac y mae'n cyfrif yn ynsyd iawn ddywedyd, i *Moses* ganiatau a pharhau *Addewidion* a *Rhagorfreintiau* mwy helaeth a chyffurus i *Bobl Dduw*, na *Christ* ei hun. Ac yr wyf yn gobeithio y cyfaddef efe, ei bod yn *Addewid* a *Rhagorfraint* mwy helaeth, i gael *Trosglwyddiad* o *Berthynas* gyfammodol a *Hawl i'r Arwydd* o hono, i *Blant* a *Gwafanaeth-ddynion*, nag i *Blant* yn unig, trwy *Ffydd* y *Rhieni* a'r *Meistraid*.

Y mae'n cymmeryd arno yn y lle nesaf, i brofi, trwy ddull newydd o *Ymresymiad* fod gan *Abraham Deulu dduwiol o Weision*, oddiwrth *Ymddugiad crefyddol* un o honynt. O blegid i un ymddwyn

ymddw
ganlyno
Peth yn
wrth
wedi eu
mew, m
'Nawr
dybied
gymme
yn med
o Fedru
wyf yn
diwyd
thau m
fod ei
ei holl
wnai i
Achos i
odd i'n
yr Argl
Ysbryd
ion, an
hedloed
lwg m
trwydd
dawyr.
Ond
Abraham
Bobl i
Cyfam
hynny —
enwaed
Weision,
a enwa
y dilyn
pan ddy
hwy a'u

ymddwyn yn grefyddol, gan bynni rhaid yn ganlynol eu bod oll yn credu. Ond i ofod y Peth yn ddiambueaeth, mae 'fe'n chwanegu oddi wrth Gen. xiv. 14. fod y 318 a grybwyllir yno, wedi eu hyfforddi a'u cyfarwyddo ganddo'n ddiambueu, mewn Crefydd yn gystal ag i dduyn Aifau. 'Nawr er y rhaid fod y Testyn hwnnw (wi'n dybied), fy'n sôn am Daith ryfel Abraham a gymmerth efe ynghyd â'i Weision, fel ei Filwyr, yn meddwl, eu bod wedi cyrhaedd yd rhyw faint o Fedrusder mewn Dysgyblaeth filiaraidd; etto yr wyf yn caniatu, fod Abraham yn ffyddlon a diwyd yn hyfforddi pawb dan ei Ofal ym Mhe-thau mawrion Crefydd. Ond a ganlyn oddi yma fod ei Ymdrechriad wedi llwyddo er Troedigaeth ei holl Deulu lluosog? Ni wn i am un Rhefwm y wnai i mi gasglu, nad oedd gan Abraham yr un Achos i achwyn a'r Prophwyd gynt, *Pwy a gredodd i'n Ymadrodd, ac i bwy y dadguddiwyd Braich yr Arglwydd?* Esay liii. 1. Mae'r Hanes y mae Ysbryd Duw'n ei roi i ni, yn Aelau'r Apostolion, am Weinidogaeth Apostol mawr y Cenhedloedd, a'i Llwyddiant, etto'n hysbyfu'n am-lwg mor fach oedd nifer y rhai a ddychwelwyd trwyddo, o'u cydmaru â Nifer mawr ei Wrandawyr.

Ond y mae 'fe'n dywedyd. Dal. 42. *Gan mai Abraham a'i Deulu oedd yr Eglwys gyntaf, neu'r Bobl i Dduw, a fuant gyfrannog o Arwydd a Sêl y Cysammod; dylid dal yn ofalus ar eu Trefn hwy yn hynny — Abraham, yn Gredadyn mewn Oedran, a enwaedwyd gyntaf, ac yna ei Had naturiol; a'i Weision, y rhai oeddent Ffyddloniaid mewn Oedran, a enwaedwyd, a'u Had hefyd. Pa mor gymmwys y dilynodd yr Apostolion y Portreïad cyntaf hwn, pan ddysgasant ddynien yn gyntaf, a phan y credent, hwy a'u bedyddient hwy a'u Teuluocdd?*

Fel

Fel'nad allaf ganiatáu, i Ddaew fwrriadu y
 Gorchymyn am Enwaediad i'n cyfarwyddo ni o
 ran Deiliaid Bedydd; felly, nid yw gwaith Mr.
 Ho yn oydmanu Gweinidogaethiad yr Apostolion
 o'r olaf, a'r Gweinidogaethiad cyntaf o'r blaenaf i
 Abraham a'i Deulu, mewn un ffordd yn oedran
 hau ei Achos ef. O blegid, (1.) Efe a gydne-
 bydd nad ellid yn gyfraithlon weini Enwaediad
 hyd yr weythfed Dydd; lle rhaid iddo haeru
 Hawl Babanod i Fedydd o'u genedigaeith, ond
 yw'n un Peddw ag eraill sy dros Fedydd Baba-
 nod. (2.) Mae fôn ddalle'n ôl llaw, mai Plant
 ymunig, ac nid Gweision, sy ganddynt Hawl i
 Fedydd trwy Ffydd eraill, ond yn y blaenaf
 fel enwaedwyd Gweision lawer iawn, yn gystal ag
Ismael unig *Pab Abraham*. (3.) Gwrrywaid yn
 unig a enwaedwyd y pryd hynny; ond y mae i
 Fenywaid haw'r Hawl i Fedydd, gystal â Gwr-
 rywaid. (4.) Ni ofynid Ffydd bryd hynny, na
 chan Weision mewn Oedran, na Phlant, fel
 Peth angenrheidiol o flaen Enwaediad; ond y
 mae'n rhaid ffordd arall yma, ac ni all efe lai na
 chyfaddefy nad oes gan un Dyn mewn Oedran
 Hawl i Fedydd heb Broses o Ffydd ac Edifeir-
 wech. Ai ofynwyd un cyfryw beth yn y Gor-
 chymyn? *Gen. xvii. 12, 13.* *Pob Gwrryw yn*
zaph Niwrnod oed a enwaedir i chi. — Yr hwn
 a aner yn *T9*, ac a bryner am Arian gan neb di-
 eithr yn hwn nid yw o'r Hadaid. Gan enwaedu en-
 waeder yr hwn a aner yn dy *D9* di, ac a bryner am
 dy Arian di. *Atthachefn, Ecsod. xii. 44.* Ond
 pob Gwasanaethwr wedi ei brynu am Arian, gwedi
 yn enwaederh ef, a swydd o hono; felly, o'r *Pafg.*
 Ar yr olaf o'r Lleodd hyn y mae gan Mr. *Pob*
 y Geiriau yma; "er y mae'n dybygol, trwy eu
 Hawl ynddynt, a'u dyfal hyfforddi, gwnaethant
 hwy'n ewyllysgar i dderbyn yr Enwaediad; etto

tybygid

tybygi
 hwynt
 â Ffy
 rhoddi
 debyg
 roftwn
 hwy f
 chael
 a'u gw
 pryd i
 Comm
 ba le y
 byn A
 Arfer y
 Ordein
 Chyfat
 y Darl
 cymma
 Sgryth
 ddigaie
 yw. l
 Bedydd
 y mae
 arnynt
 A chyt
 rhai a
 dyddio
 mw yng
 36. 3
 Pethau
 Jezu G
 Ac fel y
 ddacthu
 Wele D
 Phylip
 Galon,
 Efnuch

tybygid fod ganddynt Awdurdod i'w cymmell
 hwynt iddo. Nid oedd yma ddim o'n fath beth,
 â Ffydd yn ofynol yn y rhai mewn Oedran, er
 rhoddi iddynt Hawl i Enwaediad; nag e, mae'n
 debyg, gymmaint ag Ewyllysgarwch i ymdda-
 roftwng iddo; Er hynny, tybygol y gweithid
 hwy fynu i hyn yn gyffredin, yn hytrach na
 chael eu troi ymaith oddi wrth Feistr mwyn,
 a'u gwerthu i un anfwyn, pan y gallent ar yr un
 pryd fod heb wir Ffydd. Wrth gydmaru y
 Comissiwn, lle y gorchymynir Bedydd, ac o
 ba le yn unig y mae Gweinidogion Crist yn der-
 byn Awdurdod i'w weini; a Phregethiad ac
 Arfer yr Apostolion yn y Cyslawniad o hono, ag
 Ordeiniad yr Enwaediad a grybwyllwyd uchod, a
 Chyfarwyddyd ymhellach yn ei chylch, se ddeall
 y Darllenydd, fod yn anghenraid iddo ochelyd
 cymmeryd un Peth ar Air Mr. H. heb chwilio'n
 Sgrythurau yn gyntaf, gyd â'r Bereaid bone-
 ddigaidd, i edrych a ydyw'r Peth felly, ai nid
 yw. Mae'r Comissiwn yn gofyn Ffydd o flaen
 Bedydd, *Mat. xxviii. 19. Mar. xvi. 16.* Felly
 y mae Pedr yn ei Bregeth, *Act. iii. 38.* yn galw
 arnynt yn gyntaf i edifarhau, ac yna i'w bedyddio.
 A chytunol a hyn oedd ei Arferiad, *Adn. 41.* T
 rhai a dderbyniasant ei Air ef yn ewyllysgar a fe-
 dyddiwyd; a' chwanegwyd attynt y Dwothyon hwn-
 nu ynghylch tair Mil o Eneldiau. *Pen. viii. 12,*
36. 37. Pan gredasant i Phylip yn pregatgu'r
 Pethau a berthynent i Deyrnas Dduw, ac i Enw
 Jesu Crist, hwy a fedyddiwyd yn Wyr ac yn Wragedd.
 Ac fel yr oeddent yn myned ar hyd y Ffordd, hwy a
 ddaethant at ryw Dduwr. *Ar Efnuch a ddywedodd,*
Wele Dduwr, beth fydd yn lluddias fy medyddio? A
Phylip a ddywedodd, os wyt yn credu idd holl
Galon, se a ellir. Gallwn yma nodi, mai'r
 Efnuch yn unig a fedyddiwyd y pryd hwnnw, ac
 nid

nid ei Weision gydag ef. Canys Efe a archymynodd sefyll o'r Gerbyd: *A hwy a aethant i wared ill dau i'r Dufr, Phylib a'r Efnuch, ac efe a'i bedyddiodd ef, Adn. 38.* Ni's gellir meddwl i'r Gŵr mawr hwn gymmeryd y fath Daith heb wasanaeth-ddynion i weini iddo; ac yr oedd yno Odfa i'w bedyddio hwy gyfal ag ef ei hun. Ond, fel pe buasai Ysbryd Duw yn pwrpasu hysbyfu i ni, fod y prif Weinidogion ymhell oddi wrth gymmeryd eu Cyfarwyddyd oddi wrth Ddeiliaid yr Enwaediad at Ddeiliaid Bedydd; er enwaedu holl Weision *Abraham* yr un Dydd ag ef ei hun; dywedir wrthym yma, mai'n unig *Phylib a'r Efnuch a aethant i wared i'r Dufr, ac yno Phylib a'i bedyddiodd ef, ond nid ei Weision.* Felly'r un modd *Act. xviii. 8.* *A Chrispus, yr Arch-synagogydd, a gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl Dŷ: A llawer o'r Corinthiaid wrth wrando, a gredasant, ac a fedyddiwyd.* Ac nid ydym yn darllain am fedyddio neb heb broffesu eu bod yn credu, nid hwy, a'u Gweision, a'u Plant, oddi-eithr eu bod hwy hefyd yn credu cystal a'u Rhieni, neu Feistrad. Pan adnewyddwyd yr Enwaediad yn *Gilgal*, wedi dyfod o Feibion *Israel* dros yr Iorddonen i *Ganaan*, hwy a enwaedasant yr holl Bobl (sef yr holl Wrrywaid) y rhai oeddent ddienwaededig o'r blaen, rhai o honynt yn agos i 40 Oed, gan na enwaedwyd neb o honynt dros y 40 mlynedd y buant yn yr Anialwch. Ond nid oes yma ddim Hanes, na bod Duw'n gofyn i'r Grediniol yn eu plith gael eu henwaedu, yr hyn a fuasai'n cynnwys Gwaharddiad i bawb eraill; nac i *Josuah* wneud un Gwahaniaeth rhwng crediniol ac anghrediniol, yn ei Weinidogaethiad. Eithr y mae'r Testyn yn dywedyd wrthym, iddynt enwaedu ar yr holl Bobl, *Jos. v. 8.* *Bellach, profed ef, fod yr holl Wrrywaid, Dad-*

au a
wyd,
esed,
honna
berffai
o'r En
Dyc
Lle hu
fedydd
Siamp
33.
Theulu
llawer
a fedy
darllai
hefyd
ym m
chawn
Esbon
yd, m
Carcha
un olw
neu dr
oes din
o Benn
Amfer
Ysbryd
byddai
Teulu.
ion a g
8. Rl
yn dyw
nid oed
Hawl
dair 'Si
ny ond
Beth e
oibh

au a Phlant, Feistred a Gweision, ac a ehwaed-
wyd, yn proffesu eu bod yn credu; neu cyfadd-
esed, na ddarfu i'r Apostolion (bynnag beth o
honna 'fe) yn eu Gweinidogaethiad o Fedydd,
berffaith gwbl gyd ffurfio a'r Gweinidogaethiad
o'r Enwaediad, fel eu Patwrm.

Dychon na bydd amherthynol i ystyried yn y
Lle hwn, yr hyn y mae 'fe'n ddwyn *Dal.* 107. am
fedyddio Teuluoedd, o ba rai y mae'n rhoi tair
'Siamp; Ceidwad y Carchar, a'i Deulu, *Act.* xvi.
33. *Lydia*, a'i *Theulu*, *Act.* xvi. 14, 15. a
Theulu Stephanas, *1 Cor.* i. 16. — (1.) Yr oedd
llawer Mil o'r *Judeuwon*, y rhai a gredasant, ac
a fedyddiwyd, ymhlith pa rai oll nid ydym yn
darllain am un *Teulu* wedi ei fedyddio. Caistwyd
hefyd lawer o Eglwyfi o Ffyddloniaid bedyddiedig
ym mhlith y *Cenhedlaedd*, ac o'r rhai'n oll ni
chawn ond tair 'Siamp; Nag ê, y mae rhai
Esbonwyr yn eu gwneud yn ddwy, ac yn dywed-
yd, mai *Stephanas*, *1 Cor.* i. 16. oedd Ceidwad y
Carchar yn *Act.* xvi. 'Nawr nid yw'n edrych ag
un olwg wych ar ei Achos ef, fod yn unig dau
neu dri o Deuluoedd wedi eu bedyddio, pryd nad
oes dim Ambouaeth, nad oedd un, os nid y ddau;
o Bennau rhai Mil oedd o Deuluoedd yn credu, yr
Amser hynny. Ac wrth hyn, gallwn weled, fod
Ysbryd Duw'n dal sylw neillduol arno, pan y
byddai'r Efengyl yn cael Effaith ar bawb mewn
Teulu. Pan goffair am fedyddio'r Nifeiri mawr-
ion a grybwyllir yn *Act.* ii. 41. vii. 12. a'r xviii.
8. Rhodded ef Reswm da, pa ham na buafid
yn dywedyd, eu bedyddio hwy a'u *Teuluoedd*, os
nid oedd Ffydd berfonol yn angentheidol i roi
Hawl i Fedydd. Ond y mae sôn am ddwy neu
dair 'Siamp yn unig, yn dangos nad oedd hyn-
ny ond lle byddai'r holl Dŷ 'n credu, ac nid yn
Beth cyffredin. (2.) Mae llawer o Deuluoedd

Ile nad oes Plant bychain, ac oddi eithr iddo lle allu profi fod rhai yn y rhai'n, yr hyn y gaiff ef weled fod yn amhosibl i'w wneud, ni wnânt ddim i'w Bwrpas ef. (3.) Am Deuluoedd Ceidwad y Carchar a Stephanas, os oeddent ddau, yr ydym yn cael y fath Hanes am danynt, ac y dybygai dyn sy ddigon i ragflaenu eu gŵyro i un cyffelyb Ddiben ag y mae Mr. H. yn eu dwyn. Canys dywedir am Geidwad y Carchar, *A hwy a draethasant iddo Air yr Arglwydd, ac i bawb oedd yn ei Dŷ ef, Act. xvi. 32.* Ac yn *Adn. 34.* Bu lawen, gan gredu i Dduw, *efe a'i holl Deulu.* Felly fe bregethwyd i bawb ag a fedyddiwyd yma, a hwy a gredasant. Yr un fynud y dywedir am *Deulu Stephanas, i Cor. xvi. 15.* iddynt ymosod i *weinidogaeth y Saint.* Yr hyn ni's gall Babanod. Am *Lydia*, fel nad ydym yn darllain am ddim Plant iddi; felly oddi wrth yr hyn a goffair am dani, rhesymol (w'i'n dybied) yw casglu, nad oedd iddi Wr: canys pe buasai, rhaid mai efe a fuasai ben y Teulu bedyddiedig hwnnw. Ac anhebygol y buasai sôn am ei bedyddio hi, a'i Theulu, ac wed'yn *Adn. 40.* iddynt fyned i *meunat Lydia*, (i Dŷ Lydia 'nol y *Saes'naeg* heb ddal dim sylw ar ei Gŵr. Ymbellach, dywedir, iddynt yno weled y Brodyr, a'u cyffuro (neu eu cynghori, fel y mae'r Gair yn arwyddo). Ac nid yw Plant bychain gymmwys i dderbyn Cysur, na Bûdd trwy Gynghorion.

Eithr dywaid efe wrthym, fod yn eglur oddi wrth y tair 'Siimpl hyn, mai Arfer gyffredin y Apostolion, oedd bedyddio y Credinwyr newn Oedran, a'u Teuluoedd; fel oddi wrth y ddwy 'Siimpl o fedyddio Lydia, a rhai Gwragedd o Samaria, *Act. xvi. 15.* a'r *viii. 12.* mae'n eglur mai eu Harfer gyffredin oedd bedyddio Gwragedd yn gystal â Gwyr. Yr ydym ni'n cyfaddef yn rhwydd i'r Apostolion fedyddio

fedyddio
yn creu
ein h
gan y
Gair fa
fedydd
dogion
anffael
i ni ei
Gair y
llaw,
Comm
Eith
nig an
af, y
flordd
Gw
fy'n ll
Atteb
ynt yn
cau all
Os
hredin
eu bod
ydynt
efe lai
yn cy
Heb l
Tŷ;
hynny
o'r bl
oedd,
rhagfl
ag y n
Ar
Plant
neu hi
Benno

fedyddio *Teuluoedd*, pan y byddai *Teuluoedd* cyfain yn credu, ac ni a wnaem yu llawen yr un peth ein hunain. Ond y mae'n gofyn fod *Pen goleu* gan yr hwn a allo ganfod yr un Rhestrwm yn y Gair sanctaidd am fedyddio *Babanod* ag fy am fedyddio *Gwagedd*; gan fod Arfer y Gweini-dogion cyntaf, y rhai oeddent dan Arwaenlad anffaeledig yr Yfryd Glan, yn Sicrwydd digonol i ni ei chanlyn; o ran yr olaf; ac na fonir un Gair yn un lle am y blaenaf. Ie dangosir 'nol llaw, *Pen. vii.* fod hyn yn wrthwyneb i Reol y *Commiffiwn*.

Eithr y mae 'fe'n myned rhagddo; i gyn-nig amryw *Wrthddadleuon* i'r *Siamplau* diwedd-af, y rhai mae 'fe'n amcanu eu hatteb, yn ei flordd arferol.

Gwrth. 1. Ni entwir *Plant* yn y *Testynau* hynny sy'n llefaru am fedyddio *Teuluoedd*. I hyn ei Atteb yw, Os nid ydynt yn cael eu hennol, yna nid ynt yn cael eu cau allan; ac os nid ydynt yn cael eu cau allan, yna maent yn cael eu cynnwys.

Os oedd ganddynt *Wafanaeth-ddynion* ang-hrediniol, y mae *Ymrefymiad Mr. H.* yn profi eu bod hwy gyftal yn cael eu cynnwys, am nad ydynt yn cael eu cau allan yn amlwg; ac ni all eselai na gwybod, nad yw *Ymadrodd* cyfiredinol yn cynnwys, yn wastad, bob un neillduol. Heb law hynny, fel nad oes *Babanod* ymhob Ty; felly, nid yn unig, nid oes yn y *Testynau* hynny ddim fon am *Blant*, ond (fel y dywedais o'r blaen) rhoddir y fath *Hanes* i ni o'r *Teuluoedd*, megis pe buasai *Yfryd Duw* n bwriadu rhagflaenu gwneud y fath *Gaigliadau*, oddi yno, ag y mae *Mr. H.* yn eu honni.

Am yr hyn a ddywaid, *Dal. 108.* mai *Plant Gwr neu Wraig* ddurwiol yw ei *Deulu* fe, neu hi, Soniwyd am hynny'n barod yn *Nechreur Bennod* hon.

Gwrth. 2. *Hwy a lefarasant Air yr Arghwydd wrth Geidwad y Corchar, ac wrth bawb ag oedd yn ei Dŷ. A fuasent hwy'n pregethu i Blant? I'r hyn y mae fe'n ateb; Buasent, ac felly y buasai (gwnai) y rhei'ny hefyd ac sy'n gwneuthur y Gwrth-ddadl hwn, pe buasent (baent) ond deall, a gosodeu Cydwybodaau dan Awdurdod y 'Sgrythurau canlynol, Eph. vi. 1, 4. Diar. xxii. 6. Deut. vi. 7. 2'r xxxi. 12, 13. 2'r xxix. 9, 10, 11. Jos. viii. 34, 35. Col. iii. 20. Salm xxxiv. 11. 2'r lxxviii. 4. 1'r 7. Nid yw'n Ynsydrwydd i bregethu'r Efengyl i Blentyn (Baban, Infant yw'r Saef-naeg) Luc i. 76, 77, 78, 79.*

Er y dymunem ni ddarostwng ein Meddyliau i Awdurdod Gair Duw; etto ni's gallwn edrych arnom ein hunain yn rhwym, oddi wrth yr 'Sgrythurau hyn, i bregethu i Fabanod. Ac os nid yw efe yn meddwl y cyfryw rai, ac nid Plant wedi tyfu i Oedran Deall, y mae'r hyn a ddywaid efe yma mor lleied i'r Pwrpas megis ag y mae'r llall yn ynsyd. Pell ddigon yw Luc i. 76, &c. oddi wrth brofi yr hyn y mae fe'n ddywedyd yn yr Ystyr flaenaf. Canys Dychymmyg tra ffol yw meddwl, fod Zacharias yno'n pregethu i Ioan, pan y traethodd efe, er mwyn y Gwrandawyr, yr Ymadrodd prophwydoliaethol hwnnw am y Gwaith i ba un yr oedd Duw wedi ei ddarparu ef. Os yw ei Ymresymiad yn dda, mae gan Weinidogion yr Efengyl Sail, oddi wrth *Esay* i. 2. *Sal.* cxiv. 5. 6. a llawer o Leoedd eraill, i bregethu i Greaduriaid disynwyr a difywyd. Ond dangosir i bwy y dylid pregethu yn *Neh.* viii. 2. Ac *Ezra* 'r Offeiriad a ddug y Gyfraith o flaen y Gynnulleidfa o Wŷr a Gwragedd, a pharub a'r a oedd yn medru gwranddo'n ddeallus; sef, y cyfryw Blant ag oeddent wedi dyfod i Oedran Deall. Ac yr ydym ni mor fodlon ag yntef, i'r cyfryw

rai gael
dyddio
Gwr
a'i hol
Plant y
leiaf) y
y rhai

Os f
Cynne
uriad,
Pe bua
cyfrif
r Cyfa

Gwr
Thyat
anheby
oddiga

Er n
y Dadl
mae 'f
pan y
Theulu
bedydd
iwyd
lefarw
Dal. i
y Peth
hyn n

Gw
iwyd g
nid Pl
mae'n
oedden
yn Br
Teulu
Yn
Blant,

rai gael eu dysgu, er eu bod yn ieuainge, a'u bedyddio hefyd, ar Broffes o'u Ffydd.

Gwrth. 3. Ond fe gredodd Geidwad y Carchar, a'i holl Deulu, I'r hyn y mae 'fe'n ateb, I'r mae Plant y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, (tra yn Blant a leiaf) yn cael eu hystyried ymhlith y Ffyddloniaid, fef, y rhai sy'n credu.

Os felly, pa fodd y sonir yn Tit. i. 6. fel un Cynneddf angenrheidiol mewn Escob; neu Henuriad, ei fod yn un a chanddo Blant Ffyddlon? Pe buasai holl Blant pob Credadyn yn cael eu cyfrif o'r nifer hynny, ni buasai un achos rhoddi i'r Cyfarwyddyd hyn i'r Eglwys.

Gwrth. 4. Fe ddywedir fod Lydia yn Wraig o Thyatira, er ei bod yn awr yn Philippi, a bod yn anhebygol y dygasai ei Phlant gyd â hi, mor belled oddigartref.

Er nad yw'r Gwrthddadl hwn o fawr Bwys yn y Dadl, etto ni allaf lai na dal sylw ar yr hyn y mae 'fe'n ei haeru mor hŷf yn ei Atteb iddo, pan y dywaid efe wrthym, mai eglur fod ei Theulu (sef ei Phlant) gyd â hi yn Philippi, a'u bedyddio fel ei heiddo hi, yn y fan pan y bedyddiwyd hi ei hunan. Canys oddi wrth yr hyn a lefarwyd o'r blaen ymherthynas i 'Siampyl Lydia, Dal. 141. amlwg yw, nad oes dim yn eglur yn y Peth, ond y dychon efe anturio dywedyd yr hyn na wŷr ef ddim am dano.

Gwrth. 5. Teulu Stephanas y rhai a fedyddiwyd gan Paul a weiniafant i'r Saint, gan hynny nid Plant oeddent, i Cor. xvi. 15. I'r hyn y mae'n ateb; Nid yw hyn yn Brawf, nad Plant oeddent pan bedyddiodd yr Apostol hwy; ond y mae yn Brawf, na fu eu Bedydd yn ofer iddynt, fel Teulu Tad durwiol, &c.

Yn wir, nid yw hyn yn profi nad oeddent yn Blant, canys yr oeddent felly, er eu bod wedi

tyfu

tyfu fyni. P'un a 'sgrifennwyd yr *Epistol* cynias hwn at y *Corinthiaid* gan yr Apostol o *Ephesus*, fel y tybia *Beza*, a llawer o Wyr dysgedig eraill; neu, megis y meddwl rhai, ychydig wed'yn o *Philippi*, ar ei Daith trwy *Macedonia*: pe buasai neb o *Deulu Stephanas* (ei Blant, neu bwy bynnag) heb ddyfod i Oedran Deall pan bedyddiodd *Paul* ni buafent gymmwys i ymosod i weinidogaeth y Saint pan 'sgrifennwyd yr *Epistol* hwn. Canys dychon un Dyn, ag nad yw anhyfbyys o Drefn amserau'r 'Sgrythur, yn hawdd ddeall, y rhaid, 'nol un o'r Barnau hyn, 'sgrifennu'r *Epistol* o fewn tair Blynedd ar ol ei Ymadawiad o *Gorinth*. A lle mae 'fe'n taeru eu gweinidogaeth i'r Saint, fel Prawf, na fu eu Bedydd yn ofer fel *Teulu Tad duwiol*; y mae mor eglur, fod llawer o Blant, y rhai (yn ei Farn ef) a fedyddiwyd ar gyfrif Ffydd eu Rhieni, wedi troi allan yn ddrwg a halogedig, ac y gallai ei argyhoeddi ef, nad yw hyn o ddim grym.

Y mae 'fe'n myned ymlaen i ddywedyd wrthy ym, nad oes un llw & oddiwrtb y *Testynau*, i ddywedyd fod y *Teulu*edd hynny wedi eu bedyddio fel *Personau* neillduol mewn Oedran, ar eu *Proffes* personol eu hunain. Ond oddi eithr iddo ese allu profi, y gellir bedyddio rhai mewn Oedran heb *Proffes* personol o Ffydd, yr wyf'n tybied, oddi wrth yr hyn a ddywedwyd, fod *Rhefwm* da i gasglu, nad oes un llw am yr hyn y mae 'fe'n ei haeru; gan nad oes dim yn un o'r *Testynau* hynny ag a rydd *Sail* gyfiawn i feddwl i neb gael eu derbyn i Fedydd ond rhai oedd yn credu eu hunain, ac nid neb a'r na fuafent yn cael eu bedyddio, p'un a fuasai y Rhieni, y Meistr, neu'r Feistres yn credu neu

Yn Llyfr Mt. H. y Gymraeg yma yw, *Heb ddim llawer o Sail*: ond y Saef'nag, *Without any Colour*.

neu beir
gwnaed
pob un
am y
yginia
u'r boll
hlith y
ag oed
wyllir,
Grispus
cyfain
p'am y
y creda
felly;
neilldu
tiau hy
Ni b
Darlle
lle y d
llefaru
Teulu
Dynion
weled,
xix.9.
Jechy
yntef
yn yr
a'th D
fel y cy
iodd ei
a greda
ac yn b
edig a
gyn, y
ny, m
Teulu
ig.
pawb
151

neu beidio. Weithiau, bryd hynny, ac wed'yn, gwnaed yr Efengyl yn effeithiol er Dychweliad pob un mewn Tŷ. Felly *Ios. iv. 33.* Dywedir am y *Pendefig*, yr hwn a gafodd gan Grift Fedd yginiaeth wrthiol i'w Fab claf, iddol *efe gredus, a'i boll Dŷ.* Ac nid oes amheu, nad oedd ymhlith y *Corinthiaid* hynny yn *Act. xviii. 8.* lawer ag oeddent yn Bennau Teuluoedd: ond crybwyllir, fel neillduol Effaith awdurdodol Ras, i *Grifpus* gredus, *a'i boll Dŷ.* Os darfu i Deuluoedd cyfain pawb o honynt gredus a chael eu bedyddio, p'am y sonid am un yn unig? Gan hynny, pan y credai ac y bedyddid Teuluoedd cyfain, cofair felly; ond pan y b'ai un neu 'chwaneg o rai neillduol mewn Teulu, hwy'n unig a gai'r Breintiau hynny.

Ni byddai ond gwneud cam ag Ammynedd y Darllenydd i aros yn hŷr ar yr hyn a ganlyn, lle y dywaid *efe*; *Cydmartwch y Tystynau byn sy'n llefaru am fedyddio Dynion newydd dychwelyd, a'u Teuluoedd, & r Tystynau hynny sy'n llefaru am achub Dynion newydd dychwelyd, a'u Teuluoedd, ac ni a gawn weled, fod Plant yn cael eu hystyried yn y Gair Tŷ. Luc xix. 9.* Heddyw (*sef ar Ddydd ei Dychweliad*) y daeth Jechyd wriaeth i'r Tŷ hwn, yn gymmaint a'i fod yntef hefyd yn Fab i *Abraham. Act. xvi. 31.* Crêd yn yr Arglwydd Jesu Grift, a chadwedig fyddi, ti a'th Deulu. Os yw'r Arglwydd yn achub Teuluoedd, fel y cyfryw, o'r Cenhedloedd a gredasant; ac os bedyddiodd ei Apostolion *efe* Deuluoedd y cyfryw o'r Cenhedloedd a gredasant; (am yr byn bethau mae'r Tystynau yn llwng ac yn bendant) yna fe fedyddiwyd Cenhedloedd dychwelydig a'u Hâd, fel yr enwasdwyd y Profelytiaid a'u Hâd gynt, y rhai oeddent Cenhedloedd dychwelydig. Gan hynny, 'nôl Ymresymiad Mr. H. pan ddychweler Pen Teulu, mae'r holl Deulu'n ganlynol yn gadwedig. Ond nid yw *Luc* yn dywedyd wrthym, fod pawb yn *Nheulu Zachaeus* yn gadwedig, ond fod

Jechyd-

Jechydwriaeth bryd bynny wedi dyfod i'r Tŷ humna;
 yr hyn a fu, pe buasai ond eise ei hun yn cael ei
 ofod mewn Cyflwr o Jechydwriaeth, a'r Modd-
 ion o honi trwyddo ef yn cael eu dwyn i bawb
 ynddo. Nag e, gallfidi dywedyd, fod Jechydw-
 riaeth wedi dyfod i Dŷ Zachæus, gan fod Crist
 wedi dyfod iddo, yr hwn oedd Duw'r Tad wedi
 ei roddi, i fod yn *Jechydwriaeth iddo ef hyd eithaf-*
gedd y Ddaear, Esay xlix. 6. Ymha ystyr, y mae
 Crist hefyd yn dywedyd wrth yr *Luddewon, ddy-*
fod Teyrnas Dduw attynt, Mat. xii. 28. Ond yn
 sicr nid cadwedig pawb o'r rhai y mae Athraw-
 iaeth a Moddion Jechydwriaeth yn dyfod attynt.
 Hefyd, pan y mae 'fe'n gosod y Pethau hyn i
 gyd tdeg ag Enwaediad y *Profelytiaid* o'r *Cenbed-*
loedd, pa fodd y cŷd saif hyn a'r peth y mae eise
 'ni ddywedyd wed'yn, y *Tu-dalen* nesaf, *nid yw*
Cyfammod yr Addewid yn rhedeg oddi wrth Feistred
i Weision, neu Letteuwyr; ond oddi wrth Rien i
Blant: canys enwaedid holl Weision y *Profelyt-*
iaid o'r *Cenbedloedd*? Ond myfi a'i gadawaf ef
 dros Amser i ystyried hyn, ac a ddychwelaf at
 ei *bummed Pennod* ef.

Y mae'n myned rhagddo i ddywedyd, *Dal-*
42. gymmeryd llawer Cant i'r Cyfammod a'i Ragor-
freintiau, a rai nad oeddent o Had naturiol Abra-
ham, ar Osodiad cyntaf yr Enwaediad; etto 'chydig
 ymlaen dywaid, *na chafodd un o Deulu lluosog A-*
brahim, ond eise ei hun, un Addewid, y byddai idd-
ynt hwy, na'u Had etifeddu Canaan ddaearol. Ni's
 gwn i pa fodd y cymmoda fe'r Lleoedd hyn.
 Canys er ei fod ef yn amcanu profi, mai nid y
Ganaan ddaearol oedd y cwbl ag addawyd yn y
 Cyfammod hwnnw, o ba un y mae'n gwnaed yr
 Enwaediad yn *Sel*; etto nid yw 'n cymmeryd
 arno brofi nad ydoedd yn un Peth addawol yn-
 ddo. Os oedd yr Enwaediad y *Sel* y Cyfammod i
 bawb ag y gweinidogaethwyd ef iddynt, rhaid
 iddi

iddi rod
 Cyfam
 Canaan
 'n casgl
 mai er
 Cyfam
 yn *Sel* o

Dywe
 yn cael
 lytiaid
 ner Plan
 gael cym
 ain, ac
 gynnig e
 wrth y
 Supper
 Cyfam
 ig wed
 yn waste

Os g
 fy'n ca
 Arwyd
 ham gy

Nid
 waid e
 yn saw
 naturio
 Blant

ig, ac
 neb yn
 waedec
 yn bar
 un iath
 ham dr
 ef trwy

Mae
 Resum

hys
 * is

iddi roddi iddynt Hawl i bob un o Addewidion y Cyfammod, o ba rai ymddengys yn amlwg, fod *Canaan* ddaearol yn un, *Gen. xvii. 8.* Felly'r wyfi 'n casglu, oddi wrth ei ymresymiad ef ei hun, mai er fod yr Enwaediad yn *Arwydd* ar bawb o'r Cyfammod a wnaed ag *Abraham*, etto nid oedd yn *Sêl* o hono i bawb o'r rhai enwaededig.

Dywedir wrthym, *Dal. 44.* nad oes dim *Neccâd* yn cael ei ofod yn erbyn *Cymmunde*b neb rhyw *Proselytiaid* eraill ag *Eglwys Israel*, ond yn unig yr *Hanner Plant* hynny o *Ffydd Abraham*, y rhai a fynnant gael cymhwysu *Arwydd* y *Cyfammod* attynt hwy eu hunain, ac nid at eu Plant. Os byddai neb o'r cyfryw gynig eu hunain, yr oeddent i gael eu cadw 'nol oddi wrth y *Pasg*, (yr hyn oedd yr un, o ran *Sylwedd* a *Supper* ein *Harglwydd*) byd oni byddai i *Arwydd* y *Cyfammod* gael ei gymhwysu at eu Plant. Ac ychydig wed' yn; *Portreiaid Abraham* sydd * i'w ddilyn yn wastadol.

Os gwir hyn, oni chyrraedd yr un modd y rhai sy'n cauad allan *Weision* oddi wrth eu *Hawl* i *Arwydd* y *Cyfammod*, yr hyn a wya eise i *Abraham* gymhwysu at yr elddo ef?

Nid rhaid un *Atteb* i'r hyn a ganlyn, He y dywaid eise wrthym; fod y rhei'ny yn cam-gymmeryd yn sawr, sydd yn tybied na fwynddaodd neb ond *Had naturiol Abraham* y *Rhagorfraint* hon, i gael o'u *Blant* gyda nhwy, fod yn *Aelodau* o'r *Eglwys* weledig, ac mewn *Cyfammod*, &c. Canys ni wn i fod neb yn gwadu, nad oedd gan y *Proselytiaid* enwaededig y cyfryw *Hawl*. Ond eise a ganiataodd yn barod, nad oedd iddynt, ymhob *Ystyr*, yr un fath *Hawl* yn yr *Addewidion* a wnaed i *Abraham* dros ei *Had naturiol*, ag oedd i'w *Hiliogaeth* ef trwy *Isaac*.

Mae'n myned ymlaen i ofyn, Pa *Serythur* neu *Reswm* sy'n rhoi'r *Gwahaniaeth* mawr hwn rhwng

* is nid was yw'r *Sael'næg*.

Genhedloedd crediniol o flaen Dyfodiad Crist, a Chen-
hedloedd crediniol ar ôl ei Ddyfodiad, fel y byddai i'r
rhai gynt, a'u Had gyd a hwynt, gael eu derbyn i'r
Eglwys weledig, ac yn awr i'w Had gael eu gadael
yn Nheyrnas Satan, &c. Wrth ei gyfaddehiad ei
hun y mae Stât yr Eglwys nawr wedi cyfnewid,
Dal. 74. Gan ei bod bryd hynny'n genhed-
laethol, ond yn awr yn gynulleidfaol, fel y
tystia'r Sgrythur yn dra helaeth. Yr ydoedd
bryd hynny'n cael ei chynhyddu trwy Genhed-
liad, nawr trwy Adgenhedliad, Ioan iii. 3. 5.
yr hyn fy ddigon i'w fodloni ef, fod Sgrythur a
Rheswm yn gwneud y Gwahaniaeth ag ydym
ni'n dadlu drosto. Am Had y Crediniol dan yr
Esfengyl, os mid yw ei Rhagorffennidau ymhob
ystyriaeth yr un fel o'r blaen, mae'r Cyfnewidiad
yn llawer er gwell.

Yr ydym wed'yn yn cael ein cynghori, i ddys-
gu gan y Wennol p'le i osod ein rhai ieuaingc, ac
mid i fod fel yr Efrays, yn anghosio ei rhai ieuaingc
(fel y mae fe'n ei osod allan) ond ystyried beth
ydym yn wneuthur, pan yr ym yn ymlyd ac yn gwith-
io'n Bahanod, tyner allan o'r Eglwys weledig, ac
allan o Gyfammod yr Addewid, &c. A ddychon
Mr. H. dybied ei fod yngallu Dyn, i withio ei
Blant allan o Gyfammod yr Addewid; neu trwy un
Weithred o'r eiddynt hwy, eu dwyn iddo? Os
mid yw, fel nad allan feddwl ei fod, p'le y mae
Cariad y fath Achwyniadau hyn; Yn ddiammeu
ein Dyledswydd yw arfer pob Moddion a dref-
nodd Duw ei Daioni i'w Heneidiau, a thae'r geisio
ei Fendith arnynt; a gobeithio ein bod mor ofal-
us i wneud hyn ag yw efe ei hun. Am Ymlyd.
gwnai efe yn dda dymu'r Trawst yn gyntaf,
allan o'i Lygad ei hun, gan fod Gwawd ac Ym-
adroddion celyd yn erbyn y rhai fy'n ofni Duw,
yn cael eu cyfrif felly yn y Sgrythur, Beth a

raid

i'r cyfrif
weddiad
fath W
lwytho
barod,
ach i g
Bydded
ddorion
chreulon
amser
byddont
chu'n f
rhagddy
rodded
ymaent
Ond yr
yn ymo
yn fwy
nâ'r hy
farrug
ei Ach
nom n
Ebe
hwynt
aeth 'sg
Gwyr
ai yn,
Yr
mawri
wed'yn
Fedyd
Gras
gwnae
ond ni
bod we
ag odo
hynny

i'r cyfryw ag fy'n ddiethr i'n Barn a'n Hymar-
weddiad ni feddwl am danom, wrth ddarlain y
fath Wradwyddiadau ag y mae efe yn fynych yn
lwytho arnom? Llauer o ba rai a goffais i'n
barod, ac nid rhaid edrych ond ychydig ymhell-
ach i gael 'Siimpl newydd, lle mae'n dywedyd,
Bydded i Riemi crediniol ochelyd y cyfryw Egwy-
ddorion ac ymarferiadau anghysurus, farrug, a
chreulon yn erbyn eu Babanod ieuaingc, rhag mewn
amser iw Hysbrydoedd fyned mor chwerw, fel y
byddont yn barod, fel y bu Cyflwr gormod, i ymdre-
chu'n fwy egniol i gael eu Plant yn y cyflwr gresynus
rhagddywededig, na thros un rhan o'r Ffydd a
rodded un waith i'r Saint, Judas 3. Ni bu'r hyn
ymaent hwy'n ymdrechu drosto, erioed yn rhan o honi.
Ond yr wyf yn gobeithio y bydd i'r hyn yr ydym
yn ymdrechu drosto yn yr Achos hwn ymddangos
yn fwy cyflon a'r Ffydd a rodded unwaith i'r Saint,
na'r hyn a ddygodd efe i'r gwrthwyneb, er mor
farrug yw ei Ymadroddion ef, ac mor enllibaidd
ei Achwyniad, a pha rai y mae'n rhythro ar-
nom nefaf.

Ebe fe, *Nid ymadawodd eu Hynfydrwydd hyn a*
hwynt chiwaith, er eu pwy yn y Morter o Dystiol-
aeth 'sgrythurol trwy Bregeth a 'Sgrifen Lliaws o'r
Gwyr mwyaf a goreu ag a fu yn yr Eglwys naill
ai yn, neu er Amser y Diwygiad.

Yr wyf yn cyfaddef yn rhwydd, fod Gwyr
mawrion a da iawn, yn Nechreu y Diwygiad, ac
wed'yn, y rhai a haerasant ac a ddadleuasant dros
Fedydd Babanod; ac Effaith mawr Drugaredd a
Gras Duw oedd iddynt weled mor bell ag y
gwnaethant i ddygn Goel-grefydd Pabyddiaeth:
ond nid yw efe ei hunan ddim yn meddwl eu
bod wedi eu hargyhoeddi o'r holl Gyfeiliornadau,
ag odddent mor aml yn yr Amseroedd tywyll
hynny, os gellir cymmeryd ei Arferiad i dde-
N onglu

onglu ei Farn. Ac ni all eu Harfer o Fedydd Babanod fod ddim gwêll Prawf, o'i Gyfreithlondeb, nag y gall eu Harfer o Bethau eraill, ag y mae 'fe'n eu gwrthod. Haerodd llawer o Wyr mawrion, fod eu *Diwygiad* hwy yn Radd dda, ond yn Sefyllfan ddrwg i fesur pob rhan o Grefydd wrthi. Ond a fu neb Gwyr enwog a da ymhlith y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod? Mae Gwaith rhai o honynt hyd yma yn ei canmol hwy yn y Porth, ac a wnâ felly, fallai, i Genhedlaethau i ddyfod, pan y b'o'r Gwaith hwn o'i eiddo ef wedi ei gladdu mewn Angof. A ydynt hwy i'w dwyn i'r Frawdle i'w barnu gan Mr. H. fel Ffoliaid disynwyr na dderbynient Gerydd?

Ond y mae 'fe'n myned rhagddo i ddannod i ni, *Na fynwun ni fod o Ffydd Abraham, yr hon oedd yn gafaelu yn y Cyfammod dros y Rhieni a'r Plant, drosto ei hun a'i Had; y dylem ni gan hynny edrych am Battrwm arall o'n Ffydd; ond na chawn yn yr Ysgrithur un o'n Ffydd ni, neu'n hytrach ein Hanghrediniaeth, ymherthynas i Fabanod.*

Gormod o Waith iddo ef byth yw profi i *Abraham* gredu y derbynai Duw ei holl Hiliogzeth digyfrwng ef ei hun i'r Cyfammod Gras. Yr oedd gan *Abraham Ismael* gyfal ag *Isaac*: ac es credodd *Abraham* y byddai i'w holl Had ef yn ôl y Cnawd Hawl ynddo, 'r oedd ei Ffydd wedi ei feilio ar ryw Addewid o eiddo Duw, a phe buasai Duw yn ei addo, buasai yn ei gyflawnu. Ond gan i mi amlygu'r Gwrthwyneb yn helaeth o'r blaen, 'chwanegaf, yn unig, *na's gall efe gael yn y 'Sgrythur un o'i Ffydd, neu'n hytrach ei Ryfyg ef ynghylch Babanod; yr hyn allaf yn dda ei gasglu, gan na ddûg efe un 'SiampI o'r cyfryw beth.* Ond y mae'n myned ymlaen i lunio *Gwrthddadl* drosom yn erbyn yr hyn a ddywedodd efe ddiweddaf.

Gwrth.

Gwr
Abrah
ei fod
holl Ff
Abrah
Mrody
Abrah
wneuth
modol
holl Gr
Ynt
diniol
megis
angen
gyrhae
Perthy
fod on
darddu
yr hyn
o'r Ail
y mae
nid yw
Breinti
ny yw,
Ffydd
unig ac
iv. 1.
byfu o
ionedd
Iago yr
oedd,
yr holl
dra by
19, 20
gwir g
Ffydd
Ffydd

Gwrth. Os rhaid i bob Credadyn fod o Ffydd Abraham, yna mae'n rhaid i bob Credadyn gredu, ei fod ef ei hun yn Ben-cysammodol cyffredin i'r holl Ffyddloniaid, ymhob oes ar ei ol ef, fel yr oedd Abraham. I'r hyn y mae'n ateb: Nid felly, fy Mrodyr, nid hynny oedd Ffydd Abraham. Bod o Ffydd Abraham, yw credu fel y gwnaeth efe, i Dduw wneuthur ei gyfammod o Râs ag ef, fel Pen-cysammodol cyffredinol drosto ei hun a'i Had, a thros yr holl Grediniol a'u Hâd yn eu Cenhedlaethau.

Ynte cawn yma Gyfaddefiad, nad yw y Crediniol yn perthyn i eraill fel Pennau-cysammodol megis yr oedd *Abraham*: oddi yma fe ganlyn yn angenrheidiol, fod yn rhaid i Had y Crediniol gyrhaeddyd eu Hawl gyfammodol oddi wrth eu Perthynas i *Abraham*, fel eu Tad. Ni all hyn fod ond un o'r ddwy Ffordd yma; naill ai trwy darddu oddi wrtho ef trwy Berthynas naturiol, yr hyn ni ddywedir; neu trwy fod yn gyfrannog o'r Ail-enedigaeth a Ffydd, trwy'r hyn yn unig y mae neb yn dyfod yn Blant ysbrydol iddo; ac nid yw holl Hiliogaeth y Crediniol yn cael y Breintiau hyn. Bod o Ffydd *Abraham* gan hynny yw, (1.) Bod i un gredu ei Gyfiawnhâd trwy Ffydd ger bron Duw, trwy Gyfiawnder Crist yn unig ac nid trwy Weithredoedd y Ddeddf, *Rhuf. iv. 1. 2. 3.* er y dychon Gweithredoedd da hysbyfu o flaen Dynion, fod y Ffydd hon yn wirioneddol ac o'r iawn ryw, yn yr hwn Ystyr y mae *Iago* yn cyfrif Cyfiawnhad *Abraham* i Weithredoedd, *Iag. ii. 21.* (2.) Credu y cyflawna Duw yr holl Addewidion a wnaed iddo, pa Anhawddra bynnag a fyddo ar y Ffordd, *Rhuf. iv. 18. 19, 20. 21.* Yr hyn fy wirioneddol am bob gwir grediniol, er mai ychydig sy'n gosod allan Ffydd mor grêf ag ef. (3.) Fe weithiodd Ffydd *Abraham* ynddo Ewyllysgarwch i ufudd-

hau i Dduw yn ei holl Orchymynion, *Heb. xi. 8.* ac yn hyn y mae pob gwir Gredadyn o Ffydd *Abraham*, ac yn rhodio yn ei Lwybrau, *Rhuf. iv. 12.* Eithr dywaid Mr. H. i Abraham gredu i Dduw gadarnhau ei Gyfammod ag ef, dras yr holl Grediniol, a'u Had yn eu Cenhedlaethau. Profed efe, gan hynny, fod holl Had y Crediniol, yn yr Ystyr hyn, yn Had *Abraham*, ac i Dduw addo iddo eu derbyn oll i'r Cyfammod Gras; cyn y disgwyllo efe arnom ni i gredu mai hynny oedd Ffydd *Abraham*. A dalier sylw, ei fod ef yn haeru Hawl, nid yn unig Had agosaf, ond Had pell y Crediniol, yn y Cyfammod Gras; canys ficer yw, mai felly'r oedd Duw'n meddwl yn y Cyfammod a wnaed ag *Abraham*, *Gen. xvii. 7.* Am eu Had yn eu Cenhedlaethau.

Pan y mae 'fe'n deisyf arnom ddangos Gorchymyn eglur a phendant gan Dduw am yr hyn a wnawn, neu 'Siimpl eglur, i'r Rhieni gael eu derbyn i Gym-mundeb eglwyfig, a Bedydd, a'u Had babanol yn cael eu cadw'nol oddi wrth y ddau, y mae'n rhoi ar ddeall, ei fod yn profi y Gorchwyl a gymmerth efe arno yn rhŷ drwm iddo; pe amgen, ni buasai raid iddo osod arnom ni i brofi y Neccâd; fel pe buasem ni'n rhwym i ddwyn Gwaharddiad amlwg i fedyddio Babanod, neu ynte gyfaddef eu Hawl iddo. P'le'r hysbysodd Duw na byddai yn yr Eglwys efangylaidd *Pontifex Maximus* neu Archoffeiriad [Enw a roddir yn awr i'r Pâb] ac Offeiriad dano, a Lefiaid i'w Gwasanaethu? Neu a ydoedd yr rhai'n ddim Rhagorfreintiau pan y canlataodd Duw hwy i'r Eglwys honno? Onid oedd yn Rhagorfraint cael derbyn Plant bryd hynny i'r Paig, i ba un, eb' efe, mae Swpper yr Arglwydd'nawr yn cyfatfeb? Ac a ddygodd efe un Gorchymyn, na Siimpl bendant i ballu iddynt Swpper yr Arglwydd? Gan hynny

câf

câf yn
Gwneut
gwadu
unwair
galw'n
haed ef
wyniad

Y Ma
W
erbyn
I'n Ha
(maes
pan yr
aros yn
Deyrna
Pell
Drws,
Heneid
fodd i
yr oedd
diniol
parhau
Aeloda
Credini
modal
yn uni
Ond
burin
neu ga
trwy a
Griff
todd a

câf yn unig adgoffa iddo ei Eiriau ei hun,
Gwneuthur yn rhy eon ag Awdurdod Duw yw,
gwadu Parhâd o'r Rhagorfreintiau a ganiatawyd
unwaith gan Dduw i'u Bobl, cyn profi ei fod wedi
galw 'nol y cyfryw Redd a Rhagorfreint. Glan-
haed efe ei Arferiad ei hun oddi wrth yn Ach-
wyniad hwn, cyn ei ofod of ar eraill.

P E N. VI.

Atteb i chweched Bennod Mr. H.

Y Mae'r Bennod hon yn dechreu â'r cyfryw
Wrthddadt ag na wnaeth neb erioed ag fy'n
erbyn Bedydd Babanod, hyd ag y gwelais i; ief.
I'n Harglwydd Jesu Grist droi Babanod allan,
(maes o'r drysau, out of Doors yw'r Saes'naeg)
pan yr oedd efe ar y Ddaear, heb eu goddef i
aros yn hwy yn Aelodau o'r Eglwys weledig a'r
Deyrnas.

Pêl ydym ni oddi wrth eu troi hwy maes o'r
Drws, a dymunem dyner ofalu am eu Cyrph a'u
Heneidiau. Ond gwnai 'fe'n dda i ystyried, pa
fodd i ochelyd Grym, y peth hwn ei hun. Canys,
yr oedd Plant Rhieni nefaf pa rai oeddont anghre-
diniol (os gelwir Dynion felly oddi wrth Helynt
parhaus o Halogrwydd amlwg) yn cael eu geni'n
Aelodau o'r Eglwys Iuddewig, gyftal a Phlant y
Crediniol mwyaf enwog; ac etto Hawl gyfam-
modol ac Aelodaeth eglwyfig Plant y Crediniol
yn unig y mae 'fe'n ymdrechgu drosto.

Ond clywn ei Atteb i'r Gwrthddadt. Os
buriwyd hwy allan, rhaid mai gan Grist ei hun,
neu gan ei Apostolion. Y mae'n ymboeni i brofi
trwy amryw Siampiau, na wnaed o hynny gan
Grist ei hun. Megis (1.) Oddi wrth ei Ymad-
iodd â'r Wraig o Samaria, lle y dywaid wrthi fod

Iechydwrriaeth o'r Iuddewon. (2.) Oddi wrth ei waith yn galw'r *Iuddewon* yn *Blant*, a'r *Groegwyr* yn *Gŵn*, Mar. vii. 26. 27. (3.) Oddi wrth ei waith yn gorchymyn i'r deg a thrugain, pan elent i mewn i Dŷ, i ddywedyd, *Tangnefedd i'r Ty hwn*, Luc x. 5. (4.) Oddi wrth yr hyn a ddywaid am y *Bachgennyn* a osododd Crist yng-*hanol* y *Dysgyblion*, Mar. ix. 36. (5.) Oddi wrth ei ddywediad wrth *Zacheus*, *Heddyw* y daeth *Iechydwrriaeth i'r Ty hwn*, o herwydd ei fod yntef hefyd yn *Fâb i Abraham*. (6.) Oddi wrth ei waith yn cymmeryd *Plant bychain* yn ei *Freichiau*, ac yn gorchymyn i'w *Ddysgyblion* adel iddynt ddyfod *atto ef*: A'r *Rheswm* o'r *Gorchymyn* hwnnw, canys eiddo'r cyfryw rai yw *Teyrnas Nefoedd*. Ond nid oes un o'r *Siamplau* hyn yn cyrhaeddyd y *Pwngc* yn llaw, fel yr ymddengys wrth ei holi yn neillduol. Canys cyn *Marwolaeth* Crist ni newidiwyd *Trefn* yr *Eglwys*, ac ni thorriwyd lawr *Ganol-fŵr*, y *Gwahaniaeth* rhwng *Iuddewon* a *Cenhedloedd*, ac ni symmudwyd ymaith y *Cyfammod* cyntaf, fel y cadarnheid yr ail.

I. Pan y dywaid ein *Harglwydd*, *Iechydwrriaeth sydd o'r Iuddewon*, yr *Ystyr* yw, mai hwy oedd yn mwynhau *Ymadroddion Duw*, *Moddion* *Iechydwrriaeth*, ac yr *âi Gair* yr *Arglwydd allan* oddi wrthynt hwy at eraill, *Esay* ii. 3.

II. Am *Grist* yn galw'r *Iuddewon* yn *Blant*, ond y *Cenhedloedd* yn *Gŵn*, y mae'n dangos yn unig, fel y dywedais o'r blaen, fod y *Canol-fŵr* rhwng yr *Iuddew* a'r *Groegwr* etto'n parhau, Sylfaen pa un oedd wedi ei osod yn y *Cyfammod* hwnnw o *Neillduolrwydd*, a wnaeth *Duw* ag *Abraham* dros ei *Had naturiol*.

III. Y mae'r deg a thrugain mor lleied i'w *Bwrpas* a'r *ddau* flaenaf. Canys gan eu cyfarwyddo i ddywedyd, *Tangnefedd i'r Ty* yr âent i mewn

mewn
fedd E
au da,
yr hol
Hathra
Baban
IV.

hanol
ei fod
yr hyn
wyf at
y cyfry
redin
rhyw
megis
Geiria
Credin
Geiria
newyd
tyrio'r
hawdd
pob cy
ac nid
ni ellir
byn y
Gan h
Onid
hefyd?
hun.

V.
hylch
A ph
rhai,
Abrah
efe y
hytrac
wrth y

mewn iddo, yr oeddent i ddymuno ar i Dangnefedd Duw yn helaeth fendithio, a phob pethau da, corphorol, ysbrydol, a thragywyddol, yr holl Deulu a dderbynai eu Personau a'u Hathrawiaeth. Ond beth yw hyn i Fedydd Babanod?

IV. Nid yw y *Bachgennyn* a osododd *Crifft* yng-hanol ei *Apostolion*, Mar. ix. 36. yn ymddangos ei fod mor ieuangc a bod yn angymmwys i ddeall yr hyn oedd yn glywaidd, fel y dangosir pan ddelwyf at ei 6^{ed} Siimpl. Heb law hynny, derbyn y cyfryw *Blant* yn enw *Crifft*, a ddeallir yn gyffredin am y rhei'ny ag sy'n debyg i Blant o ran rhyw Gynheddfau; ief, rhai gwir grediniol, megis *Mat.* xviii. 6. A lle mae 'fe'n cymhwyso Geiriau'n lachawdwr, *Mat.* xviii. 14. at Blant y Crediniol yn gyffredin; pe caniateid iddo, fod y Geiriau hyn yn meddwl Gofal Duw am Blant newydd eni; (er mai prin y gwnâ'r hwn a ystyrio'r *Adnodau* o'r blaen hynny) etto bydd anhawdd profi, fod Duw'n ewyllysio Gwaredigaeth pob cyfryw Blant y Crediniol rhag Colledigaeth, ac nid yr un modd Blant yr Anghrediniol; ac ni ellir cyrraedd un Rhefwm oddi yma dros dderbyn y blaenaf i Fedydd a chau allan yr olaf. Gan hynny y mae ei Ofyniad anghariadus of, *Onid yw eu burrw hwy allan yn Wrthodiad o Grifft hefyd?* yn troi 'nol yr un modd ar ei Arferiad ei hun.

V. Am *Zacheus*, llefarais yn ddigonol ynghylch hynny yn barod yn y *Bemod* o'r blaen. A ph'un ai *Iuddew* oedd *Zacheus*, fel y tybia rhai, a'i fod am hynny'n cael ei alw'n Fab i *Abraham*; neu a ydyw hyn i'w ddeall fel yr oedd ete yn wir ddychweledig, at yr hyn yr wyf'n hytrach yn tueddu, pëll y naill fel y llall oddi wrth y Peth yn llaw.

Ei VI.

Ei VI. a adeiladir ar *Mar. x. 13.* hyd y 17. *Mat. xix. 13* hyd yr 16. *Luc. xviii. 15, 16, 17.* lle dywaid, gynnig *Achlyssur neillduol i'n Har- gluydd ddywedyd ei Fedduil yn eglur iawn am Blant yr Eglwys: Ac yn 'chwanegu, Mae'r tri'n dangos i Grist orchymyn caniattâu i Blant bychain ddyfod etto ef, ac na waherddid hwynt, gan roddi y Rhefwm hwn, Canys eiddo y cyfryw rai yw Teyrnas Nefoedd. Gan fod y Testynau hyn yn cael eu dwyn yn fynych i amddiffyn Bedydd Ba- banod gwnaf fy ngoreu i ddangos, ryw beth yn fwy neillduol, na roddant ddim Cadarnhad iddo.*

1. Mae Deonglwyr yn nodi, fod y Gair Groeg *Paidia* yn *Mat. a Marc, a Brephe* yn *Luc*, weith- iau'n arwyddo rhai wedi tyfu i ryw faint o Oedran; mae'r Gair yn y *Saesnaeg* yn gwahanu rhyw 'chydig yn y tri Lle, ond yn y *Gymraeg*, *Plant* by- chain yw'r Geiriau yn y tri Efangylwr. Felly *Grotius* ar y lle yn *Mat.* fel y coffair gan *Mr. Pooll*†: *Hæc Vox, [Paidia yn y Groeg] de paulo provectiore ætate interdum accipitur; sic & Vox, [Brephe yn y Groeg] ut liquet, 2 Tim. iii. 15.* Hynny yw, Y mae'r Gair hwn *Paidia* weithiau'n arwyddo rhyw ennyd o Oedran, felly hefyd *Brephe*, fel y mae'n eglur yn *2 Tim. iii. 15.* Ac ar *Luc xviii. 15.* *Neque Vox, [Brephe yn y Groeg] neque illud, quod apud Marcum est, [enankalisamenos yn y Groeg] satis valde probant de Infantibus hic agi. Sef, Nid yw na'r Gair Brephe, na'r Gair enanka- lisamenos yn Marc yn Brauf digonol mai am Fab- banod y sonir yma. Am y Gair enankalisamenos (a gyfiaithir yn *Marc ix. 36.* cymmeryd yn ei Fraich- iau, a'r Ben. x. 16. yr un modd.) Mae *Grotius* ar y lle blaenaf yn dywedyd, *Nid yw allan o le ei gyfiaithu cofleidio. Nid oedd chwais Faban mor fychan a gorfod ei ddwyn mewn Breichiau, gan iddo**

† *Syn. Crit.*

redeg at
Mathe
ymyl. I

2. C
o'r Lle
oedd e
wrthyn
Plant
eraill.

dugodd
y Peth
thred h

mai Pr
hoeddw
ynddo
Gyfiaw

3. E
Ddwyl
mewn
ddengy

ioed y
ie, na c
Harglw
Bedydd

bychain
all'fai b
fod y r

yn rhy
byddus
fod ym

Harglw
iad i Fe
roddes

ymdder
Canlyn
Ewylly
trach n
gasglu.

reddeg at Grist, pan y galwodd efe ef, fel y dysgwn o Mathew. Nag e, gafodd Crist y Bachgenau yn ni myl. Luc ix. 47.

2. Os Babanod oeddent, nid oes dim yn un o'r Lleuedd hyn i sicrhau i ni, mai rhai crediniol oedd eu Rhieni, gan hynny ni ellir profi oddi wrthynt. hwy ddim Rhagorfreintiau ag y mae Plant y Crediniol yn eu mwynbau uwchlaw eraill. Ac ni's gwyddom ni 'chwaith pwy a'u dugodd, p'un ai Rhieni neu eraill. Gan hynny, y Peth mwyaf a ellir ei gasglu oddi wrth y Weithred hon yw, fod y Personau hynny'n credu mai *Prophwyd* oedd Crist; o'r hyn beth argyhoeddwyd llawer o rai nad ymddiriedasant erioed ynddo fel y *Messiah*, a'r unig Jachawdwr, am Gyfiawnder a Bywyd.

3. Er i *Ioan Fedyddiwr*, a'n Harglwydd, trwy Ddwyllaw ei Ddysgyblion, fedyddio llawer o rai mewn Oedran, cyn hyn, *Ioan iv. 1, 2.* etto ymddengys yn amlwg oddi yma, na fedyddiwyd erioed y fath Blant bychain at rhai'n ganddynt; ie, na chlywsai'r Dysgyblion erioed o Enau ein Harglwydd, y byddai i'r cyfryw rai byth gael eu Bedyddio. Canys pe buasai'n arferol dwyn Plant bychain at *Ioan a Chriſt* i'r Diben hynny, nid all'fai byth edrych fel peth dieithr i'r Dysgyblion, fod y rhai'n yn cael eu dwyn atto, ac ni buasent yn rhyfygu gwarafun iddynt i ufuddhau i adnabyddus Orchymynion eu Harglwydd. A chan fod yma mor gymmwys *Achlyssur yn ymgynig i'r Harglwydd*, i hysbyfu ei Ewyllys am eu Derbyniad i Fedydd, pe buasai yn ei fwriadu; gan na roddes efe yr Awgrim lleiaf o hynny, hyd ag ymddengys trwy'r holl *Efangeluyr*; gwna hyn y Canlyniad lawer mwy naturiol, mai nid eb Ewyllys oedd iddynt gael eu bedyddio, yn hytrach na'r gwrthwyneb, fel y mynnai Mr. H. Am

Am y Geiriau, y saif rhai gymmaint arnynt, mai *ciddo'r cyfryw rai yw Teyrnas Nefoedd*, beth bynnag all fod yr Ystyr o honynt, oni buafai i ni gael Hanes, mai Plant Rhieni crediniol oeddent, yr hyn, fel y dywedais yn barod, ni ddywald un o'r *Esfangylwyr*, ni allant brofi dim. Canys pe deallem yr *Eglwys esangylaidd* wrth *Deyrnas Nefoedd* (fel y mynnai Mr. H. ein perfwadio) ni wellhai hynny ddim ar ei Achos ef; canys y mae Bedyddwyr Babanod yn gwrthod i'r rhan fwyaf o Fabanod yr Hawl o Dderbyniad iddi; ac nid ydynt yn caniatâu ond yn unig y gwâg Enw, heb y Sylwedd, i'r cyfryw ag y maent yn amddiffyn eu Hawl. Ac y mae'n ymddangos yn dra rhyfedd i mi, pa fodd y gall ein Brodyr *cynnulleidfaol*, y rhai ydynt yn gofyn i'r cyfryw a dderbyniont i'w Cymdeithas ymgyfammodi'n bendant, gymmeryd arnynt arddel Aelodaeth eglwyfig Babanod, y rhai nid ydynt gymmwys hyn. A phe cymmerid y Geiriau, *cyfryw rai*, mewn ffordd o Gydmariaeth neu Gyffelybiaeth, i arwyddo y rhai sy wedi dyfod fel Plant, mewn Gostyngeddwrdd, Rhydd-did oddi wrth Falais, &c. Pe hefyd yr esboniem *Deyrnas Nefoedd* i feddwl Eglwys Crist ar y Ddaear; Byddai'r Esboniad hwn ymhellach etto oddi wrth y Pwrpas. Ond yr wyf i'n hytrach yn meddwl mai Teyrnas Gogoniant a ddeallir wrth Deyrnas Nefoedd yma. A phe dywedai neb rhyw un, Od oes gan Fabanod Hawl i'r Nefoedd, afresymol yw pallu iddynt Hawl i Fedydd; ni raid i mi ond yn unig ateb, ei fod mor afresymol pallu Cymundeb â'r Eglwys filwriaethus yn yr Ordinhâd o Swpper yr Arglwydd, i'r cyfryw ag sy ganddynt Hawl i Gymmundeb â'r Eglwys orfoleddus mewn Gwasanaeth mwy goruchel ac ysbrydol. Nid yw ei Ymdrechriad i amharchu y rhai sy'n gwadu,

gwadu
Egwyd
thyn d
caniat
Gras y
yn ofn
trwy C
yn cael
Dduw
Fedydd
Gras i
'chwai
gyfran
Ffydd
eu bec
honynt
dirgela
Blant
gan Y
hynny
i Fedy
Nid
Dal. 5
Grift,
yn prof
&c.
Ffydd
Baban
byniad
gwneu
byniad
Gynhe
i Blant
Gyd â
fod Ba
gwreid
lwys, c

gwadu, nad yw Babanod yn gymmwys i Hadau ac Egwyddorion Gras gael eu tywallt ynddynt, yn perthyn dim i mi mewn un gwêdd: Canys yr wyfi'n caniatâu, y gall yr Hollalluog Dduw weithio Gras ynddynt pan y gwelo'n dda; ond nid wyf yn ofni haeru, fod Gweinidogion yr Efengyl, trwy Gommiffiwn Crist ac Arfer yr Apostolion, yn cael eu cyfarwyddo i ddisgwyl am Amlygiad, i Dduw wneuthur felly, cyn y derbyniont hwy i Fedydd. A sicr yw na thywellfir Egwyddorion Gras i holl Had y Crediniol; ac nid yw bosibl 'chwaith gwybod pa rai o honynt yn seillduol fy gyfrannog o hono, hyd oni wnelont Broses o Ffydd; gan hynny nid all fod yn rheolaidd eu bedyddio hwy oll, oddi wrth fod rhai o honynt yn gyfrannog o'r cyfryw Reddfau dirgelaidd. A pha ham na ddychon rhai o Blant yr Anghrediniol gael eu hadnewyddu gan Ysbryd Duw yn eu Babandod; yr hyn er hynny ni ddugir fel Rhefwm dros eu Derbyniad i Fedydd.

Nid rhaid hîr aros ar yr hyn a ddywaid efe Dal. 55. *Fod Babanod yn cael eu dal allan gan Grist, fel Siampiau o Dderbyniad Gras, a bod hyn yn profi, mai y rhan buraf o'r Eglwys yw Babanod, &c.* Canys cyfaddefir, nad yw holl Fabanod y Ffyddloniaid, un Amser, llai o lawer yn eu Babandod, yn derbyn Gras. Ac nid yn eu derbyniad hwy o Ras y mae'n Harglwydd yn eu gwneud yn Siampiau i eraill o'r unrhyw Dderbyniad; eithr y mae 'fe'n llefaru am y cyfryw Gynheddfau ag sydd, o ran Oedran, yn gyffredin i Blant y Crediniol a'r Anghrediniol hefyd. Gyd â hynny, pa fodd y gall neb ag sy'n addef fod Babanod yn cael eu geni mewn Pechod gwreiddiol, haeru, eu bod y *Rhan buraf o'r Eglwys*, oddieithr iddo haeru, fod Ysbryd Duw yn eu

eu sancteiddio. Parod wyf i gydnabod, nad ydynt, trwy Bechod gweithredol, wedi tynnu oymaint o Duogrwydd a rhai mewn Oedran; ac nad ydynt wedi ymgaledu yn Efydd Pechod fel hen Bechaduriaid, fy wedi ymgynnesfio a Drygioni: ond gwnai efe yn dda brofi, y gellir yn gyflawn haeru, tra maent heb eu hall-eni, eu bod yn barach nag Eneidiau wedi eu gwir sancteiddio, fel y dylai pob Aslodau eglwyfig fod.

Y mae'n myned rhagddo i wrthdaddadu yn ei erbyn ei hun, Na orchymynodd Crist i'r Plant hyn a ddugwyd atto, i gael eu bedyddio. I hyn y mae'n ateb, Nad ydym yn darllain 'chwaith iddo orchymyn i'r rhai mewn Oedran a ddugodd y Plant atto, i gael eu bedyddio. Fe allai eu bod hwy a'u Plant wedi eu bedyddio o'r blaen. Yr hwn a ameano dwyllo ei Ddarllenwyr a'r fath wag Ddychymmygion, a noeth Fe allai, mewn Peth o'r Pwys hyn, rhaid fod ganddo Farn wael iawn am danynt. Dangosais ychydig o'r blaen, mai llawer mwy tebygol oddi wrth y Lle hwn, na ddugwyd Babanod at Crist hyd y pryd hymny ar un cyfrif, llai o lawer i'w bedyddio.

Fe ddywaid ymhellach, Er na ddywedir dim yma am Fedydd y Babanod hyn, etto fod ein Harglwydd yn eglur fanegu eu bod y cyfryw rai ag y mae amryw o Sgrythurau eraill yn dangos eu bod yn gymmwy i'w bedyddio. Ac er profi hyn y mae efe'n ameanu amryw Resymau.

Y rhai ag sydd iddynt Hawl i Fedydd, 'nol Gair Duw, yw'r cyfryw ag sy'n cyffesu eu Pechodau, Mat. iii. 6. y rhai trwy bregethiad a wneir yn Ddysgyblion, Ioan iv. 1. Mat. xxviii. 19. y rhai wnant Broffes o'u Ffydd, ac a dderbyniant y Gair yn ewyllysgar, Marc xvi. 16. Act. ii. 41. viii. 12, 37, 38. xviii. 8, &c. Edrychwn gan hynny, a ydyw Crist yn dywedyd fod un o'r Pethau hyn yn y Plant yma.

1. Dy-

1. 'se'n
iaid yn
pe deu
all-adro
a ddyw
ymddar
gredini
Rhieni
corpho
Dyfodi
Hanfo
honno,
Efydd,
atto ef
Drefn
Credini
Rhieni
hunain
beth b
peth id
cair yn
ddynt.

2.
red da
wrth e
beth
ydynt
barod
awdw

3.
hwy o'i
4.
ei Orc
ond ar
Rhagor
efe'n

1. Dywedir iddynt ddyfod at Grist: Ac y mae 'se'n 'chwanegu, *Oblegid mae gwaith y Ffyddloniaid yn dwyn eu Plant at Grist yn cael ei gyfrif, fel pe deuai'r Plant eu hunain atto.* Yr wyf'n gorfod all-adrodd yma, er yn erbyn fy 'wyllys, yr hyn a ddywedais yn barod am y Peth hyn, nad yw'n ymddangos yn eglur fod Rhieni y Plant yma yn grediniol, neu iddynt gael eu dwyn gan eu Rhieni. Ac Agoshad corphorol at Bresennoldeb corphorol Crist yn unig a grybwyllir yma, ac nid Dyfodiad trwy Fedydd. Ac nid yw ein Hanfodlonrwydd ni i'w derbyn i'r Ordinhad honno, yn rhwystro eu Dyfodiad at Grist trwy Ffydd, a byddai dda gennym ni eu dwyn hwy atto ef, hyd ag allom, mewn un Ffordd o'i Drefnhad ef ei hun. Ond gocheled Plant y Crediniol rhag gorphwys yn ddiofal, ar gyfrifi'w Rhieni eu dwyn i Fedydd, heb iddynt ddyfod eu hunain yn weithredol at Grist trwy Ffydd; canys beth bynnag y ddywedo Mr. H. am mai'r un peth iddynt ddyfod eu hunain a chael eu dwyn, cair yn ddiau brofi fod mawr Wahaniaeth rhyngddynt.

2. Yr oedd ein Harglwydd yn hoffi'r Weithred dduwiol hon, ond esfe a sawr anfodlonodd wrth ei Ddysgybllion am eu gwrthwynebu. Ond beth yw hyn i neillduol Gynheddfau y rhai ydynt briodol Ddeiliaid Bedydd? Dangosais yn barod ymha Ystyr y dygwyd hwy at ein Iachawdwr.

3. Mae'r Brenin ei hun yn cyhoeddi eu bod hwy o'i Deyrnas ef. Eglurhawyd hyn o'r blaen.

4. Nid yw ein Harglwydd bendigedig yn terfynu ei Orchymyn i'r Plant bychain hynny yn bresennol, ond ar yr Achlyssur o'r rhai'n, mae 'se'n cyhoeddi Rhagorffaint i holl Babanod y Ffyddloniaid. Gwna esfe'n dda hybysu i ni beth yw y Rhagorffaint hon,

hon, canys hyd ne's profer i Grist orchymyn
bedyddio'r Plant hynny, ni pherfwadir byth o'r
rhaf sy'n erbyn Bedydd Babanod mai Hawl i
Fedydd ydyw.

5. *Derbyniafant Arddodiad Dwylaw, Arwydd
allanol o Ras, ac a fendithiwyd gan Grist. Ac y
mae'n chwanegu, Mae Crist yn bendithio yn cynnwys
Cyfranniad o bob Gras a Phethau da i'r rhaf a
fendithir ganddo. Ac a ydyw hyn, eb' efe, yn
ymddangos, fel pe buasai Galon Crist wedi ymosod
yn eu herbyn, i'w troi hwynt allan o'i Eglwys?
Beth! a ydyw Arddodiad Dwylaw yn Arwydd o
Esgymmundod? Ni's gwn i beth y mae'n feddwl
wrth fod Arddodiad Dwylaw yn Arwydd allanol o
Ras; p'un ai bod y Plant hynny wedi derbyn
Gras o'r blaen, ac i Grist osod Dwylaw arnynt, fel
Arwydd yn hysbyfu y Gras a dderbyniafant o'r
blaen; neu ynte i arwyddo yr hyn a gyfrannai
iddynt bryd hynny. Os y blaenaf, ni a wy-
ddom, nad yw holl Fabanod y Ffyddloniaid yn
derbyn Gras cadwedigol, yn gyntaf nag yn ddi-
weddaf. Ac od oedd y Plant hyn yn wir rasol,
nid oedd ein Harglwydd, yr hwn sy'n adnabod
Calonnau Jeuaingc a Hen, yn anwybodus o hyn-
ny. Ond ni rydd hyn ddim Diogelwch na
Chyfarwyddyd i'w Weinidogion i gyfrif holl
Had y Crediniol felly, ac i weinidogaethu
Ordinhad iddynt oll yn ddiwahaniaeth. A phe
meddyliaf efe'r olaf, nid wyf ddim yn deall ei fod
yn honni y dylai Gweinidogion osod Dwylaw i'r
Diben hynny, neu y gallant gyfrannu Gras
iddynt trwy Fedydd. Nid yw'n Barn ni, fwy
na'r eiddo yntef, yn cynnwys, fod Calon Crist
wedi ymosod yn erbyn Babanod. Nag ychwaith yn
rhoi'r lliw lleiaf o Reswm am y cyfryw Ofyniad,
P'un ai bod Crist trwy Arddodiad Dwylaw'n esgym-
muno Babanod. Os genir hwy'n Aelodau eg-
lwyfig,*

lwyfig
megis
waed
yn u
Ond
rhaf n
ig my
Groch
derby
Nihil
allu c
Blant
lwys
pheid
yr En
6.
lau o l
yn ba
7.
Iesu be
ychydig
Plant
cxlix.
Mat.
Ail-fed
'n fuan
lyb? "
chwi i
Brenin
galaru
Golledu
wrth D
llenydd
wrth y
oedd p
yn fier
yn y D
rod

lwyfig, parhânt felly, er na fedyddier hwy; megis y Benywaid dan y Gyfraith, er nad enwaedwyd hwy; Os nid ydynt, ni wna Bedydd yn unig mo honynt yn Aelodau eglwyfig. Ond y mae Arferiad ein Brodyr cynnulleidsaol, y rhai ni dderbyniant Fabanod yn Aelodau eglwyfig mwy na ninnau, yn dangos nad yw ei holl Grôch-lefain ef yn ein herbyn ni am ballu eu derbyn felly, ond yn unig *Vox & præterea Nihil, Dim ond Swn*. Ac oddi eithr iddo efe allu cymmeryd arno i drosglwyddo. Hawl i'w Blant, trwy fod ei hun yn Aelod o ryw Eglwys neillduol, gallai 'fe, o neb, dewi a son, a pheidio a barnu ar eraill am na chaniatânt iddynt yr Enw hwnnw.

6. *Mae Crist (eb' efc) yn eu dal allan fel Siamp-lau o Râs i barwb mewn Oedran.* Attebwyd hyn yn barod.

7. *Achlyssur cymmwys arall a ymgynnigodd i'n Iesu bendigedig i ddywedyd ei feddwyl am Blant, ychydig cyn ei Ddiaddefiadau diweddaf.* Yr oedd Plant Zion yn orfoleddus yn eu Brenin, Salm cxlix. 2. gan lefain, Hosanna i Fâb Dafydd, &c. Mat. xxi. 9, 15, 16. *Pe buasai'r fath beth ag Ail-fedyddiwr mewn bod y pryd hynny, oni-all'fai 'fe 'n fuan ddiffodd eu Zel â'r Geiriau hyn neu'r cyffelyb?* " *Och Blant Druain! bychan Achos sy gennych chiwi i lawenhau fel hyn wrth Ddyfodiad eich Brenin; mae gennych chiwi fwy o Achos i wylu a galaru iddo ddyfod mor fuan, canys chiwi fyddiweh Golledwyr mawrion, ac fe'ch gosodir ymhellach eddi wrth Ddiw trwy ei Ddyfodiad, &c.*" Gall pob Darllenydd ddeall, ar yr Olwg gyntaf, mor bell oddi wrth y Pwngc yw'r Siampl hon. Ei Waith ef oedd profi fod gan Fabanod Hawl i Fedydd, ac yn fier nid Babanod oedd y Plant oedd yn llefain yn y Deml Hosanna i Fâb Dafydd, ond rhai oedd-

ent wedi cyrhaeddyd i Oedran cymmwys i wneud
 rhyw Amlygiad o Ras, a Phroffes o Ffydd, ac
 nid ydym ni'n gallu i'r cyfryw rai Hawl i'r Or-
 dinhad hon. Nid yw'r Gair [*Huioi yn y Groeg*]
Meibion, a arferir gan y *dog a thrugain*, neu
 [*Paidas*] Plant a arferir gan *Mathew*, yn pennu'r
 Oedran, gan fod y ddau'n cael eu harfer i arwy-
 ddo rhai mewn Oedran gyfal â *Phlant ieuainge*.
 A chan iddo 'fe farnu'n weddus yma i ddwyni
 mewn y Gair *All-fedyddiwr* mewn Ffordd o
 Ddirmyg ac a fynhai roi ar ddeall fel *pe na bu-*
asai'r fath beth mewn bod y pryd hynny, a *Dynion o*
Farn y rhai mae 'fe'n alw ar yr Enw hwnnw.
 Rhaid i mi ddywedyd wrtho, ei fod tu hwnt i'w
 Fedr ef i brofi, *bod y fath Beth a Bedyddiwr*
Babanod mewn bod bryd hynny. Caf yn unig
 'chwanegu, ein bod ni mor ewyllysgar ag yntef
 i annog ein Plant i roi dyledus Anrhydedd i
 Grist, ac yr wyf yn meddwl i mi ddangos yn
 barod, fod ein Barn ni'n cydnabod fod eu Man-
 tais trwyddo ef gymmaint â Mantais ei Blant
 yntef.

P E N. VII.

Atteb i feithfed Bennod Mr. H.

DEchreuodd Mr. H. ei Bennod o'r blaen, fel y
 nodwyd, â rhyw fath o wrthdadaid anghyfi-
 redin iawn, ynghylch *Crist yn troi Babanod allan*
o'r drysau neu maes o'r drws. I'r hyn ymae 'fe yno'n
 ateb, *Os bwriwyd hwy allan, rhaid mai gan Grist*
ei hun, neu gan ei Apostolion. Yn ein Hatteb i'r
 Bennod honno ystyriwyd yr hyn fydd yno'n cael
 ei ddwyn, i brofi na whaed hynny gan Grist ei
 hunan. Ei *Dasg* ef gan hynny, yn y 7^a Bennod
 hon

hon a f
 Aposto
 Er na
 hun, e
 burw
 ddim
 20. Y
 Apostoli
 ddy/gyb
 Nid
 au egl
 'chwai
 pawb y
 eu derb
 gos, n
 ef eu h
 o'r Egl
 Comm
 20. Ma
 Awdur
 yn ga
 Awdur
 wneuth
 rhyw
 Ond e
 fedydd
 trwy d
 oedd i
 un Co
 Marwe
 yn y
 Marwe
 Ffydd
 i fedy
 heb w
 cyfadd
 olaf, i

hon a fydd dangos, na swriwyd hwy allan gan yr Apostolion, yr hyn y mae'n ei ddechreu fel hyn: Er na throdd Crist y Plant allan yn ei Bersen ei hun, etto fe allasai roi Gorchymyn i'w Apostolion eu bwrw allan; am yr hyn y dywedir llawer, i ddim Parpat, oddi wrth Mat. xxviii. 19. 20. Yr hyn, meddant hwy, oedd Comissiwyn yr Apostolion i ddyfgyblia, a bedyddio y rhai hynny a ddyfgyblent.

Nid yw Bedydd yn gwneuthur neb yn Aelodau eglwyfig, ac nid yw Aelodaeth eglwyfig 'chwaith yn rhoddi Hawl i Fedydd, gan fod pawb yn ol y prif Batrwn yn cael eu bedyddio cyn eu derbyn i'r Eglwys. Oddi yma dychon ymddangos, nad yw ein Barn ni wrth beidio a chysaddu eu Hawl i Fedydd, yn eu bwrw hwynt allan o'r Eglwys mwy na'i Farn yntef. Ac os nid yw Comissiwyn Crist, a goffair Mat. xxviii. 19. 20. Mar. xvi. 15, 16. yn rhoddi i'w Weinidogion Awdurdod a Chyfarwyddyd i fedyddio Babanod, yn ganlynol, rhaid nad oes ganddynt nag Awdurdod na Chyfarwyddyd oddi wrtho ef i wneuthur felly, oddieithr iddynt allu dangos rhyw Gommissiwn atall i'r Diben hwnnw. Ond er i'r Apostolion, wrth Orchymyn Crist, fedyddio o'r blaen y cyfryw luddewon ag a wnaed, trwy ddyfgyblia, yn Ddyfgyblion; Ioan iv. 1. etto nid oedd iddynt hwy, na neb Gweinidogion eraill, un Comissiwyn ond hwn i fedyddio wedi Marwolaeth Crist. A chan nad oes dim Hanes yn y Gair sanctaidd, i'r Apostolion yn o'r Marwolaeth Crist, arferyd bedyddio neb ond Ffyddloniaid proffesol, nid oes fwy o Awdurdod i fedyddio Babanod na rhai mewn Oedran, heb wneuthur Proffes, ac y mae'n Brodyr yn cysaddu fod y Comissiwyn yn cau allan y rhai eraill.

Oddi wrth yr hyn a brofwyd yn barod, dy-
chon ymddangos, fod ei waith ef yn rhoi ar
ddeall, mai *Efengyl Newydd* yw gwadu *Hawl*
Plant y Crediniol, fel y cyfryw, yn y *Cysammod*
Gras, nid yn unig yn dra anghariadus, ond yn
gwbl anwireddus. Ac am y *Gofyniad*, *Araia*
iddynt ddysgu, fod y *Cysammod* a'i *Addewidion*,
fel yn rhedeg i'r *Efyddloniaid* a'u *Had*, wedi ei ddi-
ddymmu? Gall fod yn ddigon ateb, mai, os
wrth *Cysammod* y mae'n meddwl yr *Addewid* a
gadarnhawyd gan *Dduw* yng *Nghrist* o flaen y
Gyfraith a roddwyd ar *Sinai*, ni redodd hwn er-
ioed o *Rieni* i *Blant*, yn yr *Ystyr* y mae 'fe'n ym-
drechu drosto: Ond os yw'n meddwl *Cysammod*
Mynydd Sinai, diddymwyd hwnnw, *Heb. viii. 13.*
Ond y mae 'fe'n amcanu profi, fod *Gorchymyn* yn
Mat. xxviii. 20. i *fedyddio Babanod*, lle mae'n
Harglwydd yn gorchymyn i'w *Weinidogion* i
ddysgu i'w *Dysgyblion*, bob *Peth* a *orchymynasai*
'fe; gan haeru, mai un *Peth* a *orchymynodd Crist*
iddynt oedd gadael i Blant bychain ddysfod atto ef,
ac na waherddid hwy. Os bodlona hynny 'fe,
yr y'm ni'n ewyllysgar, nid yn unig i beidio
a'u rhwystro i ddysfod at *Crist*, ond i weddio
am eu dyfodiad, i'w cynnorthwyo a'u han-
nog at hynny hyd y gallom. Eithr dangos-
wyd eisioes, nad yw hyn yn profi dim mewn
perthynas i'r *Pwng* mewn *Dadl*, ond yn hy-
trach rhýdd le i gasglu, na roddes ein *Harglwydd*
iddynt erioed un Gorchymyn am yr Arferiad
honno.

Llefarwyd yn barod am yr hyn a ddywaid, efe
Dal. 60. ynghylch *Derbyniad Profelytiad*. Ni
all ei *Haer*iad, mai pan ddywedodd *Crist*, *Ewch*,
dysgyblichwch yr holl Genhedloedd, rhaid iddynt ei
ddeall am y cyfryw ag oeddent Dysgyblion o'r

blaen.

blaen
iddo,
eraill,
yr He
hefyd
Ddysgy
yr Apo
cyfryw
Ond
ar Go
wrth e
mi a'i
i'r Ac
Eglurh
yn eu
hwy y
Y S
wrth e
nod yr
Addew
pe can
ham d
Addew
Calon
ficrhau
Bedydd
eu bod
fod neb
yr Adde
wch. E
Ammo
y Ma
yw, The
ples befor
an fath
lion fel o

blaen*, (gan feddwl Plant) fod o ddim Defnydd iddo, gan nad yw na Phlant *Profelytiad* na'r eiddo eraill, yn cael eu galw'n *Ddysgyblion* yn un lle yn yr Hên Destament na'r Newydd. Dangoswyd hefyd o'r blaen Wendid yr hyn a ddywaid am *Ddysgyblion Teiau* oddi wrth *Luc xix. 9.* ac am yr *Apostolion* yn *dysgyblion a bedyddio Teiau*, fel y cyfryw.

Ond yn awr gelwir arnom, i ddal *Sylw* ar *Gommissiwn* yr *Apostolion* yn cael ei eglurhau, wrth eu *Pregethiad*, trwy'r *Actau*. Ac yn hyn mi a'i canlynaf ef yn rhwydd, gan ymfodloni i'r Achos mewn Dadl gael ei farnu wrth yr Eglurhad a roddir o hono gan yr *Apostolion* yn eu *Pregethiad* a'u *Harferiad*, fel y coffair hwy yno.

Y Siampl gyntaf a phennaf, i brofi oddi wrth eu *Pregethiad*, y meddylid *Bedydd Babanod* yn y *Commissiwn*, yw *Act. ii. 39.* Yr *Addewid sydd i chiwi, ac i'ch Plant*. Ac yma, pe caniateid iddo, mai *Cysammod Duw* ag *Abraham* dros ei *Had ysbrydol* a feddylir wrth yr *Addewid*, ymha un y mae *Maddeuant Pechod*, *Calon newydd*, a *Pharhad*, &c. yn cael eu sicrhau iddynt; ni byddai i'r rhai sy'n erbyn *Bedydd Babanod* gael eu gwasgu (fel y dywaid efe eu bod) gan y *Testyn hwn*. Ac ni allaf feddwl fod neb o honynt mor anystyriol a dywedyd, fod yr *Addewid* yn cael ei chymhell fel *Ammod i Edifeirwch*. Er y dychon rhai haeru, fod *Edifeirwch* yn *Ammod* yr *Addewid*: Os wrth hynny y meddylant

* Mae'r *Gymro* yma'n helaethu ar y *Sais*. Y *Sais* aeg yw, *They must needs understand it of such as were Disciples before*: Ond yn y *Gymro* aeg, *Rhaid i w ddeall am yr an fath Helaethder, mewn perthynas i Ddileid a Dysgyblion fel o'r blaen*.

yn unig mai heb Edifeirwch ni allwn ni wybod
am neb ag sydd iddo. Hawl ynddi, ac a gwneir
hi yma'n unig i'r gwir edifeiriol, yr wyf'n
cytuno â hwy. Ac ni all efe chwaith ddywedyd
am neb rhyw un yn neillduol, Fe ganiateir i'r
Baban hwn, neu accw, Edifeirwch i Fywyd;
gan hynny ni all gael un Esgus teg i farnu
Hawl neb o'honynt i'r Ordinhad honno, ag y
gofynir yma Brosfes o'r Gras hwnnw cyn ei
gweinidogaethu. Ond ymhellach er dangos
na chynnorthwya'r Testyn hwn ddim ar ei
Achos ef, bydded i 'chydig o Bethau gael eu
dwys ystyried.

1. Nid oedd Gwrandawyr yr Apostolion nac
Judeuon na Phroselytiaid, yn grediniol gweith-
redol, o leia ni wyddid eu bod felly pan gwnaed y
Crybwylliad hwn o'r Addewid iddynt. Nag e y
cyfryw rai oeddent ag a *gymmerasent*, a thrwy
Ddwylaw anwir a groesboeliaisent, ac a laddasent
Angluydd y Gogoniant, Adn. 23. a thrwy hynny
y pennaf o Bechaduriaid; ac oeddent o flaen yr
Alwad efangylaidd hon, yn unig dan Fraw a
Dychryn, ar Gyftif Maintioli eu Pechodau, y
rhaf, bryd hynny, yr oeddent wedi eu hargy-
hoeddi o'honynt. Gobeithio na haera fe, fod y
Murdwyr hyn o'r Iesu sanctaidd yn perthyn yn
weithredol i'r Cyfammod Newydd, cyn rhoddi
iddynt Edifeirwch a Ffydd yng Nghrist.

2. Nid yw'r Apostol yn dywedyd dim yn y
Bregeth hon, i ficerhau i ni, fod ganddo'r Olwg
leiaf ar Fabanod. Nid yw'r Gair *Plant* yn proff,
mai Babanod yw y rhai mae'n feddwl yma, ddim
mwy na bod Byddinoedd *Israel*, y rhai a ym-
laddasant yr holl Frwydrau hynny yn erbyn y
Canaanaid, yn gynnwysedig o Fabanod, am y
gelwir hwy *Plant Israel*. Ond fel y darfu iddynt,
mewn modd dychrynlyd, ddymuno fod Gwael

Crist

Crist a
Hilioga
ar Gor
fe ym
eu deff
rwyh
iddynt
meu n
Profely
dyfod i
fe, na
Oedran
yn y f
chofleir
hyn ol
gwbl d
fod yr
modau
Oedran
3.
wid yn
uniga
ymdda
bynnaf
barod i
Hawl i

4.
Geiriau
ddwed
41. b
yn pe
Fedyd
Ystyri
did yr
tyn hv
Geiriau
Gwafaf

Crist arnynt hwy ac ar eu *Plant*, gan feddwl eu *Hiliogaeth* (yr hon Follidith ni symmudwyd oddi ar Gorph y Bobl hynny hyd heddyw) felly mae 'fe yma'n cyhoeddi i'w Wrandawyr oeddent wedi eu deffroi, y rhoddid Maddeuant, ar eu *Hedysfwrch* ac Ymddarostyngiad i'r bendigedig *Iesu*, iddynt hwy, a'u *Hiliogaeth*. Fel nad oes le i am-
meu nad oedd llawer o Blant yr *Juddewon* a'r *Profelytiaid* ag oedd dan y Bregeth hon, wedi dyfod i Oedran, gellir yn rhesymol ddiisgwyl iddo 'fe, naill ai haeru, fod i'r Plant hynny mewn Oedran, Rhieni pa rai oeddent grediniol, Hawl yn y fan i'r Addewid, ar waith eu Rhieni yn ei chosleidio trwy Ffydd; neu ynte gysfaddes fod yr hyn oll a ddywedodd efe oddi ar y *Testyn* hwn yn gwbl ddisfail. Canys nid yw'r Apostol yn haeru, fod yr Addewid i'w Plant newydd eni, ar un Am-
modau amgen na's rhei'ny ag oedd wedi dyfod i Oedran Deall.

3. Mae'r Apostol yn cyhoeddi, fod yr Addewid yn cyrhaeddyd y rhei'ny oll, a'r rhei'ny'n unig a alwai yr *Arghwydd*, Adn. 39. A phan yr ymddangoso fod neb rhyw rai *Hiliogaeth* pwy bynnag, wedi eu galw'n effeltbiol, yr ydym ni'n barod i gydnabod eu Perthynas i'r Addewid a'u Hawl i Fedydd.

4. Arferiad yr Apostolion fydd yn egluro eu Geiriau oren, ac am y rhai oll a fedyddiwyd, ddwedir iddynt dderbyn y *Gair yn etwyllysgar*, Adn. 41. Yr wyf'n barnu, na ddywaid efe fod hyn yn perthyn i'r cyfryw Blant, Hawl pa rai i Fedydd y mae 'fe'n ymdrech drosti. Mae'r Ystyriaethau hyn yn ddigonol i ddangos Gwen-
did yr hyn y mae 'fe'n ei haeru oddi wrth y *Tes-
tyn* hwn, ac ha all y Pwys a fynnai 'fe ofod ar y Geiriau hyn, YR ADDEWID, fod o ddim Gwasanaeth iddo.

Pan

Pan y dywaid, *Dal. 62.* fod yr *Apostolion* yn dal
allan yr un a'r unrhyw *Addewid*, yn gyfal ac yn ogy-
fuwch i'r *Iuddewon* a'r *Profelytiaid*, ac i Blant y naill
a'r llall; yr wyfi'n meddwl iddo 'Sgrifenu mwy o
Wirionedd nag oedd efe'n ystyried. Canys os
delir allan yr *Addewid* yn gyfal ac yn ogyfuwch i Ri-
eni a Phlant, yna mae *Proffes* o *Ffydd* ac *Edifeir-
wch* yn angenrheidiol i Blant gyfal a Rhieni,
cyn y rhodder i'r naill neu'r llall Arwydd o *Hawl*
yn y *Cyfammod*.

Dywaid efe yn y blaen, *Fel y darfu i'r Apostolion*
wrth bregethu i *Eglwys Israel*, gynnwys y *Plant* gyd
a'u *Rhieni* dan yr un a'r unrhyw *Addewid*; felly be-
fyd y gwnaethant y *Dospartbiad* arferol o'r *Byd* i
ddwy *Ran*, *Agos* a *Phell*; ac er gwybod arwydd-
ocad y *Geiriau* hynny, mae'n erchi i ni edrych
Eph. ii. 11. (1. trwy wâl yn y *Gymraeg*) hyd y
22. a'r iii. 6. yr hyn a gawn ei ystyried 'nol llaw
yn y *Bennod* hon. Eithr yn awr canlynaf y tri
Pheib y rhai a fyddai efe i gael eu dwys ystyried.

1. *Pe buasai'r Apostolion* yn troi allan y *Plant*, a
fuasai'r *Iuddewon* crediniol, y rhai wnaethant y fath
gyffro am gael enwaedu eu *Plant*, ac oeddent mor ddig-
llon wrth *Paul*, ar *Sôn* iddo ei warafun, *Aët. xxi.*
20, 21. a fuasent oll yn feddion a llonydd, pan welent
eu *Babanod* gweinïon yn cael eu troi allan o'r *Eglwys*
weledig, &c.

Mae eu cyffro am eu *Henwaedu* yn hytrach yn
profi nad oeddent yn cael eu bedyddio. A chan
iddynt gael cyd-ddwyn â hwynt yn enwaedu eu
Plant, gyfalag *Ordeinhadau Iuddewaid* eraill, y
rhai a ddi-ddymasid yn *rhinweddol* trwy *Farwo-
laeth Crist*, dros yr *Amser* y mae'r *Sgrythur* sanc-
taidd yn rhoi i ni *Hanes* am *Weithredoedd* yr
Apostolion, a'u *Triniaeth* yn y *Byd*, nid yw
ddim *Rhyfeddod*, os na chlywn am *Achwyniadau*
yn eu herbyn ar y *cyfrif* hynny. Ond caf *Achlyf-*

ur i sôn
hynny o
ddangos
cynnifer
Gwraege
maint ag
Proffes o
yw, nid
ddylem,
Addoliae

2. Yr
lyfur yn y
y Ffydd o
Cysgodau
rwydd y
darllenw
Air yn e
eu Plant.

Myfi
gwaith o
yr hyn y
fod yr Iu
d'i Apost
yr oedd
hau me
ac yr y
yr Apof
ddewon,
ynt, hy
cadw; a
Aët. xxi
nid yn l
3. Yr
ymhellach
os nid o
blaen.

Dang

ur i fôn mwy am hwn rhag llaw Pen. ix. gan hynny chwanegaf yma yn unig, ei fod yn ymddangos i mi'n fwy anghyfrifol, pan fedyddiwyd cynnifer o Filoedd, goffau yn eglur Wyr a Gwragedd, fel yn Act. viii. 12. ac heb gymmaint ag un Baban, neu Blentyn na allai wneud Proffes o Ffydd; hyd ag mai Amcan y Sgrythur yw, nid gymmaint i ddywedyd wrthym beth ni ddylem, ond beth a ddylem ei wneuthur; yn Addoliad Duw.

2. Yr oedd yr Iuddewon anghrediniol ar bob Achlysur yn ymrasaelio â Chrïst a'i Apostolion, ac yn erbyn y Ffydd Grïstnogol, oblegid fod eu Traddodiadau hwy, Cysgodau a Seremonïau Cyfraith Moses, Sancteiddrwydd y Deml, &c. yn cael eu diddymmu. Ond darllenwch yr Efangylwyr a'r Actau, nid oes yna Air yn eu herbyn, am dorri ymaith Aelodau eglwysig eu Plant.

Myfi a ddarllenais yr Efangylwyr a'r Actau lawer gwaith drostynt, ac nid wyf fi ddim yn cael yno yr hyn y mae 'fe mor bendant yn ei haeru; sef, fod yr Iuddewon anghrediniol yn ymrasaelio â Chrïst a'i Apostolion am ddiddymmu Seremonïau Moses. Ac yr oeddwn i'n tybied yn wastad eu bod yn parhau mewn grym hyd Farwolaeth ein Iachawdwr; ac yr y'm yn cael (fel yn nodwyd yn barod) fod yr Apostolion, er cŷd-ddwyn â Gwendid yr Iuddewon, y rhai oeddent yn ystyfnig lynu wrthynt, hyd yn oed wed'yn yn cenhadu iddynt eu cadw; ac yr oedd yr Achwyniad yn erbyn Paul, Act. xxi. yn gwbl falaisus, ac mewn rhan, os nid yn hollol anwireddus.

3. Yr oedd y Plant yn Golledwyr, ac wedi eu gosod ymhellach, oddiwrth Dduw, trwy ddiodefiadau Grïst, os nid oeddent yn yr Eglwys weledig wed'yn, fel o'r blaen.

Dangosaf yn y blaen eu bod yn sawr Ennillwyr

wys trwy Ddyfodiad Crist, et nad ydynt Aelod-
au o'r Eglwys efangylaidd; a gallaf schwanegu,
na suant erioed yn Aelodau o un Eglwys o'r
cyfryw Drefn, ac na bu iddynt erioed, fel y
cyfryw, Hawlyn y Cyfammod Gras; et fod Mr.
H. nôl ei anfer, yn hŷf ddigon, yn dywedyd
wrthym, *eu had yn y baren hwnnw ag y chwedd y*
3000 y Bregeth honno ac y dybwelwyd hwy; pan
mewn Gwirionedd, yr oedd Cyswyr yr Eglwys
Juddewig, a'r Cyfammod a'r Had naturiol wedi
eu diddymu gan Crist, ar ei Farwolaeth, yng-
hŷch faith wrthnos cyn pregethu'r Bregeth
honno. A ydyw eise yn tybied, y buasai'r Enw
gwag o Aelodaeth eglwyfeg o ddim Fwys gan y
Dychweledigion newydd hyn, y rhai oeddent
wedi eu cwbl argyhoeddi o Bechod, a chyd â
chymmaint y Lawenydd wedi derbyn y Ne-
wyddion da o Faddeuant iddynt eu hunain, a'r
eiddynt, ar Edifeirwch.

Ond er mwyn profi 'mhellach, *fod yr Apostol*
yma wrth yr ADDEWID, yn meddiol Cyfammod yr
Addewid a wnaed ag Abraham, y mae'n cydmaru
'r lle hwn a'r Ben. iii. 13, 19, 25. (25. yn wng
fydd yn y Gymr' aeg, beth yr achos ni wn i) ac wedi
eu hystyried yn gyffylltedig, y mae'n gosod o'n
blaen y Pethau canlynol.

1. *Yr hyn y mae 'fe meun un Bregeth yn ei alw*
yn Addewid, mae 'fe yn y llall yn ei alw'n Gyfam-
mod, yr hwn a wnaeth Duw a'r Tadau, &c. sif
ag Abraham.

2. *Fod yr Addewid, nêr Cyfammod i'r rhai bynn*
fydd Blant y Cyfammod, ac i'w Plant, ie, 'nawr.

3. *Fod yr Addewid hon, fel yn rhedeg iddynt hwy,*
ac i'w Plant, i'w phregethu fel Annogaeth i Edifeir-
wch, &c.

4. *Bendithiwyd y Pregethiad hwn yn helaeth gan*
Dduw, a gwnaed ef yn effeithiol i lawer mŷl o honynt,
yn Iuddewon ac yn Broselytiaid.

5. *Fod*

5.
sylltu
&c.

6.
o Alwa
Ragorj

Dan

yn pre

dim a

yn y m

tu aral

iii^{ad} Be

iwn yr

chodau

14, 15

Amser

wrthod

Cysam

cauai

Edifeir

rheidic

Madde

mod G

i fod y

Ni all

feddwl

Cysam

eu Des

Cysam

Duw,

iad cy

Canys

yr oed

lleill,

iniol,

hwnnw

Cysam

had,

5. *Fod Bedydd, yr Arwydd newydd, wedi ei gyfylltu wrth yr hên Addewid hon; Bedyddier chwî, &c.*

6. *Mae'r Apostol yn y ddau le hyn, yn rhoi Hanes o Alwad y Cenhedloedd i Gyfammod Abraham, a'r Ragorfreintiau.*

Dangosais yn barod ymha Ystyr yr oedd *Pedr* yn pregethu'r Addewid yn *Act. ii. 39.* Nid oes dim a gynnigir yn y Pethau uchod yn gwanhau, yn y messur lleiaf, yr hyn a ddywedais; ond o'r tu arall, ceir fod yr hyn a ddywaid *Pedr* yn y *iii^{dd} Ben.* yn cwbl gyd-sefyll â hynny, os ystyr iwn yr ychydig Bethau hyn, (1.) Y mae'r *Pechodau* a gyfrifir iddynt gan *Pedr*, *Pen. iii. 13, 14, 15.* yn cyflawn ddangos, iddynt, dros holl Amser Gweinidogaeth bersonol *Crist* ei hun, wrthod, wedi tyfu fynu, *Ras a Dyledswyddau'r Cyfammod*, yr hyn, yn ôl ei Gyfaddefiad ei, a'u cauai allan o'r *Ragorfreintiau.* (2.) Gofynir *Edifeirwch a Dychweliad*, *Adn. 19.* fel yn angenrheidiol tu ag at iddynt, yn weithredol, dderbyn *Maddeuant Pechod*, un Fendith fawr o'r *Cyfammod Gras*, ag yr oedd y *Cenhedloedd* eu hunain i fod yn gyfrannog o honi ar *Edifeirwch.* (3.) Ni all eu galw'n *Blant y Cyfammod*, *Adn. 25.* seddwl eu *Hawl* weithredol yn *Addewidion y Cyfammod* tra'r oeddent yn anghrediniol; eithr eu Desgyniad oddi wrth y rhai y cadarnhawyd y *Cyfammod* â hwynt, ac mai trwy *Drefniad Duw*, iddynt hwy'r oedd yr *Hawl* o'r *Cyhoeddiad* cyntaf o *Ras y Cyfammod*, *Luc xxiv. 47.* Canys pan y dechreuodd yr *Apostol* ei Bregeth, yr oedd y rhai a ddychwelwyd trwyddi, gyflaf â'r lleill, oll mewn *Cyflwr* diedifeiriol ac anghrediniol, ac nid oedd y naill mwy na'r llall y Pryd hwnnw yn gyfrannog o *Addewidion* mawrion y *Cyfammod*, sef *Ffydd, Maddeuant, a Sangieiddhad.*

Y mae efo 'n codi Gwrthddadl, Dal. 66. Fod yr Addewid ymherthynas i'r rhefny 'mhell, i'w therfynu i'r rhai o honynt yn unig, ag a alwo'r Arglwydd. Act. ii. 39. Ond yn ei Atteb i hyn nid oes un peth newydd, oddiethr lle dywaid oddi wrth Act. iii. 25. wedi ei chymharu â Gen. xxii. 18. a'r xii. 3. fod yr Efenigyl i gael ei dwyn yn y blaen trwy Dylwythau a Thuddolaethau yn yr holl Genhedloedd; pa Dylwythau a Thuddolaethau a elwid yn Deuluoedd. Oddi yma y mae'n casglu, y dylai y rhai a fyynnant gau allan Babanod y Ffyddloniaid, brofi nad ydynt yn perthyn i'w Rhieni eu hunain. Ynte, 'nol y Deongliad hyn, byddai i lawer 'chwaneg, heb law Plant, Hawli Aelodaeth eglwyfig a Bedydd, gan fod llawer yn perthyn i'r rhan fwyaf o Rieni crediniol, heb law eu Plant eu hunain. Ie, mae holl Ddynol-ryw'n perthyn i'w gilydd. Canys gwnaeth Duw o un Gwaed bob Cenedl o Ddynion, Act xvii. 26. Gwir yw, fod Plant yn fwy agos Perthynas na'r rhan fwyaf o neb arall; ond esto mae Gŵr a Gwraig, o leiaf, mor agos perthynas â Rhieni a Phlant. Er hynny ni wn i am neb ag fydd yn haeru, y rhŷdd Ffydd y Gŵr neu'r Wraig grediniol, Hawli'r Anghrediniol gael ei dderbyn i'r Breintiau hyn, er mai un Gnawd ydynt ill dau. Ond Gwrandewn feddwl Mr. Pool ar Gen. xii. 3. "Wrth holl Deuluoedd y Ddaear, (eb' efo) y meddylir yr holl Genhedloedd". Ac y mae 'n chwanegu; "y rhai fydd i'w terfynu i'r Crediniol o'r holl Genhedloedd, wrth holl Rediad yr Ysgrythurau".

Ond y mae 'fe'n myned rhagddo at ail Reswm, oddiar Act. ii. 47. A'r Arglwydd a 'chwanegodd Ewngyl at yr Eglwys y rhai fyddent gadwedig. Lle y mae 'fe'n casglu; Gan hynny 'chwanega Babanod ei Bobl, gyda'u Rhieni at yr Eglwys.

Eglwys
yr Arglwydd

Ni a
weddy
'chwaneg
ddywaid
ddeall
oedd E
nynt,
yn bar
Fabano

Dy
yn p
vii. on
ei Nen

Os f
yn ym
gethu
yspryd
fe ni
ag all
hanefi
gynt a
raeliaid

Yn y
iddys
eglwys
yno y
ytiaid
Addew
yn dra
luddev

Mae
Profely
Bobl
yw yn
Enwar

IV

*Eglwys. Gwadu hyn yw dywedyd na achab
yr Arghwydd hwy, os byddent feirw'n Fabanod.*

Ni all fod dim Grym yn hyn. Oni buasai ddy-
wedyd, i bob un ag a foddai gadwedig gael ei
chwanegu at yr Eglwys. A phe buasai'n cael ei
ddywedyd felly, fel nad yw, gellid yn hawdd
ddeall ei fod yn perthyn yn unig i'r cyfryw ag yr
oedd Eglwys efangylaidd yn gynnwysedig o ho-
nynt, trwy Drefniad Duw. Dywedwyd digon
yn barod am Iechydwriaeth y rhai sy'n marw'n
Fabanod, Pen. ii.

Dywedir wrthym yn drydydd, y cawn Stephan
yn pregethu Cyfammod Duw ag Abraham yn Act.
vii. ond na ddywedodd dim am ei Ddiddymiad,
o'i Newidiad, &c. Adn. 5, 7, 8, 32, 34.

Os felly, nid yw ddim ond yr hyn ydym ni
yn ymegnio i'w wheuthur ein hunain, sef, pre-
gethu'n Cyfammod a wnaed ag ef dros ei Had
ysprydol. Ond y mae'n Geiriau y cyfarwydda
fe ni attynt mor lleied i'w Bwrpas ef a dim
ag allasai bennu arnynt, gan mai Adroddiad
hanefiol yn unig ydynt o Ymdriniadau Duw
gynt ag Abraham, ac o Eulun-addoliaeth yr Is-
raeliaid.

Yn y pedwerydd lle, cyfarwyddir ni at Act. xii.
i ddysgu Parhad Hawl gyfammodol ac Aelodaeth
eglwyfig Babanod; a'r Prawf a gymmerir oddi
yno yw, fod Paul yn galw Iuddewon a Phrosely-
tiaid yn Blant y Tadau, i'r rhai y gwnaethpwyd yr
Addewidion; ac iddo bregethu Cyfammod Abraham
yn dra llwyddiannus i'r Cenedloedd cystal ag i'r
Iuddewon a'r Profelytiaid.

Mae'n gofyn gwell Prawf, os fod yn galw y
Profelytiaid yn Blant y Tadau, os fod rhai felly o'r
Bobl wrth ba rai'r oedd efe'n llefaru; gan nad
yw yn beth anarferol rhoi'r cyfryw gyffredin
Enwau, i Dyrfa o Wrandawyr, ag a foddai per-
thyn

thyn i'r rhan fwyaf o honynt : ond os oedd efe yn eu meddwl hwy, rhaid mai fel yr oedd yn eu cyfrif yn Blant ysbrydol *Abraham*, canys nid ei Had naturiol ef oeddent. A phan ymddangoso neb rhyw rai i fod yn Blant ysbrydol i *Abraham*, yr ydym ni mor ewyllysgar ag y gall efe ddymuno, i gydnabod eu Hawl i'r Cyfammod Gras, ac i fod yn Aelodau o'r Eglwys efangylaidd. Ond nid hyfryd waith yw ei ddilyn ef mewn Pethau mor dra phell oddi wrth y Pwngc mewn Dadl.

Eithr efe a ddywaid, fod *Cyfammod Abraham*, yr hwn sy'n cynnwys yr *Hiliogaeth* gyd â'r *Rhieni*, yn cael ei barhau etto i ni y Cenhedloedd, gan ei fod yn un o *Roddion Duw*, am ba un ni edifarhaodd efe erioed.

Caniateir yn hawdd, fod *Athrawiaeth* y *Cyfammod Gras*, yr hwn a wnaeth yr *Arglwydd* selly ag *Abraham*, fel y caniatodd efe iddo y *Rhagorfraint* a'r *Blaenoriaeth*, na fwynhaodd neb o'r *Ffyddloniaid* ond efe, i sefyll yn y berthynas o Dad i bawb a gredent yn yr *Oesoedd canlynol*, yn cael ei pharhau i ni y Cenhedloedd. Ond dylyd profi, i Dduw gadarnhau'r *Cyfammod Gras* â *Rhieni* crediniol cyffredin selly, fel y mae i'w *Hiliogaeth*, fel y cyfryw, trwy eu *Ffydd* hwy, *Hawl* ynddo ; ac heb hyn, nid yw efe ond yn unig curo'r *Awyr*, a *Siarad* yn ddi-bwrpas.

Y mae'n dwyn ei bummed *Siamp* o *Aet. xvi. 14, 15.* lle y dywaid *Lydia*, Os barnasoch fi yn ffyddlon i'r *Arglwydd*. Wrth ba *Eiriau* y mae 'fe'n tybied ei bod hi'n pledio ei *Ffyddlondeb* ynberthynas i *Cyfammod Abraham*, trwy fynnu *bedyddio* ei *Theulu* mor gynted ag y *bedyddiwyd* hi ei hunan : ac y mae'n gosyn, a ellir tybied y buasent hwy yn ei *bedyddio* hi yn ei *Pherson* ei hun, pe na buasent yn barnu fod ganddi *Ffydd*.

Ni

Ni d
wneuth
dyddiad
gyfadd
mae / fe
ef yn p
iol, ni
ganddi
farnu f
yn Ddy
am y
i Babl
gadu C
oni byd
y Cyfan
wyf yn
oedd L
oedd i
oedd F
haniae
ei dor
awr id
Theulu
barod,
barnu
ystyri
gan h
roddio
Ond
arall,
Phrase
chwi
mod,
cael ei
Deulu
yw ll
gethu,
zwly

Ni ddeallais i erioed o'r blaen, fod Duw, wrth wneuthur Cysammod ag *Abraham*, yn gofyn bedyddiad neb, na hen nag ieuangc; a rhaid i mi gyfaddef, nad allaf ddirnad Gryn y Rheswm y mae 'fe'n roi am ei Dyb. Oblegid gan ei fod ef yn pledio'n unig dros Fedydd Plant y Credin- iol, ni buafent yn bedyddio ei Phlant, os oedd ganddi rai, mwy na hithau, oddieithr iddynt farnu fod ganddi Ffydd, pe buasai Bedydd Plant yn Ddyledswydd. Ond rhoddir i ni Reswm arall am y Dychymmyg hwn, hynny yw, *Nad oedd i Bohl Daww, ddyfod i mewn ac aros, ac felly i gadw Cymmundeib a neb Cenhedloedd, fel Seintiau, bydd oni byddai i'r cyfryw rai, a'u Had dderbyn Arwydd y Cysammod, Gen. xvii. Eclod. xii.* I'r hyn yr wyf yn ateb, (1.) Ymddengys mai Profelyt oedd *Lydia*, a thebygol fod ei Gwrrywaidd, od oedd iddi rai, wedi eu henwaedu. Ond (2.) Yr oedd *Paul* yn deall yn dda fod y Canol-fur Gwahaniaeth rhwng *Iuddewon* a *Cenhedloedd* wedi ei dorri lawr, ac nad oedd yn anghyfreithlon yn awr iddo ef fyned i Dŷ *Lydia*, pe buasai hi a'r Theulu heb eu bedyddio. (3.) Dangosais yn barod, *Pen. 5^{ed}* fod yn llawer mwy rhesymol barnu, nad oedd iddi ddim Plant; lle heryd yn ystyriwyd y Siamp, Teulu Ceidwad y Carchar; gan hyany ni lwythaf y Darllenydd ag Ail-adroddion afreidiol.

Ond yn yr un *Tu-dalen* cawn *Hanes anarferol* arall, sef pan bregethai'r *Apostolion* i *Iuddewon* a *Phraselytiaid*, bwy ddywedent, *Y mae'r Addewid i chiwi ac i'ch Plant, a chiwi ydych Plant y Cysammod.* Ond wrth y *Cenhedloedd*, mae'r amser yn cael ei newid, *Cred, a chadwedig a fyddi, i'ch Deulu.* Ac y mae'n chwanegu, *Os dywedir, nad yw llawer o Bregethwyr'nawr yn eu Gwaith yn pregethu, yn dal Sylw ar y fath Wahaniaeth; fy Atteb*

yw, *Bydded I w Harfer hwy esgusod ei hun yn orau y gallo; nid wyf'n gweled pa fodd i w chysfawnbau.*

Dalier sylw pwy ydyw y rhai mae'r Apostol yn dywedyd wrthynt, *I chiwi mae'r Addewid, &c. Iuddewon a Phroselytiaid* ydynt, euog o'r Betan niwyaf: etto os credwn Mr. H. yr oedd y rhai'n yn perthyn i'r Addewid, ac mewn Cyflwr o lechydwrfaeth, cyn iddynt edifarhau a derbyn y Gair yn ewyllygar, ond nid oedd y Cenhedloedd felly, pe amgen ni all'fai fod un Esgus am wneuthur y Gwahaniaeth y mae 'fe'n olod o'n blaen rhyngddynt hwy a'r *Cenhedloedd*. Gan hynny, 'nol ei ymresymiad ef, nid oedd achos i *Ped* bregethu *Edifeirwch*, fel yn ofynnol o flaen *Bedydd* yn y rhai mewn oedran, hyd ag yr oeddent yn y Cyfammod, yr oedd ganddynt trwy hynny *Hawl* iddo. Ac os oedd y cyfryw a rhai'n mewn Cyfammod, ac yn cael eu cyfrif felly gan yr Apostolion, cyn iddynt edifarhau, fel y rhaid iddo 'fe feddwl; byddai dda gennyf wybod pwy Radd o *Bechod* a ddifeddianna un ag y f'o wedi dyfod o *Rieni* crediniol, o'r *Hawl* honno yn y Cyfammod, yr hon y mae 'fe wedi ei chyrhaeddyd oddiwrthynt hwy. Tebygol ei fod ef yn barnu, na wnai bradychu a llafryddio y Sanctaidd a'r Cyfiawn hwnnw ddim o hynny. Pa bryd gan hynny y dychon un farnu am dano ei hunan, ei fod trwy ei *Weithred* ei hun wedi gwrthod *Gratneu Ddyledswyddau'r Cyfammod*? Ac nid wyf'n gweled pa fodd y gall *Gweinidogion* yn awr wneud y fath *Wahaniaeth*, oddieithr iddynt fyned i blith *Eibniciaid* y rhai ni wnaethant un Broses o'r gwir *Dduw*. Diammeu fod holl *Dri-gollion* y *Gwledydd* hyn, y rhai fy'n proffesu *Crist*, yn edrych mor debyg i *Blant* ysbrydol *Abraham* a'r rheiny, y mynnai 'fe'n perfwadio ni eu bod yn weledig mewn Cyfammod, ac mewn Cyflwr

Cyflwr
wyf'n
Baban
Eneid
efe w
nogaet
mae N
tadol y
credu
wyddy
Amddaf
mae'n
eu hun

Yn
'Sgryth
moliaeth
trwydd
cafglu
Faban
goddef
Hen D

Yr y
ion uf
a chan
hyn,
dyfal,
iawn
fwriad
ddyfgu
mwy
lai ei
arno i
ynol e
mewn
ac ym
meddw
rawiae

Cyflwr o lechydwrtaeth cyn edifarhau. Ac nid
wyf i'n ammen nad yw ein brodyr fy dros Fedydd
Babanod yn dangos mwy o Gariad a Gofal dros
Eneidiau Dynion yn eu Pregethiad, nag a wnaeth
efe wrth 'sgrifennu, trwy roddi cymmaint o An-
nogaeth i Kyfyg di-fail ac enbeidus, yr hyn y
mae Natur lygredig a rhyddmer gyfrwys yn wat-
tadol yn rhy dueddol i'w feithryn. Ac yr wyf yn
credu na chanlyn y Pregethwyr byth o'i Gyfar-
wyddyd ef, er iddynt golli'r Fantais o'r cyfryw
Amddiffyniad, gan ei fod ef yn cryf fwriadu,
mae'n debyg, os ni wnant, eu gadael i ymsegysodi
eu hunain fel y gallont.

Yn feithsed, oddi wrth *Orchymyn Crist i chwilio*
'Sgrythurau'r Hen Destament, Ioan v. 39. a chan-
moliaeth y Bereaid am brofi *Athrawiaeth* Paul a Silas
trwyddyni, Act. xvii. 10, 11, 12. Y mae 'fe'n
casglu, nad yw'r *Athrawiaeth* a fynnai gau allan
Fabanod y *Pfyddloniaid* ddim yn wir, oblegid na's
goddef *Brawf* y *'Sgrythurau*, a sgrifennwyd yn yr
Hen Destament, ond yn gwaftadol ffoi oddi wrthynt.

Yr ydym mor ddymunol ag i'w bosibl i ddyn-
ion ufuddhau i'r Gorchymyn hwn o eiddo Crist
a chanlyn *'Siamp* y *Bereaid* boneddigaidd; yr
hyn, pe buasai 'fe yn ei wneuthur yn ofalus a
dyfal, a fuasai'n ein rhyddhau oddi wrth lawer
iawn o Drafferth yn y Traethawd hwn. Ni
fwriadwyd *Sgrythurau'r Hen Destament* i'n ha-
ddygu ni o ran Deiliaid Ordeinhadau'r Efyngyl,
mwy nag o ran pa ryw fath Swyddwyr a ddy-
lai ei gweinidogaethu. Pe cymmerai rhyw un
arno i brofi'r amrywiol Raddau o Swyddwyr
ynol eu gilydd ag a drefnir yn rhai Eglwys,
mewn Cyd-furriad â'r Patrwn dan y Gyfraith,
ac ymrelymu yn ei erbyn ef ac eraill, nad ellir
meddwl i'r Apostolion ddygu un cyfryw *Ath-
rawiaeth* ag fy'n dangos nad oes un Urdd o Wei-
nidogion

nidogion yr Eſengyl uwch law *Henuriaid* (Presby-
 teriaid) *oblegid ni's goddef hynny Brawf. Scrifennadau*
r Hen Destament: Neu na ddylai Eglwys yr Eſeng-
 yl fod yn genhedlaethol, fel yr oedd yr un dan
 y Gyfraith, am yr unrhyw Reſwm; meddaf,
 gobeithio, yn y cyfryw achos, na byddent hwy
 anfedrus i ddangos Gwendid y Ffordd hon o
 ymreſymu, yr hyn pan y gwnelont, ni's gallwn
 nimau lai na chael Atteb iddo yntef. Ymbell-
 ach, yr oeddwn i'n meddwl, fod Duw'n bwr-
 iadu Sancteiddrwydd *cysgodol* yr *Iuddeuon*, trwy'r
 hwn yr oedd ganthynt Hawl i gael Derbyniad
 i'r Eglwys honno, i arwyddo'r *gwir* Sancteidd-
 rwydd, yr hwn a fyddai ofynol i'r Diben hyn-
 ny yn yr Eglwys eſangylaidd; neu, r hyn yw'r
 un peth, fod yr Had cnawdol yn *Gysgod* o'r un
 ysbrydol. Ac ni a wyddom, mai'r hyn a aned o'r
Cnawd fydd Gnauid, Ioan iii. 6. ac nad yw neb
 yn derbyn Sancteiddrwydd oddiwrth eu Rhieni,
 ond angenrheidiol yw Adenedigaeth i bawb fel eu
 gilydd. Ac fel y mae'r un Cynheddfau ag ſy
 angenrheidiol i gymhwyſo un at Swpper yr Ar-
 glwydd, fydd yn ofynol hefyd o flaen Bedydd;
 felly ſe oddef cauad allan Fabanod oddi wrth yr
 olaf Brawf 'Sgrythurau yr Hen Destament, gys-
 tal a'u caead allan oddi wrth y blaenaf. Heb
 law hynny, yr Athrawiaethau a bregethwyd
 gan yr Apofolion, ac a brofwyd, trwy'r Yf-
 grythurau, oeddent y rhai oedd yn perthyn i
 Benſon a Swyddau y *Meſſiah*, a Natur y Bryne-
 digaeſh honno ag oedd i gael eu gwneud i Becha-
 duriaid trwyddo ef, a'r Moddion trwy ba rai
 cyflawnid hi; ac nid yr Ordeinhadau a drefn-
 ſe, a'r Deiliaid o'honynt. Canys yr oeddent
 yn diſgwyl *Cyfnewidiaid* yn y rhai'n, pan ddeuai
 y *Meſſiah*, fel y gellir caſglu oddi wrth Ioan, Pſa.
 i, a Phen. iv. A phan argyhoeddwyd y *Beruid*

noigobin

mai i

mai'r
 ammen
 nol i A
 Y m
 Act. xx
 yn gol
 Grist, a
 o Beloe
 cyfarwy
 yn hyſt
 wedasai
 dyweda
 yr Ath
 gan y L
 ac y bydd
 dangosai
 Apoſto
 ryw a
 yn erby
 afid y P
 megis
 iad yr
 yr hyn
 ddywedy
 barod;
 iawn a
 allan o
 ac allan
 Aeloda
 Ond
 Newydd
 Prophw
 Prophw
 Odran
 Cenheo
 ran yn
 ied fel
 heq un
 lousds

mai'r Iesu oedd y *Messiah*, ni allent mwyaeth ammen ei Awdurdod i dreifnu pob peth perthynol i Addoliad, fel y rhyngai bodd iddo oreu.

Y mae'r *Addewid o wnaid i'n Tadau gan Dduro*, Act. xxvi. 6, 7. (yr hon yw ei wythfed Siimpl) yn golygu'r Iechydwrïaeth a bwroaswyd trwy Grift, ac Adgyfodiad y Corph. Hynod Brawf o Belodaeth eglwyfig a Bedydd Babanod! Ond cyfarwyddir ni at *Adn. 22*. o'r on *Ben. 11*. mae *Paul* yn hysbyfu, na ddywedasai ddim amgen nag a ddywedasai y *Prophwydi* a *Moses*, y ddellent i ben. Ond dywedasai'r *Adnod* ganlynol wrtho, beth oedd yr *Athrawiaethau* hynny a ragddywedwyd felly gan y *Prophwydi* a *Moses*, sef, Y dioddesai *Crïst*, ac y byddai efe'n gyntaf o *Adgyfodiad* y *Mair*, ac y dangosai *Oleuni* i'r *Bobl*, ac i'r *Cenhedloedd*. Mae'r *Apostol* yma'n tyftio, nad oedd un *Sail* gan y cyfryw a gredai *Moses* a'r *Prophwydi*, i wrthddadlu yn erbyn ei *Athrawiaeth* ef; canys rhag hysbyffid y *Pennau* pennaf yr oedd efe'n sefyll arnynt; megis *Marwolaeth* ac *Adgyfodiad* *Crïst*, a *Phregeth* iad yr *Efengyl* trwyddo ef i'r *Cenhedloedd*. Am yr hyn y mae 'fe'n honni ynghylch iddynt ragddywedyd na throid *Plant* allan, atebwyd hynny'n barod; a'chwanegaf yn unig, nad yw gyfunol iawn a *Synwyr*, i fiarad cymmaint am droi *Plant* allan o *Gyfammod*, yn yr hwn ni buant erioed; ac allan o *Eglwys* o ba un ni buant erioed yn *Aelodau*.

Ond eb' efe, Y mae'r *Eglwys* dan y *Testament* *Newydd* wedi ei hadeiladu ar *Sail* yr *Apostolion* a'r *Prophwydi*; canys ni osodasant dduw *Sail*; un gan y *Prophwydi*, i'r *Iuddewon*, yr hon a ddygai rai mewn *Oedran* a *Babanod*; ac un arall gan yr *Apostolion* i'r *Cenhedloedd*, yr hon ni ddygai ond rhai mewn *Oedran* yn unig. Adeiladwyd yr *Eglwys*, a'i hystyrïed fel yn gynnwysedig o'r gwir *Had* ysbrydol, dan

dan y Gyfraith a'r Esglwr, ar Grist, yn unig
Sail ier, a'r gwerthfawr Gongl-faen; yr hon
Sail gellid dywedyd eu bod hwy yn ei gosod yn
weinidogaethol. 1 Cor. iii. 10. Rhuf. xx. 20. fel y
trefnwyd iddynt ag y cynnorthwywyd hwy gan
Dduw, i gyhoeddi mai Crist yw'r unig Sail ac i gy-
farwyddo Pechaduriaid atto ef. Canys Sylfaen arall
ni's gall neb ei gosod. 1 Cor. iii. 11. Ac y mae y
rhaf sy dros Fedydd Babanod yn cydnabod, fod
y Sylfaen hwn yn ddigonol i bawb ag sydd
wedi eu huno ag ef, megis amryw Rannau
yr Adeiladaeth a'r Sylfaen. Ond rhaid i mi
gyfaddes, na wn i beth y dâl hyn i'r Perwyl
mewn Dadl.

Y mae efo'n myned ymlaen i ddywedyd,
Pe ni byddai Babanod y Efyddloniaid o rifedi Pobl
gyfammodol Duw, &c. Yna y byddent yn druenusaf
o holl Ddynol ryws; gan eu bob ymhob Oes yn gyfran-
nog gyd a'r Eglwys yn ei Dioddefiadau. Ac y mae
'n chwaneu, y tybygid eu bod mewn modd neill
duol yn Wrthddechau Llad Satan a'r Offerynnau.
Y mae'n rhoi i ni amryw Siampiau o hyn,
Enladigaeth Isaac gan Ismael; Gorchymyn Pharaoh
i ddestrywio'n Plant; a'i Wrthwrynebiad wed'yn i
wanedigaeth yn Had babanol. Exod. x. 10. 11. a
chreulon Llad y Gelyn yn erbyn Crist ei hun, pan
oedd yn Faban, a holl Blant Bethlehem, o ddwy
fwydd oed ac isod.

Gallafai ystyried yn ei Siimpl gyntaf, mai
Mab Abraham grediniol oedd Ismael yr Erlydiwr,
gyftal ag Isaac oedd yn cael ei erlyd. Ond byddai
un Dyfiolaeth eglur o'r 'Sgrythur sanctaidd o fwy
Pwys gyd â Dyn pruddaidd ymosynol ar ol
Gwinionedd, na Mil o'r cyfryw Ddichell-refy-
mau a'r rhain. Oddiwrth y Siampiau a ddug-
wyd ganddo ef nid ymddengys i Satan a'i Offe-
rynnau ymlidlo yn erbyn Had babanol y Credin-
iol ar y cyfrif hynny, ond am Refymau pell
wahanol

wahanol
Hawl g
y Cenh
rhoi h
Ddinas
deuddem
ragor rh
wyf'n
hyn dd
Hawl i
neb rhy
erall er
Hawl g
Malais
hynny,
Fabanod
holl Ddy
gen, na
gywydd
Duw yr
dewisol
i gauad
fy'n m
Dduw d
'n edryc
fod holl
yn Faban
Ond
Aelodau
*Onid v

* Yn
iutbydd
(11) Dda
of Cbilabo
oes son ar
Gymraeg

wahanol. Pe cymmerai rhyw un arno i Bros
 Hawl gyfammodol ac Aelodau eglwysig Plant
 y Cenhedloedd digred, oddi wrth waith Duw yn
 rhoi hyn, fel un Rhefwm am iddo arbed y
 Ddinas sawr honno Ninesh fod ynddi fwy na
 deuddeng Myrdd o Ddynion, y rhai ni wyddent
 ragor rhwng eu Llaw ddechrau a'u Llaw affny; yr
 wyf'n credu y byddai i Mr. H. wadu na byddai
 hyn ddim yn Brawf da, fod gan y cyfryw rai
 Hawl i Fedydd. Ac etto rhaid fod Ffais Duw i
 neb rhyw rai (ac nid iddynt hwy'n unig, ond i
 eraill er eu mwyn) o leia, 'n gystat Rhefwm dros
 Hawl gyfammodol, &c. ag y gellir meddwl, fod
 Malais Satan yn erbyn neb. Wrth y Geiriau
 hynny, Os nid oedd y cyfryw Ragorfreintiau i
 Fabanod y Ffyddloniaid, yr oeddent yn druenusaf o
 holl Ddynol-ryw, rhaid ei fod yn meddwl, os am-
 gen, nad oes Obaith am eu Dedwyddwch tra-
 gywyddol hwy. Ond fel y mae'n sicr, fod
 Duw yn adnewyddu, ac yn achiub ei holl rai
 dewisol yn eu plith hwy, nid oes un Rhefwm
 i gauad allan o'r Nifer hynny neb o honynt ag
 fy'n meirw yn eu Babandod; oni buasai i
 Dduw ddadguddio yn y gwrthwyneb: Ac y mae
 'n edrych yn greulon iawn ac afresymoli gasglu,
 fod holl Blant yr Anghredinol, ag fy'n meirw
 yn Fabanod, yn ddannedig.

Ond er ein perswadio y gall Babanod fod yn
 Aelodau o'r Eglwys weledig, y mae 'fe'n gofyn:
 *Onid oedd ein Harglwydd Crist, pan oedd yn
 Faban

• Yn y ddau Ofyniad ddiweddas cymmerth y Cys-
 iailbydd encyd o Rydd did i wella Gwaith y Sai, fef,
 (1.) Did not our blessed Saviour, by passing thro the State
 of Chilabod, sanctify that Estate to Children? Yma nid
 oes son am y Gair Eglwys, er ei fod duwy waith yn y
 Gymraeg. (2.) Fef, did not his lying in the Womb,
 sanctify

Faban, nid yn unig yn Aelod o, eitha yn Ben i'r Eglwys? Oni ddarfu i'n Iachawdwr bendigedig, wrth fyned trwy Stat ei Fabandod, sancteiddio'r Cyflwr hwnnw i Blant? Ie, oni ddarfu ei waith ef yn gorwedd yn y Groth, sancteiddio'r Cyflwr hwnnw hefyd i Fabandod yn y Groth?

I hyn ni raid ond yn unig dychwelyd y Gofyniadau canlynol, fel yr atebodd ein Iachawdwr yr Iuddewon, Mat. xxi. 25. (1.) Onid oedd ein Harglwydd Crist yn Ben i'r Eglwys filoedd o Flynyddau cyn ei Gnawdoliaeth, ac iddo orwedd ynghrôth y Forwyn? (2.) Onid i'r Eglwys anweledig o Etholedigion yn unig, y rhai oeddent Aelodau y Corph dirgeledig hwnnw, yr oedd Crist bryd hynny 'a Ben? Ac onid yw ryw beth yn anghyfrifol i honni, fod amser Penoliaeth Crist ar yr Eglwys anweledig yn pennu Amser Derbyniad neb i'r Eglwys weledig? (3.) A ydyw Plant yn Aelodau eglwyfeg cyn eu geni, a thrwy hynny ganddynt Hawl i Fedydd, trwy waith Crist yn sancteiddio'r Cyflwr hwnnw iddynt? Gellir casglu hyn mor rhesymol oddi wrth ei Eiriau, a chasglu fod iddynt Hawl i'r Ffaint hon cynted ag a genir hwy. (4.) Onid Eglwys o wahanol Drefniad oddi wrth yr un efangyliaid, oedd yr hon yr oedd Crist yn Aelod i honi yn ei Fabandod? Hyd oni atebodd fe y Gofyniadau hyn, barnaf yn afraidiol, roddi Atteb, imwy unlongyrch, i'r eiddo ef.

Hyd yma cydgerddais a Mr. H. i ystyried pa fodd y darfu i'r Apostolion gyflawnu eu Commisiwn i fedyddio, yn eu Pregethiad a'u Hymarferiad,

Sanctify that Estate also to Infants in the Womb? Nid oes yma son am Groth Credadyn. Tybygol nad oedd y Cymro yn gweled yn weddus egluro'r Gofyniad olaf yn un Ffordd a'r blaenaf. Yr wyf yn nodi hyn er mwyn i bawb gael Tegwch. Barned y Darllenydd.

iad, o
Gweith
di ei d
hwyfia
Bella
wrth
fod Y
yr hwn
thol, g
iaeth.
iaethau
Troed,
a'u Di
Owen y
eu Tel
Cyfran
tu hwr
Gwasg
gwithio
Waed.
wrthw
ei amd
hyfford
ag fy'n
y lle c
pennaf
ein He
barnu,
tro'r C
on, ac
ficrhau
hwytha
dangos
eu gwr
thodid

iad, oddi wrth yr hyn a goffair am danynt yn eu *Gweithredoedd*, ac nid wyf yn cael yno ddim wedi ei ddywedyd na'i wneuthur i amddiffyn Cymhwysiad o'r Ordinhad honno at Fabanod.

Bellach âf rhagof i ystyrled ei Reswm oddi wrth *Rhuf.* xi. A dylyd yn y lle cyntaf nodi, fod Ymadrodd yr Apostol yn y *Bennod* hon, ar yr hwn y gosodir cymmaint Pwys yn *gyffelybiaethol*, gan ei fod yma yn arferyd tair Cyffelybiaeth. A thra hysbys yw, nad ydyw Cyffelybiaethau yn rhedeg (fel y dywedwn) ar bedwar Troed, nac yn profi dim tu hwnt i'w Hamcan a'u Diben pennaf. I'r Diben hwn y mae Dr. *Owen* yn dywedyd, † “Y mae i Ddamhegion eu Terfynau a'u Cyffiniau, eu Llinynnau a'u Cyfrannau, Amcanion, a neillduol Ddibenion, tu hwnt i ba rai nid ydynt yn profi dim oll. Gwasgu Trwyn Dammeg neu Gyffelybiaeth, i'w gwthio i gyffredinol Gydsynniad a ddwg allan Waed. Nid oes un peth mor ynfyd, ffôl, neu wrthwynebus, ynddo, ac iddo ei hun, nad ellir ei amddiffyn, trwy ddysgu, fod Damhegion yn hyfforddi ac yn profi ymhob rhan ac ymadrodd ag sy'n perthyn iddynt.” Ynte dylem yma yn y lle cyntaf ymosyn, beth yw Amcan a Diben pennaf yr Apostol yn y *Bennod* hon, a threfnu ein Hesboniad wrtho. Gan hynny, yr wyfi'n barnu, mai ei Ddiben pennaf oedd hyn, I rwyf-tro'r *Cenhedloedd* i ymfalchio yn erbyn yr *Iuddewon*, ac i ragflaenu eu Hanobaith hwythau, trwy sicrhau a phrofi eu Galwedigaeth a'u Troedigaeth hwythau yn y Dyddiau diweddaf. Canys wedi dangos o'r blaen, nad oedd yr *Iuddewon* oll wedi eu gwrthod, y mae fe yma yn haeru na wrthodid o honynt yn y Diwedd; ond trwy Allu

Q

a Gras

† *Treatise of Perseverance*, Pag. 416.

a Gras Duw, y dygyd wed'yn Nifeiri mawrion o bonynt hwy i gydnabod yr Arglwydd Jesu, a chredu yntho. Ac wedi cyhoeddi, *Adn.* 12, 15. pa Fantais a fyddai eu Dychweliad hwy i'r *Genhedlaedd*, y mae'n codi y Rheswm hwn, *Adn.* 16. i brofi'r Sierwydd anffaeledig o'u Dychweliad yn ol llaw. *Os sanctaidd y Blaenffrwyth, y mae'r Clamp-toes hefyd yn sanctaidd; ac os sanctaidd y Gwreiddyn, y mae'r Cangbennau hefyd felly.* Yr hon Brophwydoliaeth, gan ei bod etto heb ei chyflawnu, dychon roddi i ni ryw faint o Oleuni ym Meddwl y Geiriau hyn. Yn awr ymofynaf yn fyr, beth a feddylir wrth y *Blaenffrwyth* a'r *Clamp-toes*, y *Gwreiddyn* a'r *Cangbennau*; a hefyd, beth yw'r *Sancteiddrwydd* a gyfrifir iddynt yma; a ph'eth a ddeallir wrth yr *Olewydden dda*, a grybwyllir wed'yn,

Os yr un yw'r *Blaenffrwyth* a'r *Gwraidd*, fel y tybia rhai; yn ganlynol, yr hyn a ddywedir am yr olaf, rhaid ei ddeall am y blaenaf. Ond os, megis eraill, â pha rai'r wyfi'n cytuno, y gwnawn Wabaniaeth rhwng y ddau yma; yna tybygid mai'r *Juddewon* a ddychwelwyd i Ffydd Crist yn y prif Amseroedd a feddylir yn amlwg wrth y *Blaenffrwyth*; ac wrth y *Clamp-toes*, Corph y Bobl hynny y rhai a ddychwelir yn y Dyddian diweddaf, megis *Adn.* 26. *Holl Israel a fydd cadwedig*: wrth yr hyn y meddylir, wyfi'n barnu, nid Gwaredigaeth dymhorol oddi wrth Elynion, ond Iechydwrjaeth dragywyddol. A gellir galw y cyntaf yn *Blaenffrwyth*, fel nad oeddent ond ychydig o'u cydmaru â'r Cynhauaf helaethlawn yn y Dyddian diweddaf; ac megis Gwyfll o Ddychweliad y Rhan arall o Ddewisedigion Duw ym mysg y Bobl hynny, gan eu dychwelyd hwy yn gyntaf, megis yn *Rhuf.* xvi. 5. i *Cor.* xvi. 15. a'u dewis a'u neillduo trwy rydd Arfaeth Gras Duw

Duw y
yn effe
Hapost
aeth na
geisio;
pan y c
Dyddia
toes) A
redigion
ga a d
trwy eu
nu'r A
fodai e
hlith Y
honynt
yr oed
yfbryd
Sanctei
canys t
oddi fe
pe amg
canys h
cadwedig
fel y by
trwy Sa
i. 2.
Mew
ffrwyth,
yn bari
banod,
Abraham
Had, ac
ef. Ac
na ddy
Benno
fel yr w
ei fod

Duw yn Nhrag'wyddoldeb, a'chan iddo eu galw yn effeithiol mewn Amser, fel yr hysbyfa ein Hapostol, *Adn. 7. Ni chafodd Israel (sef Hiliogaeth naturiol Abraham a Jacob) yr hyn y mae'n ei geisio; eithr yr Etholedigaeth a'i cafodd.* Ac felly, pan y dywaid wrthym am eu Troedigaeth yn y Dyddiau diweddaf (pan dygir i mewn y *Clamp-toes*) *Adn. 28. eb' efe, O ran yr Etholedigaeth, Garedigion ydynt oblegid y Tadau.* Hynny yw, Amlyga a dadguddia Duw ei gariad, y pryd hynny, trwy eu galw hwy'n effeithiol, ac felly cyflawnu'r Addewidion a wnaed i'r Tadan; ief, y cyfodai efe i *Abraham* Amlder o Had ysbrydol, ymhlith *Iuddewon* a *Chenbedloedd*, ac na bydd neb o honynt yn elfiau, i ba rai, trwy Drefnhad Duw, yr oedd efe i sefyll yn y Berthynas o Dad ysbrydol. Yn ganlynol, yr wyfi'n barnu mai *Sancteiddrwydd* tufewnol a feddylir yn y Lle hwn; canys felly 'r oedd y *Blaenffrwyth* yn sanctaidd oddi fewn, ac felly hefyd y bydd y *Clamp-toes*; pe amgen ni byddent oll cadwedig, megis *Adn. 28. canys heb y cyfryw Sancteiddrwydd, ni bydd neb cadwedig, Heb. xii. 14. A dewisodd Duw ei Eiddo, fel y byddent sanctaidd, Eph. i. 4. ac a'u hetholodd trwy Sancteiddiad yr Ysbryd i ufudd-dod, i Pedr i. 2.*

Mewn Gwrth-wahaniaeth oddi wrth y *Blaenffrwyth*, a'i gymmeryd yn yr Ystyr hwn, yr wyfi yn barnu, gyd a'n Brodyr sy dros Fedydd *Babod*, mai wrth y *Gwreiddyn* yma y meddylir *Abraham* yn y Berthynas o Ben-cysammodol i'w Had, ac wrth y *Canghennau* yr Had hwn o'i eiddo ef. Ac nid wyfi'n gweled un Rheolwm i amneuo, na ddychon *Abraham* gael ei ofod allan yn y *Bennod* hon fel *Gwreiddyn* mewn dwy Ystyriaeth; fel yr wyfi'n tybied i ni'n barod brofi'n gyflawn, ei fod ef yn sefyll fel Pen-cysammodol i ddau

ryw Had, naturiol ac ysbrydol. Canys sonir yma am *Ganghennau naturiol*, wrth y rhai y deallir yn amlwg ei Had naturiol, fel y cyfryw; a hefyd am rai ag sydd yn *Ganghennau* ynddo ef trwy Ffydd, pa rai ydynt yr Had ysbrydol. Gan hynny ni thâl y Testyn hwn ddim, i'r Pwrpas dros yr hwn y taerer ef mor ddewr, oddieithr profi fod Had naturiol y Crediniol, fel y cyfryw, yn Had ysbrydol *Abraham*; neu fod pob Credadyn yn perthyn fel *Gwreiddyn*, neu Ben-cyfammodol i'w Had ef, fel *Abraham* i'r eiddo ef; pob un o ba rai a wrthbrofwyd yn ddigonol yn barod, onid wyfi'n camgymmeryd. Ymhellach, os cesglir Galwedigaeth rhai dewisol Duw ymhlith yr *Iuddewon* yn y Dyddiau diweddaf, oddi wrth y Cyfammod a gadarnhaodd Duw ag *Abraham* yn yr Ystyr olaf, megis hefyd yr Ethole digion ymyfg y Bobl hynny, y rhai oeddent y *Blaenffruyth* yn y prif Amser, a'r rhai a feddylir gan yr Apostol yn eglur, yn *Adn. 7.* Yna ni ellir byth brofi oddi yma, fod Had naturiol *Abraham* ei hunan, llai o lawer eiddo-neb arall, yn gyfrannog o'r cyfryw *Sancteiddrwydd* ag a rydd Hawl i Fedydd. Ond os yw y *Sancteiddrwydd* hwn yn tarddu iddynt hwy trwy eu Perthynas i *Abraham*, fel ei Had yn ol y Cnawd, a bod *Sancteiddrwydd* cyfammodol yn rhoi Hawl i Fedydd, yna'r oedd yr holl *Iuddewon* a gyfrgollwyd mewn Anghrediniaeth er ys chwaneg nag un cant ar bymtheg o Flynyddoedd yn Gyfrannogion o *Sancteiddrwydd* cyfammodol, a chanddynt y cyfryw Hawl, gystal â'r rhai a ddychwelir yn ol hyn. Yr oedd ein *Annodwyr*, § y rhai a grybwyllais mor fynych, yn deall mai os yr Had naturiol yw'r *Ganghennau* (fel y maent hwy'n barnu)

§ Sef y rhai a orphennasant Annodiadau Mr. Pool.

nu) yna y mae Sancteiddrwydd, yr hwn a al-
want hwy yn gyfammodol i'w gyfrif i'r *Iuddeuon*
y Dydd heddyw. Dyma eu Geiriau mewn
Atteb i'r Gofyniad hwn, Am ba Sancteiddrwydd
y mae'r Apostol yma'n llefaru? "Ni feddylir
(ebe hwy) Sancteiddrwydd tufewnol; eithr cy-
fammodol; pawb mewn Cyfammod allanol gwe-
ledig â Duw, a elwid yn sanctaidd. Yn yr
Ysgrhythur gelwir llawer o Bethau cyffredin yn
sanctaidd, am eu bod wedi ei cyflwyno i Dduw
ac i'w Wafanaeth. Ie, gelwir *Jerusalem* yn
Ddinas sanctaidd, er ei bod yn lle o ddrygioni
mawr. Yn y fath Ystyr a hyn, y mae'r *Iudde-
uon* etto yn *Bobl sanctaidd*, y mae ganddynt yn
etifeddiaethol fath o Gyflwyniad i Dduw; y mae
ganddynt Sancteiddrwydd cyfammodol, ac iddynt
Berthynas i Dduw, fel wedi ei neillduo dros byth
iddo ef yn Lwynau eu Hynafiaid; ni ellir byth
fforffetu hyn yn hollol, gan ei ganiatau i holl
Hiliogaeth y Patriarciaid sanctaidd." Ond nid
hawdd dychymygu pa fodd y gall hyn gytuno â
Rheswm yr Apostol gan y rhaid i'r Canlyniad a
grybwyllwyd uchod yn angenrheidiol ddilyn.
Ond os deallwn ef am Had ysbrydol *Abraham*
yn eu plith, sef y rhai a ddewiswyd gan Dduw
yng Nghrist, i ba rai y bwriadwyd *Abraham* i
sefyll yn y cyfryw Berthynas Dadol, y mae se'n
cydweddu, bob ffordd, âg Amcan yr Apostol, ac
yn cwbl gadarnhau yr hyn o ba herwydd y dyg-
pwyd. Canys, Os yr Etholedigaeth a gafodd
Ffydd, Cyfiawnder, a Bywyd, ar y Pregethiad
cyntaf o'r Efengyl gan Grist a'i Apostolion;
felly drachefn, ni ddaw yr Etholedigaeth yn y
Dyddiau diweddaf yn fyr o hynny. Os bu
Dduw yn Ffyddlon yn Nychweliad y naill,
gallwn fod yn sicr y bydd ffyddlon yn Nhroedig-
aeth y lleill.

Wrth y *wir Olew-wyddden*, yr wyf'n deall Eglwys Dduw, fel yn derbyn yn feunyddiol o'r Dylanwadau bywiol oddi wrth Grist, yr hwn, mewn modd ardderchog, yw'r *wir Olew-wyddden*, megis mai efe hefyd yw'r *wir Winwydden*, ac felly nid oes neb yn *wir Ganghennau* ynddi dan yr Efengyl ond Ffyddloniaid diragrith, er fod pawb ag fy'n proffesu Ffydd yn ymddangos yn *Ganghennau*. Eithr y cyfryw o honynt a'r nad ydynt gyfrannog o'r cyffelyb werthfawr Ffydd, dadguddir yn ddiau o'r diwedd, na buant mewn gwirionedd yr hyn oeddent mewn Ymddangosiad; ac hyd ne's gwneuler y Dadguddiad hwnnw, gelwir y cyfryw rai, *Ganghennau* yng Nghrist, y *wir Winwydden*, *Ioan xv. 4.* am eu bod felly trwy Brosffes, yn cyfrif eu hunain, ac yn cael eu barnu felly gan eraill. Gan hynny, nid oes dim Sail i gasglu, fod neb yn cael eu cyfrif yn y Testyn hwn fel gwir a phriodol *Ganghennau* yn y *wir Olew-wyddden*, ond y rhai sy wedi eu himpio yng Nghrist trwy Ffydd; a'r cyfryw yn unig sy ganddynt *Hawl in foro Dei*, yng Nghyfrif Duw, i fod yn Aelodau o'r Eglwys weledig yn y Dyddiau hyn dan yr Efengyl, er na ddychon yr Eglwys, wrth dderbyn Aelodau, ond gwneuthur fel Dynion, yn ôl yr Ymddangosiad oddi allan. Yr oedd Aelodau'r prif Eglwyf yn cael eu galw yn Seintiau, am eu bod, mewn Barn Cariad, oll yn cael eu cyfrif yn gyfrannogion o sancteiddrwydd tusewnol. Nid oes neb ond y Crediniol yn gyfrannog o'r *Gwreiddyn* ac o *Frasder* yr *Olew-wyddden*; sef y Dylanwadau dwyfol hynny ag fy'n dylifo allan o Grist, Pen, a *Gwreiddyn* ei Gorph, yr Eglwys, yn tywalld allan Fywyd ysbrydol a Dadebriad i bob Aelod o'i Gorph dirgeledig ef, i bob gwîr *Gangen* ynddo ef. Nid bychan y Gwahaniaeth rhwng yr Eglwys *Iuddewig* â'r un Efang-

Efangyl
Hawl
Cnawd
a'u bod
oedd e
barnu,
a wne
arall.
fod yr
ac nid
o'r bla
toi, pa
Had o
Hawl
ar Ffy
sef foc
ei ddi
un y
symm
Gall
oddi v
mae fe
ei hun
ymres
y Pet
ymher
cymm
mewn
gwell
yn im
bydd
yr Hir
ac nid
ef. A
o hyn
dorrwy
wyllt
turlaer

Efangylaidd: Yn honno yr oedd ganddynt Hawl i fod yn Aelodau trwy Ddisgyn yn ôl y Cnawd oddi wrth *Abraham, Isaac, a Jacob*, p'un a'u bod yn wir grediniol neu beidio; ie, er nad oedd eu Rhieni felly: ond yn hon, yr wyf yn barnu, y caniateir o leiaf, gan yrhai y mae i mi a wnelwyf â hwy yn bennaf, fod y Pethffordd arall. Y mae'r Llé hwn ei hunan yn dangos, fod yr Himpiad a'r Sefylliad 'nawr trwy Ffydd, ac nid felly'r oedd (o ran yr Eglwys weledig) o'r blaen. A pha Reswm tybygol arall a ellir ei roi, pa ham y torrid ymaith yn awn y Rhieni a'r Had o Achos Anghrediniaeth, pan nad oedd Hawl y Plant y pryd hynny ddim yn gorphwys ar Ffydd y Rhieni agosaf; oddieithr ei fod hyn, sef fod y Cyfammod a'r Had naturiol yn cael ei ddiddymmu, a'r Stat eglwysig honno, i ba un y derbynid hwy yn Aelodau, yn cael ei symmud?

Gallwn hefyd nodi, fod yr Apostol mor bell oddi wrth annog neb i ganlyn y *Gyffelybiaeth* y mae se'n arferyd yma, tu hwnt i'r hyn y mae 'ie ei hun yn sefyll arno 'n neillduol, fel nad yw'n ymresymu i eithaf Manylrwydd oddi wrth Natur y Pethau yn y *Gyffelybiaeth*, ac Arfer Dynion ymherthynas iddynt. Canys nid yw Dynion yn cymmeryd Himpin oddi ar Bren gwyllt i'w impio mewn un o Ryw gwell, mewn trefn i ddwyn gwell Ffrwyth, ond yn y Gwrthwyneb, y maent yn impio Himpin da mewn Pren gwyllt, canys bydd y Ffrwyth o'r Natur hynny ag y ddygafai yr Himpin pe buasai'n aros yn ei Bren ei hun, iac nid o'r un Natur a'r Pren ymha un yr inspir ef. A thybygid ei fod yn rhoddi rhyw Arwydd o hyn ei hunan i ni, *Adn. 24.* Canys os tydi a dorriwyd ymaith o'r *Olew-wydd*, yr hon oedd wyllt wrth *Naturiaeth*, a'th impio yn erbyn *Naturiaeth* mewn gwir *Olew-wydd*. Ond

Ond y mae'n bryd i ystyried beth y mae Mr. H. yn ei gynnig oddi ar y Testyn hwn.

Yn gyntaf y mae efe'n gofyn, *Beth fydd i ni ei ddeall wrth y Gwreiddyn sanctaidd hwn, a'r Olew- wydden dda.* I hyn y mae efe'n Atteb, o ran y Gwreiddyn.

1. *Nid y Cyfammod Gweithredoedd; oblegid nid yw'r Ffyddloniaid yn cael eu himpio yn y Cyfammod hwnnw, ond eu gwaredu oddi wrtho.*

Yr wyf yn barod i gytuno â hyn, ond nid wyf ddim yn gweled yn iawn pa fodd y mae'n gweddu i'w Amcan ef; canys yr oedd y Cyfammod â'r Had naturiol yn addo Bywyd yn unig ar berffaith Ufudd-dod (fel dangoswyd o'r blaen) ac os nid y Cyfammod â'r Had naturiol ydoedd, beth yw hyn i Had naturiol y Ffyddloniaid?

2. *Nid Iesu Crist 'chwaith.*

Er mai Crist, yn fwyaf priodol a blaenorol, yw'r Gwreiddyn, oddi wrth ba un y rhoddir Bywyd, Tyfiant, a Ffrwythlondeb i'r Canghennau; etto yn hyn yr wyf'n cytuno â Mr. H. nad yw'r Apostol yn ei feddwleef yn uniongyrch a digyfrwng yn y lle hwn. Ond dylid nodi 'chydig ymhellach ar ei Reswm arall i brofi, nad Crist a feddylir yma, sef, *Oblegid y dywedir, fod yr Iuddewon yn Ganghennau naturiol yn yr Olew- wydden dda hon; ond nid oes neb wrth Naturiaeth yng Nghrist.*† Oblegid, gan ei fod yn deall yma (fel y gwelwn yn fuan) Abraham fel Tad cyfammodol, a Chysammod yr Addewid a wnaeth, ac a gadarnhaodd Duw ag ef a'i Had, yr hwn y mae fe'n ei ddywedyd wrthym yn fynych yw'r Cyfammod Grâs; a ydyw'n fwy Ynfydrwydd haeru eu bod wrth Naturiaeth yng Nghrist, na'u bod wrth Naturiaeth yn y Cyfammod Grâs? Oni elwir Crist ei hun yn *Cyfammod y Bobl*, Esay xlii.

6. a'r

† Mae'r Cyfieithydd wedi gadel y geiriau hyn oll allan o'r *Gymr'aeg*, fel y nodwyd yn barod.

6. a'r
Cyfam
ddycho
yng N
wrthw
Hâd A
Hawl
mewn
yma,
Grâs a
canys y
oddi w
fammod
canys
ydynt
3. N
eglwysig
laethol
mwyd y
Eglu
threfnu
aeth;
Iuddew
gan Dd
gyfadd
laethol,
ei thyn
eglwysig
i adeila
Defnyd
hyn y
efe a o
y/brydol
yn y M
hwnnw
digyfrw
Abraham
gan hy

6. a'r xlix. 8? Ai efe yw Swm holl Fendithion y Cyfammod, a ydynt oll yn gwyno ynddo ef, ac a ddychon neb fod yn y Cyfammod, ac heb fod yng Nghrist? Mae'r Sgrythur yn llefaru yn gwbl wrthwyneb, *Gal. iii. 29.* Os eiddo Crist ydych, yna Hâd Abraham ydych: Hynny yw, y mae i chwi Hawl yn y Cyfammod Grâs a wnaeth Duw ag ef mewn modd neillduol. Rhaid i'r hyn a arwyddir yma, fod (mae'n debyg) y fath Gyfammod Grâs ac na ryddhâo oddi wrth *Ddamnedigaeth*; canys y rhai fydd yng Nghrist yn unig a waredir oddi wrth hynny, *Rhuf. viii. 1.* Y cyfryw Gyfammod na rydd ddim Gobaith am Ogoniant; canys y rhai fydd gyfrannog o'r Gobaith hyn ydynt yng Nghrist, ac efe ynddynt hwy, *Col. i. 27.*

3. Nid Cyfammod Horeb 'chwaith, na'r Stat eglwysig Iuddewaidd, a'i hystyried fel yn genhedlaethol dan un Arch-Offeiriadaeth; canys diddymwyd y rhei'ny gan Crist.

Eglur yw, fod yr Eglwys Iuddewaidd wedi ei threfnu yn genhedlaethol dan un Arch-Offeiriadaeth; y mae 'fe yma'n caniatáu, fod Stat Iuddewaidd yr Eglwys fel yr oedd wedi ei threfnu gan Dduw, yn awr wedi ei ddiddymmu. Efe a gyfaddef, ei bod wedi ei ddiddymmu fel yn genhedlaethol, ond nid fod yr holl Adeiladaeth wedi ei thynnu lawr. Os diddymodd Duw yr Stat eglwysig genhedlaethol, ac os rhoddos Gyfreithiau i adeiladu un arall yn ei lle, rhaid na ddoder dim Defnyddiau yn yr Adeilad newydd hon, ond yr hyn y mae Duw ei hun wedi orchymyn: Ac efe a orchymynodd osod *Meini bywiol* yn y Ty ysbrydol hwn, i *Pedr ii. 5.* Ac ni chanlyn, yn y Messur lleiaf, mai am fod Babanod y pryd hwnnw (er nid fel Babanod Rhieni crediniol digyfrwng, ond yn unig fel yn desgyn oddi wrth Abraham, Isaac, a Jacob) yn Aelodau eglwysig; gan hynny y rhaid i Fabanod Rhieni crediniol, fel

fel y cyfryw, fod yn Aelodau eglwyfig 'nawr. Rhoddas Duw Gyfarwyddiadau eglur am eu Derbyniad fel Aelodau y pryd hwanw; a phe buasai ei Ewyllys ef, eu bod yn awr fel pryd hynny, buasai'r *Mab* fel Ffrwyth o'i Gariad a'i Ofal, yn rhoddi i ni Gyfarwyddyd mor eglur am dano, ag y gwnaeth y *Gwas*.

4. *Nag e, nag Abraham 'chwaith, a'i ystyried yn hollol fel Tad naturiol, &c.*

Yr wyf yn caniatáu hyn yn rhwydd, a hefyd yn caelgu, nad yw'r Ffyddloniaid, fel Rhieni naturiol, yn rhoi dim Sancteiddrwydd cyfammmodol, na Hawl i Aelodaeth eglwyfig i'w Hiliogaeth naturiol, fel y cyfryw; a phe buasai Hiliogaeth naturiol *Abraham* yn ynnill eu Hawl i'r Cyfammmod *Gras* trwyddo ef, ni buasai byth o'r *Canghennau* naturiol hynny'n cael eu torri ymaith. Ond y mae 'fe'n myned rhagddo i ddangos beth y mae 'fe'n feddwl wrth y *Gwreiddyn* sanctaidd hwn.

Wrth y Gwreiddyn sanctaidd hwn, yr wyfi 'n deall, eb' efse, Abraham, fel Tad cyfammmodol, a Chyfammmod yr Addetwiel a wnaeth, ac a gadarnhâodd Duw ag ef, a'i Had, Gen. xvii. 7, &c.

Dangosais yn barod, mai fy Marn inneu hefyd yw, mai *Abraham*, fel Tad cyfammmodol a feddylir yma, er na welaf un Rheswm i greda, mai'r Cyfammmod a wnaed ag ef, *Gen. xvii. 7.* dros ei Had naturiol yw'r cwbl y mae'r Apostol yn olygu yn y Llé hwn; ond fel yr oedd Cyfammmod wedi ei gadarnhau ag ef dros ei Had ysbrydol, gystal a'i Had naturiol, mai'r blaenaf a feddylir yn bennaf: Er y dychon yr Apostol yn y *Bennod* hon eu golygu ill dau, mewn rhyw fessur, ac ystyried *Abraham* fel *Gwreiddyn* neu Ben-cyfammmodol i'r ddau ryw Had; gan mai ei Had naturiol yn

unig

unig oes
ymaith,
oeddent
Cenhedl
ent yn
y gall M
mwyaf
naturio
brydol
ef ydyr
a wna
fammo
Yn a
en wrth
Dduw
ac yn de
tiau, o
mod hw
Nid
wrth y
anweled
(gan y
'Sgryth
25. H
i'r Eglw
oes ne
neilldu
un anv
roddasa
yna'n r
i'w der
yma, r
eidfaoe
Ddeilia
Gredin
yr Ole
ddywee

unig oedd y *Canghennau naturiol* y rhai, a dorrwyd ymaith, a'r cyfryw o'r *Iuddewon* ag oedd yn sefyll oeddent hefyd ei Had ysbrydol, yn gyftal a'r *Cenhedloedd*, y rhai a himpiwyd i mewn, ag oeddent yn sefyll trwy *Ffydd*. Ac yr wyf i'n tybied y gall Mr. H. gyftal amcanu profi un peth, y peth mwyaf amhosibl mewn Natur, a phrofi fod Had naturiol y Crediniol, fel y cyfryw, yn Had ysbrydol *Abraham*, a sicr mai nid ei Had naturiol ef ydynt. Ynte ni welaf i ddim pa gynnorthwy a wna hyn tuag at brofi Sancteiddrwydd Cysfammod Plant y Crediniol.

Yn ail, rhydd ei Feddwl am y *wir Olew-wydd* en wrth yr hon yr wif i'n deall (eb' efe) Eglwys Dduw a'i hystyried fel yn weledig, fel yn tyfu ar, ac yn derbyn ei *Brasder*, hynny yw, ei *Rhagorfreintiau*, oddi wrth y *Gwreiddyn sanctaidd* y Cysfammod hwn.

Nid mawr y *Gwahaniaeth*, p' t'n a'i deallom wrth y *wir Olew-wydd* en yr Eglwys weledig, neu anweledig, yn gynnwysedig o Etholedigion Duw, (gan y gelwir y rhai diweddaſ hyn yn fynych yn y 'Sgrythur, yr Eglwys, megis *Eph. i. 22.* a'r v. 25. *Heb. xii. 23.*) mor belled ag y perthyn i'r Eglwys yn Amfer yr Efengyl; o blegid nad oes neb yn Aelodau cymmwys o un Eglwys neillduol weledig, a'r nad ydynt yn Aelodau o'r un anweledig, gan mai y rhai hynny 'n unig a roddasant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd, ac yna'n rhoi eu hunain i'r Eglwys, fydd gynnwys i'w derbyn. Os yr Eglwys weledig a feddylir yma, rhaid mai fel yn gynnwysedig o Gynnull-eidfaoedd neillduol, wedi eu gwneud i fynu o Ddeiliaid perthynol. Canys nid neb ond y gwir Grediniol sy gyfrannog o *Wreiddyn*, ac o *Brasder* yr *Olew wydden*: a Ffyddloniaid yw pawb a ddywedir yma, eu bod yn sefyll ynddi, gan mae'r cyfryw

'r cyfryw'n unig fydd ganddynt Hawl i'r Cysam-
mod Gras; ac nid oes yr Arwyddocâd lleiaf, fod
neb yn perthyn iddo ond y rhai a himpiwyd, yr
hyn sy'n cynnwys eu hundeb â Christ ac a'i
Eglwys. Ac os wrth y Rhagorfreintiau (pa rai,
medd Mr. H. y mae *Brasder yr Olew-wydden* yn
ddal allan, o'r hwn y mae'r *Cenhedloedd* impiedig
yn gyfrannog, gyda'r *Iuddewon* crediniol) y mae
n meddwl rhai allanol yn unig, yr wyf'n medd-
wl ei fod yn mawr Gamsynnied. Canys wrth
Frasder yr Olew-wydden, yn yr hon yr impiwyd hwy,
y rhaid yn angenrheidiol feddwl, y Bendithion
mwyaf dewisol ac ysbrydol ag y maent yn eu
derbyn trwy gredu (yr hyn nid yw Ordeinhadau
allanol ond Moddion trwy ba rai y maent yn eu
derbyn) y rhai sy'n dylito allan o Grist i'w holl
Eglwys, a phob Aelod neillduol o honi. Eithr
dywedir, Onid yw'r Eglwys weledig yn cyn-
nwys llawer o Aelodau nad ydynt mewn Undeb â
Christ? Ac onid oes llawer mewn Undeb â
Christ ag nad ydynt yn Aelodau o un Eglwys
weledig neillduol? Yr wyf yn barod i gamiatau'r
ddau. Ond am y blaenaf, gellir deall yr Apostol
yn dda ddigon, megis yn edrych arnynt yr hyn
a ddylasent fod, ac fel y mae'n Ddyledswydd ar
yr Eglwys i ofalu, hyd eithaf ei Gwybodaeth,
ar iddynt fod; Ac am yr olaf, y maent hwy'n
perthyn i'r Eglwys gyffredinol, ac yn Aelodau
cymmwys i Eglwys neillduol weledig, ac y
maent yn ewyllysgar, pangoleuo Duw ei Ffordd,
a rhoddi iddynt Odfa, i fod yn Aelodau o ryw
Eglwys neillduol o Drefniad Crist. Ac ni allaf
weled yn iawn pa Synwyr gweddol a ddychon
ese ei wneud o Eiriau'r Apostol, am *impio Gang-
hemau* trwy Ffydd yn y *wîr Olew-wydden*, y rhai
a gymmerwyd oddi ar yr *Olew-wydden* wylt;
oddieithr i ni feddwl wrth y *wîr Olew-wydden*,
yr Eglwys, fel y mae hi mewn Undeb â Christ,

ac yn
wedi
oddi
lyb id
Ffydd
am da
fiofi
Aelod
faint
weledi
Dynie
o Egl
Rhago
y mae
ac y n
dan y
oedd g
Aelod
Ordein
ai'n h
ail-eni
ol hwy
ol, yr
iawn i
aidd,
ofynol
yn Ael
rheidiol
glu un
y blaen
Rhodde
wrth A
ddau B
Ragorfr
ydym n
2 Cor.
i'r Phar

ac yn dwyn Ffrwyth da, gan ei bod yn gyntaf
 wedi ei gwneud yn dda trwy'r Gras fy'n dylifo
 oddi wrth Grif, ac yn eu gwneud hwy'n gyffe-
 lyb iddo, yr hyn nid yw wir am neb ond
 Ffyddloniaid diffuant. Canys y mae 'fe'n llefaru
 am dano fel Rhagorffaint ardderchog wedi ei
 'stofi ar y *Cenhedloedd*; ac felly y mae, bod yn
 Aelod o'r Eglwys anweledig, ac nid bychan y
 faint fod yn Aelod addas o Eglwys neillduol
 weledig. Ond yr wyf'n tybied, fod Derbyniad
 Dynion, heb eu hadnewyddu, i fod yn Aelodau
 o Eglwys neillduol, mor bell oddi wrth fod yn
 Rhagorffaint wedi ei 'stofi gan Ddau ar neb, fel
 y mae 'fe'n hytrach yn gwithod y cyfryw beth,
 ac y mae'n niweidiol iddynt hwythau. Eithr
 dan y Gyfraith yr oedd ymhell Ffordd arall, yno'r
 oedd gan bob un wedi ei enwaedu Hawl i fod yn
 Aelod o'r Eglwys genhedlaethol honno, ac i'r holl
 Ordeinhadau oedd wedi eu trefnu iddi, os bydd-
 ai 'n lân yn ol y Ddesod, p'un a'i fod wedi ei
 ail-eni neu beidio; gan fod eu Puredigaeth desod-
 ol hwy yn gyfgodol o'r Sancteiddrwydd tufewn-
 ol, yr hwn fydd angenrheidiol i roddi Hawl un-
 iawn i Ordeinhadau Crist yn yr Eglwys efangyl-
 aidd. Ynte os nid oedd yr un Cynheddfau yn
 ofynol ym mlach llaw, fel yn angenrheidiol i fod
 yn Aelodau o'r Eglwys *Iuddewig*, ag fydd angen-
 rheidiol yn yr Eglwys efangylaidd, ni ellir cas-
 glu un Rhefwm sylweddol oddi wrth Ddeiliaid
 y blaenaf, i brofi Hawl yr un Deiliaid i'r olaf.
 Rhoddodd eu Disgyniad hwy 'nol y Cnawd oddi
 wrth *Abraham* iddynt Hawl i'r Enwaediad, a'r
 ddau Beth hyn a roddes iddynt Hawl i holl
 Ragorffreintiau Aelodau Eglwys. Yn awr nid
 ydym ni i adnabod neb yn ol y Cnawd o hyn allan,
 2 Cor. v. 16. A rhoddos *Iwan Hylbyniad* o hyn
 i'r *Phariseiaid* a'r *Saduceiaid* ar y Gweinidogaeth-

iad cyntaf o'r Ordinhad efangylaidd o Fedydd, pan ddaethant hwy i geisio Derbyniad iddi *Mat. iii. 8, 9.* Dygwch gan hymny *Efrwythau addas i Edifeirwch; ac na feddylwch ddywedyd ynoch eich hunain; Y mae gennym ni Abraham yn Dad i ni.* Ie yn y Bennod hon y mae'r Apostol yn dywedyd wrthym, *dorri ymaith y Ganghennau naturiol; gan nad oes neb ond y Crediniol p'un ai Iuddewon ai Cenhedloedd, yn sefyll fel Ganghennau yn y wîr Olew-wyddden yr Amser hwn dan yr Efengyl.* Oddi wrth y Cyfan yr wyf'n casglu, fod y Stat eglwysig honno, a'r Cyfammod ar ba un yr ydoedd wedi ei seilio, yn awr wedi eu diddymmu; ac na ddychon neb trwy eu Disgynniad naturiol gleinio Hawl o Oderbyniad i'r Eglwys efangylaidd; er fod yr *Iuddewon* fel Had naturiol *Abraham*, yn cael eu harddel gan Dduw fel ei Eglwys a'i Bobl, dan yr Oruwchwiliaeth ddefodol honno, trwy yr hon y cylgodid yr Oruwchwiliaeth hon fy fwy ysbrydol.

Yn Drydydd, *Wrth y Ganghennau naturiol (eb'efe) yr ydym i ddeall, pawb a enir o fewn yr Eglwys a'r Cyfammod, Gal. ii. 15.* Yn gystal y rhai oedd wedi disgyn oddi wrth y *Profelytiaid gynt, a'r rhai oedd Blant naturiol, o Lwynau Abraham, Num. xv. 13, hyd 17. Ioan iv. 22. Exec. xlvii. 22. a'r xvi. 20, 21.* Hebrewyr o'r Hebreaid (fel yr oedd Paul) a Hebrewyr o'r *Profelytiaid gynt, oeddent ill dau yn Ganghennau naturiol o'r Olew-wyddden dda.*

Pe caniateid y cyfan o hyn, ni ennill Mr. H. ddim oddi wrtho; oddi eithr iddo 'fe allu profi, mai yr unrhyw Gyfammod a Stat eglwysig oedd y rhai y derbyniwyd hwy iddynt, a'r rhai y mae'r Cenhedloedd crediniol 'nawr danynt; er nad ymddengys fod yr hyn y mae 'fe'n ddywedyd yma wedi

wedi e
perſwa
xli. 4.
hlith N
Paſg he
Gwrry
Ac nid
14, 15
derbyn
erail.
Plant a
Drefnh
Ordein
turiol o
iawn y
Hawl y
ddiogel
efangyl
cymme
i'r Enw
Iuddew
fod gan
trwy ap
byniad
ac nid C
naturiol
lodau e
ogaeth y
iol hefy
A ddyl
yddio e
o honyr
hyd â'u
Aelodau

* Pool's
Dal. 132.

wedi ei brofi mor oleu a da ag y mynnai 'fe'n
 perfwadio ni ei fod. Eglur yw oddi wrth *Exod.*
xli. 48, 49. nad allai un *Eftron* yn ymdaith ym-
 hlith Meibion *Israel* yng *Wlad Canaan*, swytta'r
Pasg heb ymddarostwng i Enwaediad; efe a phob
 Gwrryw yn ei Dŷ, yn gyftal Gweision a Phlant:
 Ac nid llai eglur oddi wrth *Num. ix. 14. a'r xv.*
14, 15. mai pan yr enwaedid ef a'i Wrrywaid, y
 derbynid ef a'i Deulu i'r *Pasg*, ac Offrymmau
 eraill. Ond hawfach dywedyd na phrosi, fod
 Plant a Gweision y Dieithriaid hyn, y rhai trwy
 Drefnhad Duw a dderbynid i'r Enwaediad, ac
 Ordeinhadau *Iuddewig* eraill yn *Ganghennau na-*
turiol o'r wir Oleu-wyddden. Ni haera neb ag fy'n
 iawn ystyried beth y mae'n ddywedyd, fod iddynt
 Hawl yn y Cyfammod *Gras*; neu y gellir yn
 ddiogel dderbyn y cyfryw a'r rhai'n i'r Eglwys
 efangylaidd, rhai o'honynt o bosibl yn cael eu
 cymmell trwy Awdurdod eu Meistred i ymofwng
 i'r Enwaediad,* er eu bod yn cael eu derbyn i'r un
Iuddewig. Mor bell ydyw oddi wrth wirionedd,
 fod gan yr unrhyw Ddeilaidd ag a dderbynid,
 trwy appwyntiad Duw i'r naill, Hawl o Dder-
 byniad i'r llall. Ond dywedir, Plant yn unig,
 ac nid Gweision Profelytiaid, ydynt *Ganghennau*
naturiol o'r wir Oleu-wyddden, gan eu geni o Ae-
 lodau eglwyfig. Eithr ynte rhaid cyfrif Hili-
 ogaeth y Caethweision hyn yn *Ganghennau natur-*
iol hefyd, fel wedi eu geni o Aelodau eglwyfig.
 A ddylai'r Cris 'nogion yn *America* fynnu bed-
 yddio eu holl *Slafaid*, a'u holl Blant a anwyd
 o'honynt yn eu Tai? A ddylai'r rhai'n oll, yng-
 hyd â'u Meistred Cris 'nogol, gael eu derbyn yn
 Aelodau o'r Eglwys; a Phlant y Slafiaid hyn, yn

R 2

unig

* *Pool's Annot. on Exod. xii. 44.* a Goffawyd o'r blaen
Dal. 132.

unig ar gyfrif Aelodaeth eu Rhieni (gan barhau ni ofynwyd dim Ffydd ac Edifeirwch, fel Pethau angenrheidiol cyn eu Derbyniad hwy) gael eu cyfrif yn Canghennau naturiol yn yr Eglwys Gris'nogol? Y mae gennyf fwy o Achos i wasgu'r Peth hyn, oblegid fod Mr. H. yn rhoi ar ddeall fod derbyniad y Profelytiaid i'r Eglwys Iuddewig yn cael ei amcanu, f'allai, i rag-ddangos pa mor rhydd a helaeth y derbynid y Cenhedloedd i'r unrhwy Gyfammed ag Abraham, hwy â'u Had gyd â hwynt, pan dorrid lawr Ganol-fur y Gwahaniaeth, Dal. 42. Yr wyf gan hynny'n tybied ei fod yn eglur, mai Had naturiol Abraham yn unig a feddyllir wrth y Canghennau naturiol yn y Lle hwn; yr hyn nid oedd Hiliogaeth y Profelytiaid; gan mai Dychweliad Hiliogaeth naturiol Abraham, trwy Isaac, y mae'r Apostol yn ei ragddywedyd yma, a chyd â hynny yn ceisio rhagflaenu'r Cenhedloedd i ymfalchio yn eu herbyn. Nag e y mae'n gwbl groes i'w Amcan a'i Ddiben ef, i ddeongli mai Profelytiaid o'r Cenhedloedd, gystal ag Iuddewon naturiol a feddyllir wrth y Canghennau naturiol, fel yr haera Mr. H.

Am yr hyn y mae 'fe'n chwanegu 'mhellach, Na elwid Hiliogaeth y Profelytiaid mewn Oesoedd canlynol, y rhai a sefydlasant ac a barbasent yn Eglwys Israel, yn Profelytiaid ond yn Iuddewon, &c. nid oes ond ei Haeriad pendant ef yn unig am hynny. Y mae'n hysbys ddigon, fod Sail ddigonol i barhau'r Gwahaniaeth rhwng Iuddewon a Profelytiaid ar gyfrif yr Etifeddiathau, y rhai nid oedd gan y Profelytiaid Hawl i'w cyd-feddiannu â'r Iuddewon yngwlad Canaan. Ond, eb' efe, 'mhellach, Ie, wreithiau gelwid y Profelytiaid eu hunain yn Iuddewon, Esth. viii. 17. ac y mae Jether, Ismaeliad, wedi dyfod yn Profelyt yn cael ei alw'n Israeliad, 1 Cron. ii. 17. gyd â

2 Sam.
17. 4
a blegid
Eithr
niad y
debygo
oddi w
ays, g
ddial a
hwy a
o'u Cr
Dynior
yma y
a fynn
nau nat
can, w
wyddo
naturio
lwys h
a dref
ddych
n pari
yn yr
amddif
yn cae
Am
cael ei
mai ni
Sam. x
Jether,
fod fell
Rieni,
neu ry
gelwir
fod yn
oedd o
deg Lil
fod

2 Sam. xvii. 25. Dywedir wrthym yn Ebb. viii. 17. *A llawer o Bobl y Wlad a aethant yn Iuddewon, a blegid Arfuyd yr Iuddewon a fwrthiasai arnynt hwy.* Eithr Efaith Arfwyd ac nid f'fydd oedd cydgan- niad y Bobl hynny a'r Enwaediad, y rhai, mae'n debygol hefyd a broffesasant dros Amser i drod oddi wrth Euluned mudion at y Duw byw; can- ays, gan eu bod yn prawychu rhag i'r *Iuddewon* ddial arnynt am eu hymddygiad cyffrous gynt, hwy a gymmerasant arnynt yn rhagrithiol i fod o'u Crefydd hwy, gan weled mai hwy oedd y Dynion mewn Ffafr yn Llŷs y Brenin, ac oddi yma y gelwir hwy'n *Iuddewon*. Ni's gwn i p'un a fynnai Mr. H. i'r Bobl hyn fyned fel *Ganghennau naturiol*, ai peidio; fel y tybygid fod ei Am- can, wrth ddwyn y 'Siampol hon i mewn, yn ar- wyddo. Ond os oedd y rhai'n yn *Ganghennau naturiol* yn yr Eglwys *Iuddewig*, se wna i'r Eglwys honno edrych yn rhy anhebyg i'r Eglwys a drefnodd Crist dan yr Esgynyl, i adel un lle i ddychymmyg, fod yr unrhyw Stat eglwyf etto'n parhau; neu, fod Hawl Babanod i Aelodaeth yn yr Eglwys esgynlaidd yn debyg o gael sawr amddiffyniad oddi wrth fod Plant y Profelytiaid yn cael eu geni yn Aelodau o'r Eglwys ddefodol. Am ei 'Siampol arall, fod *Jether* yr *Ismaeliad*, yn cael ei alw'n *Israeliad*, mae Mr. Poul yn dywedyd mai nid *Jether* ond *Anasa*, ai Fab ef, a feddylin yn 2 Sam. xvii. 25. Ei Eiriau ydynt, "Gelwir *Jether*, neu *Jether*, Tâd *Anasa*, yn *Ismaeliad*, i Cys. ii. 17. am ei fod felly, naill ai oblegid ei Enediggaeth o'r cyfryw Rieni, neu ei hîr Breswyliaid yn eu plith hwy, neu ryw Reswm arall anhysbys i ni'nawr. A gelwir *Anasa* yma'n *Israeliad*, naill ai oblegid ei fod yn *Breslyt*, neu'n withwynet i *Jach*, yr hwn oedd o Lwyth *Juda*, fel yr oedd *Anasa* yn un o'r deg Lwyth; neu'n hytrach i arwyddo, ar ei

fod ef neu ei Rieni yn cael eu galw yn *Ismaeliad* am ryw Achos, etto mai o ran eu Gwraidd *Israeliad* yn wir oeddent. Yr hyn pe na buasai *Amasa*, nid yw debygol y buasai ganddo gymmaint Awdurdod ar Lwyth *Juda* ag oedd ganddo, *Pen. ix. 14.* Ond p'un ar *Amasa* neu *Jethur* a feddylir yma, ni a welwn fod Mr. *Pool*, wedi ei hir gyfrinach â'r *Barnwyr* a'r *Esbonwyr* goreu, yn parhau'n amheus o ran y gwir Achos o'i alw'n *Israeliad*, yr hyn y mae Mr. *H.* yn aturio ei haeru'n bendant fel Peth heb ddim Anhawddra ynddo.

Y mae 'fe'n myned yn y blaen, Yn Rhuf. xii. *fe dywedir am y Gwreiddyn sanctiaidd o byd fel mewn bod, fel Gwreiddyn yn awr dan y Testament Newydd.*

Y mae'r Cyfammod Gras a wnaed ag *Abraham*, dros ei Had ysbrydol, etto mewn bod; eithr diddymmodd Crist y Cyfammod a wnaethpwyd ag ef dros ei Had naturiol.

Mae 'fe'n chwanegu, *A dywedir am yr Olew-wydden dda, fel etto'n sefyll ac yn caedw ei Brasder, torrwyd ymaith oddi wrthi rai o'r Canghennau yn ddiau, ond ni thorrwyd y Pren i lawr, fel y mynnai rhai ei fod.*

Fel yr oedd gan Dduw Eglwys dan y Gyfraith, felly y mae ganddo Eglwys fwy ysbrydol dan yr Efyngyl: ac fel yr oedd y Ffyddloniaid pryd hynny mewn undeb â Christ, ac yn derbyn eu Cynhaliath gwaftadol oddi wrtho ef, nid llai y maent yn dderbyn yn awr, er fod y Stât eglwysig yn wahaniaethol.

Ymbellach, Yr ydym yn darllain, eb' ese, i rai, nid pawb, o'r Canghennau naturiol gael eu torri ymaith a'r Olew-wydden dda, ac i rai Canghennau gael eu torri allan o'r Olew-wydden wyllt, a'u bimpio yn yr Olew-wydden dda.

Rhaid cydnabod na thorrwyd dim ymaith o'r holl

holl
wir E
hwy,
bedloea
aidd.
dros a
lwys
ent, y
oedder
efangy
ran D
Yn
ddwyr
faf dy
oedd P
cael eu
Plant
gyd â
Y
wedi
byniac
iad yn
postol
p'un a
byniac
y Plan
yw'r
mewn
a gwr
won a
mi a y
Iuddeu
Ffydd
hwnn
Ond
hwn a
I.

holl Iuddewon oddi wrth *Hawl i Aelodaeth* yn y wir Eglwys, gan fod y Crediniol yn eu plith hwy, gystal â'r cyfryw a gasglwyd o blith y *Cenbedloedd*, yn cael eu derbyn i'r Eglwys efangylaidd. Ond er cŷd-ddwyn ag *Iuddewon* crediniol dros amser i ddal Cymmundeib achlysyrol â'r Eglwys *Iuddewig* mewn rhai Ordeinhadau ag oeddent, yn rhinweddol wedi eu diddymu; etto nid oeddent Aelodau o honno, eithr o'r Eglwys efangylaidd, fydd dra gwahanol oddi wrthi, o ran Defnydd a Ffurf.

Yn awr y mae Mr. H. yn myned rhagddo i ddwyn y Peth i Ben byr, canys yn ei Eiriau nefaf dywaid, *Nid yw'r Cwestiwn ond hyn, P'un a oedd Plant yr Iffaeliaid hynny a dorruyd ymaith, yn cael eu torri ymaith gyd â'u Rhieni? A pha un a oedd Plant y Cenhedloedd a impiwyd yn cael eu himpio gyd â'u Rhieni?*

Y mae'r Anghrediniol oll, Rieni a Phlant, wedi eu torri ymaith oddi wrth *Hawl o Dderbyniad* i'r Eglwys efangylaidd, gan fod y Sefylliad yn honno trwy Ffydd, fel y cyhoedda'r Apostol yn amlwg; ac y mae i bob Crediniol, p'un ai Rhieni ai Plant, *Hawl gyfiawn o Dderbyniad* iddi. Od yw y Rhieni yn credu, ac nid y Plant, derbynir y Rhieni, ac nid hwy; od yw'r Plant yn credu, a'r Rhieni yn parhau mewn Anghrediniazeth, dylid derbyn y Plant, a gwrthod y Rhieni: ac yn hyn y mae *Iuddewon* a *Cenbedloedd* yn sefyll ar ôgyfuwch dir. A mi a ymroddais eisoes i brofi, nad yw Plant neb, *Iuddewon* na *Cenbedloedd*, i'w derbyn ar gyfrif Ffydd eu Rhieni, a llefarir 'chwanneg ar y Pen hwnnw tua Diwedd y Bennod hon.

Ond gwrandewn ei Atteb i'r *Cwestiwn*, yr hwn a gawn mewn pump Pen.

1. *Y mae'n eglur oddi wrth lawer o Destynau o'r Sgrythur*

'Sgrythun sanctaidd, fod Babaned yn cael eu gatu yn Himpiau, neu Hiliogaeth eu Rhieni; y rhaid ydym y Ganghennau, allan o ba rai y maent yn blaguro ac yn tarddu; ie, pan flaguro Cangen, mae'r Blagur hwnnw ar y Cangen, fel Rhan o honi; os tyr un ymaith Cangen oddi wrth Bran pan fyddo Blagur arno, y mae'n torri ymaith y Blagur gyd â'r Cangen. Ac mae'n anhwyl pan dorrwyd ymaith y Ganghennau o'r Olew-uydden dda, fe dorrwyd eu Blagur, eu Hiliogaeth ymaith gyda hwynt, ac y maent yn araf felly hyd y Dydd hwn.

Mae'r Rhan olaf o'r Geiriau hyn yn cynnwys Atteb i'r Cwestiwn o'r blaen, hyd ag y mae'n perthyn i Dorriad ymaith yr Iuddeuon; fel y mae'r Rhan flaenaf yn rhoi Rhefswm neu Eglurhad o hono. Am yr Atteb, nid oes Achos i mi, chwanegu dim at yr hyn a ddywedais ddiweddaaf. Ond am y Rhefswm, Os nad oes un Peth mor ysfyd a ffal (fel y clywsom o'r blaen oddi wrth Dr. Owen) nad ellir ei amddiffyn, trwy ddyfgu, fod Dambegion yn hyfforddi ac yn profi, ymhob Rhan at Ymadrodd ag sy'n perthyn iddynt; † Beth ellir ei fuddwl am ei Ymresymiad ef oddi wrth Ganghennau at Flagur? Pan nad yw'r Apostol gymmaint a fôn am Flagur, nac yn arwyddo Torriad ymaith neb, ond am eu Hanghrediniaeth, nac am impio mewn neb ond y gwir grediniol. A phe gallai 'fe brofi, y meddyllir Hiliogaeth Dynion weithiau wrth Flagur, pa Wasanaeth a fyddai iddo, oddieithr iddo allu dangos hefyd, fod y Gair hwnnw un amser yn cael ei arfer yn yr Ystyr y mynnai 'fe ei dreifo ar y Lle hwn, sef pan llefarir am Dorriad oddi wrth, neu Dderbyniad i'r Eglwys yn Amser yr Esgyl? Ond er ei fod Brydiau eraill yn ein hanfôn at nifer fawr o 'Sgrythurau, gan gwyf i'chydig, neu ddim i'r

Rhyngas;
† Gwel Tu dal. 181.

Pierpa
unig;
Blagur;
ein cyr
Fe all
ganlyn
dwyn
eu him
nwysed
hau,
Natur
ddycho
yw Pla
yat hw
hwy tr
Ond
oddi w
dorri y
iogaeth
Rhieni
Hilioga
Eithr f
yon na
Eglwys
waid ei
i Dorri
Hawl
a'u Pla
Eb'e
piedig y
gyd â'r

† Sae
Hely Str
Odspring
sgrifenn
gytanol

Pŵrpaſ; etto yma 'fe ymfadlennodd i haeru ym
unig, mai lle mae'r *laith unaddid* yn dal allan
Blagur, i'n *Cyfaithu* ni ei droi *Hiliogaeth*, heb
ein cyfarwyddo at un 'Slampl o'r Natur hydyn.
Fe all'fai gyfal (pan 'n oedd ei Law mewn)
ganlyn y *Gyffelybiaeth* 'chydig ymbellach, a
dwyn ar feddwl i ni, pan fo Canghennau wedi
eu himpio yn dwyn Ffrwyth, fod Hadau'n gyn-
nwysedig o fewn i'r Ffrwyth, y rhai, wedi eu
hau, a ddygant Brennau yn rhoddi Ffrwyth o
Natur wyllt; ac oddi yma gasglu, yr byn a
ddychon Gwybodaeth pawb ei gadarnhau, nad
yw Plant Rhieni da yn derbyn Gŵs oddi wrth
ynt hwy, eithr fod mor anghenraid eu himpio
hwy trwy Ffydd ag oedd i'w Rhieni.

Ond, megis pe buasai wedi profi 'n ddigonol,
oddi wrth Canghennau'n dwyn Blagur, a chen-
dorri ymaith y Canghennau naturiol, fod *Hili-*
iogaeth yr *Iuddewon* wedi eu torri ymaith gyd â'u
Rhieni; mynnai yn y lle nefaf gasglu Himpiad
Hiliogaeth y *Cenhedloedd* credinkol gyd â'u Rhieni.
Eithr fel yr oedd Gwasanaeth-ddynion yr *Iudde-*
won naturiol a'r *Prophetaid*, yn cael eu derbyn i'r
Eglwys honno gyd â'u Meistr; os (fel y dy-
waid ef) rhaid i Himpiad y Cenhedloedd gyfarfod
i Dorriad ymaith yr Iuddewon, rhaid iddo haeru
Hawl Gwasanaeth-ddynion y Crediniol gyfal
â'u Plant, os amgen nid yw'r Peth yn cyd-reddeg.

Eb' efe 2. *Ni allid dywedyd fod y Canghennau im-*
piedig yn cael Cymdeithas â'u gilydd, neu gyftannegi
gyd â'r Iuddewon o Wridlyn a Brasfer yr Oleu-
wydd.

† Saes'neg Mr. H. yw, *It is clear from many Texts of*
Holy Scripture, that Infants are called Buds (rendered
Offspring). Mae'r Geiriau hyn wedi eu cymreigio fel y
sgriennais i hwy 'chydig o'r blaen, ond nid yn gyflawn
gytanol a'r Saes'neg.

wydden, megis hwynt hwy, Adnod 17. pe ni chawsent yr un Ragonfaint i'w Blagur, neu eu Hiliogaeth; fel Canghennau oddi wrth y Gwreiddyn, ag a gafodd y Canghennau naturiol i'w Hiliogaeth hwy, canys yna buasent yn ddiffigiol a un o'r Rbagorfreintiau pennaf a fwynhaodd y Canghennau naturiol. Bod y Gangen yn gyfrannog o Wreiddyn a Brasder yr Olew-wydden yw cael Sudd a Rhinwedd oddi wrth y Gwreiddyn i fwy, i gynhyddu, a blaguro; ac i'w Blagur ddyfod yn Ganghennau a dwyn Blagur hefyd, &c. cybyd ag yr arhosi-
ont yn y Gwreiddyn.

Wrth eu gwaith yn cyfrannogi â'r Iuddewon a Wreiddyn a Brasder yr Olew-wydden, ni all yr Apostol feddwl cyfrannogi â'r cyfryw a dorruyd ymaith, ond yn unig â'r Crediniol o'r Bobl gysgodol hynny, y rhai a safodd pan dorruyd ymaith y lleill. Canys ni bu y blaenaf erioed gyfrannog o Fendithion mwyaf dewisol y Cyfammod Gras, yr hyn a fu i'r Aelodau crediniol o'r Eglwys Iuddewig o hyd, ac y mae Aelodau yr Eglwys efangylaidd nawr yn gyfrannog o honynt. Ac yr wyf i'n tybied brofi'n ddigonol o'r blaen, na derbyniwyd Hiliogaeth yr Iuddewon Crediniol i Fedydd ac yn Aelodau eglwysig gyd â'u Rhieni, ond yn unig y cyfryw o honynt ag oedd yn ymddangos eu bod wedi eu galw yn effeithiol. Ond y mae ei Esboniad ef at gyfrannogi o Wreiddyn a Brasder yr Olew-wydden yn ymddangos i mi'n dra thywyll a dyrys. Ni fynwn i ddim ddeall yr hyn y mae fe'n ddywedyd am Sudd a Rhinwedd oddi wrth y Gwreiddyn i fwy, i gynhyddu, a blaguro, megis yn meddwl Bywyd naturiol, cynnydd y Corph, a Chenhedliad Plant; ac os Bywyd ysbrydol a Chynnydd Gras a feddylir, fel na nertha hyn ddim o honynt i ddwyn Blagur, felly ni ddwg ef ddim o'u Had o fewn Rhwymau'r Cyfammod newydd a

thracy
foes.

3.
at y C
iddynt
nau im
Mae'n
Dorria
Had gy
red hon
Himpic
hwynt.

Durw m
yw ei
wyneb
thur.

Gan
ond yr
mewn
Cyfatti
ddewon
maru y
ac nid
Apost
Nid yw
ein per
cyrhae
Had gy
Peth
Mante
dan yr
Gyfran
i fod y
yr oed
Bywy
yn aw
Oleun

thragywyddol, megis y ptofwyd yn helaeth ei
foes.

3. Yn Adn. 22. Gelwir Gweithred Duw tuag
at y Canghennau a dorriwyd ymaith, ei Doster ef
iddynt hwy; a gelwir ei Weithred tuag at y Canghen-
nau impiedig, ei Ddaioni tuag attynt hwythau.
Mae'n eglur i'r Weithred hon o Doster gyrrhaedd at
Dorriad ymaith yr Iuddewon anghrediniol a'u
Had gyd â hwynt; gan hynny, cyrrhaeddodd y Weith-
red hon o Ddaioni i'r Ffyddloniaid cenhedlig i
Himpiad y Cenhedloedd credadwy, a'u Had gyd â
hwynt. Gwadu hyn yw, dywedyd nad yw Daioni
Duw mor fawr yn himpio Canghennau newydd ag
yw ei Doster yn torri y rhai hên ymaith, yn wrth-
wyneb i Adn. 11, 31. ac i Holl Ffrwd yr Ysgry-
thur.

Gan i mi ddangos yn barod na thorriwyd ymaith
ond yr Anghrediniol yn unig, ac na himpiwyd i
mewn neb ond y Crediniol; digonol yw, fod y
Cyfattebolrwydd rhwng Torriad ymaith yr Iu-
ddewon ag impiad i mewn y Cenhedloedd yn cyd-
maru yn yr Ystyr hwnnw, fel y mae yn eglur;
ac nid oes dim yn y Geiriau, nac yn Amcan yr
Apostol ag a rydd Awdurdod i'w estyn ymhellach.
Nid yw'n canlyn 'chwaith, fel y mynnai Mr. H.
ein perswadio, mai os nid yw y Gydmariaeth yn
cyrrhaedd i Himpiad y Cenhedloedd crediniol, a'u
Had gyd â hwy, yna nad yw Daioni Duw, yn y
Peth hynny, mor fawr â'i Doster; gan fod y
Manteision a ganiateir i Hiliogaeth Pobl Duw
dan yr Efengyl ymhell uwchlaw y rhei'ny dan y
Gyfraith, er nad ydynt 'nawr yn cael eu derbyn
i fod yn Aelodau eglwyfig yn eu Babandod, fel
yr oeddent bryd hynny. Canys y mae Moddion
Bywyd a Dedwyddwch thragywyddol, fel y maent
yn awr wedi eu dadguddio gyd a llawer mwy o
Oleuni, yn rhagori 'mhell iawn ar yr holl Ragor-
freintiau

freintiau ag oedd yr Had enawdol, Cysgodau yr Had ysbrydol, yn eu mwynhau.

4. Yn Adn. 23, 24, &c. Y mae Addewid y Bydd i'r Iuddewon yn y Diwedd gael eu himpio yn eu Holiwydden eu hunain; am hynny ni thorrwyd eu Holiwydden hwy lawr ond y mae'n sefyll, ynghyd â hwy Ragufratol y Rhieni o gael eu Plant mewn Cysammod gyd â hwy eu hunain. A phan himpior y Iuddewon i mewn drachefn, fe a himpior eu Blagur, heb eu Hiliogaeth gyd â hwy, Adn. 26, 27, 28. Esay lix. 20, 21. Eze. xxxvii. 24, 25, 26. Zech. x. 6, 7, 8, 9. Gan hynny, fe a himpiwyd y Denhedloedd, ac fe a'u himpior, hwy, a'u Plant gyd â hwynt; onid nid oes Cysatfebolrwydd, &c.

Nid yw'r Apostol yma yn fon am himpio i mewn o'r Iuddewon, yn y Dyddiau diwedda, ond y Rhai a gredant, Adn. 23. A hwythau, onid arhysant yn anghrediniacth, a himpior i mewn. Fel had oes gennym ddim Hanes am Dderbyniad heb yn 'chwaneg nag a gredent yn welthredol, o'r Plath ffurfiol y Bobl hynny yn y prif Amseroedd, heb Ail am eu Blagur; felly mor lleied Son fydd am himpio heb i mewn yn y Diwedd ond yr Etholedigaeth, yn derbyn Ffydd fel Effaith o'r Arfaeth Glas Duw. Nid oes 'chwaith un o'r Sgrythurau y cyfarwyddir ni attynt yn arwyddoedd o'r cyfryw beth ag y dygir hwy o'i herwydd. Mae Esay lix. 20, 21. yn llefaru am yr Had a roddes y Tad i Grist, ac yn cynnwys Addewid a wnaed iddo ymherthynas iddynt. Mae Eze. xxxvii. 24, &c. a Zech. x. 6, &c. yn llefaru am y Cyfwr dedwydd a blodeuog a fwynhau'r Iuddewon a'u Hiliogaeth yng Wlad Canaan, ar ôl eu Dychweliad o Gaethiwed; ond nid oes yr Awgryn lleiaf am dderbyn eu Plant gyd â'u Rhieni i'r Eglwys dan yr Efengyl, ne's bo Arwydd eu bod yn credu.

5. D
dorrwyd
o herwy
Gan hy
ond saf
Gan
allan y
wrth y
Aeloda
thorrw
Berthy
yn Ael
Genedi
mi a gy
Plant y
Eglwys
cael ei
wyddo
câf farn
waid ef
cynaf,
yn cael
ddewon
anghree
Darfu
efe Dan
Athraw
tolion,
Bywyd
iddynt
Ordein
unrhyw
byniad
Efengyl
Dal.
lle mae
eu Dyc

5. Dywedir, Adn. 17. rhai o'r Canghennau a dorriwyd ymaith, am hynny nid pawb; ac Adn. 20. o herwydd Anghrediniaeth y torriwyd hwy ymaith. Gan hynny, ni thorriwyd ymaith neb a gredasant; ond safasant fel gynt, hwy a'u Plant gyd â hwy.

Gan fod y Stat eglwysig wedi ei newid, cauir allan yr Iuddewon anghrediniol yn awr, oddi wrth yr Hawl ag oedd ganddynt o'r blaen i Aelodaeth eglwysig. Am y rhai a gredasant, ni thorriwyd mo honynt hwy ymaith oddi wrth Berthynas i Dduw fel ei Eglwys, er na safasant yn Aelodau o'r un Eglwys ag y rhoddes eu Genedigaeth ffrainc iddynt dderbyniad iddi. Ond mi a gymmeraf fy Rhydd-did i wadu, nad oedd Plant y rhai'n yn Aelodau gyd â hwy yn yr Eglwys efangylaidd, hyd oni welwyf hynny wedi cael ei brofi'n well, gan nad yw'r Apostol yn arwyddo dim o'r fath beth. Ac hyd hynny hefyd, câf farnu yr hyn a ganlyn yn ddirym, pan y dywaid efe wrthym, y buasai Rhwyg yn yr Eglwys cyntaf, pe ni buasai Plant y Cenhedloedd crediniol yn cael eu derbyn gyd â hwy, gystat â'r eiddo'r Iuddewon, gan fod gennym gymmaint Rhefwm i anghredu y naill â'r llall.

Darfuom â Rhuf. xi. Am yr hyn a ddywaid efe Dal. 79. Yr wyfi'n cydnabod, mai yr un Athrawiaeth a bregethodd y Prophwydi a'r Apostolion, o ran y Ffordd a'r Moddion i gyrraedd Bywyd tragywyddol: Ond a ganlyn oddi yma, iddynt gyfarwyddo'r Bobl i gadw yr un fath Ordeinhadau oll; neu iddynt hyllysu, fod i'r unrhyw rai ag yr oedd iddynt Hawl o Dderbyniad i'r Eglwys ddefodol, yr un peth dan yr Efengyl?

Dal. 79. Y mae efe'n dwyn i mewn Eph. ii. lle mae'r Apostol yn dywedyd wrthynt eubod cyn eu Dychweliad yn Ddieithriaid oddi wrth Wlad-
S
wriaeth

urfaeth Israel ac yn Estrooniaid oddi wrth Ammodau yr Addewid — ymhell — ond eu gwneud yn agos trwy Waed Crist — yn gyd ddinasyddion â'r Saint, &c. Oddi yma y mae 'fe'n casglu, Gan hynny, fod ganddynt yn fier yr un Rhydd-did a Rhagorfreintiau iddynt eu hunain a'u Had, ag oedd yn perthyn â'r blaen i'r Dinasyddion, fel y cyfryw; gan mai'r un a'r unrhyw Ddinas-fraint oedd iddynt oll, sef, Cyfammod yr Addewid, yr hwn sy'n rhedeg i'r Ffyddloniaid a'u Had.

Pan y mae'r Apostol yn dywedyd wrth yr Ephesiaid, eu bod gynt yn Ddieithriaid i Wladuriaeth Israel, yn Estrooniaid i Ammodau'r Addewid, ac ymhell, tybygid yn amlwg ei fod yn arwyddo, nad oedd iddynt Hawl nac yn y Cyfammod a wnaed â Had naturiol Abraham, na'r hwn a wnaed â'i Had ysbrydol ef. A chan fod y blaenaf o'r rhai'n y pryd hynny wedi ei ddi-ddymmu, ni all feddwl ond yn unig, eu bod, ac eu Dychweliad, yn cael eu derbyn i'r olaf, ac felly eu gwneud yn Gyd-ddinasyddion â Had ysbrydol Abraham, yr hyn a ddangoswyd yn ddigonol, nad yw'n ateb Pwrpas neu amcan Mr. H. Pan y mae'n rhoi ar ddeall, y mynnem ni, fod y Cenhedloedd o hyd yn Ddieithriaid ac Estrooniaid, ni allaf lai na dywedyd nad oes yr Ymddangosiad lleiaf o Wirionedd na Chysfiawnder yn yr Haeriad hwnnw; gan mai ein taer Ddymuniad ni yw, na byddai i'n Plant ni, na'r eiddo eraill barhan felly'n hwy, ond dyfod yn Gyd-ddinasyddion â'r Saint, ac yn Deulu Duw. Ac mor wirioneddol a chariadus yw ei Gasgliad yn y Tu-dalen nesaf, lle y dywaid efe, Gwadu'r Gwirionedd hwn yw gwadu Marwolaeth a Gollyngiad Gwaed Jesu Crist, mewn perthynas i un Diben mawr o hono. Canys pe buasai Crist yn tywallt ei Waed i ddwyn holl Had y Credin-

hwnnw

iol

iol i fe
Newy
dragy
ddim

Pan
Eglwy
Wladu
o'r rha
honynt
edlaeth
maint
canys
Deulu
o'r G

Yn
i lefar
Ephet
mae'n
yw yn
ac Ael
hau i'r
odol i

Yn
ioed,
ddeheu
messia
yno;
fod y
unig
Deall
cyfryw
gwne
addfec
Phlan
Deall,
digaet
Ufudd

iol i fod yn gyfrannog o Fendithion y Cyfammod Newydd, ni buafai neb o honynt yn golledig yn dragywydd, canys ni phall y Tad i'r Mab, ddim a'r a bwrcafodd efe â Gwerth ei Waed.

Pan y dywaid efe withym wed'yn, fod yr Eglwys dan y Testament Newydd yn cael ei galw yn Wladwriaeth, yn Ddinas, ac yn Deulu, a phob un o'r rhai'n yn cynnwys Plant yn eglur, fel Aelodau o honynt: Y mae hyn yn profi, fod Eglwyf cenedlaethol a phlwyfol o Drefnhad Dwysol, gymmaint ag y mae'n profi Hawl Plant i Fedydd; canys y mae holl Drigolion Gwlad, Dinas, neu Deulu, yn gynnwysedig yn y cyffredin Arferiad o'r Geiriau hynny.

Y mae'n nodi, Dal. 81. Pan ddaeth yr Apostol i lefaru yn neillduol wrth amryw iol Aelodau Eglwys Ephesus, ynghylch eu Dyledswyddau perthynafol, y mae'n lefaru wrth Rieni a Phlant; ac etto nid yw yn 'sgrifennu at neb ond at Seintiau gweledig, ac Aelodau eglwyfig. A gorchymynir i Blant ufuddhau i'w Rhieni yn yr Arglwydd; Ymadrodd priodol i rai mewn Cyfammod.

Yn ddiau ni ddychymmygodd yr Apostol erioed, fod Plant, y rhai nid adwaenent eu Llao dddeheu oddi wrth yr affwy, yn gymmwys, yn y messur lleiaf, i ddeall yr Hyfforddiadau a roddir yno; gan hynny ni ellir yn rhesymol feddwl ei fod yn eu bwriadu er eu haddysg hwy, ond yn unig i'r rhai oedd wedi cyrhaeddyd i oedran Deall. Ni ddarfu i ni erioed ammeu Hawl y cyfryw Blant i Ordeinhadau'r Esengyl, pan y gwnelont Broffes o Ffydd. A ydyw Oedran addfed yn dattod y Berthynas rhwng Rhieni a Phlant? Neu a ydyw Plant pan ddelont i Oedran Deall, yn cael eu rhyddhau oddi wrth y rhwymedigaeth ag oedd yn eu rhwymo hwy o'r blaen, i Ufuddhau i'w Rhieni? Ni bydd i'w waith ef yn

dywedyd wrthym, fod Plant yr Eglwys yn bennodol yn cael eu galw yn Saint, yma ac yn Col. i. 1, 2. byth brofi, fod yr Apostol yn 'sgrifennu at Fabanod. Ac am yr Ymadiodd hynny, yn yr Arglwydd, mae Esbonwyr da yn ei ddeall yn cynnwys, naill ai y Rhefwm o'r Ddyledswydd, fef, am fod yr Atglwydd yn ei gorchymyn; neu ynte, i ofod union Derfynau i'r Ufudd-dod a ofynnir, fef, ymhob beth ac fydd yn gytunol ag ewyllys Duw.

Y mae efe'n hysbyfu ni, Dal. 82. fod Crisnogion dan gyrmaint o Rwymau 'nawr, trwy'r Gorchymyn i ddwyn eu Plant i fynu i Dduw ag oedd yr Israeliaid gynt. Hyn a ganiateir yn rhwydd. Eithr y mae efe'n 'chwanegu, Ond Athrawiaeth ddieithr ydyw dywedyd y dylai'r Ddyledswydd aros, a chymmeryd ymaith y Rhagorfreintiau, y Moddion, a'r Manteision i'w chysyllawnu.—Beth! gwneuthur Priddfeini drachefn heb ddim Gwellt! Dygodd Eglwys Israel eu Plant i fynu yn yr Eglwys, fel yn weithredol dan y Cyfammod a'i Sêl. Yr oedd ganddynt hwy lawer o Addewidion gwerthfawr i'w Plant, i fywchau eu Hymdrechiadau i'w dwyn i fynu. Ond pan wrthododd'r cysfryw Blant a gauir allan gan eu Rhieni, i ddysgu'r Athrawiaeth gris'nogol, ac ymddwyn yn amharchus tu ag at Air ac Addoliad* Duw; pa fodd y gall eu Rhieni arfer Dysgybliaeth i'w ceryddu hwy am y Pethau hyn?

Ni ellais i ddeall erioed, er fod gennyf gystal Odfa i hynny â rhai eraill, fod gan Fedyddwyr Babanod swy Manteision i ddwyn eu Plant i fynu na ni; gan fod rhai o'r ddwy Farn yn galaru nad yw ofn Duw wedi ei ofod ynghalonau eu Plant; a chan eraill drachefn Obaith cyffurus, fod eu Plant yn ei wir ofni ef. Nyni a allwn yn ddiogel sierhau i'n Plant, fod Crist a'i holl Gyfoeth, yn cael ei ddal allan yn rhâd iddynt hwy yn

Addewidion

* Nid Addewid.

Addewidion
fyddan
Ac ni
rhwynt
Cyflwr
edifarh
chon e
anghen
iddynt
y Cyfa
Fantai
beth ni
yn yr I
wneud
Onid o
neu yr
yn go
Aelod
a ydyw
edrych
i gyng
ac os n
un ne
Eglwy
Peth a
hwy,
ein H
a fydd
a ymd
tuag a
Ni
Rieni
eithr
yn ca
Gris'n
wneud
cyfrif

Addewidion yr Efengyl, ac mai eiddynt hwy a fyddant, ar eu Derbyniad o hono ef trwy Ffydd: Ac ni all ein Brodyr lai na thybied eu hunain yn rhwym i adel i'w Plant wybod, y bydd eu Cyflwr yn druenus dros byth, oddi eithr iddynt edifarhau a chredu. Ond mor belled ag y dychon eu Plant hwy faru'r Ail-enedigaeth yn llai anghenraid, oddi wrth fod eu Rhieni yn hysbyfu iddynt, mai eu Genedigaeth-fraint yw Hawl yn y Cyfammod, ymddengys, mai'n Barn ni bia'r Fantais, megis y nodais o'r blaen. Ni's gwn i beth mae efe 'n feddwl wrth, *ddwyn Plant i fynw yn yr Eglwys*: na pha fodd y mae hyn yn cael ei wneud gan Fedyddwyr Babanod mwy na ninnau. Onid oes gan Riení Hawl naturiol i argyhoeddi, neu ynte i geryddu eu Plant, fel y b'o'r Achos yn gofyn, er nad ydynt yn eu harddel hwy yn Aelodau o'r un Eglwys â hwy eu hunain? Neu a ydyw ein Brodyr fy dros Fedydd Babanod yn edrych arnynt eu hunain yn rhwym, yn gyntaf i gyngori eu Plant yn y dirgel oblegid eu Beiau; ac os ni wnâ hynny'r tro, i gymmeryd gyd â hwy un neu ddau 'n 'chwaneg o Aelodau 'r un Eglwys; ac os ni lwydda hynny, i ddwyn y Peth at yr Eglwys, ac os ni wrandewir arnynt hwy, i'w heigymmunio hwy, fel y cyfarwydda ein Harglwydd ymherthynas i Aelodau eglwyfig a fyddent yn troseddu, *Mat. xviii. 15. &c.* Neu a ymddiriedir i Riení am Awdurdod yr Eglwys tuag at ei Haelodau babanaidd?

Ni all yr hyn a ddywaid efe am y *maibr Ofyd i Riení gyd-brefwyllo â Phaganiad* berthyn i ni, oddi eithr iddo 'fe haeru, fod Dynion trwy Fedydd yn cael eu cyfnewid o fod yn Baganiaid i fod yn Gris'nogion, yr hyn a fyddai ffordd hawdd o wneuthur Cris'nogion: neu fod pawb yn cael eu cyfrif yn Baganiaid ag nad ydynt yn Aelodau eglwyfig.

eglwysig: Yr oeddwn i 'n tybied y dylasai pawb fod yn Seintiau gweledig cyn y caent Hawl o Dderbyniad i'r Eglwys. Ond yn sicr yr Adfyd mwyaf i bob Rhieni duwiol bynnag p'un ai dros ai yn erbyn Bedydd Babanod, yw, fod neb o'u Plant yn anwybodus o Grist, ac heb eu hail-eni; hyd oni byddo i'r un Gras effeithiol ofod allan ei Awdurdod ar eu Calonau hwy, trwy'r hyn y dygwyd llawer o Hiliogaeth yr Anghrediniol i Gyflwr o Iechydwriaeth.

Dywaid efe wrthym yn y blaen, *Dal. 83. Nad Ail-fedyddiwr oedd Paul*; yr hyn a ellir ei ganiatau iddo, heb wneud dim cam â'r Achos yr ym ni'n ei amddiffyn, y rhai ydym gymmaint yn erbyn ail-fedyddio, â'r cyfryw fy'n ein gwrthwynebu. Ond ni all efe ddim brofi, nad oedd *Paul* o'r un Farn â'r cyfryw ag y mae 'fe'n eu galw felly, sef, mai Ffyddloniaid proffesol yn unig a ddylai gael eu bedyddio. I'r Pwrpas hynny 'n wir, y mae'n coffa i *Cor. vii. 14. Rhuf. xi. 28. Act. xvi. 31. Rhuf. xi. 16.* y cyntaf yn unig fy 'nawr i'w ystyried, gan fod wedi dal sylw'n barod ar y lleill oll, a phrofi, i'm tyb i, nad ydynt yn un ffordd yn wafanaethgar i'w Amcan ef.

Geiriau'r Apostol yn i *Cor. vii. 14.* ydynt, *Canys y Gwr digred a sancteiddir trwy y Wraig: ar Wraig ddigred a sancteiddir trwy y Gwr: Pe amgen, aflan yn ddiau fyddai'ch Plant; eithr yn awr sanctaidd ydynt.* Y Geiriau yn y *Iaith wreiddiol* y rhai a gyfaithir, a sancteiddir trwy y Wraig, a thrwy y Gwr, ydynt, [*égiastai en te Gunaiki*, yn y Groeg] ac [*en to Andri*; yn y Groeg] y rhai, ysgatfydd, y buasai fwy cymmwys eu cyfaithu, a sancteiddiwyd i'r Wraig, neu i'r Gwr. Yn yr Ystyr hyn gosodir y Rhag-air Groeg en yn lle eis, megis yn *Luc i. 17. Epistripsai apeitheis en phraneisei*

phronef
Cyfiaw
ystyrie

1.

hwn y
ill dau
ill da
Apost
yn afl
ddai'r
yw'r S
i'r Rh
Hawl
'chwa
yr An
iddynt

2.

Plant
wedi
ddigre
breget
ymdd
yn ba
wyd y
am eu
ieuang
ydoed
roddi
Brody
angen
credu
fodd y
i Faba
i Rier

3.

wedp
Baban

phrpnesei dikaion, i droi'r anafudd i Ddoethineb y Cyfiawn. Ond am y Lle hwn o eiddo'r Apostol, ystyrier.

1. Na ddychon *sancteidrwydd* y Plant, yr hwn y maent yn ei dderbyn oddi wrth eu Rhieni ill dau, fod o un rhyw amgen nag oeddent hwy ill dau yn gyfrannog o hono; gan fod yr Apostol yn sicrhau i ni, os ydoedd un o'r Rhieni yn aflan, yn yr Ystyr oedd efe'n feddwl, y byddai'r Plant felly hefyd. Gan hynny, gan nad yw'r *Sancteidrwydd* hwn, ag y mae 'fe'n gyfrif i'r Rhieni digred, yn rhoi i'r Rhieni hwnnw Hawl i Fedydd; ni all *Sancteidrwydd* y Plant 'chwaith, yr hwn y maent yn dderbyn oddi wrth yr Anghredadyn yn gyftal â'r Credadyn, roddi iddynt yr Hawl honno.

2. Ymhlith cynnifer, diammeu fod rhai o'u Plant wedi tyfu i Oedran Gwyr a Gwagedd, ac wedi eu geni tra 'r oedd eu Rhieni ill dau yn ddigred, lawer Blwyddyn cyn i'r Apostol *Paul* bregethu'r Efengyl yn eu plith, fel y dychon ymddangos, oddi wrth yr hyn a ddywedpwyd yn barod, *Dal. 140.* am yr Amser yr ysgrifenyddyd yr Epistol hwn; etto y mae 'fe'n hysbyfu am eu Plant yn gyffredin, p'un ai hynach neu ieuangach, eu bod yn *sanctaid* yn yr Ystyr yr ydoedd efe'n feddwl, yr hyn yn ddiau ni allai roddi iddynt oll Hawl i Fedydd, gan fod ein Brodyr yn cyfaddef fod Ffydd weithredol yn angenrheidiol i rai mewn Oedran. Ac yr wyf'n credu y bydd yn anhawdd iawn eglurhau, pa fodd y dychon yr unrhyw *Sancteidrwydd* roddi i Fabanod Hawl i'r hyn ni ddychon ei roi, nac i Rien i nag i Blant mewn Oedran.

3. Er yr ymddengys, oddi wrth yr hyn a ddywedpwyd, nad rhaid i'r rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod bennu pa ryw fath *Sancteidrwydd* y mae'r

mae'r Apostol yma'n gyfrif i'r Plant: Etto cyfaddefwyd mai *Sancteiddrwydd* priodasol neu gyfraithlondeb *Priodas* (ac nid unrhyw *sancteiddrwydd* cyfantmodol allanol, fel y mynnai amryw o rai fy dros Fedydd Babanod ein perfwadio ni) ydyw, gan lawer o *Esbonwyr* enwog, megis *Jerom, Ambrose, Melancthon, Camerarius, Musculus*, &c. y rhai a goffawyd gan eraill; at ba rai caf 'chwanegu yn unig *Hunnius*, un o wrefog ganlynwyr *Luther*, a dewr Wrthwynebwyr i'r *Ail-fedyddwyr* (fel y geilw efe hwy) yr hwn, yn ei *Esboniad* ar y Lle yma, a rydd gyfrif teg a chyflawn o'r Geiriau. Am *Sancteiddrwydd* y Rhieni digred a mae'n ddywedyd, "*Sancteiddrwydd* moesol neu ddefodol a feddylir yma, ymha Ystyr, gellir galw un peth yn Sanctaidd ac a ganiateir trwy Air Duw." Yna y mae'n dywedyd am *Sancteiddrwydd* y Plant; "y mae 'fe (r Apostol) yn proff oddi yma, er fod y cyfryw Briodas yn anghydmarus, etto ei bod yn wir gyfraithlon, ac yn gytunol ag ewyllys Duw, canys pe amgen, byddai'r Plant a aned o honi yn aflan, hynny yw, heb eu geni o Wely cyfraithlon, gan hynny yn Fastardiaid, Cenhedliad pa rai a fuasai yn aflan a gwaharddedig i'r Rhieni hynny. Ond gan nad oes neb yn ammeu nad yw'r cyfryw Blant yn sanctaidd; Hynny yw, yn gyfrannog o'r un *sancteiddrwydd* moesol, trwy ba un y dywedasai o'r blaen fod y Gŵr digred yn cael ei sancteiddio trwy'r Wraig grediniol: Oddi yma y mae'n casglu, fod y cyfryw arfer hefyd o'r Gŵr neu'r Wraig ddigred, trwy yr hwn y cenhedlwyd y Plant hyn, yn gyfraithlon i'r Crediniol, yn sanctaidd ac yn brofadwy."

Nid oes dim ymbhellach yn *seithfed Bennod* Mr. H. ond yr hyn a atrebwyd yn barod; am hynny, yn lle blino'r Darllenydd ag Ail-adroddiad, cyn-

nigaf

nigaf
yw Ff
Aeloda
dyr yn
rhoddi
blaena

1.
dim o
neilldu
i'r Egl
Eglwy
wyf yn
os ni v
Aelod
eglwyf
trosgl
gwnâ
wadir,
Aeloda
Eglwy
a lle n
cyfryw
Aeloda
Ffydd

2.
Achofi
Orchyr
wyddia
bynid,
hwnt i
llys i Bl
efe a dd
ny: A
rwydd,
eu ddi
gosod
wyddio

nigaf rai Ystyriaethau yn chwaneg, i brofi nad yw Ffydd y Rhieni yn gwneud eu Plant yn Aelodau eglwyfig, ac nad yw Arferiad ein Brodyr yn caniatâu iddynt fod felly, er eu bod yn rhoddi iddynt yr Enw hwnnw. Er Prawf o'r blaenaf, noder,

1. Nad yw Ffydd y Rhieni yn gwneuthur dim o hono 'fe ei hun yn Aelod o un Eglwys neillduol, ond ei Gynnigiad gwirfodd ef ei hunan i'r Eglwys i'r Diben hynny, a Derbyniad yr Eglwys o hono ar y Cynnigiad hwnnw. Yr wyf yn meddwl y caniatâ Mr. H. hyn. 'Nawr, os ni wnâ Ffydd y Rhieni mo hono 'fe ei hun yn Aelod eglwyfig, ni's gwnâ mo'i Blant yn Aelodau eglwyfig; canys ni ellir yn rhesymol feddwl y trosglwydda ei Ffydd iddynt hwy, yr hyn ni's gwnâ iddo ei hunan. Yr wyf yn barnu na wadir, nad oes Rhieni crediniol, y rhai nid ydynt Aelodau o un Eglwys neillduol, ac nid oes un Eglwys arall o Drefniad Crist dan yr Efengyl; a lle nad yw y Rhieni crediniol yn Aelod o un cyfryw Eglwys, byddai dda gennyf wybod Aelodau o ba Eglwys y gwneir ei Blant trwy ei Ffydd ef.

2. Y mae Trefniad Eglwyfi, a Thriniad Achosion ynddynt, yn gorphwys yn hollol ar Orchymyn; gan hynny, rhoddes Daw Gyfarwyddiadau neillduol dan y Gyfraith, pwy a dderbynid, ac nid oedd gyfraithlon derbyn neb tu hwnt i'w Gyfarwyddyd ef. Pan yr oedd ei Ewyllys i Blant a Gwasanaeth-ddynion gael eu derbyn, efe a ddadguddiodd ei ewyllys yn bendant yn hynny: A chan fod y Cyfammod hwnnw o Neillduolrwydd, a'r Stât eglwyfig a feiliwyd arno, wedi eu ddiddymmu; a Stat eglwyfig newydd wedi ei gosod i fynu, a Swyddwyr ac Ordeinhadau newyddion, nid oes gennym ni un Ffordd i wybod, pa

pa Ddefnyddian a fynnai ein Harglwydd eu gosod yn yr Adeiliad newydd ysbrydol hon, ond oddi wrth ei Orchymyn, a'r Esboniad a wnaed arno trwy Arferiad ei Apostolion ef, y rhai oeddent dan Arwainiad anffaeledig yr Ysbryd Glân. Y mae Gorchymyn ein Harglwydd, a goffair yn *Mat. xxviii. 19, 20.* yn gofyn, (1.) *Wneuthur Dysgyblion trwy ddysgu.* (2.) *Fedyddio y Dysgyblion a wnaed felly.* (3.) *Eu dysgu* (sef y Dysgyblion a wnaed felly ac a fedyddiwyd) i gadw pob peth ar a orchymynodd efe, o ba rai, nid rhan fechan yw'r Cyflawniad o'r Dyledswyddau, a chyfrannogi o'r Ordeinhadau ag sy'n perthyn i Eglwys, fel y cyfryw. Os nid yw Babanod gymmwys i'n gwneud yn *Dysgyblion trwy ddysgu*, nid ydynt gynnwysedig yn y Commisiwn hwn o eiddo'n Iachawdwr. A gwelsom o'r blaen i'r Apostolion a'r prif Weinidogion yn eu Harferiad, esbonio Gorchymyn ein Harglwydd fel hyn; y rhai yn gyntaf a ddyfiant, yna bedyddiant, wed'yn derbyniant i Gymdeithas eglwysig, y cyfryw ag y gwnaed eu Gweinidogaeth felly yn effeithiol iddynt. Ac nid yw'r Sgrythur yn rhoi ni'r Arwydd lleiaf o Dderbyniad neb arall; ac nid oes gennym ni Sail i gredu i ddim gael ei wneud yn yr Achos hyn ond y mae'r Gair wedi ei ddadguddio. Diammer i'r Arglwydd gyfarwyddo i'grifennu Arferiad yr Apostolion, wrth gasglu Eglwys, fel y gallai ei Bobl gael eu tywys gan eu Siampl hwy mewn Oesoedd canlynol, hyd Ddiwedd y Byd. A roddwyd Hyfforddiad eglur am Dderbyniad Babanod, gyflai a rhai mewn Oedran, i'r Eglwys *Fosaidd*, (Mosaical) a mynych Siamplau wedi eu gael o hynny, i sicrhau iddynt ei Ewyllys ef yn y peth, tra parhai'r Oruwchwillaeth honno; ac oni buasai ein Harglwydd bendigedig yn rhoi'r Awgrim lleiaf, trwy Orchymyn,

Orchymyn
rai hel
Efengyl
derbyn
resymu
y Gyfr
y mae
wrth y
blaenaf
o ran y
yw idd
Gaeth-
Had na
eithr fo
blaenaf
ysbrydo
awr we
Bella
tybygio
banod
diniol,
er taer
odaeth
1. N
ly' bric
iddynt
yn eu o
Swppe
telid un
rif Her
wrth i
Bara,
nogion o
yn dan
aru am
'Nawr,
Eglwy

Orchymyn, neu Siamp am Dderbyniad rhyw-
 rai heblaw Ffyddloniaid mewn Oedran dan yr
 Efyngyl, pe buasai'n bwriadu i Blant gael eu
 derbyn gyd â'u Rhieni? Gan hynny, yn lle ym-
 resymu oddi wrth Aelodaeth eglwysig Plant dan
 y Gyfraith dros eu Hawl i hynny dan yr Efyngyl,
 y mae gennym ni Lle i gasglu yn hytrach, oddi
 wrth y Cyfarwyddiadau amlwg a roddir am y
 blaenaf, a hollol Ddifiawrwydd yr Ysgrythurau
 o ran yr olaf, mai nid Ewyllys ein Harglwydd
 yw iddynt 'nawr gael eu derbyn; gan nad yw'r
 Gaeth-forwyn a'i Mab, fef, y Cyfammod Sinai a'r,
 Had naturiol, yn cadw eu Sefyllfa mwyach;
 eithr fod y Cyfammod newydd, i'r hwn 'r oedd y
 blaenaf yn was'naethgar dros Amser, a'r Had
 ysbrydol, a gysgodid gan yr Had naturiol, yn
 awr wedi cymmeryd eu lle.

Bellach yr wyf yn myned ymlaen i ddangos, y
 tybygid nad yw ein Brodyr fy' dros Fedydd Ba-
 banod wrth eu Harferiad, yn cyfrif Plant y Cre-
 diniol, mewn gwirionedd, yn Aelodau Eglwys,
 er taered y mae Mr. H. yn pledio dros eu Hael-
 odaeth eglwysig.

1. Nid ydynt yn eu derbyn i un Ordinhad ag-
 fy' briodol i Aelodau Eglwys; ac ni ddylid pallu
 iddynt un o'r cyfryw rai, w'i'n dybied, os ydynt
 yn eu cyfrif yn wir Aelodau. O'r fath hyn yw
 Swpper yr Arglwydd; oddi wrth yr hon nid at-
 telid un Aelod o'r prif Eglwys, oddieithr ar gyf-
 rif Herefi neu Anfoesoldeb. Eglur yw hyn oddi-
 wrth i Cor. x. 17. *O blegid nuni yn llawer ydym un
 Bara, ac un Corph; canys yr ydym ni oll yn Gyfran-
 nogion o'r un Bara.* Y mae'r Geiriau cylchynol
 yn dangos yn eglur, fod yr Apostol yma'n lles-
 aru am fod yn gyfrannog o Swpper yr Arglwydd.
 'Nawr, naill ai nid oedd un Aelod fabanaidd yn
 Eglwys Corinth, neu yr oeddent yn cael bod yn
 gyfrannog

gyfrannog, gyd â'r rhai mewn Oedran, wrth Fwrdd yr Arglwydd; mae ein Brodyr yn gwadu'r olaf, ac yna rhaid i'r blaenaf ganlyn. Dangosais yn barod, fod y rhai hynny a fedyddiwyd ac â'chwanegwyd at yr Eglwys efangylaidd gyn-taf yn *Jerusalem*, yn gyffredinol yn *parhau yn Athrawiaeth a Chymdeithas yr Apostolion*, *Act. ii. 41, 42.*

2. Nid ydynt yn delio â hwy fel Aelodau Eglwys, os troânt allan yn halogedig wedi y tyfont i fynu. Os ydynt yn cyfrif eu bod yn wir yn Aelodau o'r Eglwys, pa ham nad ymddygant tuag attynt fel y cyfarwydda ein Harglwydd i'w Eglwyfi ymddwyn tuag at Aelodau afrêolaidd, *Mat. xviii. 15. &c.* Os pecha dy Frawd i' th erbyn, dds, ac argyhoedda ef rhyngot ti ag ef ei hun. Os efe ni wrendu, cymmer gyd â thi etto un neu ddau : ac os efe ni wrendu arnynt hwy, dywaid i'r Eglwys, ac os efe ni wrendu ar yr Eglwys chwaieth, bydded ef i ti megis yr Ethnig a'r Publican. 2 Thest. iii. 6. Yr ydym yn gorchymyn i chwi, Frodyr, yn Enw ein Harglwydd Jezu Grist, dynnu o honoch ymaith oddi wrth bob Brawd ag sydd yn rhodio yn afrêolus ! Os genir Plant y Crediniol yn Aelodau Eglwys, rhaid yn ddiau iddynt barhau felly hyd onid esgymmuner hwy gan yr Eglwys ; ac ni chlywais i erioed etto, i'n Brodyr fwrw allan neb o'r Aelodau hyn, fy felly trwy eu Genedigaeth, er i rai o honynt droi allan yn ddrygionus amlwg a gwradwyddus, wedi tyfu i fynu.

3. Y mae'n Brodyr, o'r *Independiaid* yn enwedig, hyd ag yr wyfi'n deall, yn cymmeryd yr un ffordd i dderbyn yr rhai'n, pan dyfont i fynu, ag a wnaent i dderbyn *Paganiaid* dychweledig ; canys y maent yn gofyn Cyffes o Ffydd, ac Adroddiad o'u Prosiadau ; ac oddi eithr iddynt gael Bodlonrwydd o ran Gwaith Grâs ar eu

eu He
freintia
lodau e
fodd
pan d
Waha
yn eu
yn dy

YR
gyfamm
iau ; y
Ond p
ei broff
iadau
anheby
fawr t
dim, c
thurau
godol
unrhyw
tynt ;
Babano
y Dyc
Dynion
'Sgryth
Debyg
Harfer
gonol
amryw
1. E

eu Heneidiâu, nid ydynt yn eu derbyn i Ragor-
freintiau'r Eglwys. Ond os ganwyd hwy'n *Ae-*
lodaù eglwysig, ac heb erioed eu bwrw allan, pa
fodd y gellir eu chwanegu hwy at yr Eglwys
pan dyfont i fynu? Os ydoedd y fath fawr
Wahaniaeth rhyngddynt hwy a Phlant *Paganiald*,
yn eu Babandod, pa fodd y maent wedi hynny
yn dyfod i fod heb wneuthur dim Gwahaniaeth?

P E N. VIII.

Atteb i Wythfed Bennod Mr. H.

YR wyf 'nawr yn dyfod at ei Sed *Bennod* ef,
yn yr hon y mae 'fe'n amcanu profi *Hawl*
gyfammodol Plant, &c. oddi wrth *Gysgodau* a *Ffurf-*
iau; y mae 'fe'n rhoddi i ni *chwech Siaml* o'r rhai'n.
Ond pe buasai'r hyn y mae 'fe'n amddiffyn, wedi
ei brofi yn dda o'r blaen, buasai'r cyfryw Amlyg-
iadau yn affreidiol; ond fel nad yw, y mae'n
anhebygol iawn y bydd i'r rhai'n gynnorthwyo
fawr tuag at hynny. Canys nid ydynt yn profi
dim, oddieithr iddo fe allu profi trwy 'Sgry-
thurau, fod y Pethau hyn, nid yn unig yn gyf-
godol o ryw beth dan yr Efengyl, eithr o'r
unrhyw Bethau ag y mae 'fe'n ymdrechu drof-
tynt; sef, *Hawl gyfammodol ac Aelodaeth eglwysig*
Babanod. Gellir yn esmwyth iawn, amddiffyn
y Dychymmygion mwyaf gorwyllt, os cymmer
Dynion Rydd-did i haeru, fod pob Peth yn y
'Sgrythur sanctaidd, lle gallont hwy lunio rhyw
Debygolïaeth o, neu Gytundeb â'u Barn â'u
Harferiad hwy, yn *Gysgod* o hono, neu'n ddi-
gônol i'w brofi. Ond ystyriaf ychydig ar yr
amryw Siamlau a ddygir ganddo ef.

1. Ebe 'fe, *Achubwyd Noah a'i holl Dŷ yn yr*
T *Arch*

Arch, yr hyn oedd Gysgod o Iechydwriaeth yr Efengyl.

Ond dychon na bydd allan o le i nodi yma, nad achubwyd neb rhag y Diluw, yn yr Arch, ond rhai mewn Oedran. Ac nid oes gennym Sail 'chwaith i gredu, fod pawb yn y Teulu hwnnw yn gadwedig yn dragywydd. Tybygid fod Pechod *Cam*, a'r Felldith a gyhoeddir yn ei erbyn ef, a'i Fab *Canaan*, yn cael eu bwr-iadu'n hytrach gan Dduw i rybyddio Rhieni a Phlant rhag casglu, fod Ffŷdd y Rhieni yn gosod y Plant mewn Cyflwr o Iechydwriaeth, neu fod Gwaredigaethau amserol mawrion yn Brawf o'u Hawl i Ddedwyddwch tragywyddol. Ond fel y cysgodwyd Colledigaeth dragywyddol yr holl Annuwiolion yn y Dydd diweddaf, trwy Ddistryw'r hên Fŷd ar y Diluw cyffredinol, yn Nyddiau *Noah*, 2 *Pedr* ii. 3, 5. *Mat.* xxiv. 38, 39. felly'r oedd Cadwedigaeth *Noah*, a faith o'i deulugyd ag ef, yn yr Arch, yn Gysgod o Iechydwriaeth dragywyddol trwy Grifft, yn y Dydd diweddaf, i bawb ag fydd iddynt Hawl ynddo. Am 1 *Pedr* iii. 20, 21. a goffair gan Mr. *H.* tybygid ei fod yn golygu'r Iechydwriaeth amserol, yr hon a ganiatai Duw i'r rhai oedd yn proffesu Ffŷdd yng Nghrist, a Chariad atto, pan y dygai efe y Dialedd bygwthiol ar yr *Luddewon* anghrediniol *. A ydyw'r *Testyn* hwn ag sy'n haeru, fod ymatteb *Cydwylbod dda tuag at Dduw*, yn angenrheidiol yn Neiliaid Bedydd, yn debyg iawn i gadarnhau neb ym Marn Mr. *H.*

2. *Pan ddaeth yr Arglwydd i waredu Pobl Israel oddi wrth Deyrnas, Gallu, a Chaethiwed Pharaoh, i fod yn Deyrnas ac yn Eglwys mwy gweledig iddo ei hun; Dull neu Gysgod o Waith Crist yn prynu ac yn gwaredu ei Bobl ymbob Oes, allan o Deyrnas, Gallu,*

* See Dr. Owen's *Expos.* on *Heb.* xi. 7.

a *Chaethiwed Satan* ; ac yn eu dwyn i'w *Deyrnas weledig ei hun* : *Gwrthododd Pharaoh*, *Cyfgod o'r Diafol*, *ollwng y Plant gyd â'u Rhieni*.

Tebygid ei fod yn galed iawn, ein bod yn cael ein gosod allan, megis yn ymddwyn fel *Pharaoh*, a'r *Diafol ei hun*, am beidio a chredu yr hyn ni allwn gael fod Duw wedi ei ddatguddio, a gwrthod ymarfer â'r hyn ni ddarfu iddo ef ei ofyn. Ond yr wyf yn meddwl fod y *Darllenydd* yn deall erbyn hyn, fod *Mr. H.* yn gyffredin yn ein bwrw ni ymaith ag *Amneidiau*, megis yn *anghyfrifol*, felly *anarferol*, yn hytrach nac â *Rhesymau pwyfig*. Eithr tybygid na farnai un *Dyn rhesymol*, fod gwaith *Pharaoh* 'n gwrthod gollwng ymaith y *Plant*, pan y gwyddai fod Duw yn ei ofyn, i'r diwedd y gallai, ar ôl *Ymadawiad y Bobl*, gael eu lle wedi ei gyflawnu ymhen 'chydig *Flynyddoedd*, trwy *Gaethiwed eu Hilogaeth* ; a'n gwaith ni yn peidio â chydabod *Hawl ein Plant i Fedydd*, ac yn nacau ei weini iddynt, rhag i ni anfodloni Duw trwy wneud yn ei Enw, yr hyn ni orchymynodd efe, yn ateb felly yw gilydd, fel y cyfrifir y blaenaf yn *Gysgod o'r olaf*. Ac ni all gwaith Duw'n gosyn *Gwardigaeth y Plant o Gaethiwed yr Aipht*, gyftal a'r *Rhieni*, fwy brofi *Hawl Babanod i Fedydd*, heb *Orchymyn Duw*, nag y buasai'n cyflawnhau eu henwaedu hwy, pe buasai Duw heb ei orchymyn : gan ei fod *Bedydd yn gorphwys cymmaint â'r Enwaediad a'r Orchymyn pendant Duw*, o ran y *Deiliaid*, *Amfer*, a *Dull ei Weinidogaethiad*. *Gwardwyd y Benywaid hefyd bryd hynny*, gyftal â'r *Gwrywaid* ; ac etto ni chafodd y blaenaf, oddi wrth hynny, un *Hawl i Arwydd neu Sêl o'u derbyniad dechreuol*, am na ofynasai Duw o hynny. A phe galleid dwyn un *Gorchymyn am fedydd*—

io Babanod, prin y buafid yn sefyll ar Bethau mor bellenig.

3. Yr ym yn darllain yn Ecf. xii. 7, 13. &c. fod y Gwaed cysgodol i'w daro â Thufw o Isaf ar ddau Ystlysbaist eu Tai. Yma ynghysgod ein (nid ei) Gwa-redigaeth ysbrydol, se a gymbwyswyd y Gwaed † atynt fel Tai; a hlegid eu bod oll, sef hen ac ieuainge, yn Bahl yr Arglwydd, ei Bahl gyfammodol.

Os nid oedd Trawiad y Gwaed ar Ystlysbaist y Tai, yn arwyddo Hawl pawb yn y Tŷ hwnnw, at ba un y cymhwyswyd ef felly, yn y Cyfammod Grâs; ac os nid oedd pob Pen-teulu yn wir grediniol, fel y mae'r Hanes ganlynol o'u Hymddygiad yn dangos yn eglur nad oeddynt; y mae hyn yn anhebyg iawn i brofi Hawl gyfammodol Plant y Ffyddloniaid yn awr.

4. Ym Mlwyddyn y Jubili, yr oedd yr Udgoron yn seinio ar Ddydd y Cymmod, cyhoeddir Rhydd-did i'r Rbieni a'r Plant trwy'r holl Dir. Lef. xxv. 9, 10. Yr hyn oedd yn cysgodi Pregethiad yr Efengyl, Gwel Psal. lxxxix. 15. Esay lxi. 1, 2. Luc iv. 18, &c.

Dalier Sylw, (1) Fod gan y Caethion o Genhedloedd eraill, y rhai a werthafid iddynt hwy, Hawl i'r Enwaediad, ac i'r Pasg, gyftal a'r Iuddewon ganedigol; etto nid oedd dim Rhydd-did iddynt hwy, nac i'w Plant, er eu bod oll wedi eu henwaedu, a'r Tadau, ym Marn Mr. H. yn Ffyddloniaid mewn Oedran, canys felly y mae 'fe'n galw y Caethion yn Nhŷ Abraham. (2) Yr oedd gan Iuddew, yr hwn trwy Dlodï a werthasai ei hunan i un o'i Genedl ei hun, Hawl o Rydd-hâd, pan y gwasanaethai ohwch Mlynedd: ond os rhoddasai ei Feistr iddo Wraig, nid oedd na hi, na'r Plant oedd iddo o honi i gael eu

† Nid Gwaed Crist yw yn y Sasnaeg, megis yn y Gymraeg, yn dra chamfyniol, nid bwriadol, ond odid.

rhyddhau

rhyddhau
'n deb
gydfyr
gandd
Flwyd
eu rhy
rai o'i
Oed.

fod y
i ni
fengyl
fynu,
gael e
i Fed
parhau

5.
yn unig
maru
Eppil,
Llestri

Y n
am El
yn a g
Lle h
Crist a
ni dd
north
derby
a mân
thyna
Undel
derby
thur h
loniaid

6.
y Cyf
bynny,

rhyddhau gyd âg ef. *Esfod. xxi. 4.* Ond y mae'n debygol oddi wrth *Lef. xxv. 40, 41.* er iddo gydfynnio i aros gyd â'i Feistr, pan yr oedd ganddo Rydd-did i ymadel, etto, yn y ddegfed Flwyddyn a deugain, ei fod ef a'i eiddo i gael eu rhyddhau, os byddent fyw cyhyd, a gallai rai o'i Blant erbyn hynny fod uwchlaw Deugain Oed. 'Nawr bydded i Mr. H. naill a'i cyfaddef fod y Siampl hon yn ddi-bwrpas; neu ynte roi i ni Brawf da, os dychwelir Rhieni trwy'r E-fengyl, yr hwn y mae iddo Blant wedi tyfu i fynu, y bydd i'r Plant hyn, trwy ei Ffýdd ef gael eu dwyn i'r Cyfammod Grâs, cael Hawl i Fedydd ac Aelodaeth eglwysig, er eu bod yn parhau heb Ffýdd berffonol.

5. Yn *Efay xxii. 22, 23, 24.* dywedir fod, nid yn unig Ffyddloniaid mewn Oedran (yn cael eu cydmaru i Gostrelau mawrion) ond hefyd yr *Hil a'r Eppil*, (er eu bod yn fân Lestri, fel Cwppanau) yn Llestri yn *Nhy Dduw*, ac mai ar Grist y crogant.

Y mae 'fe'n cyfaddef y lleferir hyn yn y *Llythyren am Eliakim a Thy ei Dâd*; ac nid yw y Testyn a goffawyd ganddo ef ddim yn profi, fod y Lle hwn yn golygu Crist. Ond pe caniateid mai Crist a feddylir, yn cael ei gysgodi gan *Eliakim*, ni dderbyn Achos Bedydd Babanod ddim Cynnorthwy oddi wrth y Lle hwn. Canys fel y derbyniodd Perthynafau a Theulu *Eliakim*, fawr a mân, Wychder a Mantais oddi wrth eu Perthynas iddo ef; felly y mae pawb ag fy mewn Undeb â Christ, o ba Oedran neu radd bynnag, yn derbyn mwy oddi wrtho ef. Ond nid yw'r 'Sgrythur hon ddim yn hysbyfu i ni, fod Hâd y Ffyddloniaid yn perthyn felly i Grist.

6. Bedyddiwyd Babanod, gystal ag eraill, i *Moses*, y *Cysgod o Grist*, yn y *Cwmawol* ac yn y *Môr*; gan hynny, yn y *Sylwedd*, rhaid i Fabanod, gystal ag eraill,

raill, gael eu bedyddio i Grist; canys ni ddylai'r Sylwedd fod yn fyr o'r Cysgod. 1 Cor. x. 1, 2.

Y mae, nid yn unig nyni, ond llawer hefyd o Fedyddwyr Babanod, yn haeru, fod Mynediad yr *Israeliaid* trwy'r Môr coch, lle'r oedd y Dyfroedd yn sefyll o'r ddau tu iddynt, a'r Cwm-mwl dros eu Pennau, trwy'r hyn yr oeddynt yn ymddangos megis wedi eu gorchguddio â Dwfr, yn *Gysgod* bywiol o Ddull Gweinidogaethiad Bedydd, fel y trefnwyd ef gan Grist, ac yr arferwyd gan y prif Gris'nogion. Ni wn i pa fodd y mae'n Brodyr yn bodloni eu hunain, wrth arfer yn unig Daenelliad, neu Dywallldiad, yr hyn nid yw yn ateb i'r Cysgod hwn, mwy nag i Arwyddocâd y Gair, ac Arferiad *Ioan Fedyddiwr*, *Crist*, a'i Apostolion, a chyhoeddus Ddibenion yr Ordinhâd. Ond dywedir hefyd, *Adn. 3, 4. i bawb o bonynt fwytta o'r un Bwyd ysbrydol; ac yfed o bawb o bonynt o'r un Ddiad ysbrydol*: ac os nid yw hynny'n amddiffyn dwyn Babanod at Fwrdd yr Arglwydd, mor llejed â hynny y mae'r llall yn dangos eu Hawl i Fedydd.

P E N. IX.

Atteb i nawfed Bennod Mr. H.

Y Mae Mr. H. yn dechreu ei gfed *Bennod* â'r *Gwrthdadaid* hwn; *Dan y Testament Newydd* yr oeddent yn proffesu eu Ffydd cyn eu derbyn i'r Eglwys, neu eu Bedyddio. I'r hyn y mae'n ateb; *Felly y gwnaethant dan yr Hên Destament*; ac yn rhoi *Siamplau y Profelytiaid, Hâd pa rai a enwaedwyd gyd â'u Rhieni.*

Hysbys iawn yw, fod Gorchymyn mor bendant am enwaedu Plant y *Profelytiaid*, ac am eu
hen-

henwaedu hwy eu hunain. Lle gallwn weled, i Dduw roi Cyfarwyddyd amlwg, pan byddai ei Ewyllys i weinidogaethu un Ordinhâd i Blant, gyftal â Rhieni, a diammeu y buasai'n gwneud yr un modd yn yr Achos hwn, pe buasai'n bwriadu i Blant y Crediniol gael eu bedyddio, gyftal a'u Rhieni. Nid yw Gorchymyn i enwaedu Plant, yn Orchymyn i'w bedyddio: Ac y mae Enwaediad Plant, mewn Ufudd-dod i Orchymyn Duw, yn hytrach yn condemnio nag yn cyfiawnhau eu bedyddio hwy heb Orchymyn.

Ond y mae 'fe'n 'chwanegu; *Di-brawf a chy-wilyddus yw dywedyd, mai o blegid bedyddio y rhai oedd yn proffesu Ffydd, gan hynny, ni fedyddiwyd eu Plant; er eu bod yn ymorphwys cymmaint arno.* Efe a wna'i'n dda ddywedyd wrthym, pwy ag sy'n erbyn Bedydd Babanod, sy'n ymorphwys ar hyn, ni wn i am neb a'r fydd. Maent hwy, yn wir, yn casglu, mai nid Ewyllys ein Harglwydd yw i Fabanod gael eu bedyddio, oddi ar Ddiffyg Gorchymyn yn ei ofyn, neu 'Sampl iddo erioed gael ei arfer gan *Iean*, neu gan Apostolion ein Iachawdwr. Gan hynny, dylafid gosod y *Gwrthdadaid* yn hytrach fel hyn; Pawb ag a fedyddiwyd yn y prif Amseroedd a wnaethant Gyffes o'u Pechoau, a Phroffes o'u Ffydd; yr hyn nid yw Babanod gymmwys i'w wneuthur, ac yn ganlynol ni fedyddiwyd hwy brŷd hynny. Ac hyd onid allo fe ddwyn 'SiampI i neb rhyw un yn yr Amseroedd hynny gael ei dderbyn i Fedydd, ond ar Edifeirwch a Phroffes o Ffydd, fe a geidw y Rheswm hwn ei Rym.

Y mae wed'yn yn gosod y Cwestiwn hwn; *Pa un a ddylid bedyddio eilwaith, pan ddelont i Oedran, a phroffesu eu Ffydd, y Dynion hynny a fedyddiwyd unwaith yn eu Babanod yn gyhoeddus yn, neu i Enw'r Drindod sanctaidd?*

I hyn yr wyf yn ateb; Lle y bedyddiwyd un

Dyn yn ddyladwy un waith, ni ddylid ei feddyddio drachefn. Eithr pan na wneler ond rhyw beth yn unig dan yr Enw hwnnw, nid y Peth, i un na ofynnodd Crist erioed i Fedydd gael ei weini iddo, yn fy marn i, peth diddym ydyw, ac nid yw, yn y messur lleiaf, yn rhyddhau y Dyn oddi wrth Rwymedigaeth i ymoftwng i'r Ordinhad honno, pan ddel yn Ddeiliad cymmwys iddi. Ac ni allaf ddirnad, yn y Casgliad helaeth hwnnw o 'Sgrythurau a ddygir gan Mr. H. un cyfarwyddyd i daenellu Dwfr ar Fabanod, yn *Enw'r Drindod sanctaidd*.

Gwrthbrofwyd yn barod, yn yr *Arweiniad i mewn*, yr hyn a ddywaid efe nesaf, am fod *Bedydd yn Sêl y Cyfammod*, a bod *Hawl yn y Cyfammod*, ac nid *Proffes o Ffydd*, yn *Sail ddigonol i gymhwyso Bedydd*; a hefyd yr hyn a ganlyn, lle y dywaid, *fod y Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glan wedi eglurhau'n ddigonol o'r Nefoedd, Hawl Plant y Duwiolion yn y Cyfammod a'i Ragorfreintiau*; os wrth y *Cyfammod* y mae fe'n meddwl, y *Cyfammod Newydd*, ac wrth *Blant y Duwiolion*, pob Plant ag y mae eu Rhieni, neu un o honynt, yn grediniol.

Ond dylai'r hyn sy nesaf fod yn rhyw beth anghyffredin, gan ei fod yn ein galw i *ddal sylw arno*; *Daliwch sylw yma*, eb' efe, ar *Ddichell* (nid i ddywedyd *Llwsidra*) y rhei'ny sy'n ymladd yn erbyn Plant y Crediniol a'u Bedydd. (1.) Y maent yn ymegnio, a'u holl Rym, i ofod y Plant hyn i sefyll wrthynt eu hunain, fel y gallont yn hawfach eu *curo a'u gorchfygu*. (2.) Wedi gwneuthur hyn, y maent yn rhannu eu *Plaid eu hunain yn ddwy Fyddin*, heb fod yn cytuno agos mewn dim, ond i ymladd â'r *Babanod druan*, a'u gwrthwynebu, yn eu *Hawl a'u Rhagorfreintiau*; y rhai, oeh! na feddyliasant ddrwg erioed iddynt hwy. Y mae'r ddwy

Fyddin

Fyddin
ain a'r
dinol a
Cam u
O'm
ddim a
'Sampl
ymladd
a Phla
mygion
bob tro
ydym
Hange
twng eu
i ni eri
y Daio
ol ei a
y rhai
iaethu
dyddw
mawr a
gwaha
eu hun
ph'un
y Titl
dirmyg
fwriad
iau am
digaeth
Fedydd
hunain
oleu ei
thau h
gymma
byn Be
wm, d
(nid i

Fyddin yn mawrygu ac yn gwahaniaethu eu hunain â'r Titlau neu Gyfenwau o Fedyddwyr cyffredinol a neillduol; a hwy fyddant y Fuddugoliaeth, Cam neu gymmwys.

O'm rhan i, nid wyf yn gallu gweled ymadim a dâl ddal sylw arno, oddi eithr pellach 'Sampl o'i Anghariad ef. Nid y'm ni ddim am ymladd yn erbyn, ond dros ein Plant ein hunain, a Phlant ein Brodyr, yn erbyn y fath Ddychymygion peryglus ag y mae 'fe'n ymegnio, ar bob tro, i blannu ynddynt. A'r Oruwchafiaeth ydym ni'n ddymuno yw, eu dwyn i weled eu Hangen o Grift, i gredu ynddo, ac ymddarostwng eu hunain iddo: Ac fel na wnaethant ddrwg i ni erioed, yr ydym am wneuthur iddynt hwy y Daioni mwyaf ag allom. Ac er ei fod ef, yn ol ei arferol Hyfdra, yn anturio dywedyd, fod y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod yn gwahaniaethu eu hunain â'r Titlau neu Gyfenwau o Fedyddwyr cyffredinol a neillduol; etto 'rwyf yn mawr amneu p'un a ddychon efe brofi, pwy a'u gwahaniaethodd hwy felly gyntaf; p'un ai hwy eu hunain, neu y rhai sy'n eu gwrthbessyll; na ph'un ai rhoddwyd hwy i'w mawrygu, neu (fel y Titl o Nazareniad i'r prif Gris'nogion) i'w dirmygu hwy; neu p'un a gyfodasant, yn ddi-fwriad, yn unig oddi wrth eu gwahanol Feddyliau am Wrthddrychau a Chyrhaeddiad Prynedigaeth, yn yr hyn Bethau y mae y rhai sy dros Fedydd Babanod mor anghytunol yn eu plith eu hunain. Fe dybygafai dyn y gallafai Gŵr mor eleu ei Ben yn hawdd ganfod y gellid troi y Bethau hyn yn ol ar ei Farn ei hun, gyd â llawn gymmaint o Rym; ag y gallai un ag fydd yn erbyn Bedydd Babanod, gyd â chymmaint o Refwm, ddywedyd, *Daliuch sylw yma ar Ddichell (nid i ddywedyd Llwfdrda) y rhei'ny sy'n ymladd yn.*

yn erbyn Ffŷdd ac Arferiad y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod. (1.) *Y maent yn ymegnio â'u holl Rym i'w gosod i sefyll wrthynt eu hunain, megis pe baent yn hyn yma, nid yn unig yn wrthwynebu i'r Eglwys Protestanaidd yn gyffredin, ond hefyd i'r Sgrythurau, ac Arfer yr Apostolion, Dal. 115, 122. fel y gallont yn hawsach eu curu â'u gorchfygu: er fod yr Ysgrythurau sanctaidd, a'r Oesoedd cyntaf ar ôl Crist, gyftal a llawer o Sgrifenwyr enwog wed'yn, yn cyfiawnhau eu Ffŷdd a'u Hymarferiad yn y Pwngc hwn. (2.) Wedi iddynt fel hyn eu gosod i sefyll wrthynt eu hunain (fel y tybiant) y maent yn rhannu eu Plaid eu hunain, nid yn unig yn ddwy ond yn llawer Byddin, mor wrthwyneb y naill i'r llall, ag ydynt oll yn y Pwngc hwn yn wrthwyneb i'r Gwirionedd; yn cytuno, er nad mewn llawer o Bethau eraill, etto i ymladd, ac i wrthwynebu y rhai diystyredig hynny, druan, sy'n erbyn Bedydd Babanod (gwelwch fel y mae'n eu diystyru, Dal. 116.) y rhai, och druan! ni feddylasant ddrwg erioed iddynt hwy. Mawrygir a Gwahaniaethir y Byddinoedd hyn, trwy amrywiol Enwan a Theitlau, megis Papistiaid, Prelatiaid, Presbyteriaid, Independiaid, &c. Ac y mae rhai o'r rhan fwyaf, os nid o bob un o'r rhai'n, dros Brynedigaeth gyffredinol, ac eraill dros Brynedigaeth neillduol, a hwy synnant y Fuddugoliaeth, Cam neu gymmws. Meddaf, dychon y rhai sy yn erbyn Bedydd Babanod wrthdroi'r Pethau hyn, gyd â chymmaint o Gyfiawnder ag y taerir hwy arnynt gan Mr. H. Ond rhaid i mi gyfaddef nad ydyw addas i'r naill na'r llall o'honynt, gan fod Triniaeth fwy cariadus o'r naill y llall, yn gweddu'n well i'r Grefydd yr ydym yn ei phroffesu.*

Ond y mae 'fe'n myned rhagddo i hysbysu i ni y gwahanol Egwyddorion, ar ba rai y mae'r

Bedyddwyr

*Bedyddwyr
Babanod
efe, yn
Pechod,
yw hyn
nid y R
ar yr En
ynt yn
Ac fe dy
rhai sy'n
arall, ga
Babanod
ach na'r
Ffyddlon
iaethus.
Achos h
sefyll yn
durdod o
wedyd w
rhai sy'n
hyn fel u
yn anger
gwreiddi
Farn ho
Am y
wedyd,
Gras, a
nid tég
'chwaith
weithioc
ond ei f
tiawb ag
ynt hwy
a wneir
Duw Gy
ryw a v
nid yw*

Bedyddwyr cyffredin a neillduol yn gwadu Bedydd Babanod. Y mae'r Bedyddwyr cyffredinol, eb' efe, yn dywedyd, Nid oes mewn Babanod ddim Pechod, ac am hynny ni ddylid eu bedyddio. Nid yw hyn ddim Hanes cywyr o Farn llawer, os nid y Rhan fwyaf o'r rhai a elwir yn gyffredin ar yr Enw hwnnw gan fod nid ychydig o honynt yn arddel Athrawiaeth Pechod gwreiddiol. Ac fe dybygai un y gallai Mr. H. lefaru am y rhai sy'n ei wrthwynebu, mor dyner â rhyw un arall, gan ei fod ef yn dywedyd wrthym, fod Babanod Rhieni crediniol, fel y cyfryw, yn burach nâ'r rhai sy wedi eu sancteiddio fwyaf o'r Ffyddloniaid mewn Oedran yn yr Eglwys filwriaethus. Gwelwch hefyd Dal. 98. Ond nid o Achos hyn yn bennaf y mae neb o honynt yn sefyll yn erbyn yr Arfer honno, ond eisiau Awdurdod o Air Duw drosto. Ac mi a allwn ddywedyd wrtho ef, fod y naill hanner, o leiaf, o rhai sy'n pledio dros Fedydd Babanod, yn dwyn hyn fel un Rhefwm mawr dros eu Harfer, ei fod yn angenrheidiol er mwyn golchi ymaith Bechod gwreiddiol, er fod llawer eraill yn gwrthod y Farn honno.

Am y Bedyddwyr neillduol, y maent hwy'n dywedyd, (medd efe) Nid oes gan Babanod ddim Gras, ac am hynny ni ddylid eu bedyddio. Ond nid tég yr Hysbygiad hwn am danynt hwy 'chwaith. Canys nid y'nt hwy'n dywedyd, na weithiodd Duw ddim Gras yn Enaid un Baban, ond ei fod yn eglur na wnaeth efe hynny ymhiawb ag sy'n dyfod o Rieni duwiol; ac nad ydynt hwy'n gwybod pa rai o honynt yn neillduol a wneir yn gyfrannog o hono; a chan na roddes Duw Gyfarwyddyd i fedyddio neb, ond y cyfryw a wnêl Broffes ddigonol o Ffydd, yr hyn nid yw Babanod gymmwys i'w wneud, ni feiddiant

ddiant hwy ryfygu ei wneuthur yn ei Enw ef, heb ei Orchymyn ef. Ond gwrandewn pwyl Atteb a rydd efe i'r ddau.

Wrth y Bedyddwyr cyffredinol y dywedaf, Os nad oes Pechod yn eich Babanod, yna y maent yn llawer gwell na'i Rhieni, y rhai sy ganddynt ddigon o Bêchod. Ond os nad oes ganddynt ddim Pechod, pa ham yr ydych yn eu cau hwy allan o'r Aelodaeth eglwysig? A wrthodwch chwi y pur o Galon, a derbyn rhai amhŵl? Yr wyf i'n tybied y gallant atteb o'r goreu i hyn; os ydych yn edrych ar holl Fabanod y Crediniol yn bur o Galon, a bod gan y cyfryw oll Hawl i Aelodaeth eglwysig, pa ham yr y'ch yn eu cau hwy allan oddi wrth Swpper yr Arglwydd? A gauwch chwi allan y pur o Galon oddi wrth yr Ordinhad sanctaidd honno, a derbyn iddi y rhei'ny ag ydych chwi'n ddywedyd fy lai pur?

Yn ei Atteb i'r Bedyddwyr neillduol, y mae'n ceisio'n perfwadio ni, fod yr Ysbryd Glân gan Had a Hiliogaeth y Duwiol, Esay xliv. 3. eu bod wedi eu sancteiddio, fod ganddynt Hadau neu Reddfau Gras, eu bod yn Gyfrannogion o'r Gras tufewinol o Ailenedigaeth ac y dylent gan hynny gyfrannogi o'r Arwydd allanol o honi. Am Esay xliv. 3. hi a eglurir 'nol llaw yn y Bennod hon: Ac os nad yw efe yn meddwl fod holl Hiliogaeth pob Credadyn yn gyfrannog o'r Bendithion hyn, nid yw'n dywedyd dim i bwrpas; ac os 'dyw yn meddwl hynny, yna rhaid yn ddilai iddo ganlyn, y dychon Eneidiau wedi eu geni o newydd, gael eu dad-eni drachefn; ac y dychon Egwyddorion Gras wedi eu plannu unwaith, gael eu colli, er fod ein Jachawdwr yn dywedyd wrthym ffordd arall, Ioan iv. 13, 14. Jesu a attebodd, ac a ddy-*

wedodd

* Mor groes yw'r geiriau uchod i'r Ol-'Sgrifen!

*wedodd
hwn, e
o'r D
eithr y
non o L
i Ioan
gumeut
ynddo e
Mae
ei Froa
hwy E
od. &c
ddangos
Gwrag
Geiriau
Bedydd
Nid
i fod
appwyn
yw G
nwys
mewn
2 Cron.
yr Arg
ddospar
os nid
y Com
y mae
Hawdu
Oes o'r
lle ara
wrth g
gawn,
pawb
gredant
yn Ddy
Pregeth*

wedodd wrthi, Pwy bynnag sydd yn yfed o'r Dwfr hwn, efe a sycheda drachefn : Ond pwy bynnag a yfo o'r Dwfr a roddwyfi iddo, ni sycheda yn dragywydd ; eithr y Dwfr a roddwyfi iddo a fydd ynddo yn Efyron o Ddwfr, yn tarddu i Fywyd tragywyddol. Felly i Ioan iii. 9. Pob un a aned o Ddwf, nid yw yn gwneuthur Pêchod ; o blegid y mae ei Hâd ef yn aros ynddo ef, ac ni all efe bechu, am ei eni ef o Ddwf.

Mae 'fe'n myned yn y blaen, i ddwyn i mewn ei Frodyr camsynniol, fel yn galw arno i ddangos iddynt bwy Eiriau Appwyntiad yr Ordinhâd o Fedydd Babanod, &c. Ac yn lle Atteb, y mae'n deisyf arnynt i ddangos iddo Eiriau Appwyntiad yr Ordinhâd o Fedydd Gwagedd, ac o Fedydd Gwyr ; ac ebe 'fe, Nid y Geiriau hynny yn Mat. xxviii. 19. oedd Appwyntiad Bedydd, o blegid fe a appwyntiwyd yn hîr o'r blaen.

Nid yw ei waith yn gwadu Mat. xxviii. 19. i fod yn Appwyntiad Bedydd, am ei fod wedi ei appwyntio o'r blaen, ond dibrisio'r Gair ; gan nad yw Gosodiad neu Appwyntiad Peth yn cynnwys yn angenrheidiol, nad oedd y Peth mewn arfer o'r blaen. Yr y'm yn darllain yn 2 Cron. xxiii. 18. i Jehoiada osod Swyddau yn Nhŷ yr Arglwydd, dan law'r Offeiriaid y Lofiaid, y rhai ddosparthasai Datydd yn Nhŷ'r Arglwydd. Ond os nid Mat. xxviii. 19. yw Appwyntiad Bedydd ; y Commisiwn mawr ydyw, oddi wrth yr hwn y mae holl Weinidogion yr Efengyl yn cael eu Hawdurdod a'u Cyfarwyddyd i sedyddio ymhob Oes o'r Eglwys. A ydyw Crist yma, neu yn un lle arall, yn gorchymyn bedyddio Babanod ? Ac wrth gydmaru'r lle hwnnw â Marc xvi. 16. ni a gawn, fod Crist yn amlwg orchymyn bedyddio pawb a'r a wneler yn Ddysgyblion trwy ddysgu, ac i gredant, p'un ai Gwyr ai Gwagedd. Gwnewch yn Ddysgyblion yr holl Genbedloedd, gan eu bedyddio. Pregethwch yr Efengyl i bob Creadur, y neb a gredo ac

U

a fed-

a fedyddier, &c. A hysbysir i ni'n eglut fod y Gweinidogion cyntaf, trwy en Harfeniad, yn amlygu, fod hyn yn perthyn i'r rhai a gredent o'r ddau Ryw, *Act. viii. 12. a'r xvi. 15.* Dangosfych i ni y iath Awdardod am Fedydd Babanod, ac ni a farnwn yn Ddyledswydd arnom ei arfer. Ond ein danfon i *Gen. xvii.* lle gofynnir en henwaedu, nid yw byth debygol i'n bodloni ni.

Eithr eise a ddywaid wrthym, *Pe buasai Geiriau'r Appwyntiad, neu os ydynt, wedi eu fgrifennu, a Babanod heb eu henwi ynddynt, er hynny na charlmai oddi yma, na ddylid eu bedyddio hwy, mwy nag y canlyn, nad yw Gwagedd i gyfrannogi o Swpper yr Arglwydd, o blegid nad ydynt wedi eu henwi yng Eiriau Gafodiad y Sacrament hwnnw.*

Fe ymddengys y ddau Beth hyn y rhai y mae 'fe'n eu gosod allan, fel yn cyd-redeg, yn dra gwahanol, i un Dyn ystyriol. (1.) Ceir mewn Gwagedd, gyftal â Gwŷr, y Cynheddfau angenrheidiol i Swpper yr Arglwydd; megis iawn farnu Corph yr Arglwydd, ei wneud er coffa am Grist, gallu i holi eu hunain, &c. Ac os gall eise brofi, y gellir gwneuthur Babanod yn Ddysgyblion trwy eu dysgu, a thrwy hynny eu dwyn i gredu, ac i broffesu eu Ffydd, nid ymrysonaf ag ef mwyach. (2.) Fel y manegir, yn amlwg, fedyddio Gwagedd, *Act. viii. 12. a'r xvi. 15.* felly hysbysir i ni, fod y tair Mâl o Eneidiau (y mae'r Gair Eneidiau, yn dal allan Wragedd gyftal a Gwŷr) y rhai a ddychwelwyd ac a fedyddiwyd, *Act. ii.* oll yn parhau yn Athrawiaeth ac ynghymdeithas yr Apostolion, ac yn torri Bara. Mae'r Sgrythur ynte yn rhoddi i ni yr Ymrefymiad hwn; Derbyniwyd i Fwrdd yr Arglwydd bawb a'r a fedyddiwyd: Bedyddiwyd Gwagedd crediniol, gyftal â Gwŷr, ac yn ganlynol, hwy a dderbyniwyd gyd â hwynt at Fwrdd yr Arglwydd. A phe b'ai

b'ai yr
mor w
loni o
mae ga
mod G
holl Bl
Gras, a
yw hyn
wl, na
ambog,
bynnag
Am
banod yn
mewn O
ei hun a
(ac un
'n ddis
gymma
wr-cyf
gymme
meryd
trwy C
- Yn y
Bennau
yn rhoi
99. Yn
i. P
i'w Rhi
- Yr w
thyn i'
fel y m
yr ydy
farwyd
tynt, na
am yr
rwydd
rydd h

b'ai yr Ynnesfyniad canlynol mor ddiamffurfiol ac mor wir a'r blaenaf, byddai'n ddigonol i'n bodloni o ran yr arfer o fedyddio Babanod; sef, y mae gan bawb ag fydd iddynt Hawbyn y Cyfammod Gras, Hawl i Fedydd hefyd: Y mae gan holl Blant y Crediniol Hawl yn y Cyfammod Gras, ac am hynny, Hawl i Fedydd. Ond fel nad yw hyn yn wir, ni allaf ond parhau o'r meddwl, na wneir *Ffordd Babanod i Fedydd mor oleu ac amlyg, â Ffordd Gwraig at Ffordd yr Arglwydd*; bynnag beth a ddywedo Mr H. i'r Gwrthwyneb.

Am yr hyn a ganlyn, *P'un a ydyw Bedydd Babanod yn Ordinhad wahanol oddi wrth Fedydd y rhai newn Oedran*: neu gymhwysso Ordinhad yr Arglwydd ei hun at Deiliad anghymmawys; Bydded yr un â f'o (ac un o'honynt rhaid ei fod) y maent ill dau'n ddifail. Ac ni allaf weled nad yw'r olaf gymmaint Torriad ar draws Awdurdod y Rhoddwyr-cyfraith a'r blaenaf. Dychon Deiliad gyftal gymmeryd arno wneuthur Cyfraith, a chymmeryd arno ddiddymmu neu newid un a wnaed trwy Oruchel Awdurdod.

- Yn y lle nesaf, rhoddi o'n blaen un ar hugain o Bennau o'r 'Sgrythur, a phob un o'honynt, ebe 'fe, yn rhoi *Prawf digonol dros Fedydd Babanod*. Dal. 99. Ystyriaf hwynt yn fyr yn eu Trefn.

1. *Pethau amlyg a berthyn iddynt hwy, gyftal ag i'w Rhieni*. Deut. xxix. 29.

- Yr wyf yn ateb, (1.) Ni all *Pethau amlyg* berthyn i'r cyfryw nad ydynt gymmwys i'w ddeall, fel y mae Babanod, am Hawl pa rai i Fedydd yr ydym ni'n hwr yn fôn; ond yn unig i gyfarwyddo eu Rhieni pa fodd i ymddwyn tuag atynt, neu i roddi iddynt Sail Gobaith o'u plegid; am yr hyn bethau, y maent i'mofyn Hyfbyrwydd o Leoedd eraill o'r 'Sgrythur, gan na rydd hwn ddim iddynt, am hynny pell iawn yw

yw oddi wrth fod yn Brawf digonol dros eu bedyddio. (2.) *Peth amlwg* yw Swpper yr Arglwydd, gyftal â Bedydd; ac os rhydd y Testyn hwn Brawf digonol dros y naill, rhaid iddo wneud felly dros y llall. (3.) Nid yw'r Lle hwn yn llefaru am Hâd babanol y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, ond am eu Hiliogaeth, at ba rai y mae Dadguddiad o Ewyllys Duw yn dyfod, fel y mae'n gynnwysedig yn ei Air; yr hwn fydd yn gwahardd Ymosyniad rhy fanol a Haeriadau difail am Bethau anamlwg, (o ba rai Bedydd Babanod yw un) gymmaint ag y mae'n gofyn i ni gredu beth bynnag y ddatguddiodd Duw, a chyflawnu pob peth ar a orchymynodd.

2. *O ran yr Etholedigaeth, Caredigion ydynt o blegid y Tadau*, Rhuf. xi. 28. Deut. vii. 6. &c. a'r iv. 31, 37.

Ai'r Etholedigaeth yw Babanod y Crediniol, fel y cyfryw? A ddewiswyd hwy oll gan Dduw, a alwyd hwy'n effeithiol, ac a gedwir hwy yn dragywyddol, fel y mae Amcan yr Apostol i brofi ym mherthynas i'r rhai y mae se'n son am danynt yn *Rhuf.* xi. 28? Ac a ydynt hwy i'w derbyn i Fedydd, fel Etholedigion; ac heb neb a Blant yr Anghrediniol wedi eu dewis gan Dduw, a thrwy hynny heb Hawl i'r Ordinbâd hon? Mae *Deut.* vii. a'r iv. yn llefaru am Hâd naturiol *Abraham* trwy *Isaac*, a Dewisiad Duw o honynt hwy, trwy Weithred rŷdd a grasslawn ei Ewyllys, i fod yn Bobl briodol iddo ei hun, yn y Cyfammod hwnnw a wnaed gyntaf âg *Abraham*, ac a gwplawyd wedi hynny ar Fynydd *Sinai*, trwy appwyntio'r holl Ordeinhadau oeddent yn gweddu iddo, y rhai a wnaed yn Rheol hollol o Ufuddod yr Eglwys hyd Amser y Diwygiad; yr hyn oedd *Gysgad* bywiol o'i Ddewisiad o'i Bobl yng Nghrist, i Ffydd, Sancteiddrwydd, a Bywyd dragywyddol.

gywyd
blaenaf
Theily
freintia
wisiad

3. *L*
Cym
Wrage
niwaic
Iuddeu
phwyd
yn y Be
hargyh
'n dang
cymme
reithlo
Duw y
pan y
yr hyn
rheidio
y mae
ond u
gael di
ceisio
Hâd i
mewn
lon.
ac nid
fod Du
hon, y
wrth
byddai
gyffred
au a'r
dwyn y
Sancte
oddi v
debaol

gywyddol. Fel na chynhyrfwyd ef i ddewis y blaenaf, trwy Ragweliad o un Rhagoriaeth ar Theilyngdod, i fod yn gyfrannog o'r Rhagorfreintiau neillduol hynny; felly hefyd yn y Dewisiad o'r olaf i Fendithion o uwch natur.

3. *Dywedir eu bod yn Hâd duwiol*, Mal. ii. 15.

Cymmerafai llawer o'r *Iuddewon* bryd hynny Wragedd o'r *Cenhedloead* eulun-addolgar, er Gofid a niwaid i'w Gwragedd cyfreithlon cyntaf o'r Genedl *Iuddewig*, am yr hyn y mae'r Arglwydd, trwy'r Prophwyd, yn eu ceryddu'n llym, ac yn eu bwgwth, yn y Bennod hon; ac ymhlith Rhesymanu eraill i'w hargyhoeddi o'u Pechod mawr yn hynny, y mae'n dangos (fel yr wyf'n ei gymmeryd) nad oedd cymmeryd dwy Wraig ar unwaith erioed yn gyfreithlon, er ei oddef dros Amser, oddi ar Waith Duw yn creu dim ond un Wraig i'r Dŷn cyntaf, pan y gallasai, pe gwelsai'n dda, greu 'chwaneg; yr hyn a allasai hefyd ymddangos yn fwy angenrheidiol er mwyn poblo'r Bŷd ar y cyntaf. Ac y mae'n chwanegu y Rheswm p'am na chrewyd ond un, (trwy hynny yn cyfarwyddo Gwyr i gael dim ond un Wraig ar y tro) am ei fod yn ceisio *Hâd duwiol*, megis yn y Iaith wreiddiol, *Hâd i Dduw*, sef *Hâd* rhagorol wedi eu geni mewn Gwelw diwair, Ffrwyth Priodas gyfreithlon. Ac os meddylir *Hâd grasol*, neu *sancteidd*, ac nid *Hâd cyfreithlon* yn unig, gellid dywedyd fod Duw yn ei geisio, wrth drefnu, trwy'r Siamply hon, y Efordd mwyaf tebygol i'w gael; canys wrth gael mwy nac un Wraig, ar yr un Amser, byddai'r fath Anghyfleusdra yn digwydd yn gyffredin, ag a fyddai'n mawr rwystru y Siamplyau a'r Addysgiadau da ag oedd anghenraid i'w dwyn yn y blaen. Ond nid oes yma Air am un Sancteiddwydd cyfammodol yn cael ei dderbyn oddi wrth Efydd y Rhieni, ond yn unig yr

hwn ag oedd fwyaf tebygol i'w gael trwy Briodas
un Gwr ag un Wraig. A thra hyllys yw, fod
y fath Sancteiddrwydd neu Berthynas gyfammodol,
a'r a roddai Hawl i Enwaediad, ynglŷn wrth Hil-
iogaeth yr Iuddewon ag oedd iddynt lawer o Wrag-
edd, gyftal a Hil y rhai nad oedd iddynt ond un ar
y tro. Nid yw'r Prophwyd yma'n golygu un
Cynhwysiad i Ordeinhadau, ond yr hyn y mae
Mr. H. yn gydnabod oedd yn perthyn gyftal i'r
rhai oedd yn byw cyn trefnu un *Sêl allanol*, ag i'r
cyfryw a fuant fyw wedi hynny. Oddi wrth y
cyfan y mae'n eglur ddigon, na rydd y Testya
hwn un Prawf digonol dros Fedydd Babanod.

4. *Gelwir bwy yn rhai Dewisol yr Arglwydd, i*
Gen. xvi. (lxv. yn y Gymraeg trwy Wall) 13. Esay
xliv. 1, i'r 4. Deut. iv. 37. a'r x. 15. Rhuf. xi.
28. Salm cv. 42, 43. Eccl. x. 9.

Mae'r Atteb i'r ail Ben. yn ddigonol i fodloni
un Ymholydd ddbartlaeth, na rydd hwn iddo fe
ddim Cynnorthwy. Canys y mae'r Testynau a en-
wir yma oll, (oddï eithr *Rhuf. xi. 28.* a eglur-
hawyd yn barod, ac *Esay xlv.* yr hon sy'n llefaru
am yr Hâd ysbrydol, o ba un yr oedd y cnawdol yn
Gylgod) yn fôn am Ddewiliad Duw o Hâd natur-
ol *Abraham*, i fod yn Bobl briodol, wahanol oddi
wrth Genhedloedd eraill, er mwyn Genedigaeth y
Messias, i ba rai y rhoddwyd llawer o Ragorfreint-
iau neillduol, i gyfarwyddo eu Ffydd hwy atto
eu. Ond ni ddychymmyg neb fod, fod Hâd y
Ffyddloniaid nawr wedi eu dewis gan Dduw i'r
un Diben.

5. Ymaent y cyfryw ag y mae'r Arglwydd yn en-
waedu eu Calonnau, canys *fe addawodd, fod yn Dda*
iddyn, ac enwyddu Calonnau i'r Bobl a'u Hâd, Gen.
xviii. 10. Deut. xxxi. 6.

O'r addawodd Duw yn ddiamheuol enwaedu
Calonnau holl Hilogaeth ei Bobl, y mae ei Ffydd-
londeb

londeb
ac onis
llefaru
Am D
Pool yr
" yn g
" a gyl
" ei ho
" unig
A chan
won, y
Onawd
ddewid
6. E
26. a'r
Diar. x
Marc x
Nid
llawer
Ffrwyd
fod ette
eu bod
Rhieni
ddyf a
rydd hy
profi eu
a'r Grâ
Proffes
7. E
Joel iii
Dyw
Enfidd
gan yr
cyfarw
fugm B
r Prop
eu bod
born

tendeb yn rhwym i wneudhur felly; *Heb. xii. 18.* yn
 ac onis gwaith? Eglar yw, fod *Gen. xvi. 7. 10.* yn
 Hefaru am Enwaediad y Cnawd, ac nid y Gafon.
 Am *Deut. xxx. 6.* Y mae'r Gwr Iynhwyrbl, Mr.
 Pool yn dywedyd wrthym fod "yr Addewid hon
 " yn golygu'n bennaf Amser yr Efyngyl, a'r Grâs
 " a gyfrannid y pryd hynny i holl *Iffrael Dda*, (i.e.
 " ei holl rai dewisol) gan Grist, trwy'r hwn yn
 " unig y derbynia'r yr Enwaediad hwn, *Col. ii. 11.*
 A chan na chyflawnwyd ef i holl Genedl yr *Judde-*
won, y rhai a fuant gyfrannog o Enwaediad y
 Cnawd, ymddengys yn amwg, na wnaed yr A-
 ddewid iddynt hwy fel Hâd naturiol *Abraham*.

6. *Bendigedigion yr Arglwydd ydym*, *Sal. xxxvii.*
26. a'r cxii. 2. a'r cxv. 12. Et. a'r cxlvii. 13.
Diar. xxi. 7. Eſay xlv. 3. a'r lxx. 9. a'r lxxv. 23.
Marc x. 16.

Nid wyf'n gwaddu, na ddarfu i Dduw yllori
 llawer Ffaisr ragorol ar Hiliogaeth ei Bobl, fel
 Ffrwyth neu Arwydd o'i Gariad i'w Rhieni, a'r
 fod etto yn gwneud felly. Ie, Bendith fawr yw
 eu bod yn Blant i'r cyfryw rai, os parha Duw eu
 Rhieni iddynt, gan fod ganddynt y Fantais o'u Ha-
 ddyg a'u Siampl dda. Ond ni wn i pa Brawf a
 rydd hyn dros Fedydd Babanod; oddi eithr gallu
 profi eu bod, nid yn unig yn cael eu bendithio o'r
 a'r Grâs o Ffydd, ond hefyd a'r gallu i wneud
 Proffes o honi.

7. *Enifelddiath yr Arglwydd ydym*, *Sal. cxxvii. 3.*
Joel ii. 16, 17.

Dywaid *Sal. cxxvii. 3.* wrthym, fod *Plant yn*
Enifelddiath yr Arglwydd; hynny yw, Rhian aroddir
 gan yr Arglwydd. Ac mae *Joel ii. 16, 17.* yn
 cyfarwyddo'r *Juddewon* i ddwyn y rhai bychain yn
Jugna Bronnau i'r Ymryd arbennig, yr hwn y mae
 i'w Prophwyd yn eu hyfforddi i'w sancteiddio, gan
 eu bod hwy'n mewn Perygl o gael eu rhwydo gyd a'u
 Rhieni

Rhieni yn yr umrhyw Drallod cyffredin, yr hwn yr oeddent i ymbil â Duw fel hyn yn gyhoeddus, ar iddô ei droi ymaith. A gallasai hyn fod mewn Rhan i gynhyrfu y rhai mewn Oedran i fod yn fwy taer ar Dduw am Drugaredd; ac mewn rhan i annog yr Arglwydd i doffurio, fel y gwnaeth â *Ninefeh*, er mwyn y rhai bychain hynny, y rhai nid adwaeniant eu *Llaw ddeheu* oddi wrth yr *Affwy*. Ac yn eu Herfyniadau yr oeddent i ymbil, na roddai Duw ei *Etifeddiaeth i WARTH*; canys y cyfryw yr ydoedd wedi arddel *Corph Cenedl Israel*. Ond nid Plant y Crediniol oedd y rhai bychain hynny yn y Cyffredin, am ba rai y mae 'fe'n cymmeryd arno lefaru; a phe buasent, nid allaf ddeall beth y fuasai hyn i'w Bwrpas neu amcan ef.

8. Y mae'r Arglwydd yn eu cleimio yn eiddo iddô ei hun, fel wedi eu geni iddô, fel ei eiddo o'r Groth, &c. *Ezec. xvi. 20, 21. Esay. xlv. 2, 3, 21, 24. a'r xlv. 3, 4. (yn y Gymraeg lxvi. 34. trwy Wâll ond odid) Sal. lxxvi. 6.*

Yr oedd holl Cenedl yr *Iuddewon* mewn Cyfammod â Duw, yn yr Ystyr a eglurwyd yn barod; gan hynny gallasai gleimio Meddiant ynddynt. Y rhai hynny yn *Ezec. xvi. 20, 21. Plant pa rai y mae'r Arglwydd yn eu cleimio fel ei eiddo ei hun, Elun-addolwyr* ffaidd a chreulon oeddent, fel y tyftia'r Prophwyd. Ynte a brawf hyn, fod Efydd y Rhieni, a'u Hawl yn y Cyfammod Grâs yn trosglwyddo i'w Hâd, Berthynas i'r un Cyfammod a Hawl i Fedydd? Yn *Esay xlv. a'r xlv. y mae'r Arglwydd yn dwyn ar gof i'r Bobl hynny, mai ei Weithred ef yn gyntaf oedd eu cymmeryd hwy i fod yn Bobl iddô, a ph'eth a wnaethai erddynt byth wed'yn. Yn Pen. xlv. 3. y mae'n gwneuthur Addewid rallawn i'r Hâd ysbrydol, i dywallt ei Ysbryd arnynt. Yr hyn a ddywaid Dadydd am dano ei hun, Sal. lxxi. 6. fydd wir am bob Dŷn, ond mewn modd*

modd r
i'm cyn
at fedy

9. E
y maent
Deut. x
Ac y ma
Mat. x

Am
neilldu
a ddych
hunan

y mae
ein Har
debyg i

Felly C
" galw
" iaeth

" ddaet
Pool ar

" Fach
" yn y

" greda
10. 1

Wyn ei
bonynt,

wes, E
25.

Nid o
unig i b

yma 'Sg
ond nid

lleiaf i r
a feddyl

ei Braic
deg a th

fonodd

modd neillduol y Ffyddloniaid, *Wrth yr Arglwydd* i'm cynhaliwyd o'r Bru, &c. Ond beth yw hyn tuag at fedyddio Babanod?

9. *Eu Duw hwy yw Duw, Duw iddynt hwy, ac y maent hwy mewn Cyfammod ag ef*, Gen. xvii. 7. Deut. xxix. 10. i'r 13. Act. ii. 39. Sal. xxii. 10. *Ac y mae yn rhoddi Siars i'w Angylion i ofalu amdanynt*. Mat. xviii. 2, 10. Heb. i. 14.

Am y tri lle cyntaf o'r rhai'n, llefarwyd yn neillduol yn barod; ac ni allafi ddeall pa ddefnydd a ddychon efe ei wneud o'r diweddas. Am Grist ei hunan y meddylir yn Sal. xx. 10. Yn Mat. xviii. y mae *Deonglwyr* yn gyffredin yn cydnabod, fod ein Harglwydd yn llefaru am y cyfryw ag sy'n debyg i Blant bychain mewn Gostyngeddwydd. Felly *Calfin* ar Adn. 5. "Y mae Crist yma yn galw y rhei'ny yn Blant, mewn ffordd gyffelyb-
" iaethol, y rhai a roisant heibio Falchder, ac a
" ddaethant yn fwynaid a gostyngedig." A Mr. Pool ar Adn. 6. "Pwy bynnag a dderbynio gyfryw
" *Fachgennyn*, hynny yw, Cristion isel; eglurir hyn
" yn yr Adnod nesaf, *sef un o'r rhai bychain hyn a*
" *gredant ynofi.*"

10. *Y maent yn perthyn i Grist, y Bugail dâ, fel Wyn ei Braidd a'i Gorlan; ac y mae'n dra thirion o honynt, gan eu casglu â'i Fraich, a'u dwyn yn ei Fynwes*, Esay xl. 11. Marc x. 16. Ezech. xxxvii. 24, 25.

Nid oes gennym ond Gair Noeth Mr. H. yn unig i brofi Gwirionedd yr Haeriad hwn. Cofair yma 'Sgrythurau'n wir, ganddo, 'nôl ei Arfer ef, ond nid oes un o honynt yn rhoddi'r Awgrim lleiaf i ni, mai Babanod y Crediniol, fel y cyfryw, a feddylir yno, neu sy'n perthyn i Grist, *fel Wyn ei Braidd*. Cydmarodd ein Harglwydd ei hun y deg a thrugain i *Wyn*, Luc x. 3. Y rhai a ddanfonodd allan i bregethu'r Efengyl; ac y mae'n gorchymyn

Gorchymyn i *Badr*, i *Gerthi ei Wyn*, Ioh. xiii. 13.
 Ai rhaid yw mai Bahadod medd y rhai'n oll? Yma
 mhlith y Ffyddloniaid, ni a wyddom fod rhai we-
 di cyrhaddid i fwy o North a Grâs, tra y mae
 rhai newydd eu dychwelyd, neu eraill o 'chydig
 Wybodaeth a North, y rhai a ellir yn gymmwys
 eu cydmaru i *Wyn*, ac yn dra angenrheidiol iddynt
 y cyfryw Ofal tyner ag y mae'r Anglwydd, trwy'r
 Prophwyd, yn sicrhau i ni a gymmer y Pen-bugail
 am danynt, *Esey* xl. 11. A diau fod mwy o Ro-
 swm i gafglu, i'r Geiriau hyn gael eu 'griffennu
 er *Cyffwr* i'r cyfryw ag fy ddarostyngedig i lawer
 o Ofnau a Digalonrwydd, dan olwg o'u gwendid
 eu hunain, nag er mwyn y rhai nad allant ddeall
 y cyfryw Addewidion grassawn, na derbyn dim
 cynhaliacth oddi wrthynt. Os yw Plant y credin-
 iol yn perthyn i Grist fel *Wyn ei Braidd*, pa fodd y
 mae rhai o honynt yn golledig, ac yn meirw'n
 dragywydd? Ai o eisiau Gofal, Medr, neu Allu
 yn y Bugail mawr? A ydyw'n gofalu hllai am yr
Wyn, dros ba rai mewn modd neillduol y mae'n
 dangos cymmaint o Dynnerwch, nag am y *Defaid*,
 y rhai a geidw ac a ddiogela efe hyd y Diwedd?
 Ioh. x. 27. *Er*. I mae fy *Nefaid* i yn gwrando fy
Llais i, — a minnau ydwyf yn rhoddi iddynt Fywyd tra-
 ggywyddol, ac ni chyfrgollant byth; ac ni ddig nob
 hwynt. allan o'm *Llaw* i. — Fy *Nhad* i, yr hwn a'u
 rhoddes i mi, sydd fwy na phawb; ac ni's gall neb eu
 ddwyn hwynt allan o *Llaw* fy *Nhad* i. Ond beth byn-
 nag a ddywedo Mr. H. meddyr holl Braidd Crist
 yma wrth ei *Ddefaid*, a hwy a gedwir rhag Coll-
 edigaeth dragywyddol, fel hynod Ffrwyth ei
 Gariad a'i Ofal ef; yr hyn ni chyllawnir tuag at
 Blant y Crediniol oll.

11. Mae'r *Sprychur* lla yn cynnwys Plant gyd a'u
 Rhieni, yn yr *Ymadrodd* cyffredin humm, Pobl yr
 Anglwydd, neu Pobl Deu, *Ecfod*. viii. 1, 20.

21

21 x.
 yw'r A
 Joel ii.
 Yr
 galw f
 mewn
 Rhân
 marer
 ny, p
 Oedran
 Credin

12.
 x. 14,
 blaen y
 13.
 yn Aelo
 gyhoedd
 ac a fo
 hefyd y

14.
 42, 54
 Os p
 eu Hav
 Nebuch
 a elwir
 6. a'r
 won an
 ion yr
 o Neill
 ddymm
 Crist n
 Mat. i

15.
 Duw,
 hon w
 Nid
 beth:

21

a'r x. 8, 9. a'r xii. 31, 37. Sal. lxxvii. 19. (nid
yw'r Adn. hon yn y Saes'nawg) a'r xv. 42, 43.
Joel ii. 15 i'n 19, 27. Dent. xxix. 11, 19.

Yr oedd holl Gorph Cenedl Israhel yn cael eu
galw felly, lle'n oedd llawer o nai anghrediniol
mewn Oedran, gyfial â Phlant; ie, yr oedd y
Rhan fwyaf o honynt heb Rfydd achubol, cyd-
marer Esay x. 22, 23. â Rhuf. ix. 27. gan hyn-
ny, profai hyn Hawl yr Anghrediniol mewn
Oedran i Fedydd, gymmaint â Hawl Plant y
Crediniol.

12. Eiddo'r cyfryw rai yw Teyrnas Dduw, Marc
x. 14, 16. Eze. xxxvii. 25. Attebwyd hyn o'r
blaen yn Benod VI.

13. Y mae Plant bychain sy'n sugno'r Brenhin
yn Aelodau o Zion, ac yn Rhan o'r Gynnullidfa
gyhoeddus a gesglir ynghyd trwy Orchymyn Duw,
ac a fondeiddir, Joel ii. 15, 16. Attebwyd hwn
hefyd yn barod dan y 7ed Pen.

14. Gweision yr Arglwydd ydynt, Lef. xxv. 41,
42, 54, 55. Sal. cxvi. 16.

Os profai'r Enw noeth o Weision yr Arglwydd
eu Hawl i Fedydd, yna gallai y fath Ethnig a
Nebuchadonofor hefyd gael y fath Hawl, yr hwn
a elwir Gwas yr Arglwydd, Jer. xxv. 9. a'r xxvii.
6. a'r xliii. 10. Ond gellid galw Plant yr Iddu-
won anghrediniol, gyfial â'r crediniol, yn Weis-
ion yr Arglwydd, ar gyfrif y Cyfammod hwnnw
o Neillduolrwydd, yr hwn sy'n awr wedi ei ddi-
ddymmu; ond hyd yn oed o flazen Marwolaeth
Crist ni roddes hyn iddynt ddim Hawl i Fedydd,
Mat. iii. 8, 9.

15. Maent y cyfryw ag fydd ganddynt Ysbyrd
Duw, Esay xlii. 2, 3. ac lix. 21. (mae'r Adn.
hon wedi ei gadel allan yn y Gym'r aeg.)

Nid oes un o'r Testynau hyn yn haeru'r fath
beth: Rhaid mai naill i Had Abraham 'nol y
Cnawd,

Cnawd, yr Iuddewon yn gyffrediniol, neu i'r Had ysbrydol y gwnaethpwyd yr Addewid yn *Esay* xlv. 3. Nid all mai i'r blaenaf, gan fod amryw o'honynt yn anianol, heb fod yr Ysbryd ganddynt, 'nôl Ymadrodd yr Apostol, *Judas, Adm.* 19. Gan hynny, rhaid mai i'r olaf y gwnaed yr Addewid honno. A phrofer mai Had ysbrydol *Abraham* yw Had y Crediniol 'nôl y Cnawd. Mae *Esay* lix. 21. yn cynnwys Addewid a wnaed gan y Tad i Grist, ymherthynas i'r Had a roddes y Tad iddo ef. Ac eglur yw oddi wrth *Rhuf.* viii. 8, 9. nad oes neb heb eu hail-eni, o'r cyfryw ag y mae Ysbryd Duw yn preſwyllo ynddynt; *A'r rhai sydd yn y Cnawd, ni allant ryngu bodd Duw: Eithr chwychwi nid ydych yn y Cnawd, ond yn yr Ysbryd; od yw Ysbryd Duw yn trigo ynoch.*

16. Maent y cyfryw ag y mae'r Arglwydd yn eu dysgu, *Esay* liv. 13. *Jer.* xxxi. 34. *Heb.* viii. 11.

Rhaid cydnabod, fod y Duw ffyddlon wedi cyhoeddi, yn yr holl Addewidion hyn o'r Cyfammod Newydd, y dysg efe y rheiny oll, i ba rai y gwnaed hwynt, ac y bydd iddynt hwy yn sicr gyrhaeddi *Adnabyddiaeth achubol o hono ef*; ond nid yw holl Blant y Ffyddloniaid yn cael eu dysgu felly. Ac nid oes un o'r Testynau a grybwyllwyd yma 'chwaith, yn llefaru un Gair am Fabanod y Crediniol, fel y cyfryw. Mae *Esay* liv. 13. yn llefaru am y cyfryw ag y byddai'r Eglwys a'i Gweinidogaeth yn offerynol iw cenhedlu trwy'r *Efengyl*, fel y mae'r Apostol yn ei ofod allan *1 Cor.* iv. 15. *Philem.* 10. Gelwir hwy gan hynny, Plant yr Eglwys.

17. Dysgyblion Crist ydynt, *Act.* xv. 1, 10. a'r xxi. 20, 21.

Mae y rhai hynny, i ba rai y mae ein Harglwydd,

Harglwydd
ghymy
gylion
wyddy
Gu neu
Baban
Baban
ddygw
Rhaf
Brodyr
Defod
herthy
Pa ha
lau ar
21. dy
fod Pa
Cenhe
Y ma
yn pro
berfwa
gymm
eu Pla
Warran
na fyn
ion?
mynne
mewn
i'r Rhi
eu Gwe
eu her
tyner g
nid yn
ond he
Aposto
tyngen
iaeth,
i bob L

Haiglwydd, yn ei Gommisiwn mawr, yn gol-
 phymyn gweini Bedydd, i'w gwneud yn Ddys-
 gyblion trwy Weinidogaeth Dynion. Y Cyfar-
 wyddyd yw Mat. xxviii. 19. *Mathêusate, fef,*
Gwnewch Ddysgyblion trwy ddysgu, o'r hyn nid yw
Babanod gymmwys. Ac nid ymddengys mai
Babanod a elwir yn Ddysgyblion, yn y Lleocedd a
ddygwyd gan Mr. H. Yn Act. xv. 1. dywedir,
Rhai wedi dyfod i wared o Judea a ddysgasant y
Brodyr, gan ddywedyd, Onid enwaedir chiwi yn ol
Defod Moses, ni ellwch fod yn gadwedig. Ym-
herthynas i ba rai y dywaid Pedr, Adn. 10.
Pa ham yr ydych chiwi yn demptio Duw i ddodi
Iau ar Warrau'r Dysgyblion, &c? Ac yn Act. xxi.
21. dywedir, I'r Eglwys yn Jerusaleu glywaid,
fod Paul yn dysgu'r Iuddewon y rhai oedd ymmysg y
Cenhedloedd, na ddylent enwaedu ar eu Plant.
Y mae'r Lleocedd hyn, wedi eu gosod ynghyd,
yn profi, y mynnai rhai Dysgawdwyr Iuddewig
beriwadio y rhai dychweletig o'r Cenhedloedd i
gymmeryd eu henwaedu eu hunain, ac enwaedu
eu Plant; Yr hyn a eilw Pedr, Gosod Iau ar
Warrau'r Dysgyblion. Eithr a ganlyn oddi yma,
na fynnent i neb gael eu henwaedu ond Dysgybl-
ion? Neu mai Dysgyblion oedd pawb ag y
mynnent osod yr Enwaediad arnynt? Na wna
mewn un wedd. Gellid galw eu gwaith yn peri
i'r Rhieni enwaedu eu Plant, yn Ddodiad Iau ar
eu Gwarrau, gyftal â'u cyfarwyddo i gymmeryd
eu henwaedu eu hunain. Mae'n ffin i Rieni
tyner gael ei rwymo i beri gwneud i'w Blentyn,
nid yn unig yr hyn fydd boenus ac anfuddiol,
ond hefyd yn dra niweidiol; fel yr ymlygar
Apostol fod yr Enwaediad i'r cyfryw a ymos-
tyngent iddo fel peth angenrheidiol i lechydwr-
iaeth, Gal. v. 3. Yr wyf yn tyfiolaethu drachefn
i bob Dyn ar a enwaedir, ei fod efe'n Ddyledwr i
X
gadw

gadw'r holl Ddeddf. F'allai na byddai ar fai hefyd i ystyried, Od oedd y Cris'nogion *Iuddewig* mor fawr eu Zêl am gael enwaedu eu Plant, fel yr ymddengys eu bod hwy, *Act. xxi. 21.* p'un a ydyw'n debygol eu bod hwy yn deall yr hyn y mae'n Brodyr mor daer yn ymdrech drosto Colofn bennaf Bedydd Babanod, sef hyn, Fod Bedydd wedi dyfod yn lle'r Enwaediad, ac yn perthyn i'r unrhyw Ddeiliaid, fel *Sêl* iddynt o'r unrhyw gyfammod ag yr oedd yr Enwaediad wedi bod. Canys tra thybygol y buasent yn fodlon i newid Enwaediad, Ordinhad *boenus*, am Fedydd, un *fwy esmwyth*, pe dysgasid hwy, fod gan eu Plant Hawl i'r naill bryd hynny, fel i'r llall gynt dan y Gyfraith; a bod yr un wedi ei happwyntio gan yr Arglwydd Iesu i ganlyn y llall, i'r un fath Ddefnydd a Dibenion.

18. *Maent yn sanctaidd*, 1 Cor. vii. 14. *gelwir hwy'n Seintiau*, ac y maent yn *delodau eglwysig*, Eph. i. 1. a'r vi. 1, 4. Col. i. 2. a'r iii. 20. Deut. xxxiii. 1, 3. Attebwyd y Pethau hyn oll yn barod.

19. *Dywedir fod Gobaith ganddynt*, Sal. xxii. 9, 10. a'r lxxi. 5-6. *a'u bod yn credu yng Nghrist*, Mat. xviii (yma bu 'chydig Wâll wrth argraphu'r Saesnaeg, trwy osod 25, 6. yn lle 2, 5, 6. ond yn lle gwella, fe gwaethodd y Gymr'aeg ef wrth osod 25, 26.)

Y geiriau y mae'n olygu yn Sal. xxii. 9. ydynt, *Gwnaethost i mi obeithio pan oeddwn ar Fronnau fy Mam.* Hynny yw, medd Mr. Pool, " Rhoddai i mi Sail ddigonol am Obaith ac Ymddiried, pe buaswn y pryd hynny yn gallu arferid y cyfryw Ras, o herwydd dy Ofal rhyfedd a gwiliadwrs drosof, yn y Cyflwr egwan a digymmorth hwnnw; yr hyn oedd mewn modd enwog yn wîr am Grist, yr hwn a gadwodd Duw mor rhyfeddol,

ac

ac a o
hyn y c
Gobaith
ymadro
reswm
wrth I
cxlvii.
gedig h
weithre
rifir G
Ymadro
brofi f
rai ni
Ymadro
Sal. lxx
Ymddir
rhwydd
engetid
gweini
Harglw
Dywedi
nyn, ne
a Nertl
hynny
Waith
y mae l
gerdded
am Ene
40. Y
yn pruo
a'u gw
Ystyria
nad den
4. y ma
chefid y
chan, y
y cyfry

ac a ofalodd am dano tra'r oedd yn Faban, o'r hyn y cawn Hanes ym *Mat.* ii. nid ywryfedd fod *Gobaith* yn cael ei chyfrif i Fabanod, ar Droell ymadrodd, gan y dywedir fod y Creaduriaid direswm yn *Gobeithio*. *Rhuf.* viii. 21. Yn *disgŵyl* wrth *Dduw Sal.* cxlv. 15. yn *llefain arno*, *Sal.* cxlvii. 9." Ni a welwn, nad oedd y Gŵr dyfgedig hwn yn edrych ar Fabanod yn gymmwys i weithredu'r Gras o *Obaith*, ac yn dywedyd y cyfrifir *Gobaith* iddynt yn unig ar y fath Droad Ymadrodd. Ac fe gaiff Mr. H. waith caled, i brofi fod gan y cyfryw Hawl i Fedydd, i barai ni chyfrifir *Gobaith* ond yn unig ar Droell Ymadrodd, ac yn unig ar y cyfrif hynny. Mae *Sal.* lxxi. 5. yn dywedyd, mai'r *Arghlwydd oedd Ymddiried* Dafydd o'i *ieuengŷtid*: Ac yr wyfi yn rhwydd gydnabod, y dychon rhai yn eu hieuengŷtid broffesu *Ffydd* a *Gobaith*, ar yr hyn y dylid gweini Bedydd. Yn *Mat.* xviii. nid yw ein Harglwydd yn dywedyd fod Babanod yn credu. Dywedir *Adn.* 2. *galwodd atto, paidion, Fachgenyn, neu Langc*, yr hwn a dybygid oedd o Oedran a Nerth digonol i ddeall Galwad Crist, ac ar hynny i ddyfod atto, fel y soniwyd o'r blaen, o Waith *Grotius*, *Pen.* VI. *Dal.* 152. Ac felly y mae Mr. *Leigh* yn ei agoryd, *Bachgen yn abl i gerdded*. Y mae'r un Gair hefyd yn cael ei arfer am *Eneth* ddeuddeng Mlwydd Oed, *Mar.* v. 39, 40. Yn *Mat.* xviii. 3. Y mae ein Harglwydd yn pruddaidd sicrhau iddynt, *Oddieithr eu troi, a'u gwneuthur fel Plant bychain* (nid ymhob Ystyriaeth ond mewn Gostyngeiddrwydd, &c.) *nad dent i mewn i Deyrnas Nefoedd*. Ac yn *Adn.* 4. y mae'n dangos y mawr Ddedwyddwch y derchefid y cyfryw un iddo ag fydd fel Plentyn bychan, yn yr Ystyr a eglurwyd yn barod; ac am y cyfryw un y mae'n dywedyd, *Adn.* 5. *Pwy bynnag*

*bynnag a dderbyniad o'r cyfryw yn fy Enw i, a'm der-
byn i. Ac yn Adn. 6. Y mae'n dangos y mawr
Berygl o rwystru un o'r rhai bychain hynny, pam ba
rai'r ydoedd efe wedi fôn; ac fel na chamfynnai
neb, pwy ydoedd yn feddwl, mae 'fe'n dywedyd
wrthynt, mai'r cyfryw oeddent ag oedd yn credu
ynddo ef. Ac y mae Esbonwyr yn gyffredin yn
cysaddef, mai Ffyddloniaid Gweithredol, yn
gallu gwneud Proffes o Ffydd, y rhai a wnaeth-
pwyd gan Ras Duw yn isel ac yn oftyngedig, a
feddylin yma gan ein Iachawdwr. Er y mynnai
Mr. H. er mwyn cynnorthwyo ei Ddadl ei hun,
ein perfwadio ni, mai Babanod a feddylin, y
cyfryw a hanasant o Rieni crediniol, a bod y
Babanod hefyd yn credu, pan nad yw'r Efangylwr
yn arwyddo dim o'r fath beth. Nag é, darfu i'r
rhan fwyaf o'r rhai sy dros Fedydd Babanod yn
wastad gydnabod, fod y Babanod, am ba rai'r
ydym ni'n llefaru, yn anghymmwyys i gredu.
Y mae Awdwr dysgedig diweddar yn dywedyd
wrthym*, nad oedd "Awstyn (yr hwn oedd yn
byw tua diwedd y bedwerydd Oes, ac ydoedd un
o'r Ymdrechwyr dewraf dros Fedydd Babanod)
yn tybied, nac yn honni, fod gan y Babanod a
fedyddid, mewn ystyr briodol, na Ffydd nac
Edifeirwch, na dychweliad Calon, &c. er cym-
maint y mae 'fe'n cael ei wasgu yma â'r Anhawf-
tra o egluro y Rhesymanu, pam y mae'r Tad-bed-
ydd yn ateb yn Enw'r Plentyn, ei fod yn credu,
nad yw, er hynny oll yn ffoi, er mwyn cyfiawn-
hau Peth mor anghredadwy, mor bell a dywed-
yd, fod y Plentyn yn wir, mewn Ystyr briodol,
yn deall, yn credu, nac yn anghredu un peth.
Ac ychydig wed'yn y mae'n caniatu, na ddychon
Babanod etto na chredu â'r Galon, na chyffesu
â'r Geneu. Yn y blaen dywaid, Y mae Awstyn
yn*

yn nod
o Lefai
yn eu h
a fydd
mesur
Ffydd
hwnnw
mewn
ban yn
dechreu
yn gyf
Plenty
fy'n a
a gwr
ir, yn
yd eu
eu Han
cism yn
yn ofy
yn gall
am eu
Meich
i'r Me
fel y
chym
modd,
weithr
20.
Esay
Weino
gadel i
20. A
25. M
Nid
aeth
maent
kws,

yn nodi, eu bod yn fynych yn y fath Gyrch o Lefain a Digllonrwydd, trwy'r Amser y bydder yn eu bedyddio, yr hyn, fel y mae fe'n dal sylw, a fyddai dra phechadurus, pe ba'i ganddynt un mesur o Ddeall." Oddi yma'r ymddengys, fod Ffydd yn cael ei barnu yn angenrheidiol y pryd hwnnw, i Fabanod, gyftal â rhai mewn Oedran, mewn Trefn i Fedydd, er eu bod yn cyfrif y Baban yn anghymmwyys i gredu. Gan hynny pan dechreuodd yr Arfer gael eu derbyn, ar y cyntaf, yn gyffredin, arferwyd *Mechnion*, i ateb yn Enw'r Plentyn, *ei fod yn credu*; yr hyn a wnai y rhai sy'n awr yn cymmeryd arnynt fedyddio Babanod, a gwrthod yr Arfer o *Feichnion*, am na orhymynir, yn dda ei ystyried, gan ei fod yn dadymchwelyd eu holl Ddadl hwy oddi wrth Hynafiaeth am eu Harferiad. Ac y mae *Eglwys Loegr* yn eu *Catecism* yn hysbyfu'n eglur, fod *Ffydd ac Edifeirwch* yn ofynol gan y rhai a fedyddir, ac nad yw Babanod yn gallu hynny. Y Rheswm gan hynny a roddant, am eu bedyddio yw, *eu bod yn addo'r ddau trwy eu Meichniau*. Ond os yw'r Ffydd yn cael ei chyfrif i'r *Mechnion*, fel y plediant hwy, neu i'r *Rhieni*, fel y gwnâ eraill; tybygid y gallai'r Bedydd gyd â chymmaint o Reswm, gael ei gyfrif iddynt yr un modd, ac na byddai raid eu bedyddio hwy'n weithredol.

20. *Y maent i gael eu dwyn at Grist yn ei Eglwys*, Esay xlix. 22. *A gorchymynodd ein Harglwydd i'w Weinodogion a'i Eglwys, na waharddent iddynt, ond gadel iddynt ddyfod atto ef*, Mat. xix. 14. a'r xxviii. 20. *Ac efe a ddywedodd yr achub efe hwy*, Esay xlix. 25. Mat. xviii. 2, 10, 14.

Nid oes un o'r lleoedd hyn yn sôn am Hillogaeth y Crediniol, fel y cyfryw, llai o lawer y maent yn gofyn dwyn y cyfryw at *Grist yn ei Eglwys*, fel y mae fe'n ofer haeru. Ond ystyriwyd

y 'Sgrythurau hyn yn barod, gan hynny ni safaf
arnynt yma drachefn.

21. Beth bynnag a ddychymmygo neu a ddywedo
rhai am danynt yn awr, y mae'r Amser yn dyfod yn
fuon, pan y byddo i bawb a'u gwelant, er mor
anhawdd ganddynt, gydnabod mai hwyntbwy yw'r
Hâd a fendithiodd yr Arglwydd, Esay lxi. 8, 9. a'r
lxy. 23. Dywedir hyn am yr Hiliogaeth, y Blagur,
hynny yw, y Babanod. A gwneir eu Hawl gyfammod-
ol hon, a'u Dedurddwch yn weledig mewn ffordd eg-
lwysig. trwy ryw Weithred allanol, yn addes eu bod yn
rhai bendigedig yr Arglwydd, onid e, pa fodd yr ad-
nabydd, y gwel, ac yr addes pawb hwynt, &c.

Y mae gennym yma Siimpl ymhellach o Gariad
Mr. H. tuag at y rhai sy'n erbyn Bedydd Baban-
od, yn ei Waith yn arwyddo y byddai anhawdd
ganddynt gydnabod fod eu Plant yn Fendigedigion yr
Arglwydd, pan yr ymddangoso eu bod felly. Canys
nid bychan Gysur iddynt hwy a fyddai gweled
Amlygiad da, fod eu Hiliogaeth yn wir o nifer
yr Hâd a fendithiodd yr Arglwydd a'r Bendithion
mwyaf gwerthfawr. Yr ydym ni yn ei ddymunio
yn gweddio am dano, ac yn galaru pan y bo'r
gwrthwyneb yn ymddangos. A phe buasai'r Ar-
glwydd, trwy Addewid wedi sierhau iddynt, y
bendithid eu holl Hâd felly ganddo ef, byddai'n
Achos o Lawenydd mawr iddynt hwy, fel nad all-
ent ammeu na byddai iddo fe gyflawnu'n ffydd-
lawn yr hyn a addawai'n raslawn. Ond nid oes
un prawf digonol o hynny, yr hyn a fyddai mor
dderbhyniol iddynt hwy, yn y Testynau a goffaodd
efe, y rhai sy'n llefaru am yr Hâd ysbrydol, y cyf-
ryw ag y bendithid ei Weinidogaeth yn yr Eglwys
er eu Troedigaeth, ac nid am Hâd y crediniol 'nol
y Cnawd, fel y cyfryw. Ac nid yw'r Prophwyd
chwaith yn llefaru am wneuthur eu Bendig-
edigrwydd yn weledig mewn ffordd eglwysig, ond
trwy

trwy
Freintia
ddango
Baban
ac i Ae
dawaf i
ganddo
o'r 21
dydd Ba
yn eu l
all neb
O'm rh
le i al
dros Fe
to, neu
Dal.
dydd H
ydym ni
au'r T
mod at
i'r Hen
y Testa
gu, yn
Gair B
Gan
barod,
ymher
mai o
Fedydd

I Yn
eu bry
loniaid,
gon di
onid y
Hâd y
aid am

frwy Ddisglairdeb eu Grasulau, a'r neillduol Freintiau a roddid yn hael iddynt. A phan yr ymddangoso hyn, y mae'r rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod yn ewyllysgar iawn i'w derbyn i Fedydd, ac i Aelodaeth eglwyfig. Ond yn awr mi a'i gadawaf i Ddeall y Darllenydd i farnu, p'un a oedd ganddo efe un Achos cyfiawn i haeru, *fod pob un o'r 21 Pennau hyn yn rhoi Prawf ddigonol dros Fedydd Babanod*; neu p'un a'u bod wrth eu hystyried yn eu Nerth cydredol yn rhoi lle i Ymbonniad Pedr, a all neb luddias Dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn † 2. O'm rhan i, yr wyf yn tybied fod yma ddigon o le i alw arno 'fe allan i ddwyn gwell Rhesyman dros Fedydd Babanod na dim a'r a ddygodd efe eto, neu roi i fynu'r Dadl.

Dal. 99. Y mae'n dwyn y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod i wneud y Gwrthdadau hwn, *Nid ydym ni'n gweled un Gorchymyn pendant yn neb o Lyfrau'r Testament newydd i gymhwyso Arwydd y Cyfammod at Hâd babanol y Ffyddloniaid; ac nid ydym i fyned i'r Hen Testament am Addoliaid. Yr ydym yn darllain yn y Testament newydd i fedyddio y rhai oedd wedi eu dysgu, yn credu ac yn proffesu, &c. Ond dangoswch y Gair Bedydd Babanod i ni os gellwch.*

Gan fod digon wedi ei ddywedyd am hyn yn barod, câf yn unig ddychwelyd ychydig bethau ymherthynas i'w Atteb ef. (1.) Gallwn nodi, mai o eisiau un Gorchymyn o eiddo Crist am Fedydd Babanod, yn y Testament Newydd, y

† Yma y mae'r Cymro yn nodi, *Nad yw'r Awdur yn eu hystyried hwy fel Babanod yn unig, ond fel Hâd y Ffyddloniaid.* Daliwyd Sylw o'r blaen, fod yr Awdur yn ddigon di-drugaredd tuag at Fabanod pawb eraill. Eithr onid yw'n meddwl eu Hâd babanol hwy; neu ynteu Hâd y Ffyddloniaid, er eu bod mewn Qedran i Qod nid am y cyfryw'r oedd Pedr yn llefaru.

mae

mae Mr. H. yn gorfod myned i *Gen. xvii.* ac *Ecsod. xii.* lle y gorchymynir enwaedu holl Hâd naturiol *Abraham*, a'i holl Gaethweision, a phob Gwrryw a fynnai fwyta'r Pasg gyd â hwynt. (2.) Y mae ei holl Ymadrodd ef yma yn cynnwys yr hyn sy'n cael ei wadu, ac a wrthbrofwyd yn gyflawn; sef Fod Bedydd yn perthyn i'r unrhyw Hâd *Abraham* ag yr oedd yr Enwaediad gynt; a bod y ddau yn *Arwyddion* neu Selau o'r un a'r unrhyw Gyfammod. (3.) Y mae'r Achwyniad y mae efe'n ddwyn yn ein herbryn ni yn dra anghyflawn, sef, *ein bod yn mawr bechu trwy feunyddiol (waftadol) ddiystyru Ysgrifenadau'r Hen Destament.* *Pechod mawr* yw *diystyru* un Rhan o'r Ysgrifen sanctaidd, ac ni ddylid dwyn yr Achwyniad hwnnw ar neb, am beidio a chredu, fod Duw'n bwrriadu 'Sgrifenadau *Moses* a'r *Prophwydi*, i ddangos i ni pwy ydyw'r Deiliaid, i ba rai y dylid gweinidogaethu'r Ordinhadau a roddai Crist i'w Eglwys. Y mae 'Sgrifenadau'r Hen Destament yn hysbyfu i ni, y byddai Crist yn *Brophwyd megis Moses*; ac oddi yno yr ydym ni yn casglu, mai fel y trefnodd *Moses* pa Ordeinhadau a oedd i'w cadw, a chan bwy, dan yr Oruchwiliaeth ddefodol; felly'r oedd Crist i drefnu Ordeinhadau newydd o Addoliad, ac i ba rai y byddent i'w gweinidogaethu; yr hyn hefyd a wnaeth efe, fel y gwelodd efe fwyaf gweddus i Oruchwiliaeth fwy ysbrydol yr Efengyl. A chan fod yr Hen Destament yn dangos i ni, pa mor eglur y dadguddiodd Duw ei Ewyllys, ar Osodiad cyntaf yr Enwaediad, nid yn unig o ran y Personau, ond yr Amser hyd at y Dydd pa brŷd y dylid ei weini; gallai hynny ddyfgu i ni, y dylem ddal Sylw, beth a wel efe'n dda ei ddadguddio, o ran Deiliaid Ordeinhadau'r Efengyl; a'i fod mor anghyfraithlon i ni appwyntio na'r Deiliaid na'r Amser; ag yw i ni appwyntio'r

Dyled-

Dyled
odd efe
ialwch,
ran y
ny, pe
od gael
fedd, m
cyntaf
roddes i
yd ymh
Gorchy
lleiaf o
na phar
dwy o'u
Orchym
mynnai
Enwaed
Orchym
nw, hw
honno
ach, o
Duw a
ymyn
fedyddi
gadel i
Destam
yn erby
na orch
xxxii.
ochelyd
Brenin
ei Gyfa
ai un y
yn Du
ydys i
A ph
fenadau

Dyledfwyddau eu hunain. Ie, pan adnewyddodd efe'r Gorchymyn am Enwaediad yn yr Anialwch, efe a ail-adroddodd y Cyfarwyddiadau o ran y Deiliad a'r Amser, *Lef. xii. 3.* Am hynny, pe buasai'n Iachawdwr yn ewyllysio i Fabanod gael eu bedyddio, nid all lai nag edrych yn rhyfedd, na buasai naill a'i *Ioan*, y Gweinidogaethwr cyntaf o Fedydd, neu ein Harglwydd ei hun, pan roddes i'w Weinidogion Awdurdod a Chyfarwyddyd ymherthynas iddo byth yn ol llaw, yn rhoi Gorchymyn i fedyddio Babanod, na'r Arwyddocâd lleiaf o ran Amser ei Weinidogaethiad, yn amgen na phan y gwnai eu Gwrandawyr Broses gredadwy o'u Ffydd. Ac os yw *Gen. xvii. 10, 12.* yn Orchymyn i gymbwysu Arwydd y Cysamnod (fel y mynnai Mr. H.) at Fabanod 'nawr wedi ei newid a Enwaediad i Fedydd; p'am nad yw gymmaine yn Orchymyn i gadw'r un Diwrnod? Y Pryd hwnnw, hwy a bechafent, pe gweiniasent yr Ordinhad honno cyn yr wythfed Dydd, neu ei hoedi'mhellach, o blegid yna buasent yn cymbwysu Ordinhad Duw at Deiliad na ddylasent. A ydyw'r Gorchymyn hwnnw gan hynny, yn rhyddhau neb i fedyddio Babanod yn gynt? Neu a ydyw'n eu gadel i'w Rhydd-did i'w oedi'n hwy? Mae'r Hen Destament yn dadguddio'n eglur Ddigofaint Duw yn erbyn y rhai a wnaent un Peth yn ei Addoliad, na orchymynasai 'fe, *Jer. vii. 31. a'r xix. 5. a'r xxxii. 35.* Yr hyn a ddylai pawb gan hynny ei ochelyd yn ofalus. Digiodd yr Arglwydd wrth y Brenin *Uzziah* am ryfygu gweini Ordinhad heb ei Gyfarwyddyd ef, 2 *Cron. xxvi. 19.* Ac fe debyg-ai un y dylid dangos cymmaint o Barch i Orchymyn Duw mewn perthynas i'r Personau i ba rai yr ydys i weini ei Ordeinhadau ef, a chan ba rai. A ph'un fy'n edrych fwyaf tebyg i ddiystyrn Sgrifenedau'r Hen Destament, i wneuthur, neu i beidio

dio a gwneuthur, yr hyn ni ellir profi fod Duw yn ei ofyn?

Dal. 100. Y mae efe'n haeru, *Pa Gyfnewidiadau bynnag a wnaeth yr Arglwydd, er Dyfodiad Crist, yn ei Appwyntiadau, neu'r Deiliaid o honynt, oddi wrth yr hyn oeddent o'r blaen, y mae'n sicr fod y cyfryw Gyfnewidiadau'n wastad er helaethu Rhagorfreintiau Pobl Dduw yn y cyfryw Ordinbadau; ond nid oeddent erioed er tynnu ymaith, neu leihau un Rhagorfreint, mewn un Ordinbâd a fwynhâodd Pobl Dduw, fel y cyfryw cyn Dyfodiad Crist.*

Heb sefyll ar y Pasg, yr hwn a grybwyllwyd mor fynych eisioes; rhoddwyd llawer o Appwyntiadau i'r Bobl gysgodol hynny i'w cadw, y rhai oeddent Rhagorfreintiau bryd hynny, yn lle pa rai ni threfnwyd neb rhai eraill wed'yn; ac etto mae Rhagorfreintiau Pobl yr Arglwydd yn awr, iddynt eu hunain, a'u Hiliogaeth, pan dyfont i Oedran Deall, lawer yn fwy nag ydoedd eiddo'r Iuddewon. Ac o ran Babanod, yr oeddent yn ddiau bryd hynny yn Aelodau eglwysig; ond, fel y dywedais yn barod, nid ydynt yn awr ond felly mewn Enw, i.e. ynghyfrif llawer o Fedyddwyr Babanod, mor belled ac yr ymddengys wrth eu Harfer.

Dywedir *Dal. 102.* *Gan fod Bedydd Babanod Hâd Abraham, a Sancteiddiad y Dydd cyntaf o'r Wythnos yn Sabboth, wedi eu hunwedd a'u cyffelyb orchymyn gan Dduw, y rhaid iddynt sefyll neu syrthio ynghyd: ac nad oes dim mwy o Eglurbâd gorchymynol i sancteiddio'r Dydd cyntaf yn Sabboth, nag i fedyddio Babanod y Crediniol.*

I hyn yr wyf yn ateb, (i.) Y mae Gwahan-iaeth mawr rhwng cadw'r Sabboth a bedyddio Babanod; o blegid Dyledswydd foefol yw cadw'r Sabboth, ac am hynny ymhlith y deg Gorchymyn moefol, er fod trefniad y Dydd neillduol o'r faith yn gorphwys ar Ordemiad. Eithr Dyledswydd
hollol

hollol
genny
gan yr
lawnu
ydym
postoli
neu un
ein lac
Gyfeill
Niwrn
Dysgybl
resymod
Ni a w
hwnnw
iddynt
hytrac
hosodd
Ddewi
Hymg
Dyledf
Diwrn
i'r Dib
Aposto
neilldu
ddyfod
Dyledf
'Siamp
un Diw
gwaith
Dydd,
Bobl v
bregeth
y preg
Ond d
Babano
neu un
bodlon

holloll orchymynol yw Bedydd. (2.) Y mae gennym y cyfryw Siampl o gadw'r Dydd cyntaf, gan yr Apostol Paul a'r Eglwys yn Nhroas i gyflawnu Dyledswyddau'r Sabboth, *Act. xx. 6, 7.* nad ydym yn cael o'i chyffelyb yn holl Hanes yr Apostolion a'r prif Eglwys, am gadw'r 7fed Dydd, neu un Dydd arall o'r Wythnos wedi Derchafiad ein Iachawdwr. Dywedir yno i'r Apostol a'i Gyfeillion ddyfod i *Droas, lle yr arhosasant saith Niwrnod, ac ar y Dydd cyntaf o'r Wythnos, wedi i'r Dysgyblion ddyfod ynghyd i dorri Bara, Paul a ymresymodd a hwynt, neu a bregethodd iddynt, &c.* Ni a welwn, mai nid Dyfod yr Apostol y Dydd hwnnw, na'r Dydd o'r blaen, oedd yr Achos iddynt ddyfod ynghyd ar y Dwthwn hwnnw, yn hytrach nag un Diwrnod arall, canys efe a arhosodd yno Yspaid Wythnos; felly Gweithred o Ddewifiad ac nid o angenrheidrwydd oedd eu Hymgasgliad ynghyd y pryd hwnnw i gyflawnu Dyledswyddau'r Sabboth. Ac fe a goffair fel y Diwrnod ar ba un yr arferai'r Dysgyblion ymgasglu i'r Diben hwnnw, gan nad oes un Arwyddocâd i'r Apostol eu galw ynghyd ar unrhyw Achlysur neillduol y Dydd hwnnw, ond yn hytrach iddynt ddyfod yn ol eu cyffredin Arfer i gyflawnu'r Dyledswyddau hynny. Ac ni ellir dwyn un 'Siampl, ar wn i, o'u Hymgasgliad fel Eglwys ar un Diwrnod arall ond hwn. Canys nid oedd eu gwaith yn pregethu yn y *Synagogau* ar y seithfed Dydd, ond i oddiweddyd yr Odfa pan gaffent y Bobl wedi ymgasglu, fel y gallent gael rhai i bregethu iddynt er eu Dychweliad; am ba achos y pregethasant weithiau yn y *Marchnadosedd*. Ond dyger un Siampl yn y 'Sgrythur i Fedydd Babanod gael ei arfer gan neb o'r Apostolion, neu un Eglwys yn eu Hamser hwy, ac fe'n bodlona ni. Nid wyf yn awr yn rhwym i ddan-

gos

gos ein Sail am gadw'r *Dydd cyntaf* yn *Sabbath*, ddim pellach nag i nodi Gwendid ei Ymrwymiad ef oddi yno dros *Fedydd Babanod*. A rhaid yw iddo ef, naill ai gwadu nad yw hon ddim yn Siaml o gadw'r *Dydd cyntaf*, fel *Sabbath* neu haeru y gellid ei gadw felly gan yr Apostolion a'r prif Gris'nogion heb Awdurdod oddi wrth Dduw, neu ynte gyfaddef, nad oes yr un rhyw Reswm am *fedyddio Babanod*, ag fydd am sancteiddio'r *Dydd cyntaf* yn *Sabbath*.

Y mae ei waith ef, *Dal. 103.* yn cyfylltugwadu *Bedydd Babanod* gyd â gwadu'r *Drinded*, *Bodlonrwydd Aberth Crist*, a *Phechad gwreiddiol*, mor anghariadus ag yw y Rheswm a ddwg efe am i ni wneud felly, yn anwireddus, sef, *Ein gwaith yn peidio a dal sylw ar y 'Sgrythur lân yn ei Hystyr a'i Meddwl cysson*. Canys pe gellid profi *Bedydd Babanod* trwy un Canlyniad union, wedi ei gasglu'n angenrheidiol oddi wrth 'Sgrythurol Resymau blaenorol, o'm rhan i, mi a gydsynniwn yn rhwydd â'r Arferiad o hono. Er y rhaid i mi gyfaddef, fod y Dadguddiad eglur o Ewyllys Duw i'w Bobl gynt, ym mherthynas i Ddeiliaid yr holl Ordeinhadau o drefnwyd ganddo y pryd hynny, yn peri i mi feddwl, na buasai Hawl Babanod i *Fedydd* ddim yn cael ei adel mor dywyll a chuddiedig, pe buasent yn cael eu bwriadu ganddo i fod yn Ddeiliaid o hono; llai o lawer y gwnaethai y cyfryw Gymhwyfiadau yn angenrheidiol i roddi Hawl iddo, ag na ellir byth profi fod Babanod yn gyfrannog o honynt.

Nid yw ei waith yn ein gosod ni allan yn *fwy disobruwydd a direfwm* na'r *Saduceaid*, y *Seet* waethaf ymhlith yr *Iuddewon* dirywiol, ac yn galw ein gwaith yn rhoi ein Rhesymau am waizanu oddi wrth ein Brodyr sy dros *Fedydd Babanod* yn gynhennu hyd y diwedd, yn debyg i

fod

fod o
a'u M
Ddiga
lywod
oes ga
ddisgw
iadau
fymau
na lefa

Y m
Pharise
'chydig
werydd
genfige
buasai
meddw
ddim y
arall ag
gwrthi
lawer g
'fe, me
afem r
Eithr n
glwydd
a fedy
Proffes
ar fford
ei ofod
Bennod
tebwyd
a'r ddiw

W Ed
ef

fod o fawr Bwys gyda neb, ond y cyfryw fydd
 a'u Meddyliau wedi eu lefeinio â'r unrhyw
 Ddigafedd a Rhagfarn ag a dybygid fydd yn ei
 lywodraethu ef trwy ei holl Ymadrodd. Ac nid
 oes ganddo ef un Rheswm cyfiawn 'chwaith i
 ddisgwyl i ni gael ein distewi felly trwy ei Haer-
 iadau cyffrous ef, megis y *Saduceaid* trwy Re-
 symau anatebol yr hwn oedd yn llefaru yn y fath fodd
 na lefarodd Dyn erioed.

Y mae ei waith ef yn ein cydmaru ni â'r
Phariseaid, Dal. 104. yn gwyrdroi'r Llythren o
 'chydig *Destynau*, fel y gwnaethant hwy â'r ped-
 werydd *Gorchymyn*, o'r un Naws â'r *Gydmariaeth*
 genfigenus o'r blaen. Yr wyf yn gobeithio, pe
 buasai ein Harglwydd, yn dywedyd fel y mae 'fe'n
 meddwl, *Na fedyddiwch Fabanod*, na buasai 'fe
 ddim yn ein gwrthwynebu ni, ac na buasai neb
 arall ag fydd yn ofni Duw; a lle nad oes neb yn
 gwrthiesyll, ni all bod un Fuddugoliaeth, llai o
 lawer gorfoledd am ennill y Dydd, yr hyn y mae
 'fe, mewn ffordd achwyniadol yn arwyddo y fu-
 asem ni yn ei ddangos ar yr Achos hwnnw.
 Eithr ni allafi weled, nad yw gwaith ein Har-
 glwydd yn gofyn Ffydd ac Edifeirwch gan bawb
 a fedyddier, y rhai ni all un Baban wneud
 Proffes o honynt, yn gosod cymmaint Rhwystr
 ar ffordd eu Derbyniad ag allasai *Gorchymyn* neccaol
 ei ofod. Gan nad oes dim 'chwaneg yn y 9^{ed}
Bennod a'r a dâl ddal sylw arno, ond yr hyn a at-
 tebwyd yn ddigonol o'r blaen, âf rhagof at y 10^{ed}
 a'r ddiweddas.

P E N. X.

Atteb i ddegfed Bennod Mr. H.

WEdi chwilio ei holl Resymau dros Aelodaeth
 eglwysig a Hawl gyfammedol Babanod y
 Y Ffydd-

Bfyddloniaid, fel y cyfryw, a'u cael yn rhy ysgafn i fodloni Ymholydd difrifol am feddwl Duw, o ran Diogelwch yr Arferiad y mae fe'n amddiffyn; ystyriaf yn fyr yr hyn a ddwg efe yn y Bennod hon, sef, *Mai hon yw'r Athrawiaeth a broffesir, a ddelir, ac a arferir gan yr Eglwys Protestanaidd yn gyffrediniol. Y mae dau Beth, eb' efe, yn gwneuthur hyn yn angenrheidiol i'w ddangos.*

1. O blegid fod y Gwrth-nebwyr yn dywedyd, *mai Pabyddiaeth yw bedyddio Babanod.*

Ni wn i pwy fy'n dywedyd hyn, ac eglur yw, ei fod gynt, ac etto, yn cael ei arferyd gan lawer ag fydd yn diarddelu Llywodraeth y Pab, a llawer o Lygreddigaethau Eglwys Rufain; er fod nid ychydig o honnynt, yn ôl Barn Mr. H. (fel y nodais yn barod) yn dal etto rai Pethau, nad oes fwy o Sall iddynt yng Ngair Duw na'r rhai hynny a droosant heibio. A pha ham y gwithir i mewn yn y Pwngc hwn Awdurdod yr Eglwys Protestanaidd eu hunain, gan y rhai ag fy'n cymmeryd Rhydd-did i wahanu oddi wrthynt mewn Pethau eraill ag fydd mor hên a chyfreithlon, hyd yr ymddengys oddi wrth ddim a brofwyd etto i'gwrthwyneb? Niallodd yr Ymosynwyr mwyaf yn y prif Hanesion etto amlygu, i Fedydd Babanod erioed gael ei arfer dros fwy na dau can Mlynedd ar ôl Crist, pan yr oeddidd wedi myned yn llêd bêll yn y Dirywiad hynny oddi wrth Burdeb yr Athrawiaeth a'r Addoliad a ordeiniwyd gan Grist, yr hyn o'r diwedd a dyfodd i'r Gwrthgiliad mawr hwnnw dan *Esgob Rhufain*, yr hyn a alwn ni *Pabyddiaeth*. Ac os gellir caniatâu i *Hegesippus* † derfynu gwryf Burdeb yr Eglwys i Ddyddiau'r Apostolion, nid oes gan neb achos

† Euseb. H. E. lib. iii. cap. 29.

cyfiaw
iataw
ôl eu
Wein
yn yr

2.
ffoi am
printie

Y L
o hyn
Ystyri
'fe'n e
redini
fenwyr
nad yd
Harfer
achos
nebwyr
yn ho
'Sgrytl
ymffro
enwog
dangos
Baban
goreu
'Sgrifer
weddan
llwyr
maent
olygu'r
ganiate
leuwr
a wanh
beithio
ogelu
yngedig
mwy n

cyfiawn i drangwyddo wrthym ni, os na chan-
iatawn fod Arferiad unrhyw Eglwys, cyhyd ar
ol eu Hamser hwy, yn Sail ddigonol i newid prif
Weinidogaethiad yr Ordinad hon, fel y cofair
yn yr Ysgrythur.

2. Y Reswm arall yw, O blegid eu bod yn
ffoi am Noddfa o Dyfiolaethau dynol, yn eu Llyfrau
printiedeg yn erbyn Babanod y Credinwyr.

Y Deongliad mwyaf tyner ag ellir ei wneuthur
o hyn yw, na ddarfu iddo 'fe erioed ddarlain, ac
Ystyried yr hyn a 'sgrifennwyd gan y rhai y mae
'fe'n eu gwrthsefyll; y rhai a hysbysant yn gyff-
rediniol, pan y maent yn dwyn Tyfiolaeth 'Sgri-
fenwyr cynnar neu ddiweddar ar y Pwngc hwn,
nad ydynt yn ei wneud er Cadarnhad o'u Barn a'u
Harferiad, gymmaint, ond i ddangos nad oes
achos iddynt ofni sefyll yn erbyn eu Gwrthwy-
nebwyr â'u Harfau eu hunain; y rhai, er eu bod
yn hollol heb na Gorchymyn na SiampI o'r
'Sgrythur, etto y maent yn fynych yn mawr
ymffrostio o'r prif Hanesion, a Barn Gwyr
enwog diweddar. Er yn yr Ymdrech hwn,
dangoswyd nad oes un Fantais i Achos Bedydd
Babanod trwyddo, gan nad yw'r prif Hanesion
goreu yn dywedyd dim drosto, a chan fod y
'Sgriflenwyr mwyaf enwog ymhlith y rhai di-
weddar, yn arfer y fath ymadroddion ag sy'n
llwyr ddadseilio eu Harferiad eu hunain, pan y
maent yn dywedyd eu meddyliau yn rhydd, heb
olygu'r Dadl hwn. Ac mewn Ymddadleu, fe
ganiateir yn wastad i un wasgu'r Gwrthddad-
leuwr â'r cyfryw o'i Gyfaddefiadau ei hunan ag
a wanhau y Rhesymau a godo 'fe ei hun. A go-
beithio na haerir, fod Bedydd Babanod yn di-
ogelu ei Amddiffynwyr rhag bod yn ddaroft-
yngedig i ddywedyd yn eu herbyn eu hunain,
mwy nag eraill.

Am

Am ei waith yn dywedyd wrthym, Nâd yw'n ammeu nad anfodlonem ni'n ddirfawr, pe adroddai y Pethau a' sgrifennodd rhai o'r Gwyr hynny am danynt hwy, a'u Ffordd: Rhaid i mi ddywedyd, fy mod yn tybied, iddo 'fe ymddangos yn ewyllysgar iawn i'n dirfawr anfodloni ni, os hynny a'i gwnâ. Canys beth fydd fwy tebygol i wneud hynny, nâ dywedyd, nad oes gennym ddim drosom ond Celwyddau a'n bod yn dywedyd Celwydd yn dra ffiaidd? † Yr byn Eiriau ni ddarfu iddo 'fe betruso eu hadad-rodd. A rhaid i mi ddywedyd wrtho yntef, fy modd i'n barnu, y byddai iddo efe anfodloni mor ddirfawr ped ysgrifennwn i drosodd Eiriau rhai o'r Gwyr hynny yn erbyn yr Independiaid.

Ond medd efe, Y mae'n amlwg, mai o eisiau bod Barnau Gweision mawrion, dysgedig, ac enwog Crist o'u tu, hwy a ddewisasant wneud defnydd o'u Henwau i roddi Coel i achos Ail fedydd.

Mae'n ymddangos fod gan Mr. H. Feddyliau dirmygedig iawn am y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod; er nad yw beth newydd, fod y rhai sy'n mawr brisio eu hunain yn dibrisio eraill. Ond pe baent hwy oll y cyfryw rai anwybodus annysgedig ag y mae 'fe'n eu gosod allan, ni phrofaï hynny ddim nad oes ganddynt Wirionedd o'u hochr. Darfu i'r Mawrion a'r Dysgedig ymhlith yr Iuddeuwon wrthod Crist, pan y darfu i lawer ei dderbyn o rai agoeddent hwy'n ddiystyru, fel rhai anwybodus: Ioan vii. 48. A gredodd neb o'r Pennaethiaid ynddo ef, neu o'r Phariseaïd? A dywaid ein Iachawdwr, Mat. xi. 25, 26. I ti yr ydwyf yn diolch, O Dad, am j ti guddio y Pethau hyn rhag y Doethion a'r rhai Deallus, a'u dadguddio o honot i rai bychain. Ie, O Dad, canys felly y rhyngodd hodd i ti, A'r Apostol, 1 Cor. i. 26. Canys yr ydych yn gweled eich Galwedigaeth, Frodyr, nad llawer o rai doethion yn ol Cnawd, nad llawer o rai galluog, nad llawer

llawer o rai honeddigion, a alwyd. Yr oedd yr Inddeuon tlodion ar eu Dychweliad o Gaethiwed Bahilan yn ymddangos, am Ddysg a Gwybodaeth, lawer iſlaw Dafydd, Salomon, a Brenhinocdd a Pbrofwydi enwog eraill, y rhai er hyanny a ofodasant i fynu Wyl y Pelyll, pan nad oedd nech, er Amser Jafuab, wedi cadw'r Wyl honno, 'nôl y prif Ordeiniad, Neb. viii. 14, &c. Ac os bu y rhai sy'n erbyn Bedydd Babanod o hŷd mor ddirmygedig ag annysgedig ac y mae 'fe'n eu gofod allan, yn fier rhaid fod eu Hachos yn dda iawn, pan nad allai eu gwrth'nebwy'r mawrion a dyfgedig, ddangos yn well, Wendid eu Rhesymau hwy.

Pan y mae'n ein galw ni yn Ehyddion Babanod, yr wyf yn barnu, na fynnai 'fe i neb feddwl eiddod ef yn bwriadu ein hanfodloni ni. Ac mi a brofais eisioes, fod ein Barn ni, o leiaf, mor gariadus tuag attynt, ag yw yr eiddo ef.

Nid ymattaliaf fy hun i holi yn neillduol y Tyfhiolaethau a ddygwyd ganddo ef; ond yn unig dymuno ar y Darllenydd i ddal sylw, (1.) Nad yw Tyfhiolaeth Dynion ffaeledig (er eu bod yn Ddynion dâ) yn awgurdodi yr arferiad, yn Addoliad Duw, o'r hyn nad yw ei Air ef mewn un lle yn ei Orchymyn. (2.) Mae llawer, os nid pawb o'r Eglwys hyn yn gwahanu mewn Barn ac Arferiad oddi wrth Mr. H. mewn rhai pethau yn perthyn i Ffydd ac Addoliad; ac ni all efe, yn gyhiawn, ddifgwyl i'w Barn hwy'n bodloni ni yn hyn, pan nad yw efe yn eu harddel fel ei Reol mewn Pethau eraill. (3.) Nid oedd ganddynt hwy un Ffordd arall i adnabod Ewyllys Duw yn y Fwngc hwn, ond yr hon, trwy Ddaioni Duw, a ganiateir i ni 'nawr, trwy'r Dadguddiad o hono yn ei Air, a dangoswyd yn barod Wendid eu Rhesymau hwy oddi yno. (4.) Yr oedd Ail-feddydd (fel y gelwir) dan ddirmyg mawr o achos

Terfysgoedd a gyfrifwyd i rai yn *Germani* ag oedd-
ent yn diarddelu Bedydd Babanod ; er ei fod yn
rhŷ hyfbys, fod llawer ag fydd dros Fedydd Ba-
banod yn euog o gynddrwg Pethau : ac y mae'n
rhŷ galed i rai Dynion da a doeth i sefyll yn er-
byn y Llanw o Gyfeiliornadau cyffredin, pan
y gwyddant nad allant ei wneuthur, heb ofod eu
honain yn agored i Farn galed llaweroedd ; yr
hyn a allai gael Effaith mawr arnynt, i ddal
megis peth profadwy, yr hyn a ymddangosafai
ffordd arall, pe buafent yn dyfod i chwilio'r Sgry-
thurau yn ddi-duedd. (5.) Ymddengys fod Rho-
ddi Swpper yr Arglwydd i Fabanod yn Arfer gy-
ffredin yr Eglwys dros amryw Oesoedd, ac mor
agos i Amser yr Apostolion ; yr hyn er hynny, a
wrthodir iddynt yn âwr. (6.) Dychon cymmysg
Olew cyfflegredig*, *Burw* allan yr *Ysbryd drwg* †,
Meichniau mewn Bedydd, &c. gleimio Tyftiol-
iolaeth Gwŷr *mawrion* mor gynnar â neb ag ellir
ddwyn dros Fedydd Babanod ; ac etto fe allai nad
osnai fe alw rhai, o leiaf, o'r rhai'n, ar yr Enw *Pa-*
byddiaeth. (7.) Yr oedd y *Waldensiaid*, y rhai y
cydnebydd y *Protestaniaid* yn gyffredin, eu bod yr
Eglwys puraf yn yr Amser tywyllaf, etto lawer o
honynt, o leiaf, yn gwadu Bedydd Babanod ; fel
y profodd Mr. *Stennett*, a rhai eraill, yn gyflawn,
yr wyfi'n meddwl. (8.) Mae y Rhesymau dros
yr Arfer o Fedydd Babanod a ddygir gan rai o'r
Awdwyr a enwir gan Mr. *H.* nid yn unig yn wa-
hanol, ond yn wrthwynebol i'w gilydd, fel y gellid
dangos yn rhwydd. (9.) Dangosodd Ysgrifenydd
dysgedig diweddar, a grybwyllwyd o'r blaen, yn
ei *Hanes am Fedydd*, i'r Merthyr sanctaidd Mr.
Philpot gamfynied yn yr hyn y mae'n ei haeru am
Auxentius yr Heretic, yr hyn sy'n dirymmu Tyftiol-
aeth y Gŵr da hwnnw yn yr Achos hyn, o ran dech-

* Chrism. † Exorcism.

reua
banod

O S
yr wy
Barn a
bio, f
gŷd a
Gris'n
droad,
ystyrie
erbyn
gellir)
cyfryw
Atteb
Dango
iad yn
yd i fe
ynion
Swppe
fymau
wyf y
yn egl
rhyw
Oedra
ag y n
iol o f
fod C

† Y
yr hyn
a Berna

reunad Ail-fedydd (fel y geilw ef) a Bedydd Babanod hefyd †.

Y T E R F Y N I A D.

OS gwrthattab Mr. *Hitchin* (na neb arall) i'r hyn a 'sgrifennwyd yn y *Traethawd* hwn, yr wyf yn dymuno dau beth, (1.) Fod i bob Barn *anghariadus* a Chwerwedd gael eu rhoi heibio, fel y galler trin y Pwngc mewn Dadl, gŷd â'r fath Dawelwch a Chariad ag a weddai i Gris'nogion, (2.) Gadel heibio hefyd bob Traws-droad, a Phethau pell oddi wrth y Pwrcpas, ac ystyried Grym mwyaf y Rhesymau a godir yn erbyn eu Harferiad. Yn neillduol profer (os gellir) fod Hâd naturiol y Ffyddloniaid, fel y cyfryw, yn Hâd ysbrydol *Abraham*, a rhodder Atteb i'r hyn a ddywedir yma i'r gwrthwyneb. Dangoser hefyd, fod y Gorchymyn am Enwaediad yn rhoddi i ni ryw Râdd fwy o Gyfarwyddyd i fedyddio Babanod, nag y mae'r Gorchymynion hyany a berthyn i'r Pasg, i'w derbyn i Swpper yr Arglwydd; neu ynte gwader a Rhesymau da, na dderbynid Babanod i'r Pasg. Yr wyf yn dymuno ymhellach, iddo gael ei wneud yn eglur trwy'r 'Sgrythur sanctaidd, fod yr unrhyw Gynheddfau yn ofynol yn y rhai mewn Oedran, fel yn angenrheidiol o flaen Enwaediad, ag y mae'r Efengyl yn ofyn, fel yn angenrheidiol o flaen Bedydd: ar iddynt ddwyn Prawf da, fod Commisiwn ein Iachawdwr bendigedig, ac

† Yma bu'r *Cymro* mor swyn a pheidio a chyfaithu yr hyn a ddywaid Mr. *Philpot* am *Auxentius*, *Pelagius*, a *Bernard*.

Arferiad

Arferiad ei Apostolion, yn y Cyflawniad o hono, yn rhoi Awdurdod i weini'r Ordinad hon i neb, heb Broses *berfonol* o Ffydd ac Edifeirwch : iddynt hyfbyfu i ni, pa fodd y gellir dywedyd fod gan y cyfryw Hawl yn y Cyfammed hwnnw, ymhâ un y mae Planniad o'r Grasusau yng-halonnau pawb a dderbynnir iddo, a'u Cadwedigaeth hwy rhag Gwrthgillad yn y diwedd, yn cael eu haddo gan yr Arglwydd, i ba rai er hynny, ni chyflwanir byth o'r Addewidion hyn : A hefyd, iddynt ddangos i ni, pa fodd y gellir cyfrif Babanod yn Aelodau o'r Eglwys efangylaidd, y rhai, er na fuant erioed o'r blaen dan un Cerydd Eglwys, y maent yn eu derbyn i'r Eglwys a'r Broses o'u Ffydd, pan dyfont i Oedran Deall ; neu pa fodd y gellir eu chwanegu at yr Eglwys pan ddelont i Oedran, os ganwyd hwy yn Aelodau o'r Eglwys, ac heb erioed eu hesgymuno.

D I W E D D.

ATTEB

ATTEB

ATTEB

D

Os me
Baban
duedd
yw lla
p'un o
Goleu
anghy
banod
mewn
y Cre
eglur
fyll y
distew
nad o
rhai b
oriaid
Ond
a arbe
holl Fa
as gyf
ol, na
brydol
oni el
dyddw
wrth
meddw
beth.
trwyd

ATTEB i'r OL-'SGRIFEN a gyffylltwyd wrth y
Cyfiaithiad *Cymraeg* o Lyfr Mr. E. Hitchin.

DYWEDIR, fod y rhai sy'n erbyn Bedydd Plant yn gochelyd Tyftiolaeth y Gwirionedd. Os meddyllir Tyftiolaeth Gair Duw dros Fedydd Babanod, yna y Darllenwyr a'r Gwrandawyr di-
duedd ydynt mor gymmwys a neb i farnu beth yw llais y 'Sgrythur; ac nid yw anhawdd deall p'un o'r ddwy Blaidd sy fwyaf tueddol i ochelyd Goleuni'r Gair, yn y Pwngc hwn. Ac nid yw anghyffredin i'r rhai sydd yn proffesu Bedydd Babanod, gyfaddef, yn eu Llyfrau cyhoeddus, ac mewn Ymddiddan neillduol, mai ar ran Bedydd y Crediniol y mae'r Testament Newydd fwyaf eglur; ac amryw o honynt yn cael gwaith sefyll yn erbyn eu Hargyhoeddiadau cryfion, a distewi Cydwybod aflonydd sydd yn dywedyd, nad oes Air Duw dros y Ddefod arferedig ar y rhai bychain, er cymmaint a ddywedo eu *Blaenoriaid* ffordd arall.

Ond gwneir yma un Cyfaddefiad da, yr hwn a arbed i ni lawer o Boen rhagllaw, sef, nad yw holl Fabanod y Credinwyr, fely cyfryw, mewn perthynas gyfammodol anweledig â Duw, ac yn ganlynol, nad ydynt yn Gyfrannogion o bob Bendithion ysbrydol a thragywyddol. Nid canmoladwy dywedyd, oni ellir profi, na ddarfu i neb, i lawer, o Fedyddwyr Plant haeru i'r gwrthwyneb. Ond wrth ystyried yr hyn a ddywedir yma, gellid meddwl na ddarfu i Mr. Hitchin fôn am y fath beth. Etto wrth ddarllain ei *Drydydd Bennod* ef trwyddi, gallai un lled wybodus dybied y mynnai
efe

efe i ni ddeall ei fod yn meddwl yno'r Cyfammod Grâs, fel y mae'n cynnwys ei holl Fendithion ysbrydol a thragywyddol, oddi eithr ei fod am ddrysfu a thwyllo'r anochelgar. Dal. 37. dywedir, er fod Hâd y Ffyddloniaid yn Blant Digofaint wrth Natur, etto eu bod yn Blant i Dduw i'w Râs, a hynny yn y Groth; pe amgen y byddai rhaid i'r rhai fy'n marw yno fod yn galledig, ond fod hyn yn uniongyrch wrthwyneb i'r Cyfammod. Attolwg, a ddychon fod Haeriad mwy amlwg na hyn? Dal. 94. Arwyddir i ni fod yn Hâd y Duwiol, Hadau neu Reddfau Grâs, fod yr Ysbryd Glân yn eu sancteiddio ac yn trigo ynddynt, eu bod wedi eu huno â Christ, yn Aelodau o'i Gorph dirgelaidd ef, eu bod yn Gyfrannogion o'r Grâs tufewnol, o Ailenedigaeth. Dal. 97. 98. Nodir, eu bod yn Ethaledigion, a'u Calonnau wedi eu henwaedu gan Dduw, yn Fendigedigion, yn Etifeddiaeth yr Arglwydd, yn eiddo Duw, a Duw yn eiddynt hwy, yn perthyn i Grist, yn Weision yr Arglwydd, ac Ysbryd Duw ganddynt, &c. A ddychon fod mwy Haeriad na hyn, fod holl Fabanod y Credinwyr, fel y cyfryw, mewn perthynas gyfammodol anweledig â Duw, ac yn Gyfrannogion o bob Bendithion ysbrydol a thragywyddol? Yn wir os Geiriau Mr. H. yw'r pedwar Nôd yn yr Ol-ysgrifen, mae'n debygiddo weled ei Gamsynnied, wedi iddo ddarllain Llyfr Mr. E. Ond y mae ei Lyfr efe etto, yn haeror'r un peth, er ei fod ef yn awr wedi cyfaddef, nad oes ond Gweinidogaeth allanol weledig yn perthyn i Hâd y Ffyddloniaid. Am Weinidogaeth allanol a thufewnol, gweler yr hyn a ddywaid Mr. E. Dal. 23, 24, 25. Mae'n ddigon eglur, fod Mr. H. yn pledio dros Fedydd Hâd y Crediniol, fel y maent yn y Cyfammod Grâs, ac yn gyfrannog o Râs tufewnol y Cyfammod. Y mae efe'n dywedyd, Os does gan Fabanod y Ffyddloniaid

Hawl,

Hawl
Sgrythu
allanol
o'r Gr
ddylent
94. Y
mod, o
fewnol o
Gweler
ni hefy
enediga
gan ei
rhoi he
ogaeth a
gweled
y Llyfr
aeth ho
o Bobl
a fydda
mysg o
cyffred
Harglw
gwelir
hanu, i
y rhan
nad fel
dydd i
phawb
munwy
weledig
ran y b
os ni b
ac yn d
tebiad
allan,
lwys w
weledig

Hawl yr *Cysfammod Grâs*, (fel y mae *Ffrwyd* a *Serythur* yn dysgu) yna mae ganddynt *Hawl* i *Sêl* allanol y *Cysfammod*, ac os ydynt yn *Gyfrannogion* o'r *Grâs* tufewnol o *Ailenedigaeth*, yna hwy a ddylent gyfrannogi o'r *Arwydd* allanol o honi, Dal. 94. Y mae yma ryw *Drefn*; *Hawl* yn y *Cysfammod*, o flaen y *Sêl* o hono; cyfrannogi o'r *Grâs* tufewnol o *Ailenedigaeth*, cyn cael yr *Arwydd* allanol, Gweler lle y mae 'fe'n feilo *Bedydd*. Yr ydym ni hefyd yn credu y dylai *Bedydd* ganlyn *Ailenedigaeth* pan y caffer *arwyddion* o honi. Ond gan ei fod ef, a'i *Ganlynwyr*, dybygid, wedi rhoi heibio y *Farn* honno, ac yn dal y *Weinidogaeth weledig* allanol o'r *Cysfammod Grâs*, yr wyfi'n gwled yr *Ol-yfgrifen* yn *Atteb* lled dda i *Gorph* y *Llyfr*. Etto *Gair* neu ddau am y *Weinidogaeth* hon. Pan y byddo o'm blaen i *Gyn'lleidfa* o *Bobl* mewn *Addoliad* cyhoeddus cyffredin, mi a fyddaf, ond odid, yn cyfrif y *Dyrfa'n* gymmysg o *Eglwys* a *Byd*: Ond wedi'r *Addoliad* cyffredin, pan yr eler i goffau *Marwolaeth* ein *Harglwydd* bendigedig ar y *Bwrdd* sanctaidd, gwelir y *Lliaws* cymmysg o'r blaen yn ymwahanu, un rhan yn amgylchu *Bwrdd* yr *Arglwydd*, y rhan arall yn ymbellhau oddi wrtho. (Ac odid nad felly y mae lle mae *Gweinidogion* dros *Fedydd* *Babanod*.) Wedi iddynt ymlonyddu, a phawb yn eu lleoedd, yr wyfi'n cyfrif y *Cymmunwyr*, fel *Corph* gyd â'u gilydd, yn *Eglwys* weledig *Iesu Grist*. Ond ymha un o'r ddwy ran y bydd *Had* y *Ffyddloniaid* o bob *Oedran*, os ni byddant wedi gwneuthur proffes o *Ffydd*, ac yn dwyn *Ffrwythau* addas i *Edifeirwch*? *Attebiad* *Awdwr* yr *Ol-Sgrifen*. Ai cymmwys cau allan, o bosibl, y naill hanner o *Aelodau'r Eglwys* weledig? Os ydynt yn *Seintiau* gweledig, yn weledig mewn *Cysfammod*, yn *Aelodau* o *Eglwys* a *Theyrnas*

Theyrnas weledig Crist, ac mewn perthynas weledig ag ef, pa drueni! pa anghariad! na chaent, ymddangos yn Eglwys weledig yr Arglwydd Iesu.

O'm rhan i, mae'n dda gennyf fod ein Brodyr wedi dyfod i gydnabod, mai nid y Cyfammod Gras yn y Sylwedd dirgelaidd o hono sy'n rhoi Hawl i Fedydd. Dymunwn pe rhoddent heibio hefyd yr Ymadrodd an'fsgrythurol, gwâg a thwyllodrus yma, *Gweinidogaeth weledig, allanol y Cyfammod Gras*, neu ynte amlygu beth yw meddwl y Geiriau. Pe dywedent, *Gweinidogaeth yr Esengyl*, gallem eu deall, ac ni â ddymunem fod o'n Calon yn ddiolchgar i Dduw am fod ein Plant dani: Ond am y llall, ni welaf achos i son mwy yn ei chylch, nes amlyger yn well beth a feddylir wrthi.

Nid *cariadus* diweddu heb ddywedyd rhyw beth am Mr. Ewer, gan na allwyd ei adel ef heb ei gyhuddo yn lled ffyrnig. Pan y byddo un yn ymosod mewn Dadl, nid yw'n Argoel o Yf-bryd, Meddwl, nac Achos da, fod y 'Sgrifennydd yn ambarchu ei Wrth-ymdrechwr a Geiriau anweddaidd, &c. Mae hynny'n edrych megis pe bai am lanw'r Darlennydd mor gynted ag y gallo o Ragfarn a Chyfyngder. Yr oedd ein Brodyr wrth gyhoeddi Llyfr Mr. H. yn y Dechreu ar Diwedd, yn ewyllysio rhoi ar ddeall, pa fath Atteb oedd efe wedi ei gael. Yn wir hynny sy'n un Annogaeth i gyfaithu'r Atteb, fel y gallai'r Marw gael cennad, yn y ffordd hon, i lefaru drosto ei hun. Dywedir wrthym, mai *rhyw fath o Attebiad ffugiol* ydyw. Gellir cymmeryd y Gair *ffugiol* amryw ffyrdd, megis yn arwyddo na bu'r Gwr yn ffyddlon dros Dduw, neu na bu ffyddlon i'w Gydwybod ei hun, neu na bu ffyddlon ar Blaid ei Frodyr dros Fedydd y Crediniol; neu ynte, ei fod yn euog, o Dwyll, o Gelwyddau, &c.

&c. On
adwy f
eithr m
Dydd y
Gan h
'nawr
bwyllig
o'r dda
eu profi
llibiaida
Iylwedd

Ŵc. Ond y mae rhai o'r Farn, nad yw'n ganmol-
adwy fod y Byw yn mawr absennu'r Meirw ;
eithr mai doethaf yw eu gadel yn llonydd hyd y
Dydd y dadguddir Gwaith pawb pa fath ydyw.
Gan hynny, Ddarllenydd mwyn, y mae gennyt
'nawr Odfa i weled y ddau Lyfr, ystyria'n
bwyllig, a barna'n gydwybodol a dibartiol, p'un
o'r ddau Awdwr sy fwyaf yn haeru Pethau heb
eu profi, a ph'un o honynt sy fwyaf sarrug, en-
llibiaidd, a ffugiol, a mwyaf mwyn, efangylaidd, a
fylwedddol.

Joshua Thomas.

Aa Y CYN-

Y CYNHWYSIAD.

Eglwys weledig, D. 149.—*Eglurbâd Grotius* ar *Marc ix. 36. a'r x. 14, &c. Mat. xx. 13, &c. Luc xviii. 15, &c. D. 152.*

P E N. VII. *Atteb i 7ed Bennod Mr. H. lle y mae'n ymdrechu i ddangos na fwrirwyd Babanod allan o'r Eglwys gan yr Apostolion*, D. 160.—Ystyrir ei Resymau oddi wrth amryw *Leoedd* yn yr *Actau*, yn neillduol, Pen. ii, 39. D. 166.—Crist yn Ben yr Eglwys anweledig yn ei Fabandod, a chyn ei Gnawdoliaeth, D. 180.—Ystyrir y Rheswm oddi wrth *Rhuf. xi. D. 191.*—Ystyrir ei Haerriad oddi wrth *Esth. viii. 17.* fod *Profelytiaid* weithiau yn cael eu galw'n *Iuddewon*, D. 196.—Siimpl *Jether*, D. 196.—Barn Mr. *Pool* ar y Siimpl honno, D. 197.—Ystyrir y Rheswm oddi wrth *Eph. ii. D. 206.*—Oddi wrth i *Cor. vii. 14.* gydag *Esboniad Hunnius* o hono, D. 210, i'r 212.—Rhaid Rhesymau 'mhellach i brofi, nad yw Ffydd y Rhieni yn gwneuthureu Plant yn Aelodau Eglwys, D. 113.—Nad yw y rhai sy dros Fedydd Babanod, yn eu trin fel y cyfryw, D. 215.

P E N. VIII. *Atteb i 8ed. Bennod Mr. H. lle mae'r Prawf o Aelodaeth eglwysig Plant yn cael ei amcanu ganddo, oddi wrth amryw Gysgodau a Ffurfiâu yn yr Hen Destament*, D. 217.

P E N. IX. *Atteb i 9fed Bennod Mr. H. lle mae'n cymmeryd arno brofi, nad yw Proffes o Ffydd yn ofynol i Fedydd oddi wrth bawb*, D. 222.—Ei Gam-ofodiad allan o Egwyddorion y Bedyddwyr cyffredinol a neillduol, D. 227.—Ystyrir ei 21. Pen et o'r Sgrythur dros fedyddio Babanod, D. 231, &c.—Tystiolaeth *Awstyn*, na all Babanod gredu, D. 244.

P E N. X. *Atteb i 10fed Bennod Mr. H. yn cynnwys Tystiolaeth yr Eglwys Protestangidd dros Fedydd Plant*, D. 253.—Bedydd Babanod heb ei ddwyn i mewn, mor belled ag yr ymddengys, hyd y drydedd Oes, D. 254.—Y *Waldensiaid* yn peidio a bedyddio Babanod, D. 258.

Y *Terfyniad*, D. 259.—*Atteb i'r Ol-'Sgrifen*, D. 261.

